di
NOGAR

DE

Mundi
Æterni
tate.

I-239

137-2-12

BIBLIOTECA
COMPLUTENSE.
77 1
E. 10 C. 2 N. 10

Vena 1286

Papia —

~~97-2-~~

~~122-6~~

Incipit opus egregiū de aīa. qui ſextus naturaliū Auicene dicit̄.

Am expleuimus ī p̄mo
libro verbū de his que
ſunt cōia naturalibꝰ cui
ↄſequēter adiūximus ſe
cundū. qui ē de cognitōe
corpoꝝ. ⁊ formaꝝ. ⁊ pri
morū motuū. in mūdo nature. ⁊ certifica
uimus diſpoſitiones corpoꝝ que nō co
rumpunt̄. ⁊ eorum que corumpunt̄. poſt
hūc ordinauimus tractatū de generatiōe
et corruptione. ⁊ de eaꝝ ſubiectis. deīde
adneximus librū de actionibꝰ primaruꝫ
qualitatū. ⁊ de eaꝝ paſſionibus. ⁊ de cō
plexionibus que generant̄ ex eis. Remā
ſit autē vt poſt hec loqueremur de rebꝰ
generatis. Sed qꝛ res congelate. ⁊ in ſen
ſibiles. et que nō habēt motū voluntariū
ſunt p̄ores. ⁊ aptiores generari ex elemē
tis. ideo de his locuti fuimꝰ ī libro quin
to. poſt hec autē. remanſit de ſcia natura
li. vt ↄſideremus de rebꝰ vegetabilibus
⁊ animalibꝰ. Sed qꝛ vegetabilia. ⁊ ſēſibi
lia ſunt ea quoꝝ conſtituunt̄ eēntie ex fō
ma. que ē anima. ⁊ ex materia que eſt cor
pus. ⁊ mēbra. Sed cognitio que melior
habet̄ de eis eſt illa que habet̄ de forma
eoꝝ. ideo eligimꝰ prius loqui de anima.
Nolumꝰ autē. interrūpere tractatū de aīa
loquendo. ſ. prius de aīa vegetabili. ⁊ de
vegetabilibꝰ. ⁊ poſtea de anima ſenſibili.
et de ſenſibilibꝰ. ⁊ deinde de aīa humana
⁊ de hominibꝰ. Nō enim ſic diſpoſuera
mus. Si enī hāc interuptionē faceremus
fieret nobis arduū ac difficile ap̄hendere
ſciam de aīa. Ideo ꝙ eius p̄tes ↄnectunt̄
ſibi ipſis inter ſe. Sed qꝛ vegetabile con
uenit cuꝫ animali ī aīa. q̄ habet affectionē
vegetādi. ⁊ nutriēdi. ⁊ generādi. quāuis
ſine dubio differat ab eo ī viribus anima
libus que ſunt ꝓprie generū eius. ⁊ dein
de a ꝓpriant̄ ſpeciebꝰ eius. Ideoque po
ſſibile ē nobis loqui de eo ꝙ p̄tinet ad aī
mā vegetabilē. h̄ eſt. ſ. id ī quo ↄuenit cū
animali. Non enī adeo p̄cepimus differē
tias ſpecificas huius itentionis generalis
ī vegetabilibꝰ. ⁊ quādo q̄ ſic ē tractatꝰ
huius p̄tis. nō eſt potius dicēdū tractatꝰ
de vegetabilibꝰ quā de animalibꝰ. qꝛ cō
p̄atio animaliū ad hāc animā. eadē ē que
ↄp̄atio vegetabiliū. Similiter et ē diſpoſi
tio aīe animalis ad comp̄ationē homis
et ceteroꝝ animaliū. Nos enī nō itēdimꝰ
loqui hic de aīa aīali. ⁊ vegetabili. niſi ſe
cūdum hoc ī quo ↄuenerit. Nō enim ſci
mus ꝓpriū. niſi poſtquā ſciuerimꝰ cōe nec
multū curamus de differētys ſubſtātiali
bus vniuſcuiuſqꝫ aīe vegetabilis. ⁊ cuiuſ
qꝫ animalis. fuit ergo comodius loqui d̄
anima ī vno libro. deīde ſi potuerimus lo
qui de vegetabilibꝰ ⁊ animalibꝰ ꝓpria v̄
ba faciemus. Qd autē. poterimus plus fa
cere de hoc pendebit ex corpibꝰ coꝝ ⁊ ꝓ
prietatibꝰ ſuaꝝ affcōnū corp̄aliū. Ergo p̄
ponere doctrinā ſcie de aīa. ⁊ poſtponer̄
doctrinā de ſcia corpis. ē via liberior. et
notior ad diſcēduꝫ. quā p̄ponere doctrīaꝫ
de corp̄e. ⁊ pꝰponere doctrinā ſciēdi ani
mā. Scia enī de aīa maius ad miniculuꝫ
eſt ad cognoſcēdas diſpoſitiones corp̄ales
quā ad miniculū corpis ad cognoſcēdas
diſpoſitiones aīales. Quis vnūqꝫqꝫ eorū
eſt ad miniculū ad alterū. Nō enī ſemper
neceſſe ē alterū ex tremoꝝ p̄ponere. Nos
autē. eligimus preponer̄ v̄bum de aīa p̄p̄
excuſationē quā demonſtrauimus. Si qſ
autē. voluerit mutare hūc ordinē. faciat.

Nos autē. nō calūpniabimus illū et
hic ē ſextus liber. cui anectemꝰ ſeptimuꝫ
qui ē de tractatu diſpoſitionū vegetabili
um. poſt hūc ſequet̄ liber octauus. in quo
tractabit̄ de diſpoſitionibꝰ animaliuꝫ et
ibi p̄ficiet̄ ſcia naturalis. deinde ↄſequent̄
aditiemꝰ ſciētias diſciplinales diſtictas ī
quatuor libris. poſt hec oīa conſequent̄
liber de ſcia diuina. deinde adnectemus
aliquid de ſcia de moribꝰ ⁊ ibi p̄ficiet̄ hic
totus noſter liber. pars prima de hoc.

Capl'm primū in quo affirmat̄ eē anime
et diffinit̄. ſm ꝙ ē anima.

Icemus igit̄ ꝙ primum debemꝰ
ↄſiderare de his. hoc ē. ſ. affirma
re eē huiꝰ ꝙ vocat̄ aīa. deīde loq̄
mur de eo ꝙ ſequit̄ hic. Et dicemꝰ qꝛ
nos videmus corp̄a quedā que nō nutri
unt̄ nec augmētant̄ nec generant̄. ⁊ vide
mus alia corp̄a que nutriunt̄. ⁊ augmētan
tur. ⁊ generāt ſibi ſimilia. ⁊ videmus alia

corpora que ſētiūt.et mouētur uolūtarie.
Sed non habēt hec ex ſua corporeitate. Re
ſtat igitur ut ſit in eſſētia eorꝫ pricipiū pre
ter hui⁹ corporeitatē. Et id aquo emanant
iſte affectiones dicitur aīa.ꝛ omnino quic
quid ē pricipiū emanādi aſc affectiones que
non ſūt unius modi.ꝛ ſūt uolūtarie īponi
m⁹ ei.hoc nomē aīa.ꝛ hoc nomē ē nomē hui⁹
rei.non ex ei⁹ eſſētia.nec ex predicamēto in
quo ↄtinetur poſtea. Nūc aūt nō affirma
mus niſi eſſe rei que eſt principiū ei⁹ ꝙ di
ximus.ꝛ affirmam⁹ eſſe rei ex hoc quod
habet aliqđ accidēs. Oportet autē ut p
h accidēs ꝙ habet.accedam⁹ ad certificā
dā ei⁹ eſſentiā.ꝛ ad cognoſcēdū quid ſit.
Fortaſſis enī iā didicimus.ꝙ id ꝙ mouet
habet motorē.nec tñ propt h ſcimus eſſē
tiam hui⁹ motoris quid ſit. Dicem⁹ igiť
ꝙ poſtquā h iquibus uidem⁹ eſſe aīaꝫ
ſūt corpora.ꝛ non pficitur eſſe eorꝫ ſm ꝙ
ſunt uegetabilia.uel aīalia niſi pp exiſtēti
am hui⁹ rei in illis.tūc hec res pars ē in cō
ſtitutione eorꝫ partes aūt ↄſtitutiōis ſicut
alias didiciſti due ſunt una ps ē id unde
res eſt id ꝙ eſt in actu.altera uero pars ē
id unde res eſt id ꝙ eſt potētia.ꝙ ē illi ſicut
ſubiectū. Si autē fuerit aīa ut ps ſecūda.ſi
ne dubio aut corp⁹ eſt de genere ei⁹ ptis.
tūc nō conſtituet aīale uľ uegetabile nec
ex corpore nec ex aīa.ergo opus erit ↄſti
tuere quod ſit pricipiū in effectu ei⁹ ꝙ di
xim⁹.ꝛ ꝙ ipſū erit h de quo loquitur. Sꝫ
oportet ut anima ſit id pp ꝙ uegetabile.
et animale.eſt in effectu uegetabile et aīa
le. Si aūt id fuerit corp⁹ ꝛ ſit corp⁹ cuius
formatū ſit ſicut dixim⁹. Si aūt fuerit cō
pus cū forma.tñ ipm non ē pricipiū ex h
ꝙ eſt corpus.ſed erit pricipiū pp illaꝫ for
mā ꝛ emanatio illaꝝ diſpoſitionū erit ab
eſſentia illi⁹ tñ ne.quāuis mediāte h cor
pore ꝛ erit h corpus pars corporis aīalis
Sꝫ id erit prima ps unde pēdet illđ prici
piū.ꝛ non erit ipm ſm ꝙ ē corpus.niſi tm̄
aliquid de tota colectione.ſubiecti.ↄſtat
ergo ꝙ eſſētia aīe nō eſt corpus.ſed pars
aīalis aū uegetabilis.que eſt ei forma.aut
qāſi forma aut quaſi pfectio uel uirtus.uel
potētia. Dicem⁹ igiť nē.ꝙ aīa pōt dici
uis.uel potentia.ↄpatione effectionū.que
emanant ab ea. Similiť poteſt dici uis ex
alio intellectu.ↄperatione.ſ. formarum ſē
ſibilium.ꝛ intelligibilium quas recipit.et
poteſt dici ēt forma ↄperatione materie in
qua exiſtit.ex quibus utriuſque ↄſtituiť
ſubſtantia uegetabilis aut animalis poteſt
etiam dici pfectio.hac ↄperatione.ſ.ꝙ pfi
citur genus p illā et habet eſſe ſpēs p illaꝫ
ſiue ſit de ſuperioribus ſpeciebus.ſiue de
inferioribus. Natura et enim generis imp
fecta ē et interminata.niſi pficiat eam naťa
differētie ſimplicis aut non ſimplicis adiū
te illi.cū autē aduenit ei ↄſtituitur ſpecies
Differētia enim eſt pfectio ſpēi ex hoc ꝙ
eſt ſpēs.unaqueqꝫ aūt ſpēs nō habet diffe
rentiaꝫ ſimplicē iaꝫ ſciſti hoc quia non ha
bent niſi ſpēs quarum eſſentie ſunt com
poſite ex forma et materia.et forma in il
lis eſt differentia ſimplex eius quod ↄſti
tuitur ex illa. deinde dicimus quod om
nis forma eſt perfectio.ſed non omnis per
fectio forma. Magiſter enim fabricandi.
perfectio eſt ciuitatis.et carpentarius li
gnorum perfectio eſt nauis.enim tamen
ſunt forme ciuitatis uel nauis. Et cuius
cunque perfectionis eſt eſſentia ſeperata
perſe ipſa.certe non ē forma materie. nec
materia.forma et enim que eſt in materia
eſt forma impſſa in illa.et exiſtens propē
illam.ſi conſenſerit ut perfectio ſpeciei uo
cetur forma ſpeciei. Sed iam conſenſerūt
in hoc ut hec res ſcilicet anima cōperatio
ne materie ſit forma.comperatione uero
totius collectionis ſit finis ꝛ perfectio. Et
comperatione mouendi principium effici
ens etiam uis mouens. Et quando qui
dem ſic eſt.tunc forma ſignificat ↄperatio
neꝫ ad rē remotiſſimā ab eſſentia ſubſtan
tie que habet eſſe per illam.et ad rem pro
pter quam ſubſtantia habet eſſe quod ip
ſa eſt.et ad rem que propter ipſam eſt in
potentia.et ad rem cui non ↄperantur ac
tiones que eſt materia. Anima enim forā
eſt ex hoc reſpectu.ſ.quod habet eſſe in
materia. Perfectio aūt ſignificat ↄpera
tionem ad rem perfectam ex qua emanāt
actiones.q ria perfectio eſt reſpectu ſpēi
Clarum igitur eſt quod cum in doctri
na de anima dicitur quod ipa eſt perfectō
hoc plus ſignificat intellectum. et etiam
hoc plus comprehēdit omnes ſpecies aīe

undique. Et hoc neceſſe eſt anime ſepera
te a materia. unde ſi dixerimus etiã quod
anima eſt perfectio. hoc multo melius eſt
quaꝫ ſi dixerimus animã eſſe uim. ãt uir
tutem aut potentiam. Ea autem que ad
ueniunt ex anima. quedam ſunt queãdmo
dum mot⁹. et quedam ſunt queãdmoduꝫ
ſentire. et apprehendere. Apprehendere ãt
habet non ex hoc quod habet in potẽtia
principium efficiendi. ſed principium reci
piendi. Mouere autẽ hẽt nõ ex hoc quod
habet in potentia principium recipiendi
ſed principium agendi. Nec debet unum
ſibi magis attribui. quã aliud. i. ut magis
ſit potentia unius. quam alterius. Nam ſi
cum dicitur potentia uel uis uolunt ſigni
ficare utrũque habebit hec tunc cum eq
uocatione nomĩs. Si autẽ cuꝫ dicitur po
tentia uoluerint ſignificare unum tantum
et non aliud accidet hoc quod diximus

Item etiam ſignificatio huius nominis
potẽtia uel uis uel ṽtus. non aprehẽdit ab
ſolute eſſẽtiam anime ex hoc quod ẽ aĩa
niſi ex una tãtum parte. ⁊ non ex alia. Iaꝫ
aũt declarauim⁹ i libris loycis ꝙ hoc nõ
eſt ↄueniens neque rectum. Cum autẽ di
ximus ꝙ anima ẽ pfectio ↄprehẽdiũ uter
que intellectus. quia anima ẽ potẽtia qua
perficitur in animali ↄprehẽſio rei eſt per
fectio. ex potẽtia ex qua emanãt affectio
nes etiam eſt pfectio. anima enim ſepeta ẽ
pfectio. et anima que nũdum eſt ſeperata
eſt perfectio. Ex hoc autem ꝙ nos uo
camus eã pfectionem nũduũ intelligit̃ ad
huc. an ſit ſba. an nõ ſit ſba dicim⁹ igit̃ nos
non dubitare hanc rẽ non eſſe ſubſtantiã
ex intellectu quo materia eſt ſubſtantia.
nec etiam ex eo intellectu. quo ↄpoſitũ eſt
ſubſtãtia. Sꝫ an ſit ſubſtãtia ex intellectu
forme. hͦ uidendũ eſt. Si quis aũt dixerit
ꝙ cum ego dico animã ſubam. ſ. formam.
non ex intellectu qui ſit generalior quam
forma. hoc dico. Sed ex intellectu quo ſb
ſtãtia idẽ quod forma eſt. hoc enim iaꝫ ex
eis multi dixerũt. nõ eſt hic loc⁹ ↄſiderã
di nec diuerſitatis ullomõ quia intellect⁹
hic quo anima dicitur eſſe ſubſtãtia idem
eſt cum hoc. quod eſt forma imo hoc
qͦ̃ dicitur forma eſt ſubſtantia idem eſt
quod forma. eſt forma uel affectio. ſicut
homo ẽ homo. aut carnalis. ſed hoc uanuꝫ
eſt. Si autẽ dicitur forma Id qͦ̃ non eſt
in ſubſtantia ullomõ. ſ. ꝙ non habet exiſte
re ullomõ i eo quod appelauim⁹ ſubiec
tum. tunc non erit omnis perfectio ſbſtã
tia. multe enim ex perfectionibus ſunt in
ſubiecto ſine dubio. quamuis multe ille cõ
peratione compoſiti. et ex hoc quod ſũt i
illo non ſunt in ſubiecto. qꝛ hoc ꝙ ſũt pa
illius non ꝓhibet eas eſſe iſubiecto. neqꝫ
ex hoc ꝙ ſunt in illo. non ſiẽ aliquid i ſub
iecto ſũt ſubã ſicut putauit aliquis illorũ
Non eniꝫ ẽ ſubſtãtia quod ex aliqua ↄpe
ratione non eſt in ſubiecto. Ita quod id
quod ex hoc non eſt in hac re ut in ſubiec
to ſit ſubſtantia. quia non eſt ſubſtantia ni
ſi cum in nullo fuerit ut in ſubiecto. Et
hic intellectus non prohibet illud eſſe in
aliquo. ſicut quod non eſt ut in ſubiecto.
quia non habet hoc ex omnibus operatõ
nibus. Cum autem ↄperatum fuerit ad ali
quid in quo eſt non ut aliquid eſt in ſubie
cto. tunc eſt ſubſtantia. et cũ ↄperatur ad
aliqd eſt accedẽs. et eſt etiam reſpectu ſui
ipſius in ſe. quia cum aliquid attenderis
perſe et ↄſideratum fuerit inſe ipſo. et nõ
inueneris ei ſubiectum aliquomõ erit iſte
ſubſtantia. Si autem inueneris accidens
quod eſt in aliquo non ut in ſubiecto. Et
poſtquam inueneris illud in aliquo ad
modum eſſendi in ſubiecto. iſte accidens
eſt. non enim neceſſe eſt ut cum nõ fue
rit accidens in aliquo. ſit ſubſtantia in illo
poſſibille eſt enim ut aliquid ſit in aliquo
nec ut accidens. nec ut ſubſtantia ſicut poſ
ſibile eſt ut aliquid ſit i aliquo. nec ut mul
ta. nec ut unum. quod tamen inſe aut eſt
unum. aut multa. Subſtantiale autem et
ſubſtantia non eſt unum. nec accidens ex i
tellectu accidentalis quod eſt in yſagogis.
eſt accidens quod eſt in categoricis. Iam
autem declarauimus in doctrina artis loi
ce. hoc ergo manifeſtum eſt quod ab aĩa
non remouebitur accidentalitas. propter
hoc quod in compoſito eſt ſicut pars. ſed
ut oportet ut inſe ſit ut non in ſubiecto ul
lomodo. Iam autem ſciſti quid eſt ſubiec
tum. ergo ſi omnis anima habet eſſe non
i ſubiecto. et omnis aĩa eſt ſubſtãtia. Si
autem aliqua aĩa fuerit exiſtẽs pfec. et una

queq; illaꝝ fuerit ĩ materia ñ ut ĩ ſubto.
tunc omnis anima eſt ſubſtantia. Si autẽ
fuerit aliqua anĩa exiſtẽs ĩ ſubiecto .quã
uis cũ hoc etiam ſit pars compoſiti tunc ẽ
accidens.quia hoc totum eſt pfectio.unde
nõdum declaratum eſt nobis utrũ aĩa ſit
ſbſtãtia an nõ ſbſtantia .ex hoc qꝫ ponim⁹
eaꝫ eſſe perfectionẽ. Errauit igitur qui pu
tauit hoc ſufficere ad eam eſſe ſubſtãtiaꝫ.
ſicut ad eam eſſe formã. Dicemus igĩ
quod cuꝫ ſcierim⁹ animã eſſe perfectionẽ
quacũq; declaratione aut differẽtia de
ſignauerimus. perfectionẽ non dicemus
tamen nos ad hec propter hoc ſcire animã
quid ſit. ſed ſciemus eam ſecũdũ hoc qđ ẽ
anima hoc enim niſi anima non eſt idictuꝫ
ei ex ſubſtãtia ſua.ſed ex hoc quod regit
corpora et refertur ad illa .et iccirco re
cipitur corpus in ſui diffinitione. exempli
gratia.ſicut opus accipitur in diffinitione
opificis.quãuis non accipiatur in diffini
tione eius ſecũdum quod eſt homo. et iđ
tractatus de anima fuit de ſciẽtia naturali
Quia tractare de anima ſecũdũ quod ẽ aĩa
eſt tractare de ea ſecũduꝫ qꝫ habet compa
tionẽ ad materiam et ad motuꝫ.vnde opõ
tet ad ſciẽdum eſſentiam anime facere ali
um tractatũ per ſe ſolũ. Cũ enim ſcierim⁹
eſſentiã anime non ĩpediemur ſcire ĩ quo
predicamẽto ſit qui eni ſit et cognoſcit eſſẽ
tiã rei.et pre mẽte tenet naturam rei que
eſt eſſẽtialis ei non impeditur ſcire quia
eius eſt. Perfectio autẽ eſt duobus mo
dis. perfectio prima et perfectio ſa per
fectio aũt prima eſt propter quam ſpecies
fit ſpecies in effectu.ſicut figura enſis.per
fectio autẽ ſecunda eſt aliquid ex eis que
conſequuntur ſpeciem rei.aut ex actioni
bus eius.aut ex paſſionibus ſicut incideř
ẽ enſi.ꝛ ſic cognoſcere ꝛ cogitař et ſcire ꝛ
motus hõĩs. hec eniꝫ ſine dubio perfectiõ
nes ſunt ſpeciei.ſed non prime. Non eniꝫ
ad hoc ut ſpecies ſit id quod eſt in effectu
habet opus habere hoc in effectu.
Sed cum habuerit principium hoꝝ ĩ effe
ctu ita ut hec fiant in potẽtia. que añ non
erant ei in potẽtia.niſi in remota potentia
que eget ut aliqua alia res precedat eam
quouſque fiat ipſa ei certiſſima potentia
tunc animal fiet animali potẽtia .ergo aĩa

eſt perfectio prima.ſed quia perfectio eſt
perfectio alicuius rei.que eſt corpus. Iđ
oportet ut corpus accipiatur ĩ intellectu
generali ꝛ equali.ſicut didiciſti ĩ doctrina
ꝓbandi. Non eni eſt h̃ corpuſ cuius aĩa ẽ
perfectio.omne corpus . Non eni eſt per
fectio corporis artificialis ſicut ſcamni aũt
ſcabeli.et huiuſmodi.ſed perfectio corpo
ris naturalis.nec omnis corporis naturaľ
Nõ eſt eni anima perfectio ignis aut terre
ſꝫ eſt ĩ hoc noſtro mũdo pfectio corporis
naturalis.ex quo emanãt eius perfectiões
ſecũde.pp inſtrumẽta quibus iuuatur ad
opera uite.quoꝝ primũ eſt nutrimentum
et augumẽtum.ideo anima quã inuenim⁹
in animali et uegetabili eſt perfectio pria
corporis naturalis inſtrumẽtalis habñtis
opera uite. Sed dubitatur in hoc loco
a quibuſdã.ſ.q2 aliquis dicere poteſt hic
quo in hac diffinitione non ꝯtinetur anima
celi que operatur ſine ĩſtrumentis. quod
ſi dimiſſerimus nominare ĩſtrumẽta ꝛ ſuf
fecerit nobis nominare uitã non ꝓderit
nobis quia anima quã habent celi non eſt
nutriẽdi uľ augẽdi nec etiã ſentiẽdi.ſed ta
men aĩa quã nos ponimus ĩ hac diffinitio
ne habet hoc. Si autẽ aĩa quaꝫ uolum⁹ di
cere.eſt illa que habet id que anima habꝫ
celoꝝ.verbi grã.de cognoſcendo. et yma
ginãdo intelligibiliter .et mouẽdo ad finẽ
uolũtarie.excipiem⁹ corpus uegetabiliuꝫ
ab uniuerſitate habẽtiũ aĩam. Item etiã
ſi nutrimẽtum eſt uita.cur non ĩponimus
nomen uegetabilibus uita ſiue animalia.
Item etiam poteſt quis dicere.qꝫ opus
fuit affirmare aĩaꝫ.ꝛ cur ñ ſufficit nobis
dicere.quod ipa uita ẽ pfectio hoc ex qua
emanat id quod attribuim⁹ neceſſario aĩ
me. Incipiemus autem reſpondere cõtra
unã quãq; iſtaꝝ oppoſitionũ ꝛ ſoluemus
eas. Dicem⁹ igĩ qꝫ de corporib⁹ celeſtib⁹
due ſũt ſẽtẽtie. Sẽtẽtia eius .ſ.q dixit qđ
uis uľ uirtus uniu⁹cuiuſq; ſtelle ꝯficitur
ex ipa ꝛ ex illis q̃ regũtur ſicẽ qꝫdã aĩal.
Op⁹ igitur earum perficitur ex alijs que
habent motum.et ſunt hec ſicẽ inſtrumẽta.
Sꝫ h̃ dictio ñ curit p omnes ſtellas. Sẽtẽ
tia etiã ei⁹ q uidit.qꝫ in oĩ ſpa eſt aĩa ſoli
taria ꝓpria ꝛ uidit qꝫ ibi ẽ nouũ corpus qꝫ
ẽuns ĩ effectu. ñ hñs iſte multiplicitatem

Iſti omneſ uidēt ꝙ nomē aīe. cū dicit̄ ꝺ aīa
celoꝝ ⁊ de aīa uegetabili ꝯuenit eis quaſi
equoce. q2 hec diffinitio n̄ ē niſi aīe que ē
ī ꝯpoſitis. Et cū fecerit ut ꝯueniāt aīalia ꝯ
celo ī itellectu noīs aīe. excluditur itelle
ctus uegetabiliū ab illa uniuerſitate. quā
uis hoc facer̄ difficile ſit. q2 aīalia ⁊ celum
n̄ cōueniūt in intellectu. nominis uite. nec
ēt ī intellectu nominis rationalitatis. Ra
tionalitas ⁊ eni que ē hic. ꝯuenit aīe hn̄ti
duos itellect᷒ maīales. hoc aūt n̄ eſt poſ
ſibil e. eē illis ſicut poſtea uidebis. Intel
lectus ⁊ eniꝫ illic ē itellect᷒ in effectu. In
tellectus aūt ī effectu non ē ꝯſtituēs aiam
que ē pars diffinitionis aīalis rationalis
Similiter etiaꝫ ſenſus hic dicit̄ uis qui ap
prehēdit ſēſibilia ad modū recipiēdi ſimi
litudines coꝝ. et pātiēdi ab eis hoc autēꝫ
non poteſt eē illic ſicut poſtea ſcies. deinꝺ
ſi ſtuduerit. ⁊ poſuerit animā eſſe primaꝫ
ꝑfectioneꝫ eius ꝙ eſt mobile uolūtate. et
docile ex omnib᷒ corporibus. ita ut diffi
nitio ꝯplectatur aīalia ⁊ animā celoꝝ. ex
cludētur uegetabilia ab coꝝ uniuerſitate
hec dictio eſt rata. Cōtra id ꝙ dicitur
de uita ⁊ aīa reſponſio eſt ſicut mox dice
mus. quia iam ꝯſtat ꝙ in corporib᷒. oꝫ eē
ī effectu pīcipiū diſpoſitionū cognitaruꝫ
⁊ ꝯperataꝝ. ad uitaꝫ. ſicut eſt icedens. Si
quis autē huic principio impoſuerit no
men uita. nō erit nobis cū illo ꝯtētio. q2
quod itelligit̄ apud homines de nomine
uite cū dicitur de animalib᷒ eſt duo. unū
.ſ. ut in ſpecie ſit pīcipiū a quo emanant
ille diſpoſitiones. ⁊ alterū .ſ. ut corpu᷒ ſit
aptū. ad hoc ut emanēt ab illo iſte actio
nes. Sed ꝺ primo ꝯſtāt quia illud n̄ inte
ligitur de aīa ullomō. Secūdū autē figur̄
etiam rationeꝫ que n̄ eſt anima q2 hoc ꝙ
aliquid eſt aptū ad emanādū ex eo aliqd
aut ut fiat alicuius ꝓprietatis. ē duob᷒
modis. un᷒ eſt ut ī eſſe ſit aliquid propter
apptitudinē ipſā ex qua emanat. ſicut na
uis que eſt apta ad hoc ut perueniāt ex ea
comoda naualia. ⁊ hoc etiā indiget rector̄
quo perfitiatur iſta apptitudo. Rector
⁊ enim. et hec aptitudo. non ſūt unum in
ſubiecto. Et ſcꝺs eſt ut nō ſit in ſubiecto
aliquid aliud preter hanc aptitudinem
ſicut corpus ꝙ eſt ita aptū ut ꝑueniat ex
eo ꝯbuſtio. ſecūdum eū qui ponit hanc ap
titudinē caloreꝫ. ita ut calorē eſſe in corpo
re idē ſit ꝙ eſſe in eo hāc aptitudinē ſicut
uidetur. ſed hoc in aīa non ꝯceditur Nō
enim idē eſt. ꝙ intelligitur de anima. et ꝺ
hac aptitudine deſignata. quomō eni nō ē
ſic. cū id quod intelligitur de hac aptitu
dine deſignata. non ꝓhibeat. quī precedat
eam eſſētialiter aliqua ꝑfectio. ⁊ aliquod
principiū in corpore in quo eſt hec aptitu
do. ꝙ autē itelligitur de ꝑfectione prima
quam diſcripſim᷒. ꝓhibet ut precedat eā
eſſētialiter alia perfectio. perfectio ⁊ eniꝫ
prima non habet pīcipium nec perfectio
nē primā. ergo qꝺ itelligit̄ de uita ⁊ ꝺ aīa
non eſt unū. et idē. ſi quod dicimus animā
uolumus intelligere ꝙ omnes intelligunt
Si aūt uolumus ꝙ uita ſit nomen multi
uocū ad animā in ſignificādo ꝑfectionem
primā. non ꝯtendimus ſuper hoc. quī ui
ta ſit nomen eius ꝙ uolumus affirmare ꝺ
hac prima ꝑfectione. ergo iā cognouimus
nūc intellectū nominis quo appellat̄ hec
res que uocat̄ aīa ex relatione quā habꝫ

Debemus aūt nūc laborare ad ꝯpre
hēdum quid ſit hec reſ. que .ſ. ex reſpectu
predicto eſt aīa. ⁊ debemus innuere in h̄
loco aliquid quo affirmetur eſſe aīe quā
habemus ad ſimilitudinē euigilādi et re
miniſcēdi. ut hoc multū ꝓſit ei in quo eſt
uirtus inſpiciēdi ueritatē per ſe ipſū adeo
ut non egeat dirigi ⁊ ad uiā ꝯuerti. ⁊ ſepa
ri ab erroribus. Dicemus igitur qꝺ
aliquis ex nobis putare debet quaſi ſubi
to creatus eſſet et ꝑfectus. Sꝫ uelato ui
ſu ſuo. ne uideat exteriora. ⁊ creatus eſſet
ſic quaſi mouētur in aere. haut inhani. ita
ut eū nō tāgeret ſpiſſitudo aeris. quā ipſe
ſentire poſſet. ⁊ q̄ſi eſſēt diſiūta mēbra ei᷒
ita ut nō ꝯcurrerēt ſibi. nec ꝯtingēnt ſeſe:
deiñ ut uideat ſi affirmet eſſe ſue eſſētie
Nō eni dubitabit affirmare ſe eſſe n̄ tamē
affirmabit exteriora ſuoꝝ mēbroꝝ. nec
oculta ſuoꝝ interioꝝ nec animaꝫ. nec cere
brum. nec aliquid taliū. ſed extriſece᷒ af
firmabit ſe eſſe. Cuius non affirmabit lō
gitudinē. nec latitudinē nec ſpiſſitudinem.
Si autem in illa hora poſſibille eſſet ei
ymaginari manū aut aliquod mēbrorum
n̄ tamē illud imaginaretur eſſe partem ſui

nec neceſſariō ſue eſſētie. Tu ſcis ꝙ id ꝙ
affirmat̄ aliud eſt ab eo ꝙ ñ affirmat̄ ⁊ cō
ceſſū aliud ē ab eo ꝙ ñ ɔcedit̄ ⁊ qm̄ eētia ꝗꝫ
affirmabat eē ē ꝓpa illi. eo ꝙ illa ē ipamet
. ⁊ ē pͥ corpꝰ eiꝰ. ⁊ mēbra eiꝰ q̄ nō affirma
bat iō expgefactꝰ habet uiam euigilan
di ad ſciēdū ꝙ eſſe aīe eſt aliud quā eſſe
corporis. ymo non eget corpore ad hoc ut
ſciat animā ⁊ pcipiat eam. Si aute fuerit
ſtupidꝰ. opus habet ɔuerti ad uiam.

Capitulū de numerādo ea que dixe
runt antiq de aīa ⁊ eius eſſētia

d Icemꝰ igitur ꝙ antiq dixer̄ i hoc
iō quia diſſēſer̄ i uia pueniendi
ad illud. q.dā eni illoꝝ ɔtēder̄ ap
prēd̄ ſ ſciētiaꝫ aīe p motū. quidā autem p
ītellectū quidā uero p utrūque quidā ue
ro per uitam indifferentem. Qui aūt
uoluit peruenire ad ſcientiam anime per
motū uidebat̄ ei. ꝙ moueri non uenit niſi
ex mouente. et quod motor primus opor
tet ſine dubio ut ſit mobilis ex ſe ipſo. ſꝫ
anima eſt motor primus inſtrumentalis
que habet inſtrumenta apta ad mouendū
mēbra muſculis ⁊ neruis. et poſuit animā
mobilem ex ſe ipſa unde poſuit eaꝫ ſubſtā
tiam inmortalem putauit enim quod qc
quid mouetur ex ſe ipſo impoſſibile eſt
mori. dicens quod corpora celeſtia ideo
non corrūpūtur quod eiꝰ rei cauſa eſt ppe
tuitas ſui motus. Quidam autē ex
eis negauit animaꝫ eſſe corpus. ſed poſu
it eam ſubſtantiam in corporeā mobilem
ex ſe ipſa. Alij poſuer̄ eaꝫ eſſe corpꝰ
ad inuenientes quod ipſa eſt corpus mobi
le ex ſe ipſo. et ex eis fuere aliqui qui po
ſuere animam athomos. ut propter hoc
eſſet habilior in ppetuitate ſui motus. di
centes quod animal attrahit iſtos ſpiran
do. et quia ſpirare eſt nutrimentum ani
me. quoniam ſpirare facit animā permane
re propter reſtitutionē aliorum eiuſdem
generis. loco eorū athomorum qui emiſ
ſi ſunt. que ſunt corpora indiuiſibilia et
que ſunt principia. et dixit eos eſſe mo
biles ex ſe ipſis ſicut uidemus motū coꝝ
ſemper in ſpatio. et ideo fuere apta ad
mouendum aliud. Quidam uero di
xere eos non eſſe animam ſꝫ mouente eoſ
que eſt in eis et intrat corpus ipſis inuiſi
bilis. Quidam autem poſuit animā
eſſe ignem. uidebat enim ignem eſſe ſem
piternum motus. Quidam uoluere
peruenire ad ſcientiām anime per appre
henſionem ſiue per intellectum ex quibꝰ
quidam putauere. quod anima non app̄
hendit aliquid quod eſt extra illam. niſi
quia ipſa eſt prior eo. et principium eius
eſt. unde oportuit animam eſſe principiuꝫ
et poſuit eam eſſe eius generis cuius eſt
principium. ſ. ut ignis. aut aer aut terra āt
aqua. Aliqs autē uiſū fuit eā ēe aquā pp mľ
tū hūiditatiſ q̄ e i ſpmate ꝙ ē pncipiū gene
ratiōis. Alij autē poſuere eaꝫ corpus
eſſe uaporabile. uidebant et enim uaporē
eſſe principium omnium reꝝ. et fuer̄ mľ
te alie ſententie ſicut ille quas ſciſti. om
nes autem iſti dicebant quod anima non
ſcit omnia. niſi ex hoc ꝙ eſt eſſentia princi
pij omnium reꝝ. Similiter etiā ſēten
tia eiꝰ eſt. qui uidit ꝙ pricipiū ſūt numeri
⁊ poſuit aīaꝫ numerū Quidā eni eoꝝ
uider̄ ꝙ aīa ñ apprehēdit i actu niſi id de
quo in ipſa eſt aliquid. tunc ergo poſuit
animam ɔpoſitaꝫ ex hijs que uidit eē eſſe
eta ē auēdidem. qui poſuit animā eſſe cō
poſitam ex q̄tuor eſſ̄etiis. ⁊ ex uictoria et
amore. dixit enim ꝙ anima non apprehen
dit quicquid eſt niſi per ſimilitudineꝫ eiꝰ
quam habet in ſe. Sed qui per utrum
que eſt. ſicut illi qui dixere quod anima
eſt numerus mouēs ſe ipſaꝫ. ſed ē numꝰ
ex hoc ꝙ ē apprehēdēs. et ē mouēſ ſe ipā
ex h̄ ꝙ ē pmū mouēs. ſꝫ q ɔſiderauer̄ pui
i differēteꝫ. ſūt qdā q dixerūt ꝙ aīa ē calō
nat̄ al' iō qa ɔ ipō ē uita. Alij vō dixer̄ ꝙ ē
friditas. aīa ⁊ eni ōnōiata ē ab hāelitu. et
hāelitꝰ ē īfrīdās. ⁊ iō īfrīdamur p attractō
nē ad cuſtodiēdā ſb̄ſtātiā aīe. Quidā aūt
dixer̄ ꝙ aīa ē ɔplō. ɔplō ⁊ eni ꝗꝫ diu fuēit
ſtabil' ñ mouebit̄ ſāitas uite. Quidā aūt
dixer̄ aīaꝫ eē ſāguinē. ɔ eni eſſūdit̄ uita ō
ſtruit̄ q dā aūt dixer̄ ꝙ aīa ē ɔpō ⁊ ɔpatio
iter eľta ſcīmꝰ ⁊ eni ꝙ ɔpō aliq̄ ē necēia ad
h̄ ut ex eľtis fiat aīal. ⁊ qꝛ aīa ē ɔpo. iō di
ligit rs ɔpoitas ex thoīnib ⁊ olfatibꝰ ⁊ ſa
pōibꝰ i qbꝰ ōlectat̄. qdā putauē aūt ꝙ aīa
ē hs q ē ſblīmiſ ſup omne qꝺ ulo aūi hēri
et dicunt ⁊ enim quod ipſe in aliquibus ē
natura et in aliqbꝰ ē aīa et in aliqbꝰ ē ītel
lꝰ q ē ſblimior ⁊ mirabilior ē eē oē iq̄ ipa
ɔuenīūt hec aūt ſūt ſētētie ātiqſſimoꝝ de

aīa q̄ oēs falſe ſūt.ſʒ q eā apḣēder̄ uolue rūt p motū pmū i ɔuenīēs ɔcos ſeqr̄ h̄ ē ſ.quod obliti ſūt quietis. Si enī aīa mo uet ex hoc. ꝙ ipſa mouet̄. ſic enī poſuerꝫ tūc quies puenit i ex ea quieſcēte. ergo nō eſt mobilis ex ſe ipſa. Tu ſcis autē ex pre miſſis ꝙ nullū mobile mouet̄ niſi ex mo uēte. ⁊ quod nihil mouet̄ ex ſe ipo. anima igit̄ nō ē res mobilis ex ſe ipſa. Item hic motus quo mouet̄ aīa. neceſſe ē ut aut ſit ſecundū locū. aut ſecūduʒ q̄ntitatem aut ſecundum qualitatē aut ſm̄ aliud. Si autē fuerit localis neceſſe ē vt ſit aut natural'. aut violētus. aut animalis. Si autē fuerit naturalis ſine dubio erit tm̄ ad vnā partē erit ergo motio aīe ad vnā ptē tantum. Si autē fuerit violētuſ tūc nō erit mobil' ex ſe ipſa. nec erit eius itentio ex ſe ipſa. Sed melius ē ut dicat̄ creatorē eē primuʒ pricipiū. quā ꝙ ſit anima. ſi autē fuerit aī malis tūc anima poꝛ eſt anima. ⁊ ſit ſic vo luntate. ⁊ erit aut vnus ꝙ nō variet̄ cui⁹ motio erit tantū ad vnā ptē. aut erunt di uerſi. ⁊ erūt inter illos ſicut ſciſti. quietes ſine dubio. ⁊ tūc nō erit mobilis ex ſe ipſa ſed motū ſecūduʒ quātitatē. nō habet mo bile ex ſe ipſo. niſi ex infuſione alicuius ꝙ penetrat illud ⁊ conuertit in eius eēntiaʒ

Motus vero ſecundū permutationē aut erit ex hoc ꝙ eſt anima. ⁊ tunc anima cū mouerit deſinet eē anima. aut erit mot⁹ ſecundum aliquod accidētiū. que accidūt ei ex hoc ꝙ ē aīa. primū aūt hoꝝ ē. q2 hoc ꝙ ipſa mouet̄ nō ē ad modū ꝙ ipſa mouꝫ q2 ipa ē q̄ta i loco cū mouet i loco ſʒ ꝙ p mutationis. ſecūdū accītia finis ē habere illud accidēs ꝙ cū hitū fuerit ceſſabit p mutatio. Iā etiā demōſtratū ē. tibi ꝙ aīa nō debet eē corp⁹. ⁊ ꝙ mouēs i loco ſicut moueat̄ ad modū quo mouet̄ ē corp⁹ ſine dubio. Si autē aīa haberet motū localeꝫ poſſe eēt aīam ſepari ab aliquo corpore. ⁊ poſtea reddire ad illud. ⁊ iſti ponūt aīaʒ ſicut argētū viuū i utre ꝙ cū voluit̄. uol uit̄ ⁊ uter. ⁊ negāt motū eius eē motum electionis. Iā ēt ſciſti ꝙ ſentētia de in hni de lira ē ⁊ vana. Similiter ēt ſci ſti. ꝙ ſentētia de pricipio elt̄ari fabula eſt

Deīde in ɔuenīēs eſt illud ꝙ dixerūt. ſ. ꝙ res debet eē pricipium ſciēdi ea que ſe quunt̄ poſtea nos ⁊ eni ſcim⁹. ⁊ ɔpḣen dimus animab⁹ nr̄is multa quoꝝ nos nō ſumus pricipiū. Sed deſtructio ſenten tie eius qui putauit ꝙ pricipiū vnū elemē toꝝ ē. hec ē. ſ. q2 nos ſcimus multa que nō ſunt elt̄a. ſicut h̄ ꝙ omnis res. aut habet eē aut nō. ⁊ oīa equalia eidē inter ſe ſunt equalia. ſed impoſſe ē ut ignis aut aqua āt aliquod alioꝝ dicat̄ eē pricipiū iſtoꝝ q̄ docuerit nos hoc ita eē aut eo⁹ Itē ſn̄ia aīe de hoc ꝙ ipſa ē pricipiuʒ eius. aut eſt vt cognoſcat pricipiū ipm. aut ut cogno ſcat ea que accidūt ex pricipio. ⁊ nō ſunt pricipiū. aut vtrūqʒ. Si autē cognoſcit pricipiū aut vtrūqʒ. Sed ſciēs rē debet eē pricipiū eius. tūc aīa ē pricipiū princi pij. q2 ipa ē pricipiū ſui ipſius ut ſciat ſe ipſam. Si autē nō ſcit pricipiū. ſʒ diſpoſi tiones que ei accidūt. tunc quis iudicat. ꝙ aqua aut ignis aut aliq̄ alioꝝ ē pricipiū Sʒ q poſuerūt eā apḣēdi p numeꝝ dixerūt ꝙ pricipiū oīs rei. numeruſ eſt. imo dixerꝫ ꝙ eſſentie omnis rei numerus ē. ⁊ quod eius differentia numerus eſt quamuis ali as iam oſtēdimus deſtructionem ſenten tie eorum de pricipio. ⁊ adhuc poſtea in doctrina prime philoſophie oſtēdim⁹ ēt diſſolutionē ſn̄e eoꝝ ⁊ ɔſimiliū tm̄ deſtru it̄ hic ⁊ hec illoꝝ ſn̄ia q̄ntū priuſ ad tracta tū ppriū de aīa hoc mō. ſ. vt iſpiciam⁹. et ɔſiderem⁹ ſi aīa nō ē aīa. niſi q2 ē numer⁹ aliqs. ſ. ut quatuor. aut qn̄qʒ. aut q2 ē par uł ipar. aut aliqd ꝙ ſit cōis. q̄uis aliqs numerus. Si. enī aīa nō ē id ꝙ ē. niſi quia ipa ē aliqs numerus. qd dicet̄ de aīali. ꝙ ē i medio gracilimū ꝙ cū icidit̄ mouetur vnaqueqʒ ps eius. ⁊ ſentit. Quia cū ſētit ſine dubio eſt ibi aliqd ymaginationis. Simil'r unaq̄qʒ ps ei⁹ ſecedit fugiēs in p tē. ⁊ hic mot⁹ ſine dubio ē ex aliqua yma ginatōe. Conſtat autē ꝙ due ptes mouet̄ duabus uirib⁹ que ſūt i eis. ⁊ ꝙ unaq̄qʒ illaꝝ minoꝛ ē numero qui erat in ɔiūctiōe Si autē aīa ſecūdū eos eſt numerus qui erat. ⁊ nō aliud. tunc iſte due ptes mouen tur ⁊ nō p aīā. ꝙ ē ipoſſe q2 i unaq̄qʒ illaꝝ ē aīa ei⁹dē ſpēi cui⁹ ē aīa alteri⁹. g⁹ aīa hui⁹ aīal' una ē i effcu. ſʒ mltiplex. i po^a mltipli citate aīaꝝ. h̄ aūt ꝙ i aīali deſtruūt due ei⁹ aīe ⁊ nō i uegetabili ē pp̄ ꝙ ꝙ i uegeta bili iſuſū ē iſtrumētū p nū. pp̄ ꝙ pmanet op⁹ aīe nō ē autē ita i aīali i m̄ dio gracilio

q: vna pars corpis aialis gracilimi nõ ha bet pricipiũ reſuandi complões aptã aie Altera autẽ habet ipm pricipiũ.ſ; ad hoc vt reſeruet.eget ſanitate alterius ptis par tiũ 7 eni corpis altera pendet ex altera ad ſuffragãdu; ſibi i cuſtodiẽdo complõnẽ Si autẽ nõ fuerit aia numerus deſignat⁹ ſed fuerit numerus alicui⁹ qualitatis aut al cuius forme.videbunt eẽ i vno corpo re multe anime. Sciſtis eni q̃ i multis pa ribus alij pares ſunt 7 mltis imparinus ſunt imperes.Simil'r i multis quadratis ſunt quadrati.ſimiliter ẽt ſunt alij reſpe ctus. Itẽ vnitates aggregate i numero. aut hñt ſitũ aut nõ. ſi autem habuerint ſi tũ ſunt pũcta.ſi autem fuerit pũcta.aut ai ma erit aia iõ q: ẽ numerus illoꝝ pũctorũ aut nõ ita.ſ; erit vis. aut qualitas.aut ce tera huiuſmõi. Sed illi poſuerũt naturã i aialitate nudã n: mralitate.ergo numer⁹ qui ẽ in pũctis ẽ anima.ergo omne corp⁹ cũ poſueris i eo hab; numeꝝ pũctoꝝ.erit habẽs aiam. In omi aũt corpore poteris ponere pũcta q̃t volueris .ergo omne cõ pus põt habere aia; eo q̃ hec pũcta poſ ſunt poni i illo. Si autẽ aia fuerit nume rus qui nõ habet ſitũ.ſ; qui ẽ vnitates diſ gregate.tunc i quo ſunt diſgregate cum nõ hañt materias diuerſas. nec acceſſerit ad illas alie ꝓpetates.nec differũt alie. Nõ eni mltiplicantur ea que ſimilia niſi in materijs.Si autẽ habuerit materias di uerſas.7 ſunt hñtes ſitũ.habẽt corpa di uerſa. Siue autẽ ſit ita ſiue nõ ſit ita.quo mõ hec vnitates ſiue pũcta ſũt aggregata ſimul qñ qdẽ colligatio vniuſcuiuſq; eo rum cũ alio.7 agrgatõ illoꝝ nõ ſit niſi uel ex hoc q̃ ſunt vnitates.vel ex hoc q̃ ſunt pũcta.oportet ergo ut unitates et pũcta ꝯcurrãt ſibi ad ꝯiũgendũ.vndecũq; fue rint. Si autem hoc ſit ex aggregante qui aggregat vnũq̃q; alij.7 ex coniũgente q ꝯiũgit vnãquãq; alij.q̃uſq;.ꝯiũcta ſit 7 io pm ꝯſuat ea ꝯiũcta h ut ſit aia meli⁹ vi dẽ

Ex h q̃ dixerũt aiã ꝯpoſitã eẽ ex pnci pus.7 hoc q̃ ob hoc poteſt ſcire pricipia 7 alia preter pricipia. ꝑpter illud q̃ habe tur in illa de ipſis.7 hoc q̃ non ſcit quic qd ẽ niſi ꝑpter ſimilitudinẽ eius quã hẽt inſe ſequit neceſſario ut aia nõ ſciat ea q̃ ſunt ex pricipio.et que ſunt diuerſa a na tura eius.Coniũctio 7 eni aliquãdo facit affectiones in pricipijs.7 formas que non ſunt i ea.ſicut oſſeitas .7 carneitas.7 bõa nitas.7 ſimitas 7 cc.et hoc neceſſe ẽ ut ne ſciant ab aña. q: hec nõ ſunt in illa eo q̃ non ſunt.i ea.niſi partes pricipiorũ tantũ

Si autẽ poſuerit q̃ in coniũctione ai me eſt homo.aut equus .aut eleſas eſt in ea ignis.7 terra victoria.et amor.magna; certe putauerũt ſtultitiã. Si enim fuerit in aña homo.tunc i anima eſt anima.et i eadem iterũ eſt homo 7 eleſas.7 hoc erit in iſinitũ.hoc etiã abſurdũ eſt.et ex alia p te.ſ.quia oportet ſecundum hanc poſitio ne;.vt aut deus nihil ſciat.aut ſit compo ſitus ex omnibus vtrũq; aũt horum here ſis eſt.7 cũ hoc etiam oportet vt ſit igna rus victorie.q: victoria nõ eſt in eo. Ex victoria et enim ſecũdu; eos prouenit diſ ſolutio et corruptio eius.in quo eſt.ergo ſciẽtia creatoris de principijs erit imper fecta et hec magna.7 abſurda eſt hereſis deinde terra opte: ut ſciat terra; et aqua aquam.ſed ut terra non ſciat aquam.nec aqua terram. Et calidum ſciat calidum. et non ſciat frigidum. Et oportet ut mem bra in quibus eſt multum terenitatis ſint multum ſẽtientia terram.quod non ẽ ita et ſint multum ſentientia terram quod nõ eſt ita.quia ſunt non ſentientia terram.ñc aliquid aliud.et hec ſunt ut vnguis.7 os

Melius eſt autem ut res patiatur.et affitiatur a ſuo contrario.quam ut affitia tur a ſuo ſimili Tu autem ſcis quod ſẽſ⁹ eſt.aliqua affectio.vel aliqua paſſio.et op tet ſecundum eos ut non hoc ſit aliqua vis que apprehendat contraria. Et opor tet ut albedo et nigredo non apprehẽdã tur vno ſenſu.ſed apprehendatur albedo parte viſus que eſt alba.et nigredo par te ei⁹ q̃ ẽ niger.Et q: colores hñt ꝯpões iſinitas.o; vt atribuãt viſui ptes iſinite 7 diuſoꝝ coloꝝ. Si autẽ medij colores nõ ſũt certi.7 nõ ſint niſi ꝯmixtio ꝯrioꝝ ſm magis 7 minus abſq; alia diuerſitate.tũc o; ut apbẽſor albi apprehẽdat albũ puꝝ 7 apbẽſor nigri apẽdat nigꝝ puꝝ.q: ipoſſe eſt ei apprehendere aliud ab ipſo . et oportet ut non ipediatur ſcire ſimplicia

compoſitoꝝ. ⁊ nõ cognoſcat media coꝝ in quib⁹ nõ apparet albedo. ⁊ nigredo in ef fectu. Similiter ēt oportet ut appꝓhēdat triangl'm per triãgl'm. ⁊ rotũdum per ro tũdũ. ⁊ alias figuras ĩfinitas. ⁊ numeros etiã per ſimilitudinē coꝝ. Erunt igit̃ ĩ ſen ſu figure infinite ꝙ totũ ē impoſſe. Tu ſcıſ autē ꝙ unũ ſufficit ad ꝓbationē ꝯtrarioꝝ et ad cognitionē coꝝ per illud. Si ē regu la recta per quã depꝓhendimus rectum et curuũ ſimul. Nõ enĩ oportet ut quiquid ſcit̃ ſciat̃ per id ꝙ ē eiſ ꝓpriam. Sed coꝝ qui poſuerũt animã appꝓhendẽtē res per motũ ſuũ circularē ut eo moueat̃ ad appꝓhendẽdum res per illũ. poſtea decla rabim⁹ deſtructionē ſue dictionis. cũ de clarauerim⁹ ꝙ appꝓhenſio intelligibil'um poſſe eſt ut fiat per corp⁹ Sed qui po ſuerũt aĩaꝫ compl'onē. ex ꝓdictis patet de ſtructio ſentẽtie ipſoꝝ. Nõ enĩ omne id quo deſtructo. uita deſtruit̃. eſt aĩa. Mul ta enĩ ex rebus ⁊ ex mẽbris. ⁊ ex humo ribus et alijs ſunt huiuſmõi. ⁊ nõ negatur aliquid eē neceſſariũ ad colligẽdam aĩam cũ corpore. ꝙ tamē nõ eſt anĩa ꝓpter hoc

Ex hoc ēt ſcies errorē illius qui puta uit animã eē ſanguinē. quomõ enĩ eſſet ſã guis mouēs ⁊ ſentiēs Qui autē dixit animã eſſe colectionē iam poſuit aĩam cõ peratione reꝝ itellectã. quomõ autē anĩa inter ꝯtraria erit mouēs ⁊ appꝓhendens Coniũctio enĩ ſemꝑ eget cõiũgēte ſine du bio. ⁊ melius ē ut ipſa ſit anima. Ipm enĩ ē quo diſcedēte deſtruet̃ ꝯiũctio. poſtea autē declarabit̃ tibi ꝑ id ꝙ dices de aĩa deſtructio oĩuꝫ haꝝ dictionũ alijs modis Nũc autē debem⁹ ĩgredere naturã anime. Iam autē dixerũt iſtruẽdo has dictiões multa alia nõ multum neceſſaria. et ideo pertranſimus illa.

Capl'm ꝙ aĩa ꝯtinet̃ ĩ ꝑdicamẽto ſbe.

Dicem⁹ ꝙ iã ſcis ex ꝑmiſſis aĩam nõ eē corp⁹. Si autem ꝯſtituit ꝙ aliquĩ aĩam poſſe ē ꝑ ſe ipſã ſolã exiſtere nõ dubitabis ipm eē ſubaꝫ. hoc autē nõ declarabit̃ tibi niſi in aliquo ei⁹ ꝙ dicit̃ aĩa. ſ; in ceteris ſunt ſicut anima uegetabilis. aut ĩ anĩa animali hoc nõ cõ ſtabit. qꝛ materia ꝓpria ĩ qua exiſtũt iſte anime . nõ ē id ꝑ eſt niſi ex compl'one pro pria ⁊ effectiõe ꝓpa. ⁊ nõ remanet exiſtēs cũ illa ꝯpl'one ꝓpa. i effectu. niſi quã diu fuerit aĩa ĩ illa. Aĩa eiꝫ ē que facit eã illius ꝯpl'onis. Aĩa enĩ ſine dubio ē cã qua ue getabile ⁊ aĩaĩe ſunt illius ꝯpl'onis quam hñt. Aĩa ⁊ enĩ ē pricipiũ generationis. et uegetationis ſicut diximus. ergo ꝓpriam ſubm aĩe impoſſe ē eē id in effectu. niſi per animã. ⁊ aĩa ē cã unde ē ſic. Et impoſſe eſt dici ꝙ ſubm ꝓpũ habet eē in natura ſua. et ꝙ hoc fiat cã alterius rei. que nõ ē aĩa. cui poſtea adueniat aĩa ſicut ps aliqua. q̃ nõ habet poſtea ptē in ei⁹ diffinitione nec ĩ eius deſtructione. uel ei⁹ ordine ſicut diſ poſitio accñtiũ. quoꝝ eē ꝯſequit̃ eē ſubi ſui ꝯſecutione neceſſaria. ⁊ nõ ſunt ꝯſtitu entia ſubm ĩ effectu. Sed aĩa ē ꝯſtituēs ſuũ ꝓpriũ ſubm. ⁊ dat ei eē ĩ effectu. ſicut ſcies poſtea hãc diſpoſitionē cũ locuti fu erimus de aĩalibus. Sed inter ſubm re motũ ⁊ aĩam ſunt alie forme. que nõ pfici unt. ⁊ ꝯſtituũt illud. Cũ autē ſeparat̃ aĩa ſequit̃ neceſſario ut accidat ei cũ ſepatiõe eius forma ianimalitatis que ē ſicut op poſita forme ꝯpl'oni que ē ꝯgrua aĩe. Et hec forma. ⁊ hec materia. quã habebat aĩ ma nõ remãſit poſt aĩam ĩ ſua ſpē aliquo modo. ſed deſtruit̃ eius ſpēs. ⁊ eius ſuba que erat ſubm aĩe ⁊ aĩa ſubſtituit ĩ eo ali am formã ꝑ quã remanerat materia in ef fectu in ſui natura. Illud ergo corpus na turale nõ erit iã ſicut erat. Sed hebit aliã formã ⁊ alia accñtia. Et al'n pibũt alique eius ptes. ⁊ ſepabunt̃ a ſuba poſtquã mu tatã ē totũ. ⁊ nõ erit huata cẽntia materie p⁹ ſepationē aĩe. Sꝫ q̃ erat ſubm aĩe. ſit nũc ſubm alteri⁹ ab illa. ergo aĩaꝫ eē ĩ cor pe nõ ē id ꝙ accñs ĩ ſubto eē. ergo aĩa ſub ſtãtia ē. qꝛ ē forma q̃ nõ ē in ſubto. Pot autē aliqs dicere. ꝯcedim⁹ ꝙ aĩe uegeta bili hec ē forma. ſ. ꝙ ē cã pficiẽdi ſuã ma teriã ꝓpã ul' ꝯſtituẽdi ſuũ ſubm ꝓpũ. Sꝫ de ſẽſibili nõ ē ita. uidet̃ enĩ ꝙ uegetabilit̃ pficiat ei⁹ materiã ad quã poſtea ꝯſequẽ ē adueniat aĩa aĩalis. ergo aĩa aĩal' adueniet ĩ materia que iã ꝑus ē ꝯſtituta ab illa que ē cã pficiẽdi mañã ĩ quã adueniet aĩa. ſ. aĩ mal' g⁹ nõ ē aĩal' niſi exiſtēs ĩ ſbo. Cõtra hoc autem ſic reſpondem⁹ ꝙ ex anima ue getabili. ſ; ꝙ ē aĩa uegetabil' nõ ꝑficit aĩ

ſi corpuſ uegetabile abſolute. ⁊ anima ue
getabilis abſo lute non habet eſſ. niſi eē
ꝙ eſt intellectus generalis. ⁊ hoc ē tantū
ī itellectu. eē aūt ſenſibile eſt ī ſuis ſpēbꝰ
quod ergo dici oportet. hoc ē quia aīa
uegetabilis cauſa ē que habet etiā ſubm
comune uniuerſale non hñs eē. uidelicet
corpus uegetabile augmētabile abſolutū
genus non ſpecificatū. Sz corpus habens
inſtrumēta ſentiendi. ⁊ cognoſcēdi. ⁊ mo
tus uolūtariu nō ꝓuenit ex anima uegeta
bili ſecundū ꝙ eſt anima uegetabilis. uel
ſecundum ꝙ facit tm̄ uegetationē. ſed ex
hoc quod aduenit ei alia differētia ꝑꝑ quā
fit alia natura. ſ. anima ſenſibilis. Debe
mꝰ autē ſuꝑ hoc apponerē ex poſitiones
dicētes ꝙ per animā vegetabilez. aut vo
lunt ītelligi animā ſpecialē quā proprie
deſignet vegetabilis ſine ſenſibili. aut vo
lunt intelligi ītellectū comunē quo vniā
tur anima vegetabilis et ſenſibilis. ſecun
dum ꝙ vegetat. ⁊ generat. ⁊ augmētat. h
eni aliquādo dicit anima vegētabilis. Sz
hec dictio ē im ꝓpria. Anima enī vegeta
bilis nō eſt niſi ī rebus uegetabilibꝰ ⁊ in
tellectus in quo ꝯueniūt aīa uegetabilis
et anima ſenſibilis. ſic ē in vegetabilibus.
ſicut eſt ī animalibꝰ. ⁊ eſſe eius ē ſicut eē
rei vniuerſalis in rebꝰ. aut uolūt intelligi
vnā ex viribꝰ anime ſenſibilis ex qua ꝓ
neniūt actiones uegetādi. et agumētandi
et generādi. Si autē volūt intelligi per
hoc animā vegetabilē que ē ſpecialis ꝯpa
tione faciētis vegetationē hec in ſolis ve
getabilibꝰ ē. ⁊ non īſenſibilibꝰ. Si autem
volūt per hoc ītelligi intellectū comunē
tunc nō debet ei ꝯpari intellectꝰ effectus
ſpecialis. efficiēs enī ſingulare deſignatū
ipm ē cui debet ꝯperari effectus ſingula
ris deſignatus. et h iā in premiſſis demo
ſtratū ē. Corpꝰ autē ꝙ debet compari aīe
vegetabili vniuerſali. hoc ē. ſ. ꝙ eſt imper
fectū comune. Sed ꝙ eſt pfectū aptū ad
recipiēduz ſenſibilitatē. aut nō aptū. hoc
nō compatur anime vegetabili ſecundū
ꝙ eſt comunis. nec iſte intellectus ꝯſeqni
tur eā. Sed modus tertius nō poteſt
eē ut putāt ſcilicet ꝙ vis uegetādi adue
niēs ſola efficiat. corpꝰ animale. Si enī. h
ſola uis. eſſet rector. ſola pficeret corpu
vegetabile. Sed nō eſt ita. nō enim facit
ſcilicet ī aīli. niſi corpus animale cū īſtru
mētis ſentiendi. et motus ergo ipſa ē uis
anime habētis alias vires. quaꝝ vna hec
eſt. que omnes operant̄ ad hoc ut ꝑueni
at aptitudo inſtrumētorum ad pfectiōes
ſecūdas ipſius anime cuius uis hec ē. ⁊ h
anima ē animalis. Poſtea autē decla
rabit̄ tibi ꝙ anima vna ē ex qua defluūt
hec vires in mēbra. ſed ꝓcedit actio aliq̄
rum. ⁊ conſequit̄ aliarum ſecūduz aptitu
dinē inſtrumēti. ergo anima que ē in omī
animali ipſa ē congregās pricipia ſiue ma
terias ſui corporis. ⁊ coniungēs ⁊ cōpo
nens eas eo modo quo mereant̄ fieri cor
pus eiꝰ. ⁊ ipſa ē ſeruans hoc corpꝰ. ſecun
dum ordinē quo decet. ⁊ propter eā non
diſſoluūt eas extrīſeca pmutantia. quam
diu anima fuerit ī illis. Alioquī nō rema
net ī ꝓpria ſanitate. ſed ꝓpter dn̄ium ꝙ
anima habet ī illis. contigit ꝙ uis vegeta
bilis roborāt aut debilitat̄ cū pcipit aīa
que reſpuit vel appetit. odio uel amore
qui nō eſt corpis ullo modo. et hoc contī
git cum id quod percipit anima eſt credu
litas que non eſt afficiens corpus ex hoc
quod eſt credulitas. ſed conſequitur eaz
paſſio gaudij aut doloris. et hoc etiam ē
de apprenſionibus animalibus. et non eſt
de his que accidūt corpori ex hoc quod
eſt corpus. et hoc afficit virtutem vegeta
bilem. et nutribilem ita ut ex accidente
quod primum accidit anime ſicut gaudi
um rationabile. contingat in ea robur. et
velocitas in actione ſua Sed ex acciden
te illi contrario. ſcilicet dolore rationabi
li. cum quo nihil eſt doloris corporalis.
contingat in ea debilitas. et deſideria. ita
vt deterioretur eius actio. et aliquando
deſtruitur eius compl'o omnino. etiam h
ſufficiet tibi ad ſciendum quod anima eſt
continens in ſe uires ſentiendi. et vegetan
di cuz ipſa ſit una. et ꝙ hec nō ſunt ſine il
la. Conſtat ergo ꝙ aīa ē pfectiua corpis
ī quo ē. ⁊ ꝯſuatiua eiꝰ iux̄ ordinē ipiꝰ ꝙ de
bz nr̄r diſſolui ⁊ diſpgi. vnūqqz eiꝰ ps cor
pis ht debitū loci cuius nō hēt alia ⁊ de
bz diſiūgi alieni ꝯiūcta. h autē nō ē ita. ni
ſi ut ꝯſuet rē q̄ ē pter naturā eiꝰ. ⁊ hec reſ
ē aīa ī aīali. Aīa gͦ pfectio ē ſbi ꝙ ē ꝯditar

tũ ab ea ẽ ĉt ꝯſtituẽs ſpeciẽ ⁊ perficiẽs eã
Res enĩ hñtes animas diuerſas fiunt pp
eas diuẽſaꝝ ſpecierũ ⁊ fit eaꝝ altereitas
ſpecie non ſingl'aritate. ergo anima non
eſt de accñtib⁹ quibus non ſpecificantur
ſpecies. nec recipiuntur in conſtitutione
ſubiecti. Anima enĩ ẽ perfectio ſubſtãtie
non ut accidens. nec ſequiẽ ex hoc ut ſit
ſeperata aut nõ ſeperata. non enim eſt oĩs
ſubſtantia ſeparata. q2 illa nõ eſt ſeperata.
nec foꝛ⁹. tu aũt ſcis rẽ ita eẽ. demonſtrem⁹
ergo ſumatim uires aĩe ⁊ eius actiones ⁊
ĩnde exſequemur ſingula perquirendo.

Capitulũ de decl'ando ꝙ diuerſitas ac
tionũ aĩe ẽ ex diuerſitate ſuarũ uiriũ.

Dicimus igiẽ ꝙ anima habet acti
ones diſtãtes mľtis modis. que
dã enim differrũt ĩ foꝛtitudine et
debilitate. quedã ĩ uelocitate ⁊ tarditate
quoniã opinio aliquis ſenſus ẽ. ſed diffeꝛ
a foꝛtitudine in foꝛtitudine ⁊ ꝯpꝛehenſiõe
Et ſubtil' differt ab hebete ĩcito diſcẽdo.
⁊ aliquando in pꝛiuatione et hitu. Sicut
dubitatio differt a ſciẽtia ĩ hoc ꝙ dubita
tio eſt pꝛiuatio cõpꝛenſionis alteri⁹ contra
dictoꝛiaꝝ. Scia uero ẽ certa compꝛhenſio
unius contradictoꝛiaꝝ ⁊ ſicut mouere ⁊ q
eſcere. Aliquando enĩ differũt cõperatio
ne ſui ad contraria ut ſentire album ⁊ ſen
tire nigrum ⁊ guſtare dulce ⁊ guſtaẽ ama
rum. aliquãdo autẽ differũt in genere ut
attingere coloꝛẽ ⁊ atingere ſapoꝛẽ. imo ſiẽ
attingere et mouere. itentio autẽ noſtra ẽ
nunc ut ſciamus uires ex quib⁹ ꝑueniunt
iſte actiões ⁊ an hẽat unaqueqz ſpecieſ
actionis habere uim ſibi ꝓpꝛiam. an non.
Dicemus igiẽ ꝙ actionũ que differunt in
foꝛtitudĩe ⁊ debilitate pꝛĩcipiũ una uis ẽ
Sz al'a actio ẽ pfectiõ al'a diminutiõ. Si aũt
p diminutiõez opoꝛtet diminutũ haberẽ ui
aliam pꝛeẽ uirtutẽ que eſt im pfectio. tunc
opoꝛteret ꝙ numẽr⁹ uiriũ eẽt quãt⁹ ẽ num̃r⁹
oꝛdinũ diminutionis ⁊ augm̃ti que penẽ ĩ
finite ſũt. ſed uni uirtuti accidet ut faciat
ſuã actionẽ foꝛtioꝛẽ uľ debilioꝛẽ aliqñ ſm
ꝙ fuẽit operatio aliqñ ſꝫ euentũ inſtrum̃ti
aliqñ ſm ꝓhibentia extrĩſecus que erũt
an nõ erũt ⁊ q̃ addẽt aut minuent. Sz fa
ciendi et eiu⁹ pꝛiuationis iã patuit ex p̃di
ctis ĩ dictiõib⁹ cõiou⁹ ꝙ pꝛĩcipiũ una uis
eſt. Sz hõ diferẽtia in genere actionũ aĩe q̃
ſũt ad modũ hitus. ſiẽ compꝛehendẽ ⁊ mo
uere. aut ſicut unũ apprehẽdere aut aliud
et apꝛẽdere hoc bonũ ẽ ut ptractet aliqs
tractatoꝛũ et ut uideat exempligratia. an
omnes uires appꝛhendẽtes ſint una uis ⁊
an ipa hãt appꝛhenſiones pſe ipſam que
ſunt intelligibiles ⁊ alias appꝛhenſiones
per inſtrum̃ta que ſũt diuerſe ſm diuerſi
tatẽ inſtrum̃toꝝ. Si aũt itelligibiles ⁊ ſẽ
ſibiles fuerĩt q̃ſi ex duab⁹ uirib⁹. An om
nes ſenſibiles que ĩtus ymagiãtur ⁊ que
appꝛhendeẽ extrinſec⁹ ſint ex una ui. Si
aũt que ĩnt⁹ ſũt fuerint ex una ui. aut ex
multis uirib⁹. An exteriores ſint ex una ui
q̃ facit diuerſis iſtrum̃tis actiões diuer
ſas. nõ enĩ ꝓhibetur una uis appꝛhẽdere
res diuerſas genere et ſpẽ ſiẽ diuulgatũ ẽ
de diſpõne ĩtellect⁹ ⁊ diſpõe ymaginatio
nis apñ ſapientes. Senſata ⁊ enĩ coĩa que
dicũtur magnitudo ⁊ numerus ⁊ motus
⁊ quies ⁊ figura. Aliquando ſentiuntur
unoquoqz ſenſuũ. aliquando aliquibus
ex illis. quamuis hec fiat mediante alio ſẽ
ſato. Demum an uis mouendi ipa ſit uis
appꝛhendendi. e ur enim hoc non eſt poſſe.
Et an uis concupiſcẽdi ſit ipa uis iraſcen
di. q2 cum pꝛeſentaẽ aliquid ꝙ delectat
patitur aliquo modo. Cum uero repꝛeſen
taẽ ꝙ moleſtat patiẽ alio modo ⁊ ã uege
tabil' ⁊ nutribilis ⁊ generans ſint aliq̃ iſta
rum uiriũ. Aut ſi non ſũt an ipſe ſint ali
qua una uis. q̃ in re nũdum perfecta mo
ueat nutrimentum ad extremitates eius
ſecundum aliquã affectionem ⁊ aliquã fi
guram ⁊ iam pfecta moueat eodem motu.
ſed quia iaꝫ perfecta eſt ideo non accidat
aliqua alia figura. cum augumentum iam
peruenit ad hoc. ut uis illa nõ poſſit plus
augmenti inferre niſi quantum reſolui
tur ex eo. et ob hoc ſtet. Remaneat
autem ibi de nutrimento ſuperflui
tas que ſit apta generationi. et uis dif
fundat illam per membꝛa generati. ſi
cut nutrimentum diffunditur per inſtru
menta eius. ad nutriendum ea deinde re
maneat tantum nutrimenti. Supꝛa id
quod opus eſt membꝛis generati ſu
perfluitas. que ſit apta ad id. quod
uis ipſa conuertat illam. Sicut facit

de multis ſupfluitatibus mēbroꝝ. deīde ipſa vis ceſſet in fine vite ab inferēdo aliquid pro reſtitutione eius ꝙ ſoluit̄ quod ſit equale ei ꝙ ſoluit̄. ⁊ accidat ſintheſis Et ſicut appellamꝰ vim uegetādi cur nō ſimiliter appellamus ui per ſintheſim deficiēdi. Et qꝛ diuerſitas actionū non iudicat diuerſitatē uiriū. vna enī ⁊ eadē uis opaī ɔtraria. ⁊ vna uis mouet voluptatibus diuerſis. Jmo vna vis facit in diuerſis materijs. diuerſas actiones. haꝝ oīuꝫ dubitationū ſolutio. oportet vt in ꝓmptu ſit apud nos. quouſqꝫ poſſumus affirmare vires anime. ⁊ ut affirmemus hunc eē numeꝝ eaꝝ. et ꝙ alie eoꝝ ſunt diuerſe ab alijs qꝛ ita ɔſtat numerū eē apud nos.

Dicemus igiī primū. ꝙ uis ex hoc ꝙ eſt uis eēntialiter. ⁊ pmo eſt vis ad aliud ⁊ poſſibile ē eam eſſe pricipium alterius rei ab illo. qꝛ ex hoc ꝙ eſt uis ad aliud pncipiū eſt illius. Si autē fuerit pricipiū alterius ab illo nō ē ex hoc ꝙ eſt principium eſſentialiter illius primi. ergo vires ex hoc ꝙ ſunt vires nō ſunt niſi pricipia actionū deſignataꝝ pncipaliter. poſſe autē ē ut vna uis ſit principiū multaꝝ actionū ſario. que ſiut eius quaſi rami. et nō ſit pricipiū eaꝝ pricipaliter. Sicut viſꝰ qui nō eſt niſi pria vis apphēdendi qualitatē que ē color albus. aut niger ꝑ quam corpꝰ ē huiꝰmōi. vt cū īterpoſitū fuerit inter corpus receptibile lumis. ⁊ illuminās illuminās nō faciet ī eo lumē. Uis ēt ymaginatiua impmit ſibi formas reꝝ materialiū ſecūdum ꝙ ſunt materiales. ſed nudas a materia. aliquo mō abſtractiōis nō pfecte ſicut dicemus poſtea quas contingit eē. aut colorē. aut ſaporē. aut ſonū aut magnitudinēꝫ. aut cetera huiꝰmōi

Uis autē intellectiua ē illa que apphēdit ⁊ tenet in ſe formas reꝝ ſm ꝙ ſunt ſeperate a materia. ⁊ ab omnibꝰ appēdicijs eiuſ q̄s accidit eē aut figura. aut numerꝰ.

Poſſibile ē autē ut vis ſit apta ad vnam actionē tantū deſignatā. Sed ſic ſit ei n̄ceſſe aliqd aliud ſibi adiūgi ad hoc. ut hēat in effectu ꝙ prius habebat in potēcia. Si autē nō habuerit illud aliud nō opabiī. h gº vis aliā erit pricipiū actionis ī effectu. aliqn̄ nō pricipiū eius ī effectu. Sicut vis motiua. que cū vehemēter optauerit vis deſideratiua pp aliquid vtutis ymaginātie aut ītelectiue ꝙ eā īpellit ad h mouebit aliā nō. Ex vna ui autē mouente vnū īſtrumētuꝫ nō ꝓuenit niſi vnꝰ motus Moti et eiꝫ motꝰ fuerit pp inſtrumenta motuū mīta que ſunt ī nobis vt muſculi. Et ī vno quoqꝫ muſculo ē vis mouens ſingularis. que nō mouet niſi vno motu ſingulari alīs ēt uniꝰ vtutis diuerſe ſūt actiones ſꝫ diuerſa receptacl'a ⁊ h manifeſtū ē. Dicemus ergo nūc ꝙ prie diuiſiones actionū aīe ſunt tres actiones. ſ. in quibus ɔueniūt vegetabilia. ⁊ aīalia ſicut ſūt nutrire. ⁊ generare. ⁊ actiones ī quibꝰ ɔueniūt aīalia. aut plura ex eis ī quibus nō coīcant vegetabilia ſicut ſentire ⁊ ymaginari. ⁊ mouere volūtarie. ⁊ actiones q̄ ꝓpe ſūt hōīnū ſic pcipe ītelligibilia. ⁊ adinuenire artes. ⁊ meditari de creaturis. ⁊ diſcernere inter pulcrū ⁊ fedū. Si autem vires aīales eēnt vna. actiones vegetabiles ꝓuenirēt ex ea vi ex qua ꝓueniūt vitales pncipalīr. ⁊ eēt poſſis ꝓuatio corporū vegetabiliū. Jn mēbris ēt aīaliū que nutriunī ⁊ nō ſētiūt ꝙ ē durū uł ē mole. ꝓuatio ſentiēdi. aut ē cā ꝓuatiōis vtutis aū cā materie q̄ nō patiunī ex calore uel frigore. nec afficiī eis. Et qꝛ nō afficiī eis nō dꝫ nutriri. qꝛ nō afficiī ſaporibus ualidis aut olfatibꝰ fortiſſimis afficiī aut illis. gº nō habꝫ hoc ex materia nō recipiēte. ſed ex ꝓuatione vtutis ſenſificātis. Jnuenimꝰ aūt ī illis uī nutriēdi. ergo hee due vires diuerſe ſunt. Jtē motio aīe q̄ mouet aut erit ad modū mutationis abſolute. ſꝫ omne corpus eſt recipiens motum abſolute. Aut erit motus ad modum contrahendi et extendendi. Sed in corporibus noſtris ſunt membra que magis recipiēt hoc quam muſculi in quibus eſt uita et nutrimentum. Sed non poſſimus ea mouere. ergo cauſa huiꝰ non eſt ex ipſis. ſed ex priuatione uirtutis. Similiter in aliqbus neruis. uis in eſt ſentiendi tantum abſqꝫ motu. Jn alijs uero uis eſt mouendi nec eſt inter eos tāta diſtātia qꝛ aliquādo inuenitur quod id cui ieſt ſentire eſt ſimile ei. cui ineſt mouere. et habet plus minuſue qualitatis quam illud nec tam

inē ei mot⁹. aliquādo inuenit̄ ꝙ eſt ſic. nec
tamē ieſt ei uis ſētiēdi ſic etiam poteſ ſci
re ꝙ ocul⁹ n̄ eſt min⁹ ꝙ̄ lingua ī potēdo pa
ti ex ſaporib⁹ adibitis. ⁊ ocl's n̄ ſētit ſapo
rem ex hoc ꝙ ē q̄litas. n̄ dico autē ex hoc
ꝙ eſt guſtatꝫ. ſꝫ nec etiā ſonū. ſed ꝯſtat
qꝛ uis humana ex ſe ip̄a n̄ poteſt ī pmi
ī materia. et ꝯſtat ꝙ omnes actiones attri
bute aīa ī neceſſe eſt ut hēāt iſtrumenta
ergo ſēſ⁹ ⁊ ymaginationes ſūt ex alia ui
materiali. que nō eſt uis mouens ꝙ̄uis ui
res mouētis etiā pēdeāt ex uirib⁹ ymagi
nādi ⁊ ſētiendi aliquomō. ſicut poſtea de
clarabim⁹. cū aūt itellexeris h̄ ⁊ p̄ncipia
que poſuim⁹ facile erit ſcir̄ differētiā que
eſt īter uires quas itēdim⁹ numerare. et
ordinar̄. ⁊ ſcies ꝙ omnis uis habet actio
nem primā in qua n̄ ꝯuenit cū alia ui. que
habet actionem primā diuerſā. ab eius ac
tione prima.

De numerando uires anime ad mo
dum ponendi eas.

Numerabim⁹ nūc uires aīe quaſi
e ponēdo. deīde ꝓcedem⁹ ad d̄cla
rādū unāquāqꝫ illaꝝ. dicem⁹ igit̄
ꝙ uires aīales p̄mo diuidūt ī tres ptes.
vna ē uegetabilis q̄ ē p̄ma pfectio corpis
naturalis inſtrumētalis ex hoc qd̄ genera
tur et augumētatur et nutrit̄. Nutrimētū
aūt ē corp⁹ qd̄ ſolet aſſimilari nature cor
pis cui⁹ dr̄ ee nutrimentum. ⁊ reſtaurat ei
quātū reſolutū ē de illo aut plus aut mi
nus. Scd̄a ē aīa ſenſibilis q̄ ē pfectio p̄
ma corpis naturalis iſtrumental'. ſecūdū
ꝙ apprehendit pticularia. et mouetur uo
lutate. Tertia eſt humana q̄ eſt pfectio
prima corporis natural' iſtrum̄tal'. ſecūdū
h̄ quod attribuitur ei. agere actiones elec
tione d̄liberatiōis. ⁊ ad inuenire meditan
do. ⁊ ſecūdū hoc quod apprehēdit uniuer
ſalia. niſi aūt eſſet propter uſū melius eēt
accipere pfectionē primā neceſſariam tm̄
in deſcriptione ſecūda. cum uolumus deſ
cribere animam. non tm̄ animalem quā
habet anima ſm̄ illam actionem. pfectio et
enim accipitur in diffinitione aīe. non aūt
in diffinitione uirtutis anime. tu autē po
ſtea ſcies differentiā inter animā ſenſibilē.
⁊ uim mouendi. ⁊ apprehendendi. et inter
animā rationalē. ⁊ inter eorū que predic
ta ſūt de cognitione. et aliis. meli⁹ eſt aūt
ut uegetabilis accipiatur gen⁹ ſenſibilis.
⁊ ſenſibilis genus humane. ⁊ quod eſt co
muni⁹ accipiatur in diffinitōe min⁹ comu
nis. ſimiliter ſi iſpexeris aīas ſm̄ uires q̄
ſūt eis ꝓprie in eaꝝ ſenſibilitate ⁊ eaꝝ hu
manitate, fortaſſis ꝯſequeris ꝙ dixim⁹

Aīa aūt uegetabil' habꝫ tres uires. unā
nutritiuā. q̄ eſt uis ꝯuertens corp⁹ a cor
poreitate inq̄ erat ī ſimilitudine corpis in
quo eſt. ⁊ unit ei ꝓ reſtitutōe ei⁹ ꝙ ſolu
tū eſt ex illo. Aliā augum̄tatiuā que eſt
uis augens corp⁹ ī quo eſt ex corpe. ꝙ ipa
aſſilat illi augum̄to ꝓportiōali ī omnib⁹
ſuis dimēſionib⁹ q̄ ſūt lōgitudo. latitudo.
et ſpiſſitudo ut pducat rē ad pfectionem.

Tertiā generatiuā q̄ eſt accipiens d̄ cor
pore ī quo eſt ptē illi ſimilē ī potentia.
⁊ operat̄ ī ea p attractatiōē alioꝝ corpoꝝ
q̄ illi aſſimilat generari. et ꝯmiſſeri. et cō
uertit eā in ſimilitudinem ipſius ī effectu.

Anima aūt ſenſibilis. ul' uitalis ſm̄ mo
dum primū. habet duas uires motiuā. ſ.
⁊ apprehendētē. Sꝫ motiua eſt duob⁹
modis. ꝙ aūt eſt mouens iō ꝙ impat mo
tui. aut eſt mouens iō qꝛ eſt efficiens. mo
tū. Motiua aūt ſm̄ ꝙ eſt impās motui
eſt uis appetitiua ⁊ d̄ſideratiua. q̄ uis cū
ymaginat̄ ymagiatōe de qua poſtea dice
mus forma q̄ appetit̄ aut reſpuit̄ imperat
aliȷ v̄tuti mouenti ut moueat q̄. habet du
as ptes unā q̄ dr̄ uis ꝯcupiſibil'. q̄ eſt uis
iperās moueri. ut ap ꝓpīquat̄ ad ea q̄ pu
tātur neceſſaria āt utilia appetitui d̄lecta
menti. aliā q̄ uocat̄ iraſcibil' q̄ eſt uis ipe
rās moueri ad r̄pellēdū. id ꝙ putat̄ nociuū.
aut corrūpēs apetitū uicendi. Sꝫ uis mo
tiua ſm̄ ꝙ eſt efficiens. eſt uis iſuſa neruiſ
⁊ muſcul'. ꝯhens cōdas. ⁊ ligam̄ta ꝯiūcta
m̄bris v̄ſ⁹ p̄ncipiū āt r̄laxās ⁊ extēſ ī lō
gū. ⁊ ꝯuertens cōdas. ⁊ ligam̄ta eo⁹ ꝯ p̄nci
piū. Sꝫ uis apphēſ duplex eſt alia eīꝫ eſt
uis q̄ apphēdit affoꝛiſ. alia q̄ apphēdit ab
it⁹. apphēſ affoꝛis āt ſūt qnqꝫ ſenſ⁹ āt o:
to. Ex qb⁹ eſt uiſ⁹ q̄ eſt uis ordīata ī neruo
obtico ad aphendendum formā eius ꝙ
format̄ ī humorē criſtalinū ex ſilīb⁹ cor
poꝝ hn̄tiū colorē q̄ ueniūt p corpa radio
ſa ī effectu ad ſupficies corpm̄ t̄ſoꝝ. Ex illꝫ
ēt audit⁹ q̄ eſt uiſ ōdīata ī neruo expāſo ī

ſupficie nerui obtici ad aꝑhēdēdū formā
ei⁹ ꝙ ſibi aduenit ⁊ ꝯmotiōe aeris q̄ ꝯſtri
git iter ꝑcutiēs ⁊ ꝑcuſſū. reſiſtēs ꝯſtricti
one exacta ex qua ꝓuenit ſonus. ⁊ ꝑucit
eius ꝯmotio ad aerē colectū qetū qui ē in
ꝯcauitate .nerui obtici mouēs illū ad iſtar
ſui motus ⁊ cōmotiones illi⁹ motus tan
gūt neruū. Et ex illis ē olphat⁹ qui eſt
vis ordinata ī duab⁹ carūculis aīrioris ꝑ
tis. cerebri ſimilib⁹ mamillaꝝ capitib⁹ ad
aꝑhēdendū. id ꝙ offert ei aer atract⁹ de
odore qui ē ī vapore ꝑmixto cū aere. aut
de odore. īpreſſo ī illo. ex permutatiōe q̄
fit ex corpore odorifero. Et ex illis eſt
guſtus qui ē uis ordinata ī neruo expan
ſo ſup corp⁹ lingue ad ꝯꝑhendēduꝫ ſapo
res ſolutos ex corporib⁹ ꝯtingētib⁹ ipm
cū ꝑmiſcenť humori vnctuoſo lingue per
mixtione ꝑmutāti. Et ex illis ē tactus q
ē uis ordinata ī neruis cutis totius corpo
ris. ⁊ eius carnib⁹ ad aꝑhēdendū id qd̄
tāgit illū ⁊ afficit ꝯtrarietate ꝑmutāte cō
plōneꝫ. ⁊ affectionē corpis. Uideť auteꝫ
aliquib⁹ hec uis nō eē ſpecies ſpēaliſſima
Sed gen⁹. quatuor viriū. aut etiā plꝰium
diffuſaꝝ ſimul in toto corpore quaꝝ vna
diſcernit ꝯtrarietatē que ē iter calidū. et
frigidū. Alia diſcernit ꝯrietatē que ē intē
humidū ⁊ ſiccū. tertia ē diſcernēs ꝯtrari
etatē que ē inter duꝝ et molle. quarta ue
ro eſt diſcernēs ꝯtrarietatē que eſt inter
aſpum ⁊ lene. Sed qꝛ colectio illaꝝ ē in
vno īſtrumēto. iō putanť eē vna ī eſſentia
Sed viriū aꝑhēdentiū ab int⁹ quedaꝫ
aꝑhedunt formas ſenſibiles. quedā ue
ro aꝑhēdūt intētiones ſenſibiliū aꝑhē
dentiū autē quedā ſunt que aꝑhendūt ⁊
opanť ſimul quedā uero aꝑhendūt et n̄
opantur. quedā aꝑhēdunt pꝛīcipaliť. et
quedā ſecūdario. Differētia autē inter
aꝑhendere formas. ⁊ apꝛehēdere ītentio
nē. hec ē ꝙ forma ē illa quā aꝑhēdit ſen
ſus interior. ⁊ ſenſus exterior ſimul. Sed
ſenſus exterior ꝑmo aꝑhēdit eam. ⁊ po
ſtea reddit eā ſenſui iterior. Sicut cum
ouis aꝑhēdit formā lupi. ſ. figurā ei⁹. et
affectionē ⁊ colorꝫ. Sed ſenſus exterior
ouis ꝑmo aꝑhēdit eā ⁊ deinde ſenſus in
terior itentio autē ē id ꝙ aꝑhendit aīa
de ſenſib.li. quāuis non prius aꝑhendit

illud ſenſus exterior. ſicut ouis aꝑhendit
intētioneꝫ quā habet de lupo que. ſ. eſt q̄
re debeat eū timere ⁊ fugere. quāuis hoc
ſenſus nō aꝑhēdit vllo mō Id autē ꝙ d̄
lupo aꝑhendit ſenſus exterior prio. et
poſtea interior. vocať hic ꝓprie nōie forē
Quod autē aꝑhendūt vires oculte abſ
qꝫ ſenſu vocať in hoc loco ꝓprie nomine
intētionis. Differētia autē que eſt inter
aꝑhendeꝛ opando. ⁊ aꝑhendere nō op
ando hec ē ꝙ de actionib⁹ alicuius viriuꝫ
interioꝝ e ꝯponere aliquas formarū. ⁊ ī
tentionū aꝑhenſaꝝ cū alijs. ⁊ ſepare ab
aliquib⁹. habet ergo aꝑhēdere ⁊ opari
etiā ī eo ꝙ aꝑhendit. Sed aꝑhendere
nō opando hoc eſt cū forma aut ītentio d̄
ſcribiť in ui tm̄ ita vt nō poſſit agere in
eū aliquid vlo mō. Differentia autem
inter apprehendere principaliter. ⁊ appre
hendere ſecundario hec eſt. ꝙ apprehen
dere pꝛicipaliter eſt cum forma acquiriť
aliquo modo acquiſitiōis qd̄ accidit rei
ꝑ ſe aꝑhendere ſ'ario. eſt acq̄ſitio rei ex
alio ꝙ eā īduceīt. Uiriū autē aꝑhendētiū
ocl'tarū vitaliū. prima eſt fantaſia. q̄ eſt
ſenſus comunis. que eſt vis ordinata in
prima concauitate cerebri recipiens per
ſe ipſam formas omneſ que imprimuntur
quinque ſenſibus et redduntur ei. Poſt
hanc eſt ymaginatio. vel que eſt etiam
formans. que eſt vis ordinata in extremo
aīrioris concauitatis cerebri retinens ꝙ
recipit ſenſus comuīs a quīque ſenſibus
⁊ remanet ī ea poſt remotionem illoꝝ ſen
ſibilium. Debes autem ſcire qd̄ recipe
eſt ex vna ui. que eſt alia ab ea ex qua re
tinere. ⁊ hoc conſidera in aqua que habet
potentiam recipiendi inſculptiones ⁊ de
pictiones ⁊ oīo figuram. ⁊ nō habet po
tentiā retinendi. quāuis poſtea etiā adde
mus certitudinem huius. Cū autem vo
lueris ſcire differentiā īter op⁹ ſenſ⁹ exte
rioris. ⁊ op⁹ ſenſ⁹ cōis. ⁊ op⁹ formātis. at
tende diſpoſitiōeꝫ vni⁹ gutte cadētis de
pluuia. ⁊ videbis rectā lineā. ⁊ attēde diſ
poſitiōeꝫ h⁹ recti. cui⁹ ſumitas moueať ī
circuitu. ⁊ videbiť circul'. īpoſ'e aūt eſt ut
aꝑhendas reꝫ aut lineā. aut circulū niſi
illā ſepe īſpexeīs. Sed īpoſ'e eſt ut ſenſus
extīor videat eā bis. ſꝫ uidet eā ubi ē. duꝫ

autē ꝯſcribit̄ i ſenſu cōi. ⁊ remouet̄ añ ꝙ ꝯleat̄ fōma ſenſ⁹ cōis apꝓhēdit eā ſeſ⁹ exteriō illic ubi ē. q2 apprehēdit eam ſēſus cois quaſi eſſet illic ubi fuit. ⁊ quaſi eſſet illic ubi eſt. ⁊ uidet diſtenſiōē3 circularem āt rectā. hoc aūt īpoſſibille eſt ꝯperari ſenſui exteriori ullomō. ſ3 formans apprehēdit illa duo. ⁊ format ea. quāuis ſit deſtructa res ꝗ iā abijt. Poſt hāc ē uis ꝗ uocatur ymaginatiua ꝯperatione aīe uital'. et cogitās ꝯperatione aīe humane. ꝗ eſt uis ordinata ī media ꝯcauitate cerebri ubi eſt uermis ⁊ ſolet ꝯponere aliquid de eo qđ eſt ī ymaginatione cū alio et diuide aliq̄d ab alio ſm ꝙ uult. Deinde eſt uis ordinata extimatiōis ꝗ eſt uis ordinata ī ſūmo medie ꝯcauitatis cerebri. apprehēdēs intentiones nō ſenſatas. que ſūt ī ſingul' ſenſibilib⁹. ſicut uis ꝗ eſt ī oue diiudicās ꝙ ab hoc lupo ē fugiēdū. ⁊ quod hui⁹ agni eſt miſendū. uidet̄ etiā hec uis operari in ymaginatis ꝯpoſitionē. ⁊ diuiſionē. Deinde eſt uis memorial'. ⁊ reminiſcibilis que ē uis ordinata ī poſteriore ꝯcauitate cerebri. retinēs ꝙ apprehēdit uis extimationis de ītentionib⁹ ñ ſenſatis ſinguloꝝ ſēſibiliū. Cōperatio autē uirtutis mēorialis ad uirtutem extimationis talis eſt qualis ꝯperatio uirtutis ꝗ uocat̄ ymaginatio ad ſenſū coēm. Et ꝯpatio huius uirtutis ad intētiones ē qualis cōperatio illi⁹ v̄tutis ad formas ſenſibiles. hec ſūt uires aīe uitalis ul' ſenſibilis. Sz anime rationalis humane uires diuidunt̄ ī v̄tute ſciēdi ⁊ uirtutē agendi ⁊ unaq̄q3 iſtaꝝ uiriū uocat̄ intellectus equoce āt ꝑꝑ ſimilitudinē

Uis aūt actiua eſt ꝗ ē pricipiū mouens corp⁹ hominis ad actiones ſingl'as ꝗ ſunt ꝓprie cogitationis ſecūdū ꝙ intētionib⁹ ꝯuenit ad placitū ꝗ aꝓpriant̄ ei. Et habet reſpectū ī compatione uirtutis uitalis appetitiue. ⁊ reſpectū incompatione uirtutiſ ymaginabilis. ⁊ extimabilis ⁊ reſpectū in compatione ip̄i⁹ adſe. Reſpectus aūt ei⁹ ſecundā ꝯperationē ad uirtutē uitalē appetitiuā eſt modus ꝓpter quē accidūt in ea affectiones ꝗ aꝓpriantur homni. quibus afficitur cito ſiue ſit actio. ſ. āt paſſio ſicut ꝯfuſio ⁊ erubeſcētia. ⁊ riſ⁹. aut hui⁹ mōi. reſpectus aūt eius ſm ꝯperationē uirtutis uitalis extimabilis aut ymaginabilis. eſt moduſ ad quē tēdit cū ꝯtēdit ad īuenire mādata reꝝ generataꝝ ⁊ corruptaꝝ ⁊ aduenit̄ artes hūanas. reſpect⁹ āt quē h̄t ꝯperatione ſui adſe. eſt mod⁹ qui generat ī ea actionē ⁊ ītellectu3 ꝯtēplātem. ⁊ hec ſūt intētiones ꝗ pendent ex actionib⁹ et diuulgātur famoſe. ſicut hoc ꝙ mētiri turpe eſt. ⁊ iniuriari turpe eſt ñ quaſi ꝓbata ⁊ quicquid ſimile ē huic de ꝓportionib⁹ quaꝝ differētia apſe notis primis. ſ. ītelligibilibus diffinita eſt in libris logicis. quāuis ꝯꝓbate fuerint fiēt etiam perſe note. ſicut iam didiciſti in eiſde3 libris. Oz autem ut hec uirtus imperet ceteris uirtutibus corporis. ſicut oport3 pro iuditio alterius uirtutis quam poſtea nominabimus. ita ut hec non patiatur ab illis ullo modo. ſed ipſe patiantur abea. et ſunt omnino ſubtracte ſub ea. ne forte contingant in ea affectiones poſt ſe trahentes eam ꝓuenientes ex rebus naturalibus que uocantur peruerſi mores. quia oportet ut ipſa non ſit paſſibilis ullomodo. nec tractabilis. ſ3 imperanſ. et tunc habet mores optimos. poſſibile ē autem ut mores ꝯperentur uirtutibus corporalibus. ſed cum illa fuerit dñans hēbit affectionē efficiētē ⁊ ex ītellectu hēbit affectionē patientem notamus aūt omnē affectionē morē. erit ergo unu3 ꝑꝑ quod ꝯtingūt mores in h̄. ⁊ in allio contingunt mores. propter hoc aliū. ſi autē ipſa fuerit iūcta habebit affectionem paſſibilē. et ſimiliter affectione3 actiuā non extraneā que etiam erunt due actiones ⁊ duo mores. et mos quidē erit unus. ſed habebit duas ꝯperationes. mores autē qui in nobis ſūt non cōperantur huic uirtuti. niſi quia aīa humana ſicut poſtea ſcies eſt una ſubſtātia. habens ꝯperationem ad duo. quoꝝ unum eſt ſupra ea3. et altera infra eam. ſed ſm unum quodq3 iſtoꝝ habet uim per quam ordinatur habitus qui eſt inter ipſam et illud hec aūt uirtus actiua eſt illa uirtus quam habet anima propter debitum quod debet ei ꝙ eſt infra eam. ſ. corpus ad regēdum aliqđ. ſed uirtus ꝯtemplatiua ē illa uirtus que3 habet aīa ꝑꝑ debitum ꝙ debet ei. quod ē ſupra ipſā. ut patiatur abeo et ꝑficiat per

illud ⁊ recipiat ex illo tanq̄ aīa noſtra ha
beat duas facies. faciē .ſ. deorſū ad corpꝰ
quaꝫ oꝫ nullatenꝰ recipe aliquam affectio
nē generis debiti nature corporis. Et aliā
faciē ſurſū uerſus principia altiſſima quā
oportꝫ ſemꝑ recipe aliquid ab eo ꝙ ē illic
⁊ affici ab illo. ex eo autē quod ē infra eaꝫ
generātur mores. ſꝫ ex eo quod ē ſupra
eam generantur ſapiētie. ⁊ h̄ ē uirtus acti
ua. Sꝫ uirtus ꝯtēplatiua ē uirtus que
ſolet informari. a forma uniuerſali nuda
a materia. ſi autem fuerit nuda. ipſe appre
hendere ſuā formam in ſe facilius erit. ſi
autem non fuerit nuda. fiet tñ nuda. quia
ipſa denudabit eā ita ut de omnibus affe
ctionibꝰ eiꝰ. cū materia nihil remaneat in
ea. ſed qualiter hoc fiat poſtea declarabi
mꝰ. hec aūt uirtus cōtēplatiua habet ad
has formas cōperationē diuerſā. quia id
quod ſolet aliquid recipere aliqñdo eſt
receptibile eius in potētia. aliqñdo eſt re
ceptibile eiꝰ in effectu. potētia aūt tribꝰ
modis dicit̄ ſm prius ⁊ poſteriꝰ. dicitur
enī potētia. apptitudo abſoluta. a qua nō
exiuit aliquid ad hoc ī effectu. nec etiam
habetur aliquid ꝑꝑ quod exeat ſicut po
tētia in īfātis ad ſcribēdum. dicitur etiaꝫ
potētia h̄ aptitudo quā diu non habꝫ rea
niſi id ꝓpter quod ſit poſſibile eā ꝑuenir̄
ad effectū ſine medio ſicut potētia īfantis
ad ſcribēdū cū fuerit adultꝰ. ⁊ cū cogno
uerit encauſtrū. et calamū. ⁊ ſimplicia ele
cta. ⁊ dicitur potētia aptitudo cuꝫ ꝑfecta
fuerint hec inſtrumēta. ⁊ ex īſtrumētis ac
ciderit ꝑfectio aptitudinis ut fiat potens
faciēdi quādo libuerit. ita ut ñ ſit ei neceſ
ſe adiſcer̄. ſed ſufficiat ei ut tm̄ appetat. ſi
cut eſt potentia. ſcriptoris ꝑfecti ī arte ſua
cū non ſcripſit. potētia autem prima uoca
tur abſoluta materialꝭ. ſecunda autem uo
catur potentia potētialꝭ. potētia uero ter
tia eſt ꝑfectio. perfectionis aūt cōtemplati
ue cōperatio ad formas nudas quas prio
minauimꝰ. aliquādo eſt ſicut ꝯperatio eiꝰ
quod eſt in potētia. abſoluta. et hoc eſt cū
hec potentia. aīe nōdū recepit aliquid de
eo ꝙ eſt perfectio. quātum ad eam et tūc
uocatur ītellectus materialis. ⁊ hec potē
tia uocatur intellectus materialꝭ. ad ſimili
tudinē aptitudinis materie prime que ex

ſe non habet aliquam formaꝝ. ſed eſt ſub
iectum omniū formaꝝ. aliquando eſt ꝯpe
ratio eius ꝙ eſt in potētia. potētiali. hoc ē
cū in potentia. materiali. habent̄ de intel
ligibilibꝰ per ſe nota. ex quibus. ⁊ cū qui
bus acceditur ad intelligibilia ſecūda. ſꝫ
prima ītelligibilia ſūt ꝓpoſitiones quas
ꝯtingit credere non aliude. nec quia audi
tor ꝑcipit ullomodo. eſſe poſſibile eas ali
quando non credere. ſicut ſētimꝰ hoc q̄ꝺ
totū maius eſt ſua parte. et ꝙ eidem equa
lia. iter ſe ſūt equalia. et interim dū nō eg
ritur ei ad huc intentio eius q̄ꝺ eſt in effe
ctu niſi hoc modo. tūc uocatur intellectꝰ
in habitu. et poteſt hic intellectus uocari
ītellectus in effectu. ꝯperatione pri mi. po
tentia. ⁊ enī prima non poteſt intelligere
aliquid in effectu. ſed hec poteſt intellige
re aliquid cū inquiſierit. aliquādo ē ſicut
ꝯperatio eius ꝙ eſt in potētia ꝑfecta. hoc
eſt cū inceperit in ea ꝯſiſter̄ forme ītelligi
biles adepte poſt ꝑ ſe nota. ſiue ītelligibi
lia prima. ſed non ꝯſiderat illa nec ꝯuerti
tur ad illam in effectu. niſi ueluti ſint repo
ſite apud eū ut cū uoluerit ꝯſideret illas
formas ⁊ intelligat eas. ⁊ intelligat eas ſe
intelligere ⁊ uocatur hic intellectus in ef
fectu. ē enī hic ītellectus qui ītelligit quo
tiēs vult ītelligere ſine labore acquirēdi
quā uis hic etiā poſſit uocari ītellectꝰ in
potētia. ꝯperatione eius. qui ſequit̄ poſt
ipſū. aliquando aūt eius ꝯperatio ē ſicut
cōperatio eius ꝙ ē in effectu abſoluto. h̄
ē cū forma ītellecta nūc ipreſēti ē in eo. et
ipſe cōſiderat eam ī effectu. ⁊ ītelligit ī ef
fectu. ⁊ ītelligit ſe ītelligere ī effectu. ⁊ ꝙ
tunc habet eē in eo. ē intellectꝰ accomoda
tꝰ ab alio qui uocatur intellectus accomo
datus ꝑ hoc ꝙ declarabitur nobis. quia ī
tellectus in potētia. non erit ad effectum
niſi ꝑ intellectū qui ſemper ē ī actu. ⁊ quia
cū cōiūctus fuerit ītellectus qui eſt in po
tētia cū illo ītellectu. qui eſt in actu. aliq̄
modo cōiūnctiōis imprimetur ī eo. ſm ali
quē modū formādi. ille qui ē accomodatꝰ
ab extrinſecis hꝫ ſūt ordines uirtutū. q
nominātur intellectus. ⁊ cōtēplatiui. ⁊ in
intellectu accomodato finitur genus ſenſi
bile ⁊ humana ſpecies eius. ⁊ illic uirtus
humana cōfirmatur primis pricipꝭ oīs

eius ꝙ eſt. Conſidera ergo nūc ⁊ īſpice diſpoſitiones iſtaꝝ uirtutū qualiter alie impant aliis. ⁊ qualiter alie famulātur aliis ⁊ inuenies intelectū accomodatum pcē. ⁊ omnia alia ſub eſſe illi. qui eſt ultimus finis. deinde itellectui in effectu deſeruit intellect⁹ inhabitu et intelect⁹ materialis cū aptitudine que ē in eo deſeruit intellectui ī habitu. deinde intellect⁹ efficiens deſeruit hys oībus Obligatio. n. anime cū corpore ſicut poſtea ad hoc declarabitur. ē propter hoc ut pficiatur ītellectus contemplatiuus ⁊ ſātificetur. ⁊ mūdetur itellect⁹ aūt efficiēs ē rector illi⁹ colligationis anime cū corpore itellectui aūt efficiēti. dſeruit extimatio. extimationi aūt deſeruiūt due uirtutes. uirtus poſterior ea. et uirt⁹ pōr ea. uirt⁹ aūt poſterior ē uirt⁹. que retinet ꝙ reddit extimatio memoriali. uirt⁹ autē prior ē ſup omnes uirtutes uitales. deinde uirtuti ymaginatiue dſeruiūt due uirtutes diuerſaꝝ actionū. uirt⁹ aūt appetitiua dſeruit ei cū obediētia. quia extimatiua īperat ei moueri aliquo modo pceptionis. uirtus aūt ymaginatiā ſeruit extimatiue. per hoc ꝙ oſtēdit ei formas receptas in ea. q̄ ſūt apte ad recipiēdū ꝯpoſitionem et diuiſionem. deinde hec dominantur aliis. uirtuti aūt ymaginatiuē ſeruit fātaſia. fantaſie uō ſeruiūt quinqꝫ ſēſus. uirtuti aūt apetitiue ſeruiūt ꝯcupiſcibil' ⁊ iraſcibilis. ſed ꝯcupiſcibili ⁊ iraſcibili ſeruit uirtus mouens q̄ eſt ī lacertis. ⁊ hic terminātur uirtutes uitales uel ſēſibiles. Deide ūtutib⁹ uitalibus uel ſēſibilibus ſeruiunt uegetabiles quaꝝ prima ⁊ caput ē generatiua. deinde augmētatiua ſeruit generatiue poſt nutritiua ſeruit augmētatē. deide quatuor uirtutes naturales ſeruiūt iſtis. ſꝫ digeſtiue que ē una eaꝝ que ſeruiūt retētiua ex una parte. ⁊ atractiua ex alia pte. expulſiua uerō ſeruit utriqꝫ iſtaꝝ. deide quatuor qualitates ſeruiūt his omnib⁹. ſꝫ calori ſeruit frigiditas. pparat enī ei materia. ut ſeruet ei⁹ effectū. ſiccitas aūt nō hēt ordinem ī uirtutib⁹. que ꝯueniūt appetitib⁹ naturalib⁹ niſi quaſi ſeruitiū utilis obſequētis. et his duabus ſuiūt ſiccitas et humiditas. et hic eſt finis generalium uirtutum.

Expleta eſt pars prima ſexti de naturalibus. Incipit pars ſa eius capitulū de certificando uirtutes que ſunt proprie anime uegetabilis.

Incipiem⁹ nūc ſignificare ſigillatiue uir-
i tes quas diximus et demōſtrabimus eas ex ſuis actionib⁹. et primo ex actionib⁹ uirtutū uegetabiliū. ſed primo omniū diſpoſitiones uirtutis nutritiue. dicem⁹ igitur ꝙ ex pmiſſis cognouiſti operationē nutrimēti ad nutrimētum et diffinitionē uni⁹ cuiuſqꝫ illoꝝ et ppri etatē. dicem⁹ nūc ꝙ nutrimētū ñ ſēper permutatur ī naturā nutriti ſubito. ſꝫ primo permutatur aliquātulū a ſua qualitate. et aptatur pmutationi in ſubſtātia nutriendi. in quo opatur una ex uirtutib⁹ ſeruiētibus uirtuti nutritiue. que eſt digeſtiā. et hec eſt que diſſoluit nutrimētū ī animalib⁹. et preperat illud ad hoc ut diffūdatur equaliter. deīde uirt⁹ nutritiua deducit illud ī aīal primo ſāguineū pmutādo ī ſāguinē. et humores ex quibus eſt ꝯſtitutio corporis. ſicut iam oſtēdimus alias. ſꝫ omne mēbrū habet uirtutē ppriā nutritiuā. que eſt in eo que pmutat nutrimētū. in ſimilitudineꝫ eius ppriam et unit ei. ergo uirtus nutritiua reſtaurat ꝙ ſolutū eſt et aſſimilat et unit. nutrimētum aūt quāuis plures eius utilitates ſint ex hoc ꝙ fit reſtitutio ei⁹ ꝙ ſolutū eſt. non tñ ad hoc ſolū eſt neceſſariū. ſꝫ quia natura primo eget eo ad augmētādum que poſtea nō eget eo niſi ad ponēdū illud tm̄ loco eius ꝙ diſſolutum eſt. ergo uirtus nutritiua ex uiribus aīe uegetabil' opatur omni tempore uite ſingularis que dū pmanſerit exercens ſuas actiones. uegetabile. et animale erunt uiua. cū autē deſtructa fuerit uegetabile ⁊ aīal non erūt uiua. non autē ē talis diſpoſitio aliaꝝ uirium uegetabilium. augmētatā ⁊ enī opatur primo cū generatur aīal. actionē que ñ eſt tm̄ nutrit' finis enim nutritiue eſt id ꝙ diffinimus. ſed hec ūtus dſtribuit nutrimētū diuerſo modo. quā uirtus nutritiua. quod enim debet uirtus nutritiua ex ſe hoc eſt. ut det uni cuiqꝫ mēbro de nutrimēto ſm̄ eius magnitudinem. et puitatē et de nutrimēto unit ei mēſurā quāꝫ habet equaliter. augmētatiua uero tolit ab una pte corporis nutrimētum quo idi

gebat ⁊ addit aliq pti. ⁊ unit ei ut illa pars augeatur potēti quaȝ alia. miniſtrāte ſibi nutritiua in hoc. ſi enim eſſet dominium nutritiue adequaret illas. aut etiam pluſ largiretur pti. cui augumētatiua ſubtrahit v̄bigratia quia nutritiua cū ſola fuerit et eius actio fortior. et qd̄ reſtituitur fuerit amplius quā ꝙ reſoluitur ipſa apponit ī latitudine mēbroꝝ et ſpiſſitudine eorum augumētū. manifeſtū in groſſitie. lōgitudini aūt eius non addit augumētum ꝙ appeat augumētū autē addit multo plus lōgitudi ni. quā latitudini. ſȝ addere lōgitudini dif ficilius eſt quā addere latitudini. in augu mētatione. et enim lōgitudinis neceſſe eſt nutrimētum diffūdi in mēbris duris. ut oſ ſibus et neruis. p omnes partes eoꝝ ī lon gum. et ꝑpagādo. ⁊ elōgando inter eorū extremitates. in agumēto aūt latitudinis aliquando ſufficit carnes augeri. et oſſa etiam nutriri in latitudine ita ut non ſit ne ceſſe multū īfundi in eo ⁊ moueri. aliquā do autē mēbra aliqua ī principio uegeta tionis erūt pua ⁊ alia mēbra ī pricipio ue getatōis magna poſtea vō ī fine uegetatio nis extra neceſſe ut id ꝙ eſt maius fiat mi nus. et ꝙ eſt minus. fiat maiꝰ. Si autē do miniū eſſet nutritiue h̄ ſēper procederet eadem proportione. nutritiua aūt ſm qd̄ eſt nutritiua afficit nutrimentum ⁊ unit corpori equali modo. aut pene equali. ſic oportȝ fieri ī nā eiꝰ ut ī groſſitie. Sȝ augm tatia ipat nutritie ut diſtribuat. nutrimētū ⁊ diffūdat illud illic ut debȝ augumētatia diuerſo modo ab hoc ꝙ debet nutritiua. nutritiua autē deſeruit augumētatiue. ī hec nutritiua et enim ſine dubio eſt uniens. ſȝ eſt operans ad nutū uirtutis augumētatie virtus uero augumētatia non appetit niſi augumētare rem. Sed generatiua habet duas actiones. quaꝝ una ē creare corpus et figurare ⁊ formare. altera uero eſt attri buere ptibus eius in permutatione ſcd̄a formas eaꝝ. ſ. uirtutes ⁊ dimēſiones ⁊ nu meros. et figuras. aſperitatem et lenitatē et hiis adherentia ſubiecta gubernatiōi eius qui ſolus omnia poteſt. nutritiua vō ſuit huic nutriēdo. ſȝ augumētatia ſeruit ei augēdo ſm quod res meretur. hec autȝ actio pficitur in pricipio generationis rei

deīde remanet gubernatio cōmodata au gumētatie ⁊ nutritiue. cuȝ autem opatur augumētatia quaſi circa pfectionē. tūc gen̄ ratiua itez excitatur cū duabus miniſtris ſuis ad generādum ſem̄ et ſperma in quo quieſcat uirtus eſt que eſt eiuſdem [illegible] ge neris. omnino autē uirtus nutritiua appe titur ad hoc ut per eā ꝯſeruetur ſubſtātia cuiuſlibet ſingularis. ⁊ augumētatia ape titur. ut per eaȝ ſeruetur ſubſtātia ſingu laris. ſȝ generatiua appetitur ut per eaȝ re maneat ſpecies. qꝛ apeteī pmanere ē res q̄ uenit ex deo in omni ꝙ eſt. et ī ſingulari ꝙ non eſt aptū ad pmanēdum. ſed eſt aptuȝ ut ſpecies eius remaneat. excitatur uirtus ad reparādū aliquid uice eius. nutritiua ergo reſtaurat ꝙ reſoluitur de ſingulari. et generatiua reſtaurat ꝙ reſoluitur d̄ ſpe cie Fuerūt autez multi ex quibus aliqs putauit qd̄ nutritiua eſt ignis. qꝛ ignis nu tritur et augetur. et errauit duobus mo dis. uno quia nutritiua non nutrit ſe ⁊ au get. ſ. corpus. ignis uero et ſi nutriat. non nutrit uel auget niſi ſe alio quia ignis non nutritur. ſȝ fit in eo aliquid poſt aliud. et extinguiī ꝙ preceſſit. ſi eni nutrireī ⁊ eiꝰ nutrimētum fieret ſm nutrimētū corpore um non deberet nutrimētū corpori ceſſaī ſicut nutrimētū ignis non ceſſat. quā diu ī uenit materiā ſȝ augeī ſēper ſine ſic. Sȝ mirabilius eſt ꝙ dixit auctor huius ſentē tie. ſ. ꝙ arbores ideo radicāī deorſū. quia terrenitas mouet eas deorſū et attenuanī in ramis ſuperiꝰ. primus autē error ipſiꝰ fuit hoc. ſ. ꝙ multorū uegetabilium gra uiores ſūt rami. quam radix. ſcd̄s autem ꝙ propter hūc motū. cur non ſepanī ptes et diſcedit graue a leui. ſi hoc autē ē ex ac tione anime attribuamus etiam ſimiliter radicare. et ramificare aīe. quāuis uidetur ꝙ in uegetabilibus ſurſū eſt. ubi eſt caput eorum. ſed caput uegetabilium eſt radix eoꝝ quia inde oriuntur deinde primum ī ſtrumentum huius uirtutis eſt calor natu ralis calor enim eſt aptus ad mouendum materias. poſt hec ſequitur frigiditas ad faciendum eas quieſcere in ſuis perfectio nibus creaturaꝝ et conſumat eas. Sed qualitatum paſſiuarum inſtrumētum pri mum eſt humiditas. et h̄ eſt que recepit ſi

guram. quam ſequitur ſiccitas que conſeruat figuram. et iuuat ad retentionem forme. Uirtus autem uegetabilis que eſt in animali non generat niſi corpus animale. quia eſt animatiua ex qua pendet uirtus animationis que eſt differentia inter ipſas et eam. cũ qua conuenit in hoc quod eſt uirtus nutriendi et augumentandi. et compleɣatur angulos et electa complexiõe que eſt congrua animali quod autem facit hanc complexionem. eſt uirtus comunis uegetabili et animali. ſecundum quod eſt comunis. hoc enim ſcdm quod eſt comunis non debet facere complexionẽ propriam. non enim debet facere complexionem propriam niſi in nobis. in nobis enim preter hoc quod eſt nutritiua eſt etiam animalis et habet in ſua natura ut ſenſificet. et moueat cũ habuerit inſtrumẽtum et ipſa eſt conſeruans illam coniunctionem et complexionẽ ſicut cũ relata fuerit ad habentia coniunctionem fit cõiungens. nõ enim eſt de natura elemẽtorum et corporum contrariorum cõiũgi per ſe. ſed de nulla habẽt ire in partes diuerſas. quod non contingit niſi aia propria. Exẽpli gratia. ut in palma eſt aia palmifica. et in vua anima uuifica. et omnino anima que eſt forma ipſius materie. Aia et enim cum ſit palmifica ſupra hoc quod eſt anima augendi. habet etiam eſſe aia palmifica. et in vua aia vuifica palma aũt nõ eget aia uegetabili. et alia aia propter quam fiat palma. nõ enim habet actiones preter quã uegetabiles. ſed eius aia uegetabilis habet in ſua uegetabilitate qua eſt palmifica. ſed aia uegetabilis que eſt in animali. poſt creationẽ animalis habet actiões. preter quas actiones agit ſola. quia eſt regens animã animalẽ. ymo eſt certiſſime preter animam uegetabilẽ. ſi uoluerit appellare animam uegetabilem ex intellectu quo diximus. ſ. generali. Ex differentia uero conſtituente non conuenit ulla anima uegetabilium. ſed ex differẽtijs quas habet unũquodque uegetabile per ſe et non aliud. quia non ẽ principium actionis uegetabile propriũ tm. ſed anime uegetabilis animalis differentia quod ſeparat et conſtituitur unaqueque ſpecies ſub ipſa. eſt uirtus aie animalis adiũcta illi. et ẽ differẽtia ad modũ differẽtiarum quas habent ſimplicia non quas compoſita. aia aũt humana nõ habet ad corpus ut forma. ſicut poſtea oſtẽdemus. nec eget ut ſibi prepararetur mẽbrum. concedo aũt quod animatio eius differt ab alijs aiationibus. ſimiliter etiã mẽbra apta eius animationi.

Capitulũ de certificãdo modos apprehenſionum que ſunt in nobis.

Loquamur nunc de uirtutibus ſẽſibilibus. et apprehẽdẽtibus. ſ. loquamur de eis ṽba generalia. dicẽtes quod omne quod apprehẽdit nõ ſit niſi apprehendẽ fõmã apprehẽſi aliquo modorum. ſed apprehẽdere eſt apprehẽdere rẽ naturalem. tunc apprẽdere eſt apprehẽdere formam. alicuius abſtracti a materia aliqua abſtractiõe ſpecies autem abſtractionis diuerſe ſunt. et gradus earum multum diſtãtes. formis et in materialibus. propter materiã accidũt diſpoſitiones. et alia que nõ habẽt ex ſua eſſẽtia. ex hoc. ſ. quod ipſe ſunt forme. ergo illarum abſtractio a materia. aliquãdo eſt abſtractio non ſine illis appendicijs. uel aliquibus earum aliquãdo illa eſt perfecta abſtratio que abſtrahit intellectã rem a materia. ab alijs appendicijs in materia earum exẽpli gratia. forma et enim humana. et ſubſtãtia eſt natura ſine dubio in qua conueniũt omnia ſingularia ſpeciei equaliter cuius ẽ una diffinitio. ſed quia accidit ei ut exiſtẽt in hoc ſingulari et in illo. ideo multiplicata eſt hoc autẽ non habet ex natura ſua. ſi enim ex natura humana eſſet unde deberet multiplicari tũc non predicareẽ homo de aliquo numero uno. ſi uero humanitas eſſet ex hoc quod ẽ humanitas petri. tunc humanitas non eſſet alterius. ergo unum ex accidẽtibus que accidunt humanitati ex materia. eſt ſpecies hoc multiplicatiõis et diuiſionis accidunt autem ei alia preter quam hec accidẽtia. ſ. quia cũ fuerit in materia acquiretur ei aliquis modus quãti. et qualis. et ubi et ſitus. que omnia ſũt extranea a natura ipſius. quia ſi hoc quod ẽ humanitas eſſet ex hoc predicto modo. uel alio modo quãti et qualis. et ubi et ſitus. tunc ex hoc quod eſt humanitas oporteret unũ quẽque hominum conuenire cũ alio in hijs intẽtionibus. ſi autem hoc quod ẽ humanitas eſſet ex alio aliquo modo quanti. et qualis. et ubi et ſitus. oporteret ut omnes homines conuenirent in illo modo. ergo

forma humana ex ſui eſſentia nõ debet habere accedẽtia hec que ſolent ei accidere. ſed propter materiam habetur cũ illis accidentibus. et propter accidẽtia operationis que eſt inter eam et materiam que operatio cũ remota fuerit deſtruetur apprehenſio ipſa. viſus autem indiget his accedentibus. cum apprehẽdit formam eo quod non abſtrahit formam a materia abſtractiõe uera. ſed eſt neceſſarium materiam ad eſſe ad hoc ut forma hec apprehẽdatur in illa ſed ymaginatio ſiue ymaginari. eſt enim abſtrahitur forma a materia maiori abſtractione. et enim formam capit ſine materia ita quod ad hoc ut hoc ſubſiſtat ĩ illa. nõ ẽ neceſſe exiſtere materiam. quia materia ſine ſit abſcẽs ſiue deſtructa. eſſe tñ forme ſtabile erit ĩ ymaginatione. et tũc apprehẽſio ipſius erit abſtrahẽs eã a colligatione. quã habet cum materia abſtractione perfecta. ſed ymagiatio nõ denudat eam ab accedẽtibus materialibus. ſẽſus etiam nõ denudat eam a materia. denudatiõe pfecta neque denudat ab accidẽtibus materie. ſed ymagiatio denudat eam a materia. denudatione uera ſed non denudat eam ullo modo ab accidẽtibus materie. forme enim. que ſunt in ymaginatione ſunt ſcdm hoc quod ſũt ſẽſibiles et ſcdm qualitatẽ. et quãtitatẽ aliquã et ſitum. non eſt poſſibille ymaginationi aliquo modo ymaginari formam in tali diſpoſitione in qua poſſibille ſit conuenire omnĩa indiuidua illius ſpeciei. homo enim ymaginatus eſt ſicut unus ex hominibus. poſſibile eſt autem homines eſſe qui ſũt ymaginati. non illo modo quo ymaginatio ymaginauit hominẽ illũ. Sed eſtimatio parum tranſendit hũc ordinem abſtractionis. eo quod apprehẽdit intẽtiones materiales. que non ſunt in ſuis materijs quãuis accidat illis eſſe in materia. quia figura. et color. et ſitus. et his ſimilia ſunt res quas nõ eſt poſſibile haberi niſi a materijs corporalibus. bonitas uero et malitia. et conueniens. et inconueniẽs. et his ſimilia ſunt in ſe res non materiales. quibus tñ accidit eſſe materialitas. ratio aũt quod hec non ſunt materiales hec eſt. ſcilicet quod ſi hec eſſent materiales ex ſe ipſis. non ĩtelligerentur bonitas uel malitia uel conueniẽs uel inconueniẽs. niſi accidens corpori. intelliguntur aũt ſine corpore. conſtat ergo quod hec in ſe non ſunt materiales. ſed accidit eis eſſe res non materiatas. extimatio autẽ non apprehẽdit. nec aſſequitur niſi ſimilia horum. ergo extimatio apprehendit res materiatas et abſtrahit eas a materia. ſicut apprehẽdit etiam intẽtiões nõ ſẽſibiles quãuis ſint materiate. ergo hec abſtractio purior. et uicinior ẽ ſimplicitati quã due prime. ſed ẽ hoc tñ nõ expoliat formam hanc ab accidẽtibus materie. eo quod particulariter apprehẽdit eam ſcdm propriam materiam. et ſcdm operationẽ eius ad illam et ligatã eſt forme ſẽſibili. et ſtipatam accidentibus materie. et cum conuenientia ymaginationis in illa. Sed uirtus in qua forme exiſtentes non ſũt materiales ullomõ nec accidit eis eẽ materiatas. nec forme ſũt rerum materialium ſed denudate ab omni colligatione eſt materia. conſtat quia comprehẽdit formas. apprehẽſione nuda a materia omni modo. in eo autem quod ex ſe ipſo nudũ eſt a materia. res manifeſta eſt. ſed id quod habet eſſe cũ materia. aut cuius eſt eſſe materiale. aut cui hoc accidit. abſtrahit a materia. et ab omnibus appẽdẽtibus ex materia que ſũt cũ ipſa. ſed apprehẽdit id apprehẽſione nuda. ita quod ſit exempli gratia ſicut homo qui predicatur de pluribus. et ita quod appendit multa ĩ unã naturã et ſequeſtret illud ab oĩ quantitate. et qualitate et ubi et ſitu materialibus. niſi enĩ denudaretur ab hoc non eſſet aptũ dici de oĩbus. et in hoc differt apprẽſio iudicãtis ſẽſibile. et apprẽſio iudicãtis ymaginabile. et apprenſio iudicantis extimabilis et apprehẽſio iudicãtis ĩtelligibile. et ad hãc itentionem duximus hoc uerbũ ĩ hoc capitulo. Dicemus autem quod ſentiens habet in ſua potentia finali. ſicut ſenſatum in effectu. ſẽtire enim eſt recipere formam rei nudam a ſua materia. ita ut informetur per eam ſẽtiẽs. uidens idest mutari a formis ſẽſibilibus que ſunt extra in rebus ſubiectis. eſt ſicut uiſum in potentia. ſimiliter palpatum. et guſtatum etc. primum enim ſenſatum certiſſime eſt id quod deſcribitur in inſtrumento ſenſus. et id apprehendit. videtur aũt quod cũ dicitur ſentiri quod eſt extrinſecus intellectus eius ẽ preter ĩtellectũ ſẽtiẽdi ĩ aĩa

ītellectus enim hui⁹ ꝙ dicit̄ ſentiri extrinſe
cus eſt qđ eiusforma aſſimulata eſt in ipo
ſenſu. ſʒ intellectus ſētiēdi in aīa non ē ꝙ
ipſa forma eius effigiata ſit in ꝓprio ſēſu.
⁊ ꝓpter hoc difficile ē ↄſtituer̄ eſſe quali
tatum ſēſibiliū ī corporibus. ſʒ certiſſime
ſcimus ꝙ cū aliquod corpus afficit ſēſuʒ
ſʒ ipſum n̄ afficitur quod ī ipſo eſt ꝓpria
qualitas que ē pn̄cipium pmutādi ſēſum
ſēſu n̄ pmutāte ipſum. Sʒ democritus
⁊ ſecta naturalium. n̄ poſuerūt iſtis quali
tatibus eē ullo modo. ſʒ figuras quas po
nūt ī athomis poſuerūt cauſas diuerſita
tis eius. quo afficiūtur ſēſus pp diuerſita
tē ordinis ⁊ ſituū eaꝝ dicētes ꝙ ꝓpter h̄
unus homo ſētit pānū unū duoꝝ diuerſo
rum coloꝝ ſm̄ duos ītuitus ei⁹. pp quos
uariātur ↄperatiōes eius que ſūt ad ſitus
vnius rei ī ſe. ſicut collū colūbe ꝙ aliquan
do uidetur cerulei al'a rubicūdi. aliq̄ndo
coloris aurei ſm̄ diuerſitatē ſituum. ⁊ ob
hoc una ⁊ eadē res eſt homini ſano dulcis
et infirmo amara. et iſti ſūt qui poſuerūt
quod qualitates ſenſibiles non habēt cer
titudinem in ſe et hoc ꝙ non ſunt niſi figu
re. Fuerunt aūt alij qui n̄ tenuerūt hāc
ſentētia. nec poſuerūt iſtis qualitatibus
certitudinē ī corporib⁹. ſʒ dixerūt ꝙ hee
qualitates non ſūt niſi paſſiōes tm̄ ſēſuū
ita ꝙ in ſenſibilibus nichil eſt de eis. iam
autem oſtendimus deſtructionem huius
ſentētie. et oſtēdimus ꝙ in aliquibus cor
poribus ꝓprietas eſt que afficit ꝓprieta
tem lingue. exempli gratia. id. ſ. quod uo
camus dulcedinem cū guſtamus. et alia
corpora habent aliam ꝓprietatem certiſſi
me quam uocamus guſtū. et nihil aliud.
ſʒ ſentētie auctoꝝ de figuris iam deſtruxi
mus fundamētū in premiſſis ſʒ adhuc etiā
patefiet deſtructio eius. ſi enim ſenſatum
eſſet figura. oporteret ut cū tangeremus
figuram. et apprehēderemus eam per ſe n̄
cū pupilla. uideremus etiam colorē eius
unum enim ſētiēs ex una parte apprehen
dit unū qđ. ſʒ cū apprehēſio fuerit ex una
parte id quod de illo non apprehēditur.
aliud eſt ab eo ꝙ apprehēditur color igit̄
aliud eſt a figura. ſi aūt dicitur ꝙ una res
afficit duo duabus affectionibus diuerſis
cuius una affectio in uno ſit tactus. et ei⁹
ī alio affectio uiſio. ſi ita fuerit ipſa figura
nō erit ſenſata. ſʒ figura erit affectio diuer
ſa p quā afficit ī diuerſis ſēſibus aliā quā
illa. ſēſibile etiā corpus eſt. ꝙ ſicut ipſi te
nēt n̄ afficit̄ niſi ex figura. erit ergo ut ſen
ſibile nō afficiat̄ niſi ex figura. una ergo ea
dem res afficitur ī uno īſtrumēto una fi
gura. et in alio alia ſed ſm̄ eos nulla figu
ra eſt que nō poſſit tāgi. ergo hoc uiſibi
le etiam poſſibile eſt tāgi. ↄſtat autem ꝙ
ī colore ↄtrarietas eſt et ꝓter hoc etiā in
ſapore. et ꝓter hoc etiā ī alijs. in nulla āt
figuraꝝ eſt aliqđ ↄtrarietatis. iſti ī etiā cer
tiſſime ponūt ꝙ omne ſēſatū eſt tactū. ipſi
etiā ponūt ꝙ de uiſu aliquid emittitur ꝙ
tangunt ſʒ ſi ita eſſet oporteret. ut ꝙ tāgi
tur duobus ſenſibus eſſet tm̄ figura. mi
rū eſt autem quod obliti ſunt figuras nō
apprehendi niſi cū fuerint ibi colores aut
ſapores. aut odores. aut alie qualitates.
et ꝙ nullo modo ſentitur figura nuda. ſi
autem fuerit hoc. tunc ex hoc ꝙ figura nu
da cū ſit ſēſibilis efficit ſenſū aliqua iſtaꝝ
affectionum. et preter figuralitatem affir
matum eſt eſſe iſtaꝝ affectionum. et quia
non eſt ipſamet figura. et conſtat quia ſen
ſus non ſentit figuram nudam. niſi ſentiat
cū ea aliud. Dixerunt etiam aliqui anti
quoꝝ quod poſibile eſt ut anima alio mō
ſentiat ſenſibilia. ſine medijs. et ſine inſtru
mētis. ſʒ media ſūt ſicut aer. exempli grā
uiſui īſtrumēta uero ſūt ſicut oculus uiſui
unde hij ꝓcul ſunt a ueritate. Si enim
ſentire haberet anima p ſe ipſaʒ ſine īſtru
mentis. tunc hec inſtrumenta eſſent ocio
ſa in creatura. ⁊ inutilia. iteʒ cū aīa ſm̄ eos
aliud ſit a corpore nō habēs ſitū. īpoſſibi
le eſt tūc aliqua corpora. eſſe ꝓpīquiora
ei. ⁊ accidētia ad ipſam. et alia remotiora
ab ea et occultata. que non ſētiat. ⁊ omnīo
oportet ut n̄ ſit diuerſitas ī ſitu corporuʒ
quātū ad ipſā. nec occ'tatio nec manifeſta
tio hec. n. diſpoſitiones corpoꝝ ſūt. ⁊ circa
corpora. ⁊ oportet ut aīa aut ſit apprehē
dens omniū ſēſibiliū aut nulli⁹. ita ut nō
poſſit ab eē aliquod ſēſatū ab eius appre
hēſione. h̄ eni abſētia ē alicui⁹ rei que ē di
uerſa a preſētia ei⁹ ⁊ hec res aliquādo eſt
abſēs aīe. al'a pſēs ꝙ fit ex loco ſituali. oʒ
ergo ut aīa ſit corp⁹. iſti aūt n̄ tenēt hoc.

Poſtea aūt ꝺclarabimus ꝙ forme app
beſe que non poſſūt ſeperari a materia. et
a colligatione cū materia. īpoſſibile eſt ipſi
ani sine inſtrumento corporali. Sed ſi ani
ma nō egeret medijs ad apprehēdendum
res. oporteret ut uiſus nō egeret lumine.
nec medio claro. ⁊ applicatio niſi ad ocu
lum nō ꝓhiberēt uiſū. ⁊ obturatio auris ñ
ꝓhiberet ſonū. ⁊ lāgores q̄ accidūt huiuſ
inſtrumētis ñ ꝓhiberēt ſentirẽ. Fuerunt
autē aliqui q̄ poſuerūt mediū diſturbans
dicētes ꝙ mediū quāto fuerit tenui⁹. ma
gis erit ꝓuiū. unde ſi eſſet purū pfectior
eſſet uiſio. ⁊ res amplius uiderẽt quā mō
uideaẽ. ⁊ eſſet poſſibile uideri tūc quicq̄d
eſt in celo hec autem dictio falſa eſt. nō. n.
oꝫ ut ſi pp attenuationem ꝓuenit augu
mentū. uiſus ideo pp priuationem aeris
ꝓueniat mai⁹ augumētum. uidēdi. attenua
tio autē nō ē uia. uł cauſa attenuandi cor
pus. ſꝫ inane ſm eos ē ꝑuatio corpis. ſi aūt
inane haberet eē aliquid. tūc iter ſenſatū
⁊ ſentiens remota nō eſſet ꝯtinuitas ullo
modo. nūc eſſet ibi actio nec paſſio. Fue
rūt etiaꝫ alij q̄ putauerūt. illud. ſ. ꝙ ſentiēs
generaliter. aut aīa pendet ex ſpū. qui eſt
corpus. acute penetrās. cui⁹ poſtea expōe
mus diſpōne. quia ipſū eſt īſtrumētū app
hendēdi. ⁊ quia h̄ ſolū poteſt extendi ad
ſenſibilia ⁊ obuiare illis. ⁊ equediſtare ab
illis. ⁊ habere ad illa aliquē ſitū ex quo
ꝓuenit apprehēdere. hec autē ſentētia ēt
falſa eſt. hui⁹ enī ſpecies nō retineẽ eſſen
tia. niſi p hec nutrimēta q̄ illū circūdāt. ſi
autē admiſceẽ ei aliq̄d extriſec⁹ ꝯplexiōa
liter aut ſm ꝯpoſitionē. deſtruitur ei⁹ ſub
ſtātia. deinde ñ habet motuꝫ localē. quem
ſi haberet poſſibile eſſet ipſū ſeperari ab
homine. ⁊ poſtea redire ad ipſū. ⁊ poſſibi
le eſſet hominē mori ⁊ uiuere ſuā ꝓpriā
uolūtatem uno tēpoẽ. ſi aūt ſpecies eſſꝫ hu
ius. ñ īdigeret īſtrumētis corpalib⁹. ergo
verū eſt ꝙ ſenſib⁹ neceſſaria ſūt inſtrumēta
corporalia. ⁊ aliquib⁹ eorꝫ media. Quia
ſentirẽ ē paſſio aliq̄ q̄ eſt receptio forme. ſen
ſati. ⁊ pmutatio ī ſimilitudinē ſenſati ī ef
fectu. ⁊ ſētiēs ī effectu ē ſicut ſenſatū ī effe
ctu. ⁊ ſentiens in potentia ſicut ſenſatū in
potentiā. ſenſatū ⁊ enī certiſſime ⁊ ꝓpīqu
um hō. ē p qđ īformaẽ ſentiēs ex forma
ſēſati. ergo ſētiēs eſt aliquomō ſentiens ſe
ipſū ñ corpus ſenſatū. ipſū enī ē ꝙ ī forma
tur forma. q̄ eſt ꝓpinquū ſēſatū. ſꝫ extriſe
cū īformatū ē forma. que eſt ſenſatū ꝓcul
ergo illud ſentit ſe ipſū nō iuenire. ⁊ ſentit
ſe ipſū nō eorū cū uoluerim⁹ dicere ꝓpī
quiorē ſenſū. ⁊ ī quoniā nō eſt medium. ſꝫ
paſſio ſentiētis ex ſenſato. nō eſt ad modū
motus nec ē illi affectio ꝯrij ad ꝯriū. ſꝫ ē p
fectio. ſ. qꝛ pfectio q̄ ē ī potētia. tā fit ī effe
ctu. ſine ꝯuerſiōe effect⁹ ī potētia. Poſt
quā āt locuti ſum⁹ ꝺ apphēdeẽ ꝙ ē gene
rali⁹ q̄ꝫ ſentirẽ. ⁊ locuti ſum⁹ de q̄litate ſen
tiēdi generaliter. dicem⁹ nūc ꝙ oē ſentiēs
apphēdit ſuū ſenſatū ⁊ apphēdit ēt ꝑuatō
nē ſui ſēſati. ſꝫ ſenſatū apphendit p ſeipſuꝫ
ꝑuationē ſui ſenſati. ſicut tenebras ocł'os
⁊ ſilētiū audit⁹. ⁊ cū hui⁹ ī potētia. quia il
la ī potētia. ſūt ñ ī effectu. ſꝫ apphēdeẽ qđ
unūq̄dq̄ꝫ horꝫ ē apphēdeẽ. ñ ptinet ad ſenti
entē. apphēdeẽ ⁊. n. h̄ nō ē ꝙ uideaẽ nec ſo
nus q̄ audiaẽ. vñ ñ apphēdiẽ niſi actione ī
telligibili. āt extimabili. ſicut poſtea ꝺcla
rabiẽ ex eaꝝ diſpoſitione.

Capitulū de ſenſu tactibili.

Rim⁹ ſēſuū pp quē aīal. ē aīal ē ta
ct⁹ ſi. ut. n. oē ꝙ habꝫ terrenā aīaꝫ
hēt uirtutē nutritiuā. ⁊ poſſibile
ē ut ñ hēat aliquā aliaꝝ ſꝫ ñ ꝯuertiẽ ſic oē
ꝙ hēt aīam ſenſibile hēt ſenſum tāgēdi et
poſſe ē ut ñ hēat aliquē alioꝝ. ſꝫ ñ ꝯuertiẽ
diſpoſitio et enim nutritiue ꝯperatiōe uir
tutū aliaꝝ aīe terrene. ē qualˀ diſpō tactus
ꝯperatione aliaꝝ uirtutū aīe ſenſibilˀ h̄ eſt
ꝙ ꝑma ꝯpō aīalˀ eſt ex qualitatib⁹ tactibili
b⁹ ⁊ ex quib⁹ ē ꝯplexio ei⁹. deſtructio ei⁹
fit ex eaꝝ diuſitate ergo ſentirẽ eſt natura
aīe. ⁊ oꝫ ut ſit prima natura illud ꝙ indi
cat vnde ꝓueniat deſtructio ⁊ id pp ꝙ ꝯ
ſeruaẽ. ꝙ ꝓdē ⁊ ē prior alijs ſpeculationi
b⁹. q̄ iudicāt ea que ꝓſūt. ſꝫ nō ad ꝯſtituē
dū aut nocēt. ſꝫ nō ad deſtruēdum. Gu
ſtus autem quamuis inter guſtata iudi
cet id propter quod permanet vita. tamē
poſſibile eſt ut deſtructo gradu animal re
maneat animal. Alij. n. ſenſus fortaſſis
cooparẽ ad inquirendum nutrimentum
conueniens. et ad diſcedendum a nociuo.

Aliq etiã ſenſus nõ iuuãt ad ſciendum ꝙ aer ↄtinẽs uel circũdans corp⁹ exẽpli grã eſt adurens uł ↄgelans. Et ꝙ omnino fames eſt deſideriũ ſicci ꝛ calidi. ꝛ ſitis eſt deſideriũ frigidi. ꝛ humidi. nutrimẽtuꝫ. ꝛ enim certũ ẽ ꝙ ẽ huiuſmõi qualitatũ quaſ apprẽdit tactus. Guſtus et ẽ delectatio. unde deſtruiẽ ſenſus guſtus cũ infirmaẽ ꝛ remanꝫ aĩal. ergo tactus eſt primus ſenſuũ qui ẽ neceſſarius omni aĩali tercio. De motu aũt põt quis dicere ꝙ cognatus ẽ ſenſui ĩ animali. ſicut in ſenſib⁹ una eſt ſpẽs prior. Similiter videẽ inter virtutes motus. aut ſpecies eſſe prior. ſed diuulgatuꝫ eſt ꝙ animaliũ quodã eſt hñs ſenſũ tãgendi ꝛ nõ habꝫ vtutẽ mouẽdi ſicut ſpecies ↄchiliũ. Dicemus ꝙ motus volũtari⁹ duplex ẽ qꝛ ꝛ eſt motus localis de loco ad locũ. ꝛ eſt motus ↄtrahendi. ꝛ extẽdendi mẽbra animalis ex quo nõ prouenit mot⁹ toti⁹ de loco ſuo. Impoſſi ẽ autẽ ut anial habeat ſenſũ tãgendi. ꝛ nõ habeat in ſe vtutẽ motus aliquo modo. quomodo .n. ſcireẽ habere ſenſũ tãgẽdi. niſi uidereẽ ĩ eo aliquis modus refugẽdi cõtactũ vnum ꝛ appetẽdi aliũ. unde exẽpluꝫ. de cõchilibus ꝙ iducũt ꝛ de aliꝗs. nihil ualet. quoniã nos uidemus cõchiliũ. ĩ illis conchis motus ↄſtrictionis. ꝛ dilatationis. et reflexionis. ꝛ extẽſionis ĩ partib⁹ corꝑ quãuis nõ diſcedãt a loco ſuo. Et ex hoc cognoſcimus ꝙ ſẽtiũt tactũ. uideẽ ergo. ꝙ quicquid habꝫ tactũ habꝫ ĩ ſe ipſo aliquẽ motũ voluntariũ. aut ĩ ſe toto. aut ĩ partibuſ ſuis. Ea autẽ que tãguẽ diuulgatum ẽ quod ſunt calor. ꝛ frigiditas humiditas ꝛ ſiccitas. aſ̾pitas ꝛ lenitas et grauitas et leuitas. Sed durities ꝛ molicies et uiſcoſitas. et ſolubilitas. et cũ huiuſmõi nõ ſentiunẽ. niſi ↄſequẽtes eas q̄ ias prediximus⁹ Caliditas et. n. et frigiditas unaqueqꝫ ꝑ ſe ipſam ſentiẽ ꝑpter hoc qđ accidit inſtrumẽto pati ab eis. Sed durities ꝛ molicies. ꝛ humiditas ꝛ ſiccitas putanẽ non ſentiri per ſe ipſas. qꝛ accidit ex molitie vt obediaẽ omni volẽti penetrare in corpus ſuũ ꝛ ex ſiccitate accidit ut reſiſtatur qꝛ cũ ↄiungiẽ ei mẽbrũ ſentiẽs repꝛimit illud. Ex aſperitate etiã accidit ſimile huic qꝛ ex ptibus ſupeminẽtibus accidit reꝑmere. ex ſubſiſtẽtibus uero nõ accidit aliquid. Ex leni quoque accidit lenitas. et equalitas. Sed ex grauitate accidit tendere deorſũ. et. ex leuitate contrarium huius. Dicemus ergo contra auctorẽ huius dictionis. non eſt neceſſe ut ſenſatuꝫ per ſe ipſum ſentiatur ſine paſſione accidente ex ſe ipſo. Caliduꝫ et enim quaꝫ diu non calefecerit non ſentietur. quoniam non ſentitur quod eſt in ſenſato ſed id ꝙ accidit ſentienti ex illo. ita vt quamdiu ñ accidit ei ipſum non ſentitur. quia ſe. ſatum per ſe ipſum eſt. id propter quod accidit inſtrumento ſentienti. qualitas ſimilis ei. que in illo eſt. et tunc ſentitur ſimiliter eſt reprehenſio que fit ex ſicco. ꝛ aſpero. et leuitas ex leui. ꝛ tendere ad locũ proprium ex graui. ꝛ leui. Grauitas et. n. et leuitas ſunt due inclinationes. et extenſio etiam eſt inclinatio ad aliquam partẽ hee diſpoſitiones cum acciderint inſtrumentis ſentiuntur ſine medio caliditatis aut frigiditatis aut coloris. aut ſaporis aut aliorum ſenſibilium. ita vt ſi non eſſet illud medium. non illud eſſet ſenſatum ꝑmo. nec ſenſatum per ſe ipſum. ſꝫ eſſet ſenſatum ſecundo et accidẽ. aliter. Eſt autem hic alius modus de eo quod ſentiẽ. ſicut ſolutio ↄtinuitatis que venit ex vbere uel ex alio. ꝛ non eſt ex calore. vel ex frigore. nec ex humore. nec ex ſiccitate. ñc ex duritie. nec ex molitie. nec ex aliqua predictaꝝ Similiter etiã ſentire voluptates tactibiles. ſicut voluptas coytus. et ſimilia opoꝛtet conſiderare qualiter ſiãt. ꝛ quo modo attribuantur virtuti tactiue proprie. Jam autem putauerunt aliqui homines ꝙ nulle qualitates ſentiunẽ niſi mediãte eo ꝙ accidit ex ſolutione cõtinuitatiſ. ſed nõ eſt ita. Calidũ ꝛ enĩ ꝛ frigidũ. ſecundũ ꝙ ex eis mutaẽ ↄplexio. ſẽtiunẽ equaliter. Solutio autẽ ↄtinuitatiſ nec ẽ eqlis. nec ↄſilis ĩ toto corpore. vnde nos dicim⁹ ꝙ ſic aĩal generaẽ ex mixtiõe eꝛoꝝ ꝛ ex ↄpoſitione. ſic ẽt ſanitas ꝛ ĩfirmitas quedã ↄpanẽ ↄpłoni. ꝛ quedã efficialiũ coequalitati. ꝛ ↄpõni. ꝛ ſicut etiam in corruptione ↄpłonis ẽ aliqđ ꝙ ẽ nociuũ etiã ſic ĩ corruptione ↄpõnis ꝙ eſt mortiferũ. ꝛ ſicut ẽ tact⁹ ſenſus. q̄ depẽdiẽ ꝙ

corruptū eſt de ꝯplexione.ſic etiā ē ſenſ⁹
quo cognoſcit ꝙ corruptū ƀ ꝯpoſitione
ergo ⁊ tactu dep̄hendit etiā ſolutio cō
tinui.⁊ eius ꝯ̄triū ꝙ ē eius reſtauratio
ī cōtinuitate. Dicemus etiā ꝙ omis diſ
poſitio q̄ eſt ꝯ̄ria diſpoſitioni corpis.ſēti
tur in ꝑmutatione ⁊ motu ad illam.et nō
ſentitur poſt ꝙ̄ hētur.⁊ reſidet.ſenſus ⁊
eni aut paſſio ē.aut adiūctus paſſioni paſ
ſio autē nō eſt niſi cū aliquid remoue tur
⁊ aliquid aduenit unde ī quieto nō ē paſ
ſio.⁊ hoc ē ī malis ⁊ ī bonis ꝯplexiōib⁹
ſimul ꝯplexiones ⁊ eīꝫ male cū quieſcant
poſtꝙ̄ corrupexit ꝯplexiones naturales
ita ꝙ hee male facte ſint quaſi naturales
nō ſentiunt.⁊ ob hoc ēt nō ſētitur calor
ethicoꝝ quāuis multo fortior ſit ꝙ̄ calor
tertianeꝝ.Sꝫ ſi naturales adhuc habuerīt
eē iſte extrance q̄ aduerſātur ſentiētur ⁊
hoc nominatur infirmitas complexionis
diuerſe.⁊ iſtud quietuꝫ uocatur īfirmitaſ
cōplōnis ꝯuenientis.ergo dolor ⁊ reme
diū doloris etiā ſunt de ſenſibus tactibi
libus. Sed differt tactus ſecūdum hanc
intētionē ab alijs ſenſib⁹. Alioꝝ ⁊ eniꝫ ſē
ſuum quidā ſunt qui nō hn̄t uoluptatem
nec dolorē.⁊ quidā ſunt qui delectant ⁊
dolēt mediātibus alijs ſenſibus. Sꝫ ille
in quo nō eſt voluptas ē uiſus qui nō de
lectat nec dolet.Sed aīa ē que delectat ī
tus ꝑ illud aut dolet. Similiter ēt eſt
diſpoſitio audit⁹ qꝛ auditus nō dolet ex
forti ſono.ſicut uiſus ex forti colore ſiē
eſt lumē.nec dolet ex hoc ꝙ audit aut ui
det.ſꝫ ex hoc ꝙ tangit.⁊ accidit ei dolor
tactibilis.⁊ ſic aduētus huius afficit illū
ꝯſtrictione tactibili. Sed olfatus ⁊ gu
ſtus.dolēt.⁊ delectant cū afficiunt ꝯuenie
ti,qualitate aut ī ꝯuenienti. Tact⁹ uero ali
quādo dolet ꝑ qualitatē tactiuā.aut de
lectat.aliquādo dolet aut delectat.nō me
diante alia qualitate que ſit pͥmū ſenſatū
Sed ꝓpter ſolutionē ꝯtinuitatis.⁊ ꝓpē
ſuam ꝯtinuitatē. Ex ꝓprietatib⁹ aūt ta
tus ē ꝙ inſtrumētū naturale ꝙ ē caro ner
uoſa ex hoc ꝙ ſentit aut caro ⁊ neruus ſē
tit ex tactu ꝙ̄uis nō ſit ibi mediū aliquo
modo. Ipſe eni ſine dubio ꝑmutat ꝓpē
tāgentia habētia qualitatē.⁊ cum ꝑmuta
tur ſentit.nō eſt autē iſta diſpoſitio omiſ
ſenſuſ cū ſuis ſenſatis.nec debet putari ꝙ
ſentiēs eſt neruus tantū.ſꝫ neruus reddit
certe ſenſū tactibilē alij mēbro ꝙ eſt caro
Si enim ſentiēs eſſet ipſe neruus tantum
oporteret eſſe ſentiēs in tota cute hominis
⁊ eius carne aliquid expāſum ſicut ſūt pa
niculi.aut ſenſ⁹ eius eēt.non īomnibus ꝑ
tibus eius ſꝫ ī aliqͥbus ꝑtibus que ſunt in
eo neruus aūt qui ē ſenſ⁹ tāgēdi ē reddēs
et recipiēs ſiml'. Neruus uero ꝯcauus eſt
reddēs uiſum.ſꝫ non ē recipiēs.nō eni eſt
recipiēs.niſi ille cui redditur.q eſt criſta
linus humor ⁊ qui ambit illum ſps.ergo
manifeſtum eſt ꝙ natura carnis eſt recipe
ſenſum.quamuis ad recipiendū illū eget
ut recipiat aliūde. ⁊ ex virtute alterius
membri mediātibus autē neruis. Si vo
pͥcipium fuerit in illa.erit ſentiens per
ſe ipſam.quāuis ſit caro ſicut ē cor.licet
enim ſeperarentur in corde fila neruorū
non eſt tantū longe.quin excipiāt ab eo
ſenſum.et reddāt vni origini.⁊ ab ea origi
ne reddatur cerebro.⁊ alijs membris ſi
cut poſtea demonſtrabimus.⁊ qualiter
ſit diſpoſitio epatis ex hoc quod diſper
gunt in eo venē capillares que ex eo reci
piunt ⁊ reddunt alij. poſſibile eſt.autē ut
hoc quod diſperguntur in eo capillares
vene ſit potius ad roborandum eſſentiā
ſuam.⁊ ad ꝯſtrīgendum carnē ſuam. De
his autē alias diſputabim⁹ poſt moꝫ. Ex
ꝓprietatib⁹ ēt tactus ē ꝙ tota cutis q̄
circundat corp⁹.ē ſentiēs ꝑ tactū.⁊ nō una
ſola pars eius ē.qꝛ enim ſēſuſ iſte eſt natu
ra conſeruās corp⁹.ab accidētibus que
multū nocēt ſi conſiſterēt ī aliquo mēbro
rum cui acciderēt oportuit id circo ut to
tum corpus poneretur ſentiēs ꝑ tactū.et
quia alijs ſenſibus reddunt res nō ꝯtigē
tes.⁊ de procul ſufficit ut eoꝝ inſtrumen
tum eſſet vnum membrum cui cum ſen
ſatum ſibi coniunctum. fecerit impedi
mentum ſciet anima et cauebit ſibi ab eo
et ſeperabit corpus a parte illa. Si
autem inſtrumentum tangendi eſſet aliꝙ
unum membrorum. non perciperet anīa
de corrumpentibus.niſi quantum contin
geret illud. Uidentur autem uirtuteſ
tangendi multe quarum unaqueque ap
propriatur uno contrariorum. uidelicet

vbi id ꝑ ꝙ ꝯprehēdimus ꝯtrarietatē que
ē inter graue ⁊ leue ſit aliud ab eo ꝑ qḋ
apꝓhēdimus ꝯtrarietatē que ē inter cal'ʒ
⁊ frigidū. Iſte ⁊.n. ſūt ṗme actiōes ſenſus
⁊ optet vt vnūquodqʒ genus eaꝝ hēat vtutē
ꝓpriā. Sʒ q̄ iſte vtutes diffuſe ſūt ꝑ oīa
mēbra equal'r. iō putauerūt eas eē vnam
vtutē. veluti ſi tact⁹. ⁊ guſtus eēnt diffuſi
ꝑ totū corp⁹ ſicut ſūt diffuſi i ligua puta
uerūt ꝙ eoꝝ pricipiū. vna uirtus eēt. Sʒ
q̄ diuerſi ſūt extra liguā cognita ē eorūʒ
diuerſitas. Nō autē oportet neceſſario ut
vnaqueqʒ iſtaꝝ vtutū iſtrumētum hēat ſi
bi ꝓprium. Sʒ poſibile ē vnum iſtrumētū
eē comune illis. Omne autē mediū opor
tet nō hr̄e i ſe ipſo qualitatē quā reddit.
iō ut euʒ recepit. ⁊ reddiderit. reddat ali
quid nouū ꝓp ꝙ accidat paſſio. ⁊ accidat
ſentire paſſio ⁊ eīm nō accidit niſi ex re
noua. Simil'r ēt iſtrumētum tagēdi ſʒ me
dium. exēpli gratia. ꝙ nō ē calidū nec fri
gidum. ē duobus modis vnus eorum ē
ut nullo modo ꝑticipet ipſas qualitates.
Alter uero ut ꝑticipet eas. ſʒ equalit'. ita
ut nec calidū nec frigidū ſʒ tempatum uel
equale mediū. In poſ'e aūt erat ut inſtru
mētuʒ tangēdi eēt uacuū ab his q̄litatib⁹
oīo. Ex illis .n. ꝯpoſitū eſt oportuit ergo
eē uacuū ab ultimitatib⁹ cā complexionis
et equalitatis ad ſentiēdū id ꝙ ē diſtēper
atum. q̄ ꝙ ē ex cōplexionibus tangētib⁹
eſt uicinius equalitati illud ē ſubtilioris
ſenſus. Et q̄ hō ex omnib⁹ aīalibus ꝓpi
quior ē equalitati. iō ē ſubtilioris tactus.
qui ē primus ⁊ cap̄ ſēſuū. Et quia animal
ē terenū. iō impoſibile ē ſepari ab eo ꝙ nō
fit niſi ex ꝯpoſitione equali que iudicet i
ter ꝯtraria. ergo manifeſtū ē ex hoc. ꝙ ſim
plicia ⁊ illis ꝓxima. nec habent ſenſū nec
uitā. nec augm̄tū. ꝙ ē in aliquo. ꝙ ē ꝓpin
quū ſimplicib⁹. Sufficiat autē ꝙ locuti
ſumus de tactu.

Capitulum de guſtu.

Guſtus ſequit̄ poſt tactū. cui⁹ uti
litas ē in actione ꝑ quā ꝑficitur
corp⁹ que facit deſiderare nutri
mētum. ⁊ expiri. Cōuenit autē cū tactu i
vno. ꝙ guſtatū frequētius tactu deꝓhē

ditur. ſed differt ab eo i eo ꝙ ipſe tactus
nō reddit ſaporē ſicut tact⁹ calidi reddit
calorē. ſʒ quaſi eget medio qḋ recipiat ſa
porē ⁊ ſit i ſe nō habēs saporē ꝙ ē humō
ſaliue qui ꝓuenit ex iſtrumētis ſaliualib⁹
Si uero hic humor fuerit expers ſaporum
reddet ſapores firmiter. Si autē admixt⁹
fuerit ei aliquis ſapor ſicut ē i amaritudi
nariis. aut i illo qui habet i ſtomaco ſuo
humorē accetoſū manifeſte ꝯfundet ꝙ re
dit cū ſapore qui ē in eo ⁊ aſſimilabit illḋ
amaro aut acido. Eſt autē hic locus cō
ſiderādi h̄. ſ. an hic humor nō fiat medi⁹
niſi q̄ ꝯmiſcent̄ ei ꝑtes habētes ſaporem
cū mixtione diffuſa ꝑ eū. ⁊ deīde penetrʒ
⁊ diffūdatur i lingua. quouſqʒ ꝯmiſceat̄
cū lingua. ⁊ ſentiat̄. an ipſe humor permu
tetur ad recipiēdum ſaporē ſine ꝯmixtio
ne h̄ enim cōſiderādum ē Si eni ſenſatū
eſt ipſum ꝯmixtū. tunc humor nō ē medi
us abſolute. ſʒ ē medius ad facilius ꝯtinu
andā ſubſtātiam ſenſatā habentē qualita
tē ꝯſentientē. Ipſū autē ſentire nō fit niſi
tactu ſentiētis ſenſatū ſine medio. Si aūt
humor fuerit qui ſaporē recipit. ⁊ ſit ali
cuius qualitatis ꝑ ipſum ſenſatū certiſſi
me erit humor. ⁊ fiet hoc ſine medio. ⁊ ſa
por cū offēderit iſtrumētum guſtādi ſenti
etur. Senſatū uero ꝙ venit ab intriſecus
ſi poſſet habere hūc tactū accidētem ſine
medio. eēt guſtus nō ſicut viſus. qui non
pōt offendere iſtrumētum vidēdi ſine me
dio. ſi enim inſtrumētum tetigerit viſū ni
hil apꝓhēdet. Meli⁹ ē autē ut hic humor
faciēdi facile. ⁊ ſit alteri⁹ qualitatis. et cō
fundat̄ ſimul. Si eni poſſet. tangi ſubtilit̄
ſine humore eēt guſtus. Si autē dicit̄ quo
modo ponticū ⁊ ſtipticū guſtant̄ cū ipſa
oppilēt ⁊ ꝓhibeāt penetrare. Dicemus ꝙ
primū ꝯmiſcent̄ cum ligua mediāte h̄ hu
more deīde afficiūt ipſum alia qualitate ꝑ
quam commiſcentur. Sapores autem q̄s
apprehendit guſtus. ſunt dulcedo. ⁊ ama
ritudo. ⁊ accetoſitas ⁊ ſtipticitas. ⁊ ponti
citas. ⁊ acuitas. ⁊ vnctuoſitas. ⁊ ſalſedo
et inſcipiditas. Inſcipiḋ autem videtur
quaſi quod non habet ſaporem. ⁊ eſt ſicut
quod guſtatur de aqua ⁊ de albumie oui
Sed ceteri multiplicitati. ſunt pro
pter hoc quod ſunt medij quia preter hoc

ꝙ afficiūt guſtū.ſunt quidā eoꝝ q̄ afficiūt ⁊ tactū. Sȝ ↄponiī ex natura ſaporatiua. ⁊ affectione tactiua. unum quidem ꝙ non diſcerniī uno ſenſu. ⁊ fit illud. quaſi ſapor purus ⁊ diſcretus. Uideī autē ꝙ uni ex ſaporib⁹ qui ſunt medij inter extrema ad iungaī ſolutio ⁊ calefactio ⁊ uocaī h̄ com poſitio acuitas. Alij aūt adiūgiī ſapor et ſolo ſine calore. ⁊ hoc ē acredo. Alij autē cū ſapore ↄiūguniī ſiccare ⁊ ſpiſſare. ⁊ hec ē po nticitas. Similiter ēt ē in alijs que ex poſita ſunt ī libris pħicis.

Capitulum de olphatu.

Uiamus homo maioris īgenij ē in olfaciēdo quā omnia aīalia. ⁊ impropalādo odores multos cō fricatione ꝙ nō hn̄t cetera. ⁊ attenuat eoſ ad ſentiedū olfaciēdo. ī quo ↄueniūt cete ra cū eo. tamē cum hoc nō recipit odores fortiter. ita ut ex eis afficianī ymaginatōi bus eius ſiſtēs firme. Sicut acquirūtur ex tactis ⁊ guſtatis. ūde uideī ꝙ diſcreti oēs odoꝝ ī aīa ipſius ſūt debiles. ⁊ ideo odores apud eū nō habēt noīa niſi duo bus mōis. vno mō ſm modum placēdi ⁊ diſplicēdi ſicut ꝙ diciī redolēs ⁊ fetēs ſicut ſi diceret ſapor ſapidus. ⁊ inſipid̄ ſi ne diſcretione differētie ⁊ appellatione. Alio vero eū denominaī eius nomē ſecū dum ſimilitudinē eius ad ſaporē ut diciī odor dulcis. ⁊ odor acetu⁹. quaſi odores qui ſolēt ↄiungi cū ſaporibus nō cōpanī niſi illis. nec cognoſcunī ſine illis. Uide tur autē ꝙ diſpoſitio apphēdendi odoreſ in hoīe ē ſicut diſpoſitio apphēdendi cor pora rex ⁊ odores eaꝝ in aīalibus habē tibus oculos duros. videī ⁊ eni nō appre hendere niſi quaſi ſimilitudines incertas ſicē cū debilis viſus apphēdit corp⁹ emi nus. Multa vero animaliū hn̄tium oc culos duros hn̄t maximā ṽtutē apphen dendi odores ſicut apis. ⁊ ꝙ eſt ſimile il li cui nō eſt neceſſe olfacere. ſed redduniī ei odores ī aere. Mediū autē odorādi ē corp⁹ non habēs odorē ſicut aer ⁊ aqua q̄ differūt odores odoratoꝝ. Jam autem diſſenſerūt hoīes in odoratu. quidā eorū eni dixerūt ꝙ odor reddiī pp permutati onē medij ex reſolutione ptium corporis ſenſati. Quidā uero dixerūt ꝙ non red

diī niſi pp permutationē medij ita ut nō permiſceat ī eo aliquid corporis odoriſe ri ꝙ reſoluaī ex eo. Quidā autem dixe runt ꝙ reddiī ſine pmutatione alicui⁹ de corpore eius. ⁊ ſine pmutatione medij. ſ. ꝙ corpus odoriferū operatur ī corpus nō odoriferū. inter que corpa ē mediū corp⁹ nō odoriferū in quo nō operaī. ſȝ mediū ē differens actionē iſtius ī illū ſicut diciī in pricipijs ſonoꝝ ⁊ coloꝝ. Et debem⁹ au tem nos h̄ ↄſiderare ⁊ certificare. Sed vnuſquiſqȝ vſurpātiū aliquam haꝝ ſentē tiaꝝ rationē habet. Qui eni dicūt vaporē ⁊ fumū rationanī dicētes. ꝙ niſi odor di funderet ex diſſolutione alicui⁹. calor et quicquid calorē excitat ex ↄfricatiōe. vel euaporatione ⁊ ↄſimilibus non excitaret neque frigiditas occultaret. Clarū eſt igi tur ꝙ odor nō ↄuenit ad odoratū niſi pp ter uaporē qui euaporat ex odorifero ⁊ pmiſcetur aeri et diffundiī p illū. ⁊ iō cuꝫ diu odoraueris pomū marceſit propter multū ꝙ reſoluiī ex illo. Quidā autem dixerūt de pmutatione raciocinati ſūt di centes. ꝙ ſi odores qui replēt ſpacia ma gna fieret ex reſolūe alicui⁹ oȝ ut odoriſe rū minoris pōderis fieret. ⁊ fieret qua ei⁹ q̄titas. pp reſol'onēȝ ei⁹ ꝙ reſoluiī ex illo

Quidā autē dixerūt de redditu. pcipue raciocinati ſūt dicētes nō poſſe dici ꝙ va por reſoluaī ex odorifero ⁊ diffundatur longe vſqȝ. c. leucas uel plures. Nec pōt etiā iudicari ꝙ odoriferū ſit magis per mutās corpa quā ignis ex ſua caleſatiōe. Jgnis. n. magnus nō calefacit niſi id ꝙ eſt circa ſe. ſȝ ſi calefecerit vſqȝ ad tactū uni us lapidis magnū qd erit. Jnuenim⁹ aūt odores ptingere uſqȝ ad lōginquas ptes ex quo auferī nobis dubitatio. q: h̄ ꝙ tā lōge diffūdiī nō ex vapore diffuſo. nec ex facta pmutatione. Notū ē. n. ꝙ ī terra gre coꝝ ⁊ occidētaliū nō fuit vnquā uiſa auis tigris. ⁊ īter eos ⁊ t'rā ī qua ē auis illa. ē magna diſtantia pene quantum diximus. Contingit autem aliquo tēpore fieri bel la in partibus illis et aduenīſſe illuc aueſ tigrides cum ducem nullum haberent ni ſi odorem. ergo odor iudicat non poſſe dici ꝙ per tam longum ſpatium vapores aut permutationes aeris peruenerit illuc

Nos autẽ dicim⁹ poſibile eẽ ut odorat ꝗ
ſit uapor. ⁊ poſibile ẽ ut uapor permuteẽ
ꝑ odoriferuꝫ. ⁊ fiat odor ⁊ fiat idẽ ꝙ ua
por. qꝛ quicqꝗ habet ptes ſubtiles. ⁊ ſol
let diffũdi cum attigerit inſtrumẽtũ odorã
di. ⁊ offenderit i illuꝫ ſiũ ſit uapor ſiue aer
permutaẽ i odorẽ. ⁊ per ipm ſentieẽ odor
Jam autẽ noſti ꝙ omne mediũ ex ꝑmu
tatione apphẽdiẽ. Senſatũ ⁊ eni ſi poſſet
occareẽ ſentiẽti ſẽtireẽ ẽt ſic medio. ꝙ aũt
iudicat ꝑmutationẽ ꝯtineri ſub hoc modo
hoc ẽ ꝙ ſi nos euaporaremus . exẽpli grã
camphorã. ita ut tota eius ſubſtãtia reſol
uereẽ . ⁊ perueniret ex ea odor qui diffun
diẽ vſqꝫ ad aliquẽ ẽmi nũ poẽ eẽt etiã diſ
fundi odorẽ illũ in duplũ illius loci ꝓpẽ
ꝑmutationẽ. ⁊ poſitionẽ partiũ ſingulariũ
ei⁹ i ſingl'is ptibus illius loci totius . ita
vt ex illo redolerẽt ſingl'e ptes illius du
pli odore qualis ille fuerat. Sed cum ex
vnaquaqꝫ illaꝝ ptiũ minimaꝝ euaporat
aliquid. cõiunctio illoꝝ vapoꝝ qui reſo
luti ſunt ex cãphora i omnib⁹ illis ptib⁹
que ſunt pluſ quã ꝑdictus ẽin⁹. duplus ẽ
totius vaporis ꝑme euaporationis ꝯpat⁹
illi ergo oportet ut deffectus qui accidit
ei in hoc. ſit pene illũ. aut ꝯuenibile illi.
Manifeſtũ igiẽ ẽ ꝙ permutatio nõ exclu
diẽ ab hoc. Sed id ꝙ dixerũt de reddi
tu ꝑdicto ẽ impoẽ. qꝛ redditus nõ fit niſi
ꝯpatione aliqua ⁊ ſitu aliquo qui ſit iter
reddẽs ⁊ cui reddiẽ. Corp⁹ autẽ odorife
rũ nõ eget aliquo iſtoꝝ. Si eni cogitares
camphorã iã mutatã uel delatã alias. vñ
poteſt reddi ubi odor eius. imo iã eſt ai
chilata oio nõ tamẽ ꝓhiberetur odor ei⁹
remanere i aere. ⁊ hoc ſine dubio fit ex ꝑ
matatione aut ꝑmixtione. ſꝫ id ꝙ induxe
runt de predictis auibus põt eẽ qꝺ venti
validi ꝯmouerũt odores uapoꝝ qui ſolu
ti ſũt ex cadauerib⁹ vſqꝫ ad ꝑdictũ ſpati
um altitudinis etheris ⁊ ſentit qui ẽ forti
oris ſenſus quã hõ ⁊ ab altiori loco. ſicut
ꝑdicte aues ⁊ ſil'es uel aut noſti ꝙ ſicut
odores ꝑuenĩũt ad multa ex aialibus mꝉ
to plus quã ad hoies. Similiter reddun
tur ei⁹ viſibilia a lõginquis ſpatijs ⁊ ulẽ
montes altiſſimos. Ipſe eni circũuolãt i
aere. ⁊ ꝑuenit viſus eaꝝ i longiquũ vltra
modũ quouſqꝫ eleuanẽ multũ ſupra mõ
tes altiſſimos. Jam eni vidimus vultureſ
circumuolãtes eleuari ſupra mõtes altiſſi
mos. ⁊ tu poſtea diſces i geometria . cãs
elongationũ propter quas videtur magis
⁊ magis ergo põt eſſe ꝙ aues ille elleuate
fuerint i aere quouſqꝫ apparuit illis lon
gitudo illius ſpatij. ⁊ viderũt cadauera.
Si autẽ negauerit colores cadauerũ red
di eis. plus debẽt negare odores reddi q̃
rum redditio ẽ debelior. Et ſicut nõ omi
animali ẽ neceſſe mouere palpebrã ⁊ ocu
lũ ad hoc vt videat ſimiliter nõ omni aia
li ẽ neceſſe olfacere ad hoc ut odoret. mul
tis. n. ex illis accidit odoraẽ nõ olfaciẽdo

Capl'm de ſenſu audiendi.

Poſtquã iã locuti ſumus de tac
tu ⁊ de guſtu. ⁊ olfatu. ꝯuenit ut
loq̃mur de auditu. Dicemus igi
tur ꝙ ad loquẽduꝫ de auditu oportet ꝑ
us loqui de ſono. ⁊ ꝺ eius eẽntia. ⁊ ꝯuenit
etiã in hoc loqui de tinitu. Dicemus igiẽ
ꝙ ſonus nõ ẽ aliquid ſtabilis eẽntie. nec
habet fixũ eẽ. ſicut ꝯcediẽ de albedine et
nigredine et figura que habẽt eẽ ſtabili
tũ. ita ut poſſit ſuuꝫ eẽ ſtabiliri. qꝛ quaſi
eni nõ habet pñcipiũ eſſendi. ⁊ aduenien
di. nec diciẽ niſi ad aliquid. Manifeſtũ ẽ
aũt ꝙ ſonus quidã ẽ ꝙ accidit. ſed nõ ac
cidit niſi exſciſione uel ꝑcuſſione. Percu
ſio autẽ ẽ ſicut cũ ꝑcutiẽ lapis aut trabs.
et contingit inde ſonus. Sciſio uero eſt ſe
peratio partium vnius ſciſi a partibus al
terius ſicut in trabe cuiuſ auffertur ſpiſſi
tudo cum ſeperantur partes eius alie ab
alijs in longum. Non autem ex omni per
cuſione accidit ſonus . Si enim per
cuſeris corpus quod eſt. ſicut lana mol
le non ſentiens ſonum. vnde oportet ut
corpus quod percutiẽ habeat aliquid ſo
liditatis . et ut motus eius cũ quo percu
titur reuerberetur a percuſſo ⁊ ſic ſentia
tur. Similiter ſi incideris rem paruaꝫ
aut rem non habentem duritiem ſciſio nõ
faciet ſonum ullo modo. Percuſio au
tem ex hoc quod eſt percuſio non eſt di
uerſa quia ſciſio ex hoc quod eſt ſciſio ñ
diuerſificaẽ. quia vnũ ẽ ꝙ facit tãgi. ⁊ ali
ud ẽ icidere. ⁊ ſciſio ex ꝺ ꝙ ẽ icidere ſꝫ fa

cere tāgi differe a facere tāgi i fortitudīe ꝛ debilitate. Similiter etiā incidere dif fert ab incidere ad similitudinē huius. oē autē ꝙ currit ad tāgenduꝫ illud. oportet vt euacuet sibi locū corporis alterius ꝙ se tangebat. ꝛ muteē ad illū. Omne autē ab scisu ab alio iā euacuauit locū suū. ꝛ que rit aliū ad quē perueniat. Sed hoc ī quo fit iste motus. ē res mobilis. ꝛ ipetuosa sine dubio. ut aqua aut aer. ergo ī vnaquaque percussiōe. ꝛ scissione. fit motus aeris aut al terius huiusmōi. aut paulatī aut subito. ad modū ꝯmouēdi ꝛ atrahēdi p uim. opoꝫ tet igr̄ hoc eē rē que necessaria ē ad hoc vt cōtingat sonus que ē motus aeris for tis aut cōsimilis. Debemus autē notifi care si aut ē son⁹. ꝑa percussio l' scissio aut ē motus cōmotionis qui accidit aeri ex hꝰ Aut ē aliquid tertiū ꝙ fit ex hoc vel cōiū gitur illi. Sed scisio ꝛ percussio sentiuntur visu mediāte colore. Nullus autē sonorū sentiē mediāte colore. ergo percussio ꝛ sci sio nō ē. sonus. Sic uero necesse ē ut sint sicut cause soni. Sed de motu aliquādo dubitaē ꝛ putaē ꝙ sonus ē ipsa cōmotio aeris. sed nō ē ita. Senus ē motus. sentiē etiā alijs sensibus. quāuis fiat hoc mediā tibus alijs sensatis. Specificās autē effi cacēs soni aliquando sentiē usqꝫ ad dolorē sicut ex sonitu tonitrui Aliqñ cōtigit mō tes subuerti. ꝛ fortasis nocēt aniali ꝛ destru unt. Sepe iuuanē doles sonitu tubaꝝ ad subuertēdas turres excelsas. sꝫ sent⁹ tan geē sicut iā inuinimus aliquādo patiē ex hoc motu. secūduꝫ ꝙ ē motus. ꝛ nō sentit sonitū. nec etiā qui intelligit se ab aliquo moueri itelligit sonitū. Si autē sonitus certissime esset ipse motus. nec esset ꝯse quens aut ꝯcomitās. tūc cū sciret motus sciret ꝛ sonus. hoc auteꝫ nō est ita. vnum eni ꝛ idē nō potest sciri ꝛ nesciri simul ni si ex duabus ptibus aut ex duab⁹ dispo sitionib⁹. ergo id ex quo ē sonus i sua eēn tia. ꝛ specialitate. nō ē id ex quo est mot⁹ essentialiter ꝛ specialiter. ergo sonus acci dēs ē quod accidit ex predicto motu quē ꝯsequiē. ꝛ est cū illo. Cū autē cōmotio ae ris aut aque peruenit ad neruū expansum ī tus in aure receptibilē soni. ante quē est cōcauitas i qua ē aer quietus mouet mo tu eius qui peruenit ad ipsum. ꝛ postquam est quasi paries sup quem est neruus ex pansus sentiens sonitū. tunc sentiē sonus

Quod autē ipedimur scire de sonitu hꝰ est. i. an sit aliquid qđ habeat esse ī se ꝯse quens per se essentiā motus. vel adiūctū alij an nō accidit son⁹ nisi cū fuerit ibi au ditus. Qualibet autē hoc sentire potest. ꝙ sonus nō habet esse per se. nec accidit sensui nisi tactu cōmoti aeris. ymo ex om nibus que tāgunt locū predictū propter tactū accidit sonus in illo. Et an ipse son⁹ contigat ex cōmotione aeris qui ē in ner uo receptibili sonitus. an contigat p ipm tactū. hec eni discernere difficile ē. qꝛ eoꝝ qui negāt sonitū habere eē per se. sentētia nō est a deo infirma. sicut eorū qui negāt reliqua sensata. Isti eni possūt atribuere sensato sonabili proprietatem cognitam que facit sonitū que est cōmotio aeris. et ꝯperatio ꝯmotionis ad sonitū est sicut cō peratio qualitatis que ē in melle ad id ꝙ afficiē illo i sensu. Sed differētia est hec qꝛ affectio acquisita ex melle ī instrumen to sentiēte. ꝛ ex igne in istrumēto sentiēte est illius generis ꝙ est in illis. ē hoc etiaꝫ aliquādo cū qui sentit calorē calefacit ali ud cū existit ī eo affectio. Sed dispositio sonitus ꝛ cōmotionis aeris. nō est ista. qꝛ ꝯmotio est vnū quid. ꝛ sonitus ē aliud. Cōmotio enim sentiē in vno istrumento. ꝛ sonitus i alio. Ipsa autē qualitas nō sē tiē alio instrumēto. Nec oportet ēt ꝙ qd quid afficit aliquid aliq̄ affectione habe at eā ī se. Debem⁹ aūt scire certitudinem qualiter sit hoc. Dicem⁹ igr̄ ꝙ illud ꝙ iuuat nos ad scīedum ꝙ accidēs afficiens auditū habet eē in se. hoc ē ꝙ si non con tingeret nisi in ipo neruo necesse esset. ut ꝯmotio aeris aut sentireē auditu ex hoc ꝙ ē cōmotio. aut nō. Si autē ꝯmotio ae ris ex hoc ꝙ ē ꝯmotio sentireē auditui. ñ dico autē ꝙ sentiaē tactu istrumēti audi tus. aut audireē primo. aut mēdiāte sonitu Si autē sentireē prīo. primū aūt sensatum audit⁹ sonit⁹ ē ī hꝰ. n. nulla ē dubitatio. rē ꝯmotio aeris ex hꝰ ꝙ ē ꝯmotio eēt sonit⁹ Iā aūt destruxim⁹ hꝰ. Si autē sentireē me diāte sonitu qsquis audiret sonitū. sciret ibi eē cōmotionē sicut quisqꝫ videt colo

rem quadrati mediãte quadrato ſcit ibi eſſe quadratũ.ſʒ non eſt ita ſi autẽ nõ ſen tiret niſi tactu accideret ꝙ diximus.ergo non oportet ut ſẽtiatur ↄmotio audito ſo nitu. Cõſiderem⁹ aũt quid ſit dicendũ poſtboc ⁊ dicem⁹ ꝙ ſonitus cũ audit.au ditur ex pte et neceſſe ẽ.ut autẽ pars audi atur eo ꝙ ꝓncipiũ ſoni et eẽ ⁊ iñ uenit.aũ iõ ꝙ mobile debitũ auri.iq̃ nũdũ ẽ ſonuſ ſed facit ſonũ cuʒ puenit ad aurẽ ex illa p te mouetur ⁊ ex illa pcutit ⁊ id circo uide tur ꝙ ſonus ex illa pte ueniat.aut utrũqʒ illoꝝ. Si auteʒ bec fiat propter boc ꝙ ip ſum mobile ẽ ſenſibile. Si aũt bec nõ eẽt boc ſenſibile.non pciperetur ps ſui princi pij.tẽ oportet ut ſẽtiatur auditu ↄmotio aeris quomõ apphẽdiẽ pars ſoni.ꝙ iam oſtẽdimus eẽ poſſe. Si aũt fuerit propter utrumqʒ illoꝝ ↄtinget ex boc illud impo ſſe etiã.et affirmabit ſon⁹ ↄmitari ↄmotio nem aeris. Reſtat ergo ut fiat boc propẽ bꝙ ipe ſon⁹ illic efficiatur ⁊ idc uenit. Si.n. ſonus nõ accideret niſi auri tãtuʒ nihil di ſtaret an cauſa ei⁹ ueniret adextro.uel aſi niſtro precipue cũ cauſa ei⁹ nõ audiatur ⁊ ẽ bic aliquid.ſ.ↄmotio aeris afficiẽs ad ſimilitudinẽ ſui aerẽ qui ẽ in aure. Aliq̃ do tamẽ eius pars nõ apphẽditur.nõ eniʒ apphendit niſi cũ peruenit.ergo cũ appre hẽditur ſonus qui nõ accidit niſi cũ pueñit eius cauſa.ergo iã manifeſtũ ẽ ꝙ ſon⁹ ba bet eẽ aliquid perſe.nõ ex boc ꝙ audit i actu.ſed ex boc ꝙ ẽ audibilis in potentia ⁊ eſt quidã ꝙ ẽ ſicut aliqua ex affectioni bus conmotionis aeris preter ipſam con motionẽ. Debemus autẽ certificare nũc vbum de percutiẽte ⁊ pcuſſo.Dicem⁹ igi tur ꝙ ad pcutiẽdum eſt neceſſe ut aliquiſ motus pcedat.⁊ aliquis ſequatur. Motus autẽ qui pcedit percuſſionẽ aliquãdo eſt ex vno corporũ occurẽte alteri.aliquãdo eſt ex vtroqʒ illorũ.et neceſſe eſt ut unuʒ coꝝ aut utrũqʒ reſiſtat ſibi ſenſibiliter. Si enĩ alterũ impellit aut percutit.non ſic ut ſentiatur.ſed cũ mora que nõ ſentiatur nõ eſt ibi ſonus.pcutiens aũt.⁊ pcuſſum vtrunqʒ ẽ efficiẽs ſonũ. Sed illud ampli us efficit ꝙ ẽ durius.⁊ magis reſiſtit alte ri.ipſũ ⁊ enĩ babet ibi maiorẽ ptem. Mo tus autẽ ſecundus eſt ceſſio aeris aut fu ga.⁊ eius inter illa ↄſtrictio. Duritiees au tem iuuat ad conſtrigẽdum fortiter aereʒ ⁊ leuitas ſimiliter ne recipiat aer in ↄcaui tatibus aſperi.aliquando uero corpus p cuſſum .eſt multe molitiei.et bumidita tis ſed cum fortiter motum fuerit.⁊ coa ctus fuerit aer qui eſt in medio penetrat ipſum.⁊ coanguſtus inter illa ipſum cor pus non permittit aerem penetrar in ſe. nec ſindere ſe in breui tempore. Sed reſi ſtet aeri qui eſt in medio et non cedet ei ⁊ reſiſtet etiam percutienti qui cogit ip ſum multuʒ irrumpi in breui tempore.⁊ nõ irrumpetur.ſed reſiſtet percutienti.⁊ cum illo conſtringet aerem medium.quã uis non ſit boc ex potentia .recipientis. nec ex potentia.efficientis percutientis.⁊ ipſuʒ reſiſtere ſit ei loco duritiei. Tu aũt ſcies boc cum attenderis quod quando baculo paulatim aquam percutis. poñs ſindere ſine labore. Si autem cito percu seris reſiſtet tibi.et propter boc etiaʒ aer reſiſtet. Sed poteſt eſſe ut ipſius aeris q̃ dam pars ſit reſiſtens.et quedam conſtri cta inter ipſam et percutiens quod facit cõſtrictionẽ.imo poteſt eẽ ut aer fiat tres partes.vna eſt percutiens ſicut uenter al tera reſiſtens ⁊ altera conſtricta inter il las.ſecundum aliquam affectionem. con motionis. Duritiee uero uel conſtrictio non eſt prima cauſa accedendi banc cõmo tionem.ſed babent boc ex boc quod iu uat reſiſtere. reſiſtentia et enim ẽ pria cã ergo ſonus accidit ex conmotione molis corpis ipetuoſi cõſtricti.iter duo corpa ↄtraria ſibi reſiſtẽtia ſm ꝙ ſic ẽ ⁊ ſicut aq̃ ⁊ aer.⁊ celũ ↄueniũt i natura reddẽdi co lores.que natura vocat claritas.ſic aqua ⁊ aer ↄueniũt i boc ꝙ accidit eis ſonus. cuius nomẽ ſit receptio ↄmotionis.non ſit autem boc eo ꝙ aqua aut aer ſint m̃di um ſicut claritas nõ ẽ ex boc ꝙ ẽ mediuʒ celũ aut aer.videt autẽ ꝙ aq̃ aut aer ex B ꝙ reddãt odorẽ aut ſaporẽ.bñt ſimiliter aliqd iq̃ ↄueniũt.ꝙ nõ bt nomẽ. Sʒ bũidi tas q̃ reddit ſaporẽ ſapiditas.ẽ illõ vo iq̃ ↄuenit cũ eo redditio odoris nõ bt nomẽ. Sʒ tinit⁹ accĩt ex ↄmotione.quã facit B ↄmotio.cã.n.buic ↄmotõi reſiſtit aliqd ſicẽ mõs aut paries.ita ut faciat caʒ ſtare. Ac

cidit tūc etiam inter hāc ↄmotiones q̄ mo
ueṫ ad pcutiendū parietes aut mōtes. ⁊ i
ter id ꝙ pcutit ⁊ conſtringit aliū aeres qui
reuerberat hunc. ⁊ repelat retro ↄſtringē
do. cuius figura ē ſicut figura pma ⁊ affec
tio eius. ſicut cū pila pcutit parietē neceſ
ſario inter illa. aer ↄmoueṫ ⁊ illa reddit
retro. Jam autē declarauimus cām ppē
q̄ꝫ pila reſilit retro. ergo ipſa fit cā repcuſ
ſionis aeris. Remāſit autem vbi ↄſidere
mus ſi tinit⁹ ē ſonus qui accidit ex cōmo
tione ſecūdi aeris ↄmoti motu pzimi. ſ. aut
ſi eſt comes cōmotionis aeris pzimi iterū
reuertētis. videṫ autē tinitus eē ↄmotio p̄
mi aeris ad nos iterū reuerſi. vnde ē ppe
tas illius. ⁊ affectionis eius. ⁊ ꝙ pcuſio
huius aeris nō efficiat ſonū ex leuiſſima
pcuſſione huius aeris ſecundi. pcuſſio eiꝫ
aeris ſecūdi. nō eſt foztis. Si eni a deo eēt
foztis. ut ex ea accideret ſon⁹. noceret au
ditui. uideṫ autē ꝙ oīs ſon⁹ tinitū habet ſꝫ
nō audiṫ omne aut lumē ṙuerberaṫ. vide
tur autē etiā ꝙ de hoc ꝙ tinitus nō audi
tur in domib⁹ ⁊ in mānſionib⁹. cauſa hec ē
ꝙ cū ſpatiū fuerit pximūinter ſonū ⁊ re
uerberātē ſonū nō audiunṫ i diſcretis du
obus tēpozib⁹. ſꝫ ſicut ſimꝉ audiunṫ ſon⁹
⁊ pcuſſio qui ē cū illa. quāuis certe ē poſt
illā. Si autē reuerberans fuerit pcul. vi
debiṫ eē in tēpoꝛe ꝙ ē inter duos ſonos
diuerſitas ſenſibilis. ſi autē pcuſſuꝫ fuerit
durū ⁊ planū. ex hoc ꝙ reſultat mꝉta re
ciprocatiōe pmaēt lōgo tēpoꝛe ſicut fit i
balneis. Uideṫ autē ꝙ cauſa quare re
ſonat i planis hemis debilius. ⁊ ſub tec
tis reſonat foꝛtius. hoc ē. ſ. qꝛ duplicaṫ cū
tinitu qui ſentiṫ cum eo in tempoꝛe quaſi
vno. debes. autē ſcire ꝙ ↄmotio aeris nō
eſt motus localis. ſicut vnius. ⁊ eiuſdem
aeris. ſꝫ ſicut diſpoſitio ↄmotionis aque
que accidit ex uiciſſitudīe pcuſſionū ſibi
ſuccedētium. cū quiete p̄cedēte quietem.
hec autē ↄmotio que facit ſonū. facit cito
ſed nō multū percutit. Poterit autē hic
aliquis dubitare dicēs. ꝙ ſicut dubitāteſ
de tactu. aſſignauimus ei multas vtutes
eo ꝙ appꝛehēdit multa ↄtraria. ſic etiā au
ditus appꝛehēdit ↄtrarietatē. que ē inter ſo
nū acutū ⁊ grauē. ⁊ ↄtrarietatē que ē inter
debilē ⁊ foꝛtē. ⁊ ↄtrarietatē que eſt inter
durum et molle. et inter leue et aſperum
et ceteras cur ergo nō aſſignauimus ei mꝉ
tas vtutes. Sic reſpondemus ad hoc q̄ꝺ
pꝛimum ſenſibile auditus eſt ſonus. Acci
dentia autem que accidunt ei pꝛimo ſenſi
bili poſtquā eſt ſonus hec ſunt. Illic ue
ro. ſ. in tactu vnumquodqꝫ contrarioꝛum
ſentitur per ſe non cauſa alterius. Ergo
ſufficiat hoc de doctrina ſoni. et ſentiendi

Explicit pars ſecūda ſexti de naṫalib⁹.
Incipit pars tertia capitulū de viſu.

d Ebemus nunc loqui de viſu. Sꝫ
ad loquendum de eo neceſſe eſt.
pꝛius loqui de lumine. ⁊ de lumi
noſo et de coloꝛe. et de qualitate cōtinui
tatis que cadit inter ſentiens ⁊ ſenſatuꝫ
viſibile loquemur autem pꝛius de lumi
ne dicentes. quod qꝛ dicitur lumen. ⁊ di
citur lux. ⁊ dicitur radius videtur quā
tum ad impoſitionem nominum non eſſe
inter illa maxima diſtantia. vnde nobis
neceſſe eſt ut pꝛiuſquaꝫ de eis loquamur
diſtinguamus ea inter ſe. Sunt autem hic
tres intentiones excedentes ſe. quarum
una eſt qualitas quam appꝛehendit uiſuſ
in ſole ⁊ igne. ita ut non deſcernatur eſſe
albedo. aut nigredo. aut ruboꝛ. aut aliqs
alioꝛum. Secūda eſt id ꝙ reſplendet ex
eis. ſ. ſplendoꝛ qui uidetur eadem ſuper
coꝛpoꝛa. ⁊ de tegiṫ in eis albedo. aut nigṙ
do. aut viriditas. Tertia eſt que apparet
ſuper coꝛpoꝛa. veluti ſi diſgregentur. ⁊ ve
luti tegat coloꝛem eoꝛum. ⁊ quaſi ſit ali
quid emanans ab eis. Si autem hoc fuerit
in coꝛpoꝛe. acquirenti hoc ex alio coꝛpo
re. vocabitur radioſitas. Si auteꝫ fuerit
in coꝛpoꝛe quod habet ex ſe ipſo. vocabi
tur radius. nunc autem non ſunt nobis ne
ceſſaria. radioſa. uel radius. Sed due pꝛi
me. ſit autem vna eoꝛum ſcilicet ea que
habet illud ex ſe ipſa. lux. ⁊ utilitas eius
ſit lumen. hoc autem quod uocamus lucē
ſicut id quod habet ſol et luna. eſt id q̄ꝺ
videṫ per ſe ipſū. Coꝛp⁹ autē q̄ꝺ gerit hāc
qualitatē. cū fuerit inṫ ipm ⁊ uiſū aliqd ſic
ē aer ⁊ aq̄ videbiṫ neceſſario. ita ut nō egeat
ſic ē eget id cui nō ſufficit ad hoc ut ſit eē ei⁹ ui
ſibile. ſic ē eē aerē aut aquā aū ſilia eoꝝ iſ

ipſum ⁊ uiſū.ſed eget ut id quod uocam⁹
lumē ꝑus illuſtrauerit illud ad hoc ut ap
pareat.tūc et hoc lumen erit in eo affectio
corporis habētis lucē cū oppoſitū fuerit
illi.et fuerit inter ea corp⁹ ꝙ non ſolet re
gere affectionē lucēdi.et receptibil' lumē
ſicut aer et aqua.q̃ adiuuant ⁊ non īpedi
unt. Corpora autē ſecūdū primam diuiſi
onē ſunt duob⁹ modis.ſ.corpus ꝙ non ſo
let regere ſicut predictū ē quod uocatur
tranſlucēs.et corpus ꝙ ſolet obtegere ſicē
mons et paries cuius autē ꝙ ſolet obtegerē
quoddā eſt ꝙ ſolet uideri ita ꝙ ad hoc nō
eget alio.poſt quā fuerit in medium trās
lucēs.et hoc eſt lucidum ſicut ē ſol ⁊ ignis
et quoddam ē non tranſlucēs. ſed obſcu
rans ꝙ eſt poſt ipſū.attende hoc ī cādela
cū ſuperuenit candele.quoniam una earꝫ
ꝓhibet operari alteram ī eo quod eſt me
diū inter illas.ſimiliter etiā īpedit uiſum
ne uideat ꝙ eſt poſt illam.⁊ quodā eorum
eſt ꝙ eget ut ſit ibi aliquid ꝙ faciat illud
eſſe alicuius ꝓprietatis.et hoc eſt colora
tum. Lumen aūt eſt qualitas primi mē
bri diuiſionis.ſm ꝙ eſt ſic. Color autem
eſt qualitas ſcd̃i mēbri diuiſionis.ex hoc ꝙ
ſic eſt.paries enim non ꝑmittit lucidū illūi
nare aliquid ꝙ poſt ipſum eſt.nec eſt ipſe
ex ſe ipſo lucens.g eſt corpus coloratum
ī potentia.color enim in effectu.nō accidit
niſi ex cauſa luminiſ.lum̄ enī cū illuſtraue
rit aliquod corpus.accidit ī eo albedo in
effectu.aut nigredo aut uiriditas.⁊ cetera
huius.ſi uero non illuſtrauerit eſt nigrum
aut fuſcū.ſꝫ ī potētia.eſt coloratū.ſi uolue
rimus dicere colorem ī effectu.hoc ꝙ eſt
albedo aut nigredo.aut rubor aut palor.
aut huius ſimilia.nō enim albedo eſt albe
do.nec rubedo ē rubedo niſi ſꝫ quodlibꝫ
ꝙ uidemus nō aūt fit h̄ ut uideamus ni
ſi fuerit illuſtratū.nō putes aūt ꝙ albedo
que ñ eſt hoc modo.ut eam uideam⁹.āt ru
bedo aut cetera huius.habeāt eſſe ī corpi
bus ī effectu.vñ cū aer obſcurus ꝓhibet
nos a uidēdo.ipſe aer nō ē obſcurat⁹.nō.n.
eſt obſcuratū.niſi ꝙ erat illuminatum.aer
aūt quāuis nō eſt ī eo aliquod lucidū tñ ñ
ꝓhibet apprehendi illuminatū. nec obte
git colorē qui eſt ī effectu in aliquo. atten
de h̄ ī aqua ꝓfunda cū fuerit ī ea aer to

tus hui⁹ ꝓprietatis quē tu putas obſcurū
cū lumen illuſtrauerit corp⁹.qđ eſt extra
poſitū ī aere.quē tu putas illuminatū.uid
bit illud ⁊ aer obſcurus qui eſt inter te et
ipſū nō ꝓhibebit.ſꝫ aer ſm ſe ī utraqꝫ diſ
poſitione eſt quaſi nihil ergo obſcuritas
nō ē niſi diſpoſitio nihil uidēdi. quia qua
litates que ſunt ī corpibus nō trāſlucēti
bus nōdū ſunt illuminate. ſꝫ ſunt tenebro
ſe.in potētia.aūt uiſibiles.ſꝫ nō uidentur
nec uidetur aer.ergo uidet̄ qđ uidet̄ tibi
ſi clauderes oculos ꝙ obſcuritas eſſꝫ eq̄
lis.⁊ quod uideres eā quaſi eſſet diſpoſi
tio tua ſi eſſes ī aere obſcuro.ſꝫ ñ eſt ita.ñ
enim cū claudis oculos uides aerē obſcurū
nec quod uides de obſcuratione ē aliqd ī
oculis tuis. niſi hoc tm̄ quia nō uides.et
omnino nō ē niſi ꝑuatio luminis ab eo ꝙ
ſolet illuminari.ſ.ꝙ aliquādo uidetur.lu
men enim uiſibile ē. ⁊ illud ī quo ē lumen
eſt uiſibile.trāſlucēs aūt nō eſt uiſibile ul
lomō obſcuritas aūt ē.ī ſubiecto luminiſ
⁊ utrūque ē in corpore ꝙ non ē trāſlucēs
ergo corpus cuius color ſolet uideri.cū
nō fuerit illuminatū fiet obſcurū. ⁊ tūc nō
erit certiſſime in eo color ī effectu. Qđ
aūt putātur iſti colores eſſe ſꝫ oculti.hoc
nihil ē aer enim non regit eos quamuis ſit
obſcurus cū colores fuerīt in effectu ſi āc
homo appellet colores aptitudīes diuer
ſas que ſunt in corporibus. que cum illu
minantur una earum eſt albedo.et alia ru
bedo.hoc poteſt eſſe ſed fiet propter equi
uocationem nominis. albedo et enim cer
tiſſime non eſt.niſi cuius eſt proprium ui
deri.et hoc non habet eſſe cum eſt inter te
et ipſā aliquid peruium quod uebit uiſū
ipſa tamen non uidētur peruium aūt ali
quando eſt peruium in effectu aliquando
in potentia.ſed ad hoc ut ſit in potentia.
puium nō ē neceſſe ipſū ꝑ mutari ī ſe.ſꝫ ꝑ
mutari ī aliud et moueri in aliud.et hoc ē
comeabile et peruium.ad hoc autem ut ſit
omnino in effectu.non eget in ſe alio ſed
ad exiſtendū comeatione et puiatione ī
effectu.permutatio uero qua eget puiū in
poᵃ ad h̄ ut ſit puiū ī effectu.ē ꝑmutatio cō
poris colorati.ad h̄ ut illuminet̄.⁊ ut color
ei⁹ hēatur ī effectu.motus uero ē ut corp⁹
lucidum moueatur ad aliud ſine permu

tatione illius. Jam autē in premiſſis co
gnouiſti certitudinē eius cū acquirīt unū
iſtoꝝ redditur uiſibile. ꝛ fit hoc ꝑuium
ī effectu. ꝓp eſſe alterius ab ipſo. Debe
mus aūt certificare hūc redditū. ſʒ differe
mus ħ quouſqʒ enumeremus dubitatio
nes que ↄtingunt in eo ꝙ diximus. ꝛ ex ſo
lutione eaꝝ fiet facilꝰ affirmaꝛ̄ ꝙ dixımꝰ

Capitulum quod radius nō eſt corpus
deīde enumerare diuerſitatē in hoc.

Uidam putauerūt ꝙ lumē deſcē
dens ex lucido ſuꝑ corpora. nō ē
qualitas que ↄtingit in eis. ſʒ ſūt
corpora paruiſſima ſeꝑata a lucido corpo
pore circū quaqʒ comitātia longitudineʒ
lucidi deſignata que mouētur motu illꝰ.
ꝛ cū cadūt ſuꝑ corpora illuminaꝛ̄ ex eis

Quidā uero dixerūt ꝙ hoc lumē nihil
eſt. nec eſt aliquid aliud. niſi manifeſtatio
colorati. ymo quidam fuerūt putātes ꝙ
lumen ꝙ eſt in ſole nō eſt niſi multa appa
rentia ſui coloris que ſuꝑat uiſuʒ. Nos
autē debemus primū attēdere ueritatem
in hijs ſentētijs dicētes ꝙ impoſſibile eſt
ut hoc lumē et hic radius ſolꝭ et ignis qui
cadit ſuꝑ corpora. ſiat corpora. in quibus
fit ħ qualitas q̄ ſentiꝛ̄. aut enī erūt ꝑuia
et tūc ē neceſſe ut remoueaꝛ̄ coꝝ ꝑuietas
cū multa ī unū dēſantur ſicut ꝑuiſſime ꝑ
tes criſtalli ſūt criſtalline. ꝛ dēſatū ex eis
nō eſt ꝑuium. aut erūt ꝑuia quoꝝ non ad
mittatur ꝑuietas et tūc non erūt lucida.

Jam aūt diſtinximus inter lucidum ꝛ
ꝑuiū. ſi aūt ꝓp denſationem fuerit n̄ ꝑuie.
denſatio coꝝ obteget ꝙ eſt inter illas. et
quāto maior fuerit denſatio. tanto maior
erit obiectio. lumen uero quanto magis
denſatur. ſi eſſet aliquid quod poſſet den
ſari. tanto magis reuelat uiſibile. ſimiliter
ſi enī ab initio luminate. eſſent luminate
non ꝑuie. ſicut ignis et huiꝰ. ergo manife
ſtū eſt ꝙ radius. in coloribus non ē corpꝰ

Jtem īpoſſibile eſt corpus moueri na
turaliter ad diuerſa loca. Jtē etiam ſi il
le ꝑtes fuerint corꝑa que ſeꝑaꝛ̄ a lucido
et obuiāt luminato. cū obnubilata fuerit
ſpera. neceſſe eſt eis ↄtigere ut adnihilenꝛ̄
aut ꝑmutentur aut ſuꝑ excedat nubes. ħ
autē ꝙ nubes ſuꝑ excedat. nimis incredi
bile eſt. quia hec res eſt que aduenit ſubi
to. et adnichilatio aūt ꝓpter obnubilatio
nem eſt huius generis. quomodo enī iu
dicabunt ꝙ corpus cum penetrauerit in
ter duo corpora. adnichiletur alterū coꝝ.
ex permutatione autē accidit qꝺ diximꝰ
ſcilʒ quia illuminatur ex oppoſitione luci
di cū auteʒ obnubilaꝛ̄ ꝑmutaꝛ̄. ꝛ q̄n quiꝺ
ſic eſt quod fuit neceſſe ut corpora paruiſ
ſima recte aduenirēt ex ꝑte lucidi. et cum
hec corpora non permutantur per ſe ipſa
ex permutatione lucidi. Sʒ ratio a qua
pendent auctorū ſententie de radio. que
dam eſt quam dicunt. quod radiꝰ ſine du
bio deſcendit a parte ſolis. et aduenit ex
parte ignis. et hic eſt motus. nullus auteʒ
motus eſt niſi corporis. Jtem radiꝰ mo
uetur motu locali. locali motu lucidi. mo
tum autem localem non habet niſi corpꝰ

Jtem radius offendit in aliq̄d et reuer
beraꝛ̄ ab illo ad aliud. reuerberatio aūt
motꝰ corporalis eſt ſine dubio. Hec aūt
omnes argumentationes falſe ſunt et pro
poſitiones omnes falſe ſunt. hoc enim qꝺ
dicimus radium deſcendere aut exire āt
intrare. nomina ſunt tranſumptiua. quia
nihil de hoc habet quia enī accidit ab al
to putatur deſcendere. et ē ad modū acce
dendi. quantum apparet ex eius diſpoſi
tione. hoc autem non eſt deſcendere. non
enim uidetur aliquo modo in uia nec egꝫ
tempore ſenſibili. et neceſſe eſt ut aut pro
batio iudicet quod deſcendit. quomodo
aūt hanc habere poterunt. aut ſenſus iudi
cet hoc eius cui innituntur. quo modo āt
ſenſus iudicabit motum mobilem. cuius
tempus non ſentitur. nec ſentitur ī medio
ſpatio eius. ſed uerbum de locali motu ra
dij non eſt potius. quā ꝺ motu locali um
bre. quia oportet ut umbra ſit corpus. qꝺ
mouetur locali motu. nullus autem mo
tus eorum eſt motus localis. ſed tantum
deſtructio et renouatio. cum enim reno
uatur equidiſtantia. renouantur et hec.

Si autem aliqs ſtulte inſteterit dicens
quod umbra mouetur localiter. neceſſe ē
tunc ut umbra moueatur localiter propꝛ̄
lucem. aut lux moueatur localiter ante ip
ſam et poſt ipſam. ſi autem mouetur prop
ter lucem. et occupat locum alterius luciſ
Ponamus lucem occupare totam terrā

et tunc lux non habebit motum localem quem non cooperit niſi umbra. et tunc eſt falſum de motu umbre. hoc.ſ. quod lux moueatur ante umbram ſic ut moueat͂ umbra. Ponamus ergo lucidum ↄſiſtere ⁊ ↄſtat quia cū exiuerit ſtabit etiā ↄ eo lux et hoc inducit nos ad hoc ut mot⁹ habē tis umbrā ſit cauſa exterminandi lucem.
Poſſibile eſt autem ut multi illoꝝ putent lucem moueri ex diuerſis partibus lucido exiſtente.et obſcundatur tūc aliqs locus. ſt cum lux fugit umbra reſiliat retro.et redeat illuc ubi diſceſſit ab umbra ſed hec omnia fabule ſunt quia umbra n̄ exterminat lucem. nec illa nec lux ſūt corpora. quamuis utraqꝫ habeant motuꝫ localiter.hoc enim fit ex renouatione. n̄ ex eo quod eadem res moueatur localiter.
Reſplendere aūt radium .uerbū ē etiā trāſumptum.corpus autem cum illuminatur et eſt politum ſolet illuminari ab eo aliud corpus ſibi oppoſitum ita ut nō moueatur ad illud localiter. Sed auctores alterius ſententie.que uidetur ſplendor non habere eſſe.ſed ponitur eſſe ipſe color cum apparet in euidentia clara. poſſūt dicere quia quod aſpicitur in hoc eſt id qō apparet cum colore ex claritate. comitante colorata.ipſa autem claritas non eſt aliquid in ipſo uiſu.ſed eſt quiddā quod accidit uiſui.ex operatione lucidioris ad minus lucidum.et quod ē maioris luminis eſt coloris euidentioris. eo quod ē fortioris affectionis res lucida.lumen enim qō eſt in candela eſt paulominus . quam lumen quod eſt in luna.ſed lumen quod eſt in luna abſconditum.eſt paulomin⁹ quā lumen diurnum ex ſole in tectis et domib⁹ ymo in locis habentibus umbram. in quibus non eſt radius ſolis. hoc enim lumē lune deſtruitur in umbra domoꝝ.et cum eleuatur ſol adnichilatur. et quod uidet͂ in domibus fortius eſt. quam quod uidetur de lumine lune.homines autem nō tenent quod ſit in umbra ſplendor uel radioſitas quamuis ſit luminoſa.ſed tenent qō etiam lumen candelle operatur in corporibus ſplendorem.lumen quoque lune ī nocte operatur hoc idem hoc habent etiam ex cauſa operationis ad obſcuritateꝫ nocturnam que facit uideri illud paruuꝫ lumen lune eſſe radium ſplendētem.qō non eſt niſi manifeſtatio coloris aut. qō autē habet ſol de hoc.eſt fortius ⁊ fortioris affectionis.qui enim lumen uidet ī pariete album.putat in pariete eſſe aliquid aliud preter albedinem.et preter ei⁹ eni dētiam.et uocat͂ illud radius . ſi aūt aliqs ↄperauerit ƀ umbre que eſt in pariete. ipſa umbra cauſa alicuius obſcuritatis occultat nobis aliquid de albedine ꝙ deberet apparere quaſi ſit admixta obſcuritati.q̄ non eſt niſi obſcuritas.uel augmētum obſcuritatis.ſicut lumē non eſt niſi manifeſtatio uel augmentum manifeſtationis.
Sūt autem ex his multi qui tenent qō ſol non eſt ſplendor. eius. ſed uirt⁹ māifeſtationis coloris eius.color eiuſm qui ſuperat uiſum uirtute ſue oſtenſionis apparet ſplendor et radius qui occultant colorem propter ibecillitatem uiſus. non propter ſuam occultationē.in ſe et hoc faciunt ut uiſus non poſſit apprehēdere rem māifeſtā que cum debiliora fuerint apparebit color. Dixerunt etiam ꝙ animalia que nocte lucent cum lucent nō ſentitur color eorum ullo modo.in die uero habēt colorē manifeſtum.et tunc non eſt in eis lumen ipſum ergo lumē eſt cauſa uirtutis euidētie coloris eoꝝ et nihil aliud.ita ꝙ non uidentur niſi in obſcuro.et ſunt maioris uirtutis cum apparent in obſcuro.et manifeſtantur uiſui.quia obſcuritas debilitauit illum.cum autem apparet ſol uincit manifeſtationem eoꝝ et reddit colores eorum ⁊ uiſus poteſt eos apprehēdere.uiſus eni eſt audax apprehēdere in manifeſto.⁊ roboratur cū ſol eleuat͂. Alij aūt dixerunt nō ita rē eſſe ſꝫ quia ſplēdor aliud eſt ⁊ color aliud.ſꝫ ſolet ſplēdor cū ſuperauerit uiſū obtegere nec ꝙ ſit in illo.ſol quoqꝫ colorem habet.⁊ cū colore claritatē.et claritas obteget coloreꝫ.propter ſplendorem. ſicut luna.⁊ ſicut lapis niger politus cum ſplendet apparet luminoſus. ⁊ non uidet͂ eius nigredo dixerunt ⁊ enim quod hoc aliud ē a ſplēdore.ſplendor enim nichil aliud ē quam manifeſtatio coloris. ſplendor uero.non eſt manifeſtatio coloris ſed aliud quia aliquando occultat colorem relu

centium. et enim lumen apparet in obſcu
ro. et tegitur color eor cum uero apparet
ſol uincit. et lumen eorum abſconditur. ſz
apparet color eorum. oportet autem ↄſi
deraṙ hāc ſñīā. et ramos eius p̄dictos.

Capitulum de hys q̄ poſſūt dici de hoc

Icemus quia de apparentia colo
ris. duo intelliguntur in hoc loco
vnum ē forma coloris in effectu.
aliud eſt apparentia coloris habentis ī ſe
eſſe in effectu uiſui. prima aūt ſententia ſi
gnificat accidētia coloris. ⁊ eſſe eius. ſcd̄a
uero iudicat ↄperationē coloris. aut eſſe
ipſius ↄperationis. huius aūt ſcd̄e mani
feſta ē falſitas. ſi enim putatur quod ipſū
lumen ē ↄperatio coloris ad uiſum. opor
tet ut lumen ſit ↄperatio. aut eſſētia ↄpera
tionis ⁊ non hēat in ſe ſtabille eē. ſi autem
uolūt dicere quod lumen eſt factura colo
ris huius. quod eſſet uiſus uideretur tūc
quicquid ē huiꝰ. aut ē ipſe color. aut aliqd
ↄccēit cū aliqd ex remouet. ſicut cum au
fertur obnubilatio aut ſimilia. ſi autem
fuerit ipſe color. erit hoc ipſo. modus pri
mus. ſi autem fuerit diſpoſitio que accidit
propter quam apparet tunc lumen erit p̄
ter colorem. ſed de intentiōe prima neceſ
ſe eſt ut aut dicatur quod apparentia eſt
exitus de potentia ad effectum. et tunc ſol
non eſt lucens poſt ipſuʒ unum momentū
aut uolunt quod ipſa eſt color. et tunc id
quod dicitur de apparentia nichil eſt ſed
oportet dici. quod lumen eſt color. aut uo
lunt dicere quod eſt diſpoſitio adiuncta
colori. aut ſemper aut aliquando. ita ut ſit
color cui accidit. aliquando lumen. et ali
quādo obſcuritas. color uero in utraque
diſpoſitione habet eſſe in effectu. ſi autem
fuerit ipſa ↄperatio ad id quod uideṫ ha
bere. redibit ꝑa ſententia. ſi uero fuerit ali
ud redibit etiam. illud idem. ſi autem ↄceſ
ſerimus quod lux. quamuis ſit ipſe color
ſit color qui eſt in effectu. neceſſe eſt tunc
ut aut lux predicetur de omni colore qui
eſt in effectu. aut ut albedo tantum ſit co
lor. et nigredo ſit tenebra. et erit impoſſi
bile tunc ut color niger illuſtretur a luce.
ſed hoc impoſſibile non eſt. quoniā nigrū
illuſtratur et illuſtrat aliquid ergo. lux ñ
eſt tantum albedo. ſi autem lux nō fuerit
ſolūmodo albedo. ſed omnis color. tūc ali
qd quod eſt lux. erit ↄtrarium aliȷ. quod
non eſt lux. ſed luci. non eſt oppoſitū niſi
tenebra. ergo illud eſt impoſſibile. Iteʒ
intentio qua nigrum eſt lucidum. eſt prēṫ
nigredinem eius ſine dubio. et ob hoc ēt
eſt preter albedinem. color autem. ſ. natu
ra generis eius ꝙ eſt in nigredine ē nigre
do. et color qui eſt in albedine. eſt ipſa albe
do non accedens illi. ergo color abſolutꝰ
generalis non eſt ipſa lux. Item aliquā
do ex luce manifeſtatur tranſlucēs ſicut
aqua aut criſtallus. cum autem fuerit in
tenebris et ecciderit ſuper ea lux ſolūmō.
deteget ea. et tranſlucent. et hec ē lux non
color. Item aliqd eſt lucidum. ⁊ colora
tum. ex quo tm̄ aliquādo aduenit lux aliȷ
ſicut apparet ī aqua aut in pariete. aliquā
do autem cū fortior fuerit. apparet lux cū
colore ſimul. ita ꝙ quandoque rubeſcit
aut paleſcit. paries aut aqua ī qua appareʒ
ſi aūt lux eſſet detectio coloris. et tenebra
eēt tectio coloris affēio coloris rubei iop
poſito ſibi eſſet rubor. nō illuminatio ſola
ſi autem fuerit hec oſtenſio alterius colo
ris. cur cum fortius eſt facit in ſibi oppoſi
tum occultari colorem eius et de hoc for
ti colore uebit colorem ad illum quāuis
ſentētia huiꝰ rationis. quod rubor aut ui
riditas. aūt ceteri huius. ſunt pmixti ex
manifeſtationibus albor. ⁊ occultationi
bus nigror. ſequitur ergo ex hoc. ut cum
color alicuiꝰ corporis fuerit manifeſtatꝰ
ex radio qui illum irradiauerit. et deinde
coruſcauerit ſuper intentionem que ītel
ligiṫ ō illo. lux alterius corporis habētis
colorem. ut color eius non appareat ſuper
illum. neceſſe eſt ⁊ enim ut huius illumīa
ti ꝙ illuminat aliud. manifeſte partes dēt
colorē p ſe ſole āt cū alio. ſi āt ſole tūc ipſe
ñ debēt niſi manifeſtaṙ colorē. qui ē ī illis
⁊ ut albificarēt. nō aūt tegerēt coloreʒ eiꝰ
cū rubificarēt āt uiridarēt. ſi aūt fuerit cū
alus. ita ut hñtes colorē mãifeſtū. ⁊ hñtes
colorē abſcōditū. opentur utraqȝ ille dete
ctionē iſte uero occultationeʒ. tūc oclṫatio
coloris hēbit affectionē ī ſibi oppoſito. ſʒ
occultatio coloris ñ hēt hāc affectionem.
nō eniʒ uides ꝙ cū ſola fuerit occultatio
coloris. nō afficiet ſibi oppoſitū. ſicut affiē

manifeſtatio coloꝛis quã dicũt cũ eſt ſola. ſi aũt dixerit ꝙ coloꝛ ē manifeſtatio ⁊ rubоꝛ ēt ⁊ uiriditas ⁊ ſimilia his. ex hoc qđ ſũt ruboꝛ aut uiriditas. qꝛ ruboꝛ aut uiriditas cũ multũ manifeſta fuerint opãtur qualia ipſa ſũt. ⁊ faciũt uiriditatē aũ ruboꝛem. dicemus quidē ergo ꝙ cũ parua eſt manifeſtatio. apparꝫ coloꝛ ei⁹ qui ē illi oppoſitũ ſicut ē. et ſm ītellectuꝫ qui eſt lux ſola tantũ opatur quãtũ oparetur ⁊ lucēs ꝙ non habet coloꝛē. cũ aũt uehemēs fuerit eius manifeſtatio. deſtruit̃ illud. ⁊ obteget ꝑꝑ aliũ coloꝛē quo inueſtitur. opoꝛtet aũt primum ut non operur ī eo niſi parũ de coloꝛe ſuo. ⁊ poſtea cũ augeret̃ operaret̃ ī eo amplius. ⁊ ut quãcũqꝫ affectionem facit nõ eſſet niſi occultare coloꝛē ei⁹ ⁊ admiſcere ſuo coloꝛi. non autē ſic eſt ſed primũ apparet coloꝛ ei⁹ multa euidētia. et nõ apparet in eo niſi coloꝛ qui eſt in ei⁹ aptitudine ꝙ ſi lucidũ aliquod ibi eſſet uiridaret aut ruberet ꝑꝑ eius actionē. poſtea uero cũ ſit manifeſtius. redit ad deſtruendum coloꝛē ſuũ. et ad ocultãdum et inueſtiendum cũ alio coloꝛe quē non habet ex natura. vna ergo iſtaꝝ actionũ ē ex aliqua cauſa quã alia. Altera ⁊ enĩ uenit ex luce. Coꝛpus ⁊ enĩ ſi nõ haberet coloꝛē. ⁊ haberet lucē hoc faceret ſicut criſtalus trãſlucens. alia uero ē ex coloꝛe ei⁹. Cũ multum manifeſtat̃ ꝑpter hãc lucē. ita ut reſultet in aliud. Nos enĩ quãuis dicimus. ꝙ lux nõ eſt manifeſtatio coloꝛis. non negamus tamē lucē eē cauſã mãifeſtãdi coloꝛē ⁊ cauſã reſultãdi in alio. Dicemus igit̃ quod cũ lux eſt pars ꝯpoſitionis hui⁹ uiſibilis. ꝙ uocamus coloꝛē et eſt quidã ꝙ cuꝫ admixtũ fuerit coloꝛi ꝙ ē ī potẽtia. ex utroque ꝓueniet id ꝙ eſt coloꝛ in effectu. propter ꝯmiſcibilitatē. ſi aũt nõ fuerit hec aptitudo erit lumen et ſplendoꝛ ꝑ ſe tm̃. lux eniꝫ eſt ſicut pars eius. ꝙ ē coloꝛ et ꝯmixtio ei⁹. ſicut albedo et nigredo. habent cõmixtiones ex quib⁹ accidũt alij coloꝛes medij ſed dictio eius qui dixit ꝙ lux ⁊ lumen nõ ſunt niſi manifeſtatio coloꝛis. ⁊ id ꝙ dixit poſtea de his que lucent in nocte. deſtruit̃ ex hoc qđ candela. et luna ſepe opprimũt lumen illoꝝ. ⁊ manifeſtant coloꝛem coꝝ ſed opoꝛteret ut lumen candele

magis eſſet manifeſtãs coloꝛē et opoꝛterꝫ ut ei⁹ ꝯ propter cãdela manifeſtat̃ coloꝛ non apparerer coloꝛ in tenebris. hoc autē non eſt ita. nec ē ſicut dixerũt. Sꝫ hoc ꝙ dicitur quod ſol et ſtelle nõ habẽt coloꝛes ⁊ quod lux obtegit coloꝛes illoꝝ uidet̃ eſſe uerꝫ. quia ãt. habẽt in ſe ipſis coloꝛeꝫ que cũ refulgẽt augumẽtatur eoꝝ fulgoꝛ. ita quod ſupat uiſum. ⁊ non ſentit̃ coloꝛ. quedã uero habent ex coloꝛe lucē et h̄ ē res cui eſt naturalis comes non aduenies aliũde. quedã ṽo ſt̃ ſḃc. ꝯmixte. ãt ꝯmixtione ꝯpoſitionis ex partibus alijs luminoſis ⁊ alijs habẽtibus coloꝛem. aut ꝯmixtionē ꝯplexionis ex q̄litatib⁹ ſicut mars et ſaturnus. non autem eſt mihi poſſibile iudicare de ſole aliq̄d. Jam ergo etiam cognouim⁹ diſpoſitionē lucis ⁊ luminis. et coloꝛis etiaꝫ trãſlucentis. lux enim eſt qualitas que ex ſua eſſentia ē ꝑfectio trãſlucẽtis. ſm quod eſt trãſlucēs. eſt etiã aũt qualitas ī eo quod ē uiſibile ex ſua eſſẽtia et non per aliud. et ſine dubio uiſibile ex ſua eſſẽtia. ꝓhibet uideri id quod ē poſt ipſũ. lumen uero eſt qualitas quam mutuat coꝛp⁹ ñ trãſlucens a lucido. ⁊ trãſlucēs efficit̃ ꝑ eã trãſlucens in effectu. coloꝛ aũt ē qualitas que ꝑficit̃ ex luce. ⁊ ſolet penetrare coꝛp⁹ ꝓhibēs affectiõe lucẽtis ab eo iter quod ⁊ lucēs fuerit ipſũ coꝛp⁹ medium. ergo coꝛpoꝛa ſũt lucida ⁊ coloꝛata et puia. Fuerũt aũt multi qui dixerũt qđ coꝛpoꝝ q̄dã uidet̃ ꝑꝑ q̄litatē q̄ ī eẽtia eoꝝ ⁊ q̄dã uidet̃ ꝑꝑ q̄litatē alienã q̄ dixit eē trãlucẽtia. ſꝫ ꝑᵐ mbꝝ diuiſit ꝑᵐ ī duo. quoꝝ unũ ē id ꝙ appet ī trãſlucẽti eſſẽtial̄r cuꝫ fuerit hitũ ꝙ ē lucidũ ſm ē ꝙ eget ad hoc ut ſit uiſibile tenebris ⁊ puietate ſic aīalia nocte lucẽtia ex h̄ ꝙ lucẽt ſicut nocticula. ⁊ ſicut fruſtra querc⁹ putriđ. ⁊ aliqui uermes. iã uidi ego ouũ galie hui⁹ ⁊ locuſtã mõtuã hui⁹. ⁊ grillũ mõtuũ hui⁹. ñ eſt aũt hec diuiſio receptibilis nec rata. nã lucidũ uidet̃ ꝑ ſe ipm̄ ī tenebris ⁊ in luce ī ml̄ ſi. n. ldini q redit fuerit alijs ꝑ̄ſens ei q uideat uide rit̃ ſi uero ñ fuerit ꝑ̄ſēs ei. tñ uideb̃it̃ etiã. ſic ignis quē uidꝫ hõ ī luce ſiue ſit lux ei⁹ ſiue alteri⁹. ⁊ ṽr ī tenebris ſꝫ ſol ñ põt uideri ī tenebris eo ꝙ ē in oppoſito uiſui uidẽtis. cũ aũt eleuat̃ implet

mūdū luce. ⁊ nō pmittit locū tenebroſum
ſꝫ ſtelle nō uidenť niſi ī tenebroſis. qm̄ lu
men eaꝝ multo min⁹ ē quā lum̄ ſol'. ⁊ ideo
nō illuſtrāt res. nꝙꝫ illumināt eaſ neqꝫ tn̄
ꝓhibēt eas uideri. ⁊ poſ'e ē ut cū tenebre
fuēit videāť ī teñbris ñ ꝙ tenebra ſit cā q̄ꝛ
ipe videāť p ſe. oꝫ aūt ſciri ꝙ de luminib⁹
q̄dā ſūt que ſupant aūt. ī tantū ꝙ nō uidē
tur. ſicut lux ſolis que ſupat lucē ignis de
bilis. ⁊ lucē ſtellaꝝ illa. ut nō uideanť lu
ceꝫ corā luce ſol'. non pp hec ꝙ tenebra ne
ceſſaria ē ad hoc ut uideātur ſꝫ quia neceſ
ſe ē ut ī ſe ſint lucētes nō tenebroſe ꝯpera
tione noſtri uiſ⁹. cū uero ſol ſit abſēs. ap
parēt ⁊ uidenť eo ꝙ ſūt lucētes ꝯperatio
ne noſtri uiſus. pp diſpoſitionē q̄ eſt in no
ſtris uiſibus. fortaſſis aūt iudiciū de igne
⁊ de luna ꝯtra lumen ꝙ eſt debili⁹ ipſis h̄
idē eſt iudiciū. ⁊ oportebit ut ipſa lux nō
ſit ꝯperatione noſtri. cū apparuerit ignis
āt luna. ſꝫ oportebit eſſe tenebras ⁊ ſic ap
parebūt ſꝫ opportebit ut ñ ſit illi aliud in
eſſens lumen. ⁊ ſic uidebūtur. ⁊ uiſus po
terit illas apprehēdere. tu ſcis aūt ꝙ athomi
q ſūt in aere nō ſūt hui⁹ generis ut illu
minata ab illis ñ uideanť niſi ī tenebris. ſꝫ
cū fuerit homo ī tenebra. ⁊ radius ſol' illu
ſtrauerit illa poterit uideri ſi aūt hō fue
rit ī radio nequaquaꝫ. ⁊ hoc fit pp id. ꝙ ē
in luce athomoꝝ uiſus eniꝫ hominis cum
uincit multa luce nō uidebit eos. cū uero
nō fuerit uict⁹ uidebit eos. ſimiliter ea q̄
lucēt in nocte. nō ſūt alterius generis. niſi
generis lucētiū. ſꝫ differtur non diuerſita
te nature. ſꝫ ī debilitate. ſicut aūt h̄ differt
a lucētib⁹ ī generalitate nature. ⁊ ſtelle ſi
militer. hec aūt diuiſio nō ē uera. niſi dica
tur ꝙ lucētiū quedā ſūt q̄ uincūt alia. et q̄
dam uincūtur ab alijs. intellect⁹ aūt hui⁹ nō
eſt ꝙ unū afficiat aliud. ſꝫ potius ī noſtro
uiſu. ſicut duroꝝ q̄ ſūt duriora ⁊ quedam
min⁹ dura. ergo ñ debet dicēe ꝙ ea q̄ ī no
cte lucēt ſint ſpecies āt gen⁹ aliquod p ſe
preter gen⁹ coloratoꝝ aut lucentium. ſed
quia ſūt diuerſitates lucētiū que uicūtur
ab alijs excedētibus ea in relucēdo. unō
nō uidētur eſſe ſimul cū eis pp debilitatē
noſtri uiſus noſtri ⁊ eniꝫ uiſus nō poſſūt
ea apprehendere niſi cū remoueť claritas
refulgētiū ſupantium noſtros uiſus. ſi au

tē hāc ſentētiam tenuerit diuiſio bona eſt
ſꝫ ñ tenēt hāc ſētētiā. ymo putāt quod lu
centia ſunt unum genus. et colorata aliud
et hec aliud.

Caplm̄ de ꝯſiderando ſentētias dictas
de coloribus et eorum accidentia.

E his aūt ꝙ expedire debemus
unū ē. ſ. ꝯſideraꝛ aliā ſētētiā de co
lorib⁹ et de luce q̄ niſi expedita
fuerit ñ poterit oſtēdi firmitudo noſtre ſē
tētie ſm̄ diuiſionē. Dicem⁹ igiť ꝙ de ſē
tētijs coloꝝ una ē ſnā ei⁹ q tenet ꝙ color
alb⁹ ñ fit niſi ex aere ⁊ luce uel ſplēdore. ⁊
color niger ex h̄ ꝯrio. color eniꝫ alb⁹ non
fit niſi ex trāſlucēti cū ipſū diuidiť ī ptes
minutiſſimas que poſtea ꝯdenſantur. ex
hoc enim accidit ei ut eius ſuperficies re
cipiat lumen. et lucēat. et quia ſūt trāſlucē
tes reddunt lumen alie alijs et quia ſunt
peruiſſime fit hoc in eis. quaſi ꝯtinuum. ⁊
quia tranſlucens nō uidetur niſi per colo
rem alienum. ideo earum peruietas. non
uidetur. ſed reuerberationes condenſaꝝ
ſuperficierum illaꝝ uidentur continue. ⁊
uidentur totum album unde dixerunt ꝙ
pp h̄ ſpuma aque uideť alba. et nix alba.
quoniam ſūt peruiſſime partes ī animate
tranſlucentes quibus commixtus eſt aer. ⁊
diffuſa eſt in eis lux criſtallus uero et ui
trum grauia non tranſlucent. ſed circum
cumque eoꝝ cum ꝯtinuate fuerint ſuperfi
cies deſtruetur eoꝝ peruietas. ſed cū una
queqꝫ ei⁹ pars fuerit per ſe ſola fiet trāſ
lucens. ī trāſlucente uero quod eſt magiſ
corporis. cū ꝯtingit fiſſio locus ille fiſſio
nis uidetur albus. Dixerunt etiam ꝙ
nigredo facit putari priuationem ī profu
ditatis corporis et luminis et peruietatis
ſimul Quidam autem poſuit ex eis aq̄ꝫ
cauſam nigredinis dicens. quia cum hūec
tanť iſta. uideutur habere aliquid nigre
dinis. et dixerunt hoc fieri eo quod aqua
extrahit aerem que non tranſlucet ſicut
aer. nec penetrat per eam lumen ad ſuper
ficies. et ideo remanent tenebroſe. quidaꝫ
autem uolunt quod nigredo ē certiſſime
colō ⁊ origo coloꝝ eo ꝙ ñ ſepať vnō ipſe
ē eā tigi albedo vō accidit trāſlucēti. pp
diuſitatē ei⁹. ñ ē aūt lōge cūo ſnīa pma ō
nigredīe ducat ēt ad hanc poſuit enim i.t

gredinē certificationē eius quā trāſlucet
ex hoc ꝙ nō trāſlucet. ⁊ hoc ē certificatio
coloris qui reuerberatᷓ ex illa. Dixerūt
autē ꝙ ēcta omnia ſūt trāſlucētia. ⁊ cū cō
ponunᷓ accidit ex eis albedo. queadmōz
dixit. ⁊ ut id ꝙ ē oppoſitū viſui ſit ſupfi
cies equales trāſlucētes. ad hoc ut pene
tret eas viſus. ⁊ qꝛ nigredo accidit cū id
ꝙ de corpore opponitᷓ uiſui fuerit anguloſum
ita ut ꝓhibeat tranſlucere extrema
que attingunt uiſū. tunc anguli illi ꝗuis
illuminanᷓ. non tamen ſatis penetrat eos
lumē. ⁊ obſcuranᷓ pp hoc. De tota enī hac
collectione ſnāꝝ. id ꝙ michi difficilius ē
diffinire hoc eſt. ſ. albedinē fieri ex lumine
⁊ ꝙ nigredo eſt color uerus. Nos enim
ſcim⁹ ꝙ trāſlucētia albeſcūt cū rediguntᷓ
in puluerē et ad miſcentᷓ aeri. ſicut ſiſamū
ꝙ albeſcit eo ꝙ ad miſcetᷓ ei retētio aeris
inſe cū puritate que ē ī natura ei⁹. Scim⁹
etiā ꝙ nigredo nō recipit aliū colorē vllo
modo. ſicut albū recipit aliū colorē loco al
bedinis pp ſuā puritatē. ⁊ qꝛ ē ſubiectum
nudū aptū. ꝙ nudū ē a qualitatib⁹ ipſuꝫ ē
receptibile illaꝝ. ita ꝙ non ē neceſſe ei ad
hoc dimittere aliqd. ꝙ enī occupatū ē ab
vna nō recipit aliā niſi poſt remotioneꝫ il
lius. ⁊ iſti ſūt qui poſuerūt ꝑmordiū colo
rū puritātē aut nō puritatē. Fuerūt aūt
alii ꝯtrarii iſtis qui puritatē neglexerᷓ dicē
tes ꝙ corpora ſūt colorata. ⁊ ipoſſe eſt ali
quod corp⁹ eē ſine colore. ſꝫ pori ⁊ vacui
tates cū fuerīt multe ī corporib⁹ penetra
bit ī eis radius qui venit ex lucido vſque
ad aliā ptē ⁊ penetrabit ī eis ēe radi⁹ vi
ſus ⁊ videbitᷓ ꝙ p⁹ illa. Sētentiā primaꝫ
dicemus iſta eē. ſꝫ nō ī corpe ꝯtinuo ⁊ ꝯiū
cto. nō. n. apparet color niſi ī dēſitate eius
Cū enī ꝯiūgitᷓ ⁊ humectaᷓ. albedo auferᷓ
ab eo ī ꝯiūctione ⁊ ſiccitate. Gipſū ⁊ eiꝫ ñ
albeſcit pp ꝯtritionē tm̄ que redditᷓ in p
uiſſimas ptes. ſed qꝛ decoctio facit illud
huius. vt cū humectatū fuerit ⁊ poſtea ex
ſiccatū albeſcat fortiter pp ꝯpōnes ex q̄
hoc accidit illi. ꝙ autē nobis diminiſtrat
iſtud hoc ē. ꝙ ſi actio ignis in gipſo nihil
aliud faceret niſi facilitatē ꝯtrictionis. tē
multa facilitas atrictionis que ducit ptes
ī minutiſſima efficeret ipſā ī gipſo ⁊ cal
ce attrictionē ⁊ ſimilibus ⁊ quicquid iſta

attentereᷓ ꝙ redigereᷓ in puluerem. ⁊ po
ſtea cū aqua īſpiſſereᷓ albeſceret ſicut gi
pſum. ſꝫ nō ē ita. Efficere ⁊ enī ita rē faci
le ad ꝯtrahēdum aliquādo ducit nos ad
effectionē quā diximus que nō ē cauſa qr̄
albedo ſit. Itē ponamus ꝙ ī gipſo fuit
hoc queadmodū dixerūt. ſꝫ nō omnis al
bedo ſit hoc mō. oua ⁊ enī cū coquūtur
albugo eoꝝ pura ſit ⁊ alba. ⁊ impoīe ē di
ci ꝙ ignis addiderit ei raritatem ⁊ diſgre
gationem nihil enim addidit ei. niſi cōſtri
ctionem alio modo. nec acciderit ei aer ⁊
permiſcetur ei. primum et enim cum ouū
coquitur ſit ponderoſius. et hoc etiam ſit
propter aerem qui ſeperatur ab eo. Secū
do ꝙ ſi aer ibi eſſet ⁊ infunderetur in hu
morē eius. ⁊ faceret illud albeſcere. egeret
loco maiore. Itē medicina quā faciunt
deceptores ⁊ vocatur lac virginis fit ex
acceto in quo coquitur littargirum quo
uſque diſſoluitur in eo. ⁊ poſtea collatur
quouſque accetum fiat tranſlucentius. et
albius et miſcetur cum aqua in qua deco
ctum fuit alumen vetus. ⁊ collatur mul
tum quouſque fiat quaſi lacrima. ſi auteꝫ
negligentius ſit non prouenit complexio
que queritur cum uero permiſcentur hee
due aque coogulatur littargirum traſlu
cens diſſolutum. ⁊ albeſcit multum ſicut
lac accidum. deinde exſiccatur. ⁊ non ſit
hoc ideo quod tranſlucens ibi ſit cui acci
dit diuiſio. littargirum. ⁊ enim diſperſuꝫ
⁊ diſſolutum erat in acceto. nec fuerunt
ibi particule multum tranſlucentes. que
conuenientes conſtringuntur. ſed eſt ne
ceſſe vt maior fiat diſperſio propter aquā
veteris aluminis. nec fuit permixtus. et i
am cum eis aer exterius. vllo modo.
Non contingit hoc niſi ex aliquo mo
do permutationis. ergo ſecundum me
um intellectum. non ſit omnis albedo.
ſicut dixerunt. Si autem albedo nō
eſſet niſi lux. nec nigredo. niſi id quod
dixerunt. tunc non componeretur albe
do. et nigredo ſemper niſi vno modo.
Manifeſtatio autem. huius eſt quod
album tranſit paulatim in nigrum trib
bus vyis. vna eſt primum in ſub pali
dum. et hec progreſſio. eſt pura.
Cum enim fuerit progreſſio pura. prius

ꝑueniet ad ſubpalidū .deīde ad palidū
⁊ tā diu ſic quouſq; fiat nigrū.q2 ſic ꝑce
dēs h vno modo.nō ceſſat paulati intēdi
nigredo ſola.quouſq; fiat pura nigredo
Alia autē uia ē ad ſubrubeū. deinð ad ru
beū.poſtea ad nigredinē.Tertia uero una
ē qua itur ad uiriditatē. deīde ad indicū
poſtea ad nigredinē.Et ī iſtis mōis nō po
teſt eē diuerſitas.niſi ex diuerſitate eius
ex quo ꝯponunt colores medij. ſi enī nō
fuerit ibi niſi albedo ⁊ nigredo. ⁊ nō fue
rit origo albedinis niſi lux.tūc impoſſe eſt
ut differāt iſti°.aut ꝓcedat in compoſitio
ne albedinis ⁊ nigredinis niſi ſecūdū viā
vnā ī qua nō ſit illa diuerſitas.⁊ niſi ſecū
dum plus uel min⁹ tātum. ⁊ hec nō erūt
diuerſe uie.Nā ſi eſſent diuerſe uie.opor
teret ut eēt ibi aut ꝑmixtio alicuius qꝫ nec
ē albedo nec nigredo. ⁊ oporteret ut eēt
ꝑmixtio rei uiſibiliſ.nō ē autē in reb⁹ res
que putat eē viſibilia que nō ſit albedo
nec nigredo.uel ꝯpoſita ex illis.niſi lux.
ſecūdū eū qui ponit lucem aliud ab ipſis
cuius ſētentia ſi deſtruit.nō poterit fieri
ꝑmutatio colorꝫ ī diuerſos modos . Si
autē poſſe fuerit hec ꝑmutatio oportebit
vt ſit ibi tertiū viſibile preter albedinē ⁊ ni
gredinē.hoc autē uiſibile nō poteſt eē.ni
ſi poſuerimus lucē preter colorē.⁊ ſecūdū
hoc poſibile ē ꝯponi colores. ⁊ ut cū albe
do ⁊ nigredo ꝑmixte fuerit pſe procedit
ſecūdum viā ſub palidi. Cū autē lux per
miſcet nigredini.⁊ fuerit quaſi nubes ſup
quā reuerberat quaſi niger fumus qui
admixtus ē igni erit rubor.ſi nigredo fue
rit ſupans aut erit citrinus ſi nigredo fu
erit uicta.⁊ fuerit ibi ſup abūdantia albe
dinis reſplēdentis.ſi uero fuerit citrinus
ꝑmixtus nigredini.⁊ nō fuerit ī eaꝝ parti
bus ſplēdor ꝯtīget viditas.⁊ omnino cuꝫ
nigredo fuerit occultior.⁊ albedo manife
ſtior rubor fiet ꝯvērſo.deīde nigredo ſi fu
erit ſupans ī ꝑmis erit color fuſcus.ſi vō
nigredo fuerit ſupans ſecūdario.erit colō
foliorꝫ porri.ſi autē fuerit magis.⁊ magis
fuerit illa viditas ītenſa que caret nomie
Si autem admiſcet hec albedo.erit color
yari.ſi aūt ad hoc yaro admiſcet nigredo
cū puo rubedinis.erit indicus. Si autem
rhubori admiſcet indicus.erit carminium.

⁊ ſic poſſūt colores ꝯponi.⁊ idē eſt quali
tas admiſceri.ſiue corpora ꝯpleti. Jam
autē notū ē.qꝫ ex colore nigro ꝑ reuerbe
rationē nō reddit alij corpori lumē nigrū
vllo mō. Oportet etiā.n.qꝫ ex coloribus
viridibus aut rubeis.nō reuerberat niſi al
bedo ex ptibuſ nigris nihil reſultaret.ma
xime cū ſint debiles ⁊ attricte. Si aūt di
xerint ſe videre eas reſplēdere ꝑmixti.re
ſponſio ad hoc erit qꝫ ex ꝑmixtione ꝓueit
actio ⁊ paſſio.⁊ cauſa illius ꝑmixtiōis ꝓ
uenit q̄litas ⁊ nil refert an faciat hoc ars
an natura ꝗuiſ natura pōt efficere ꝯplexi
onē quē eſt ad modum ꝑmutationis.Ars
uero non poteſt niſi cōiunctionē ⁊ fortaſ
ſis pt h natura operatur aliquā ꝑmutatio
nem.natura ⁊ enim poteſt attenuare ꝯple
xionem q̄ eſt admodum ꝑmixtionis ⁊ cō
trictionis ī minutiſſima.Ars uero non po
teſt tantum indagare. Nature et enim in
finite ſunt actiones in diuidendo. et ope
rando in potentia.⁊ effectu.Ars uero nō
poteſt elicere quicquid eſt latēs illam ad
effectum.ergo iam manifeſtum eſt ex hoc
quod albedo certiſſime in rebus non eſt
lux. Non autem negamus aerem non
habere affectionem aliquam in albifican
do.ſed non quemadmodum dixerunt ni
ſi quod efficit complexionem albificantē
ſimiliter non poſſumus dicere quod albe
do ſiſami tota eſt quemadmodum dixe
runt ſed de complexione aer enim facit
colorem album nō propter cōmixtionem
tantum.ſed etiam propter permutationē
ſi autem firma eſſet eorum ſententia poſ
ſet eſſe quod res alba aut colorata paula
tim attenuaret quouſq; auferet ei⁹ diuer
ſitas.ita ut tranſluceret aut pene tranſlu
cēt h autē nō ē ita Sꝫ hoc qꝫ dixerūt qꝫ ni
grū nō ē receptibile alterius coloris.aut
volūt dicere ex ītellectu ꝑmutādi aut tin
gēdi.Si aūt uoluerit dicere ex ītellectu ꝑ
mutādi mētiti ſūt. Q̄.n.ꝯuicit eos ē iuuē
tus ⁊ canities.Si aūt ex ītellectu tīgēdi
hoc eſt ex diſpoſitione uicinitatis nō qua
litatis. Nō autē ē lōge ut id qꝫ ē nigrū nō
fiat nigrū.niſi cū ibi fuerit vt⁹ penetrbilita
tis.⁊ ſtrictiōis.⁊ ꝯſtrictōis.ſ.ut ꝑmiſceat ⁊
penetret ⁊ īhereat.⁊ ut albedo q̄ ē ī reb⁹ ſit
diuēſa ad h ī nā ſua ⁊ iō albedo nō pōt iue

ſtire nigrū.⁊ penetrare ī illud et ad habere ei quāuis hoc etiā nō ſit impoſſ.Cū.n. elaborauerūt in ceruſa uł'in ɔſili aliquo modo penetrādi.⁊ diſſoluēdi nigredinem ē in eo fiet albū.Sꝫ ſentētiam ſecūdā nō ē facile teneř.niſi poſuerim⁹ eē iane.pori et .n.quos dixerūt neceſſe ē ut aut ſint pleni corpore aut uacui. Si aūt fuerit pleni corpore. ipm corpus aut trāſlucebit propř poros quos habet aut erit ſine poris ⁊ ñ terminabitur hoc niſi ī tranſlucēti.ꝙ ſit ſine poris.⁊ hoc eſt diuerſū ab hoc quod dicūt aut terminabiř ī naui ⁊ erit eoꝝ ſententia ꝙ neceſſario iane habeat eē.ſꝫ inane nō habet eē. Deīde ipſi dicūt ꝙ nō omnes pori ſunt apti ad trāſlucēduꝫ.niſi fuerint ſitus eoꝝ recti ſine obliquitate.ad h̄ ut recte igrediaňř per eos radij.Faciam⁹ ergo pilā niuiā uel de criſtalo.vel de iacito albo trāſlucēti.⁊ ipſos poros qui ſūt in ea.trāſlucētes recti.dicamus eē ī longitudinē.⁊ alij ita ī latitudinē.⁊ ſic erunt ī trāſuēſū.aut ex quacūqꝫ parte volueris. quomodo erūt pori recti ī trāſuerſū.aliorum poroꝝ rectoꝝ iſta ut nō appareat in eis tortuoſitas ex qua pte iſpexeris ergo neceſſario accidit ex aliquibus partibus diuerſitas rectitudinis.⁊ exiſtētia partiū nō habētium poros ī rectidunine linearum que putanř exiſtere recte ab occulo.aut ut totū corp⁹ ſit iane.⁊ hoc eſt īpoſibile Oportet ergo ut cū ſitus diuerſi fuerint ī trāſlucēte uarietur etiaꝫ ibi eoꝝ puietas omnino.Deīde quomodo erit diſpoſitio comunis.in quo tātum ē poroꝝ ⁊ uacuitatum ꝙ occultař eius color ita ut appareat quaſi ſine colore cū ipſum habeat in ſe colorē ⁊ nō obnubilet colorē alterius rei. que ē poſt ipſum.ymo certiſſime reddit id ꝙ p⁹ ipſū eſt.Si autem ipſum obtegit colorē ſuū non facit hoc.niſi per id ꝙ eſt quaſi nihil.ergo pori qui ſunt in eo ſunt multo plus quā plenuꝫ ꝙ eſt in illo.quomodo poterit habere hāc ɔſtrictionē iaciti.cum ipſū nihil ſit niſi vacuitas.ſi autē homo faceret ī iacinto tria.aut quatuor foramia.⁊ poſtea ɔdēſꝫ miore vi ī frāgere poſſet.hec igiř ſentētia falſa ē ergo colores habēt eē.⁊ nō eſt eſſe eoꝝ ex hoc qđ ſunt lux.nec lux ē apparentia eoꝝ. quamuis hoc ꝙ ſunt ī effectu.nō ſunt in luce trāſlucēs cui habet eē ⁊ hoc eſt ꝙ demoſtrare itendimus vſqꝫ ad hūc locū. Reſtat adhuc dicere.quomō fiat diſpoſitio vidēdi.ex quo pēdet etiā rectificare.qualiter reddař lux atrāſlucēte.

Caplm de diuerſitate ſentētiaꝝ de viſu.⁊ de deſtructione prauarum ſententiarum.ſecundum ꝙ eſt ī ipſa re.

Dicemus ergo ꝙ famoſe ſentētie d̄ hec tres ſūt.quamuis vnaqueqꝫ eaꝝ.habeat ſubdiuiſiōes vna eiꝫ ē ſñia eoꝝ qui tenēt ꝙ radij lineares exeunt de pupila ad modū piramidis.cuius caput.ē viſus occulū.⁊ eius baſis ad ptez rei ī ſe pp ꝙ aut minor viſio ē id ꝙ diciř ſagita.que ē linea medij radij.equidiſtās ab extremis.⁊ aliquid videre eſt in illud hāc ſagitā mouere. Alia vero ſentētia ē eius qui tenet ꝙ radius exit de pupila. ſed de toto eo nō puenit tantū ꝙ tangat emiſpiū celi.niſi pp diſgregationē ex qua pueit dilatatio viſus.ſꝫ cū egrediř ⁊ ɔiūgitur aeri lucido fit ei aer iſtrumētum ⁊ apprehēdit per illud. Tertia autē ſentētia eius qui tenet ꝙ ſicut alia ſenſibilia.ñ apphēdūř ex hoc ꝙ aliquis ſenſuū ptigat ad illa vel oſtēdat ī illa uł' ɔiungař eis aū trāſmutat nūtium ad illa ſic uiſio nō fit ideo ꝙ radius exeat aliquo mō.⁊ occurat uiſo.ſꝫ qꝛ forma uiſi puenit ad uiſū trāſlucēte reddēte ipam. Raciocinate aūt ſunt due prie ſñie dicētes qꝛ nō fuit neceſſe aliis ſenſib⁹ ut ſenſibilia aduenirēt eis niſi qꝛ nō certificař eoꝝ apphēſio niſi tāgēdo ſicut ē guſtus ⁊ tactus.⁊ ſicut odoratus qui atractione cogit odorē obuiare ſibi. ut patiař ab illo.⁊ ſicut ſonus qui pducit ɔmotio ad auditū.In uiſu autē nō poteſt eē.uiſū et eni remotū ē.⁊ ideo nō uidetur quod ſibi adiunctū eſt.nec etiā pōt effendere in illud accidēs quod habet eſſe in corpore.uiſibili.ſed color eius aut figura accidentia.⁊ enim non offendunt.quia quando quidem eſt ſicut res oportet ut uirtus ſentiendi pertingat uſque ad locū ſenſati ad hoc ut offendat in illud. Non poteſt autem uirtus ſentiendi moueri motu locali niſi mediante corpore. qđ eam proucbat illuc.hoc autem corpus

ē ſubtile huius generis cuius ē radius. ⁊
ſp̄s. ⁊ iō uocamus illud radiū. ⁊ qꝛ ī occu
lo ē corpus huiuſmōi. ideo uideť homini
ī tenebris. ꝙ lumē diſcedat ab oculo ſuo
⁊ reſplēdeť ſup naſum ſuum. aut ſuper ali
quid ꝙ eſt circa illud oppoſitū illi. Item
in mane homo expgefactus. cum apperit
occulos videť videre radios corā occul.
ſuis. Itē forꝫ m̄ vice ipletur lumine alte
rius occuli. cū claudiť alter. Cū autem fō
titer intueť tunc dubiū nō eſt corpus eſſe
ꝙ transfert in aliud. Secūda autē nega
uit ꝙ corpus quale ē occulus nō capit de
radio tantū de quo vna linea ꝯtinuet iter
viſum. ⁊ ſtellas fixas nedū tot alie linee
que diſpergunť ad omnia que videnť in
mundo p̄cipue cū quicquid videť de eo
nō videať niſi ꝯtinuū equaliter. Oportet
ergo vt id propter ꝙ videtur ſit continu
um. Negauit ad hoc etiā ꝙ hic radius
exiēs nō moueť in tempore nō ſenſato ab
occulo vſqꝫ ad ſtellas fixas. Dixerunt
etiā oporterē ut ꝯperatio tēporis tui mo
tus ad rē inter quā ⁊ te ſunt duo cubiti.
ad tēpus ꝙ eſt vſque ad ſtellas fixas. ſit
comparatio duoꝝ ſpatiorum. Oportet er
go inter duo tēpora appareat diuerſitas.

Forcaſſis autē auctores tertie ſentētie.
raciocinanť ſecundū hoc. ꝯtra auctores ō
radio lineari. neſciētes quoniā hoc friuo
lum eſt. poſſunt ⁊ enim ponere tempus n̄
ſenſatū eo quod ē breuiſſimum. ī quo mo
tus ē radius vſqꝫ ad ſtellas fixas. deinō
poteſt diuidi hoc tēpus infinite. ⁊ poſſūt
de eo ſumere partē. aut partē partis. cuꝰ
comperatio ad totum illud ſit ſicut com
peratio breuis ſpatij ad longū ꝙuis duo
tempora vtriuſqꝫ lōgitudinis. vtraqꝫ nō
ſunt ſenſata. eo ꝙ ſunt breuiſſima. Sed
auctores de radijs habēt rationē. quā de
ſtruere difficile ē hoc eſt enim quod di
cunt ꝙ ſpecula teſtanť eſſe radioꝝ. ⁊ ſplē
dorē eoꝝ neceſſe eſt ⁊ eni viſui reddeať
forma. ſpeculi poſtquā ē reddita ſpeculo
forma viſi. oppoſita effigiata ī eo. aut vō
ſit ſicut dicemus nos. Radius enī egredi
tur ⁊ offendit in ſpeculum. deinde repcu
tiť ad offendēdum in illū a quo reuerbe
rať ſecūdum aliquē angulū proprium.
Cum autē fuerit deſtructa pria dictio re

manebit ſecūda propter ꝙ autē declara
biť deſtructio prime dictionis. hoc ē qō
hee forme ſi eſſent effigiate ī ſpeculo ſine
dubio. effigies ille eſſēt ī loco aliquo ſu
pficiei. ſicut cū color ⁊ lux reuerberantur
ſimul a trāſlucente extra primum ſubiec
tum. ⁊ cū inſpiciť illa redditio ſplendoriſ
in vno eodē qꝫ loco videnť varie diuerſi
tates ſituū intuētiū. Effigies autē que eſt
in ſpeculo nō ē huiuſmōi. ymo mouetur
localiter. propter motū localē intuentis
ſi enim non moueret localiter niſi locali
motu, viſibilis tantū non eſſet hic difficul
tas. Sꝫ hoc ꝙ motu locali mouetur intuē
tis. ſignificat ꝙ locus verus nō eſt ibi in
quo impmať forma. ſꝫ cū intuēs formam
mouetur. etiā directio linee mouetur que
cū reuerbereť ad viſum facit pprium an
gulum. et videntur per ipſam eandem li
neam viſibilia. ⁊ per ipſam etiam videtur
alia pars ſpeculi in qua uidentur eē ipſa
viſibilia. ⁊ ſic nō ceſſat moueri Dixerūt
etiā qꝛ quod ſignificat certitudinē huius
eſt hec. ꝙ in uiſu hominis aliquando imp̄
muntur ſimulacra uiſibilium. ⁊ reuerbe
rantur ide ad uiſum alterius uidentis ita
ut uideat illud hic ſed uidēs. ⁊ nō uideat
illud dn̄ſ pupille ī qua aſimilatū ē h̄ ſimu
lacrū ad inſtar ymaginatiōis. Si autē hec
impreſſio eſſet certa ī uiſu eius oporteret
ſecundum auctores ſunt de ſimulacris. ut
uterque equaliter apprehenderet illud ſi
mulacrū. Ipi et enī tenent quod certitu
do uidendi eſt ut ſimulacrū rei appareat
in uiſu. vnde cuiuſcūqꝫ uiſu apparuerit
ſimulacꝝ debet illud uidere. Dixere eti
am ſe ex hoc iudicare ꝙ inſpiciēs ſpeculū
uidetur uidere formā ſuā. ſed non eſt ita
Radius et enī cū offendit in ſpeculum. ⁊
apprehendit illud reuerberatur repercuſ
ſus ⁊ offēdit in formā intuentis. ⁊ appre
hendit eā. ⁊ quia uidet ſpeculū. ⁊ ſe una re
ctitudine exitus linee radialiſ. uidetur ei
ꝙ alter ſit in altero. Dixere ēt qꝛ ſignificat
h̄ nō eē ipreſſū ī ſpeclo. h̄ ē ꝙ cū videť h̄
n̄ dubitať n̄ eē. ī ſupficie. ſpecl'i. ſꝫ q̄ ī imo
⁊ quaſi lōgiquum ab ea. ⁊ h̄ longiquitas
neceſſe eſt ut aut ſit in imo ſpeculi. ſed ſpe
culum non habet tantam profunditatem
nec etiam ſi haberet tantam profūditatē

redderetur nobis quod effigatur in eo.
Reſtat ergo ut illa longiquitas ſit longi
qtas econuerſo apte ꝓfunditatis ſpeculi.
et uerꝫ eſt ꝙ nō apprehēdit ipſa. niſi in il
la longiquitate que ē inter illū ⁊ ſpeculū
qꝛ eius effigies nō fuit ipreſſa in ſpeculo

Nos autē debemus deſtruere primuꝫ
duas primas ſentētias. ⁊ affirmare vitatē
tertie ſentētie que noſtra ē deīde redibi
mus ad hāc oppoſitionē. ⁊ ſoluemus eaꝫ.
Dicemus ergo prius qꝛ id ꝙ egredit̄ de
uiſu neceſſe eſt ut aut .ſit aliquid ſtabile
eē habēs ſitū. ⁊ ſit ſubſtātia corporea. aut
vt ſit aliquid ꝙ nō habꝫ exiſtere p ſe ipm
nec habet ee niſi propter rē tranſlucenteꝫ
que eſt īter viſum ⁊ uiſibile. Quod autē
eſt huiuſmōi uiſibile. ꝙ debet dici ꝙ ſit
egrediēs de uiſu. ſꝫ deberet dici. qꝛ ē paſ
ſio aeris propter uiſū. ⁊ aer propter paſſi
onē illā. fit aminiculū vidēdi hoc autē, fit
duobus modis. aut ad modū aminiculi
medij. aut ad modū aminiculi īſtrumenti
prius autē quā exequamur diuiſionē in
dicabo ego iudiciū generale ꝙ uidere nō
fit ex pmutatione aeris ſecūdum diſpoſi
tione que adiuuet uiſū aliquo modo. Ip
ſa enī diſpoſitio ſine dubio fieret affectio
in aere non intētio relata quantū ad unuꝫ
uidentē et nō ad aliū. Nos aūt non nega
mus eē hāc diuiſionē. ſꝫ dicimus neceſſe
eē ut ſit relatio inter aerē et uidētē cū uiō
rit. et propter hāc relationē fiet uiſio. ſed
negamus diſpoſitionē ⁊ affectionē fixam
⁊ ſtabilē eē in ipſo aere. ⁊ in eēntia eius ꝓ
pter quā fiet aer alicuius qualitatis. aut
ꝓprietatis in ſe quāuis. nō permaneret in
ſe. nec eēt i eo cū remoueret̄ efficiēs. hui᷒
modi ⁊ enī nō habet affectionē aer i ꝯpa
tione vnius viſus ⁊ nō alterius. ſꝫ eſt rei
in compatione omnis ꝙ ſicut ē albū non ē
albū i cōperatione unius. ⁊ non alterius.
ſꝫ ē i ſe ipſo albū. ⁊ albū ꝯperatione omiſ
ꝙ eſt quāuis nō remaneat album remota
cauſa albificāte. vnde neceſſe ē ut illa affe
ctio aut recipiat itēſionē ⁊ remiſſionē. ut
aliquādo .ſ. ſit debilior. ⁊ aliquādo forti
or aut ſit ſemp uno mō. Si aūt fuerit uno
modo. neceſſe ē ut cauſa eius recipiat ma
gis ⁊ min᷒. aut ut nō recipiat. ſi autē natu
ra cauſe receperit itenſionē ⁊ remiſſioneꝫ

⁊ illa nō fuerit cauſa per ſe ipſā. Oporte
bit ut ſequat̄ eā tātū i recipiēdo intēſionē
et remiſionem. Impoſibile ē ut recipiat
rēiſionē ⁊ actionē. quā facit ipſe fortis cuꝫ
ei᷒ intēſio ⁊ remiſio fuerit aliqd i natura
ſua pp quā fit cauſa. ergo ſequit̄ ut uirtu
tes agētes i aere. cū multe fuerint frequē
tes. actio hui᷒ diſpoſitionis. ⁊ hui᷒ affec
tionis ſit i aere fortior ⁊ non uirtutes ui
ſus ⁊ diſpoſitio aeris in hac affectione mi
nuāt ꝺbilitatē uiſus. ꝑcipue cū nō ſit hec
ex hō ꝙ non recip itēſionē ⁊ remiſionē. uno
eſt ex modo uirtutū. ⁊ diſpōnib᷒ uirtutiſ
nō ē aūt uirtus eius ſicut diximus i ꝯpa
tione vnius uiſus. ⁊ nō alterius ſed ex ſe
ipſa. Sequit̄ ergo ut qui ſūt debiles uiſu
cū ꝯuenerit uideāt fortius. ⁊ cū diuiſi fu
erit uideāt debilius. ⁊ ut debilis uiſu cū
fuerit ītra latus fortiter uidētis uideat fō
tius. ſꝫ aer propter illā affectionē pmutat̄
fortius quocūqꝫ modo fuerit ſiue ex cō
iūctione cauſaꝝ multaꝝ aut fortiū. eo qō
ad reſcidēdum formā. ⁊ adiuuādūꝫ uiſūꝫ
ſit fortior quāuis etiā debilitas uiſus op
etur defectū i hoc. Coniūctio ⁊ eni multa
rum. debiliū ſimul nō ē. ſicut cū eſt unus
debilis tantū quē admodū eni qui ē debi
lis uiſu. nō eſt diſpoſitio ſui uiſus. equal̄.
in aere claro ⁊ i aere ſpiſſo. debil̄. ⁊ eiꝫ cū
iuenerit aliquod aminiculū extriſecus ſi
ne dubio actio eius erit fortior. Nos aūt
uidemus ꝙ debilis uiſu. nō iuuat̄ aliquā
tulū in ſuo uiſu ex ꝯſortio uidētiū fortiē
nec ex coniunctione debiliū uiſu multoꝝ
ſimul ergo claꝝ eſt antecedens eſſe falſū.
Reddeamus autē nunc ad diuiſionē ꝙꝫ
premiſimus dicētes neceſſe eē ut aer aut
ſit mediū aut iſtrumētum. Si autem fue
rit iſtrumentū: aut erit ſentiēs aut reddēſ
Non poteſt autem aliquis dicere aerem
ſic permutari ut fiat ſentiens ita quod
ſentiat ſtellas. et reddat uiſui id quod ſē
tit. deinde aer non tangit quicquid uide
tur. uidentur enim ſtelle fixe quas aer
non contingit abſurdum eſt enim dicere
quod celi. qui ſunt in medio patiantur
ex noſtro uiſu. et fiant eius inſtrumentuꝫ
ſicut aer fit ei inſtrumentum. hoc enim
nullus prudentium recipit. aut dicemus
quod lux ē corpus diſperſū i aere ⁊ i celo

vnita noſtris viſibus.et fit iſtrumentum
ipſoꝝ adhuc etiā ſi ꝯcederemus abſurdū
hoc.oporteret ut nō videamꝰ totū corpꝰ
ſtelle.⁊ vt ꝯcederemꝰ aliā abſurditatē.ſ.
ꝙ in celo ſūt pori .qui nō poſſunt parifi
cari medietati corporis celi.⁊ oporteret
ꝙ quecūqꝫ ſtella inſpiceretˀ eius vna tm̄
pars uidetˀ ⁊ non omnes.deīde adeo erit
valida virtus noſtroꝝ viſuū.ꝙ pmutaret
totū aerē ⁊ lucē que ē diffuſa i corporibꝰ
celoꝝ ſicut ipſi dicūt ⁊ totuꝫ fieret virtus
ſentiēs.aut quelibꝫ alia. deinde aer ⁊ lux
nō ſunt cōiuncta vni viſui tantū. ⁊ nō alij
Cur ergo ꝙ ſentiūt reddūt vni viſui.⁊ nō
alij.Si autē neceſſariū ē viſui cū videt ut
ſit i oppoſito viſui ita ut aer reddat ei ꝙ
ſentit.tūc ipſum ſentire aeris nō ē cauſa q̄
ipſa ſenſibilia reddanꝰ anīe.ſed.vt viſus
cadat i aliquā oppoſitionē viſi.⁊ inter il
la fieret aer medius. Si autē aer ſentit p
ſe ipſū.⁊ reddit etiā.que cura nobis ſi ſē
tiat in ſe qꝛ ꝙ nobis ꝯfert ad ſentiēdum
hoc ē.ſ.ꝙ aer reddit nobis. id quod vide
tur.et nō curamus an ipſe ſentiat i ſe an
nō.Si autē volūt dicere ꝙ eius ſentire ē
noſtrū ſentire.tūc celum eni et aer.et oīa
ſentiūt propter nos.ſi nō poniꝰ inſtrumē
tum.ſed mediū ꝙ patiꝰ prio a viſu.et po
ſtea perficiꝰ ut ſūt mediū debemꝰ ꝯſide
rare qual. paſſione patiaꝰ ad hoc.ut red
dat videlicet ſi hoc eſt ideo quod recipit
a viſu virtutem vite.cū ipm ſit ellementū
ſimplex.hoc ē impoſſe.aut ſit puius in ef
fectu pp uiſum.ſol autē efficatior ē ad effi
ciendū eū puium i effectu.et ſufficiētior.

Utinā ſcirenꝰ quid efficiat viſus i hoc
aere.Si eni calefacit eū oporteret vt cuꝫ
infrigidaꝰ aer prohibeaꝰ videre.Si autē
infrigidat oportet ut cū aer caluerit ꝓhi
beatur videre.ſimiliꝰ de ceteris ꝯtrarijs
omnia enim cōtraria in que permutaꝰ aer
habēt cauſas preter viſum.que cum habi
te fuerint non erit neceſſe ipſum pmutari
pp viſum.ſicut cū habentur eius cōtraria
nō eſt neceſſe ut pmuteꝰ ꝓpter viſum ⁊
forſaſſe nō accidit.propter uiſum puietaſ
nec qualitas habēs contrariam aliā de co
gnitis ſed accidit.pp eum proprietas que
caret nomine.quomodo ergo potuerunt
eam ſcire auctores huius ſentētie.⁊ quo
modo apphēderūt eā. Nos autē ꝓpoſu
imus iam propoſitionē comunē.que ꝓhi
bet has omnes permutationes.⁊ ide eſt
an comparentur proprietati.an ne haben
ti nomen.Deinde putamus quod cum aē
fuerit tranſlucēs in effectu ⁊ colores fue
rint colores in effectu.nō ſit neceſſe eē ali
ud ad habendum uiſum. Ponamus au
tem nunc quod egrediēs ab occulo ſit ſub
ſtātia corpea.radialis ſicut uolunt plures
ex illis Dicemus ergo quod eius diſpoſi
tio.neceſſe ē vt ſit his quatuor modis ſci
licet vt aut ſit ꝯiuncta cum toto viſo.⁊ nō
ſeperata a vidēte.aut ſit ꝯiūcta cū toto ui
ſo ⁊ ſit ſepata a uidēte.aut ꝯiuncta cū una
parte viſi.⁊ nō cum alia.quocunqꝫ modo
fuerit eius diſpoſitio cum vidente.aut ut
ſit ſepata a uiſo.⁊ uidēte.ſꝫ pars prima fa
cta ē.uidelicet ut de occulo exeat corpus
ꝯtinuum quod implet unum emiſperium
mūdi ⁊ cōtingat celeſtia corpora.deinde
cum clauſerit palpebras.⁊ aperuerit iteꝝ
egrediatur aliud corpus quantum ⁊ pri
mum.aut cum clauſerit reddeat tota illa
collectio ad occulū ut cum iterum aptus
fuerit egrediatur tota ab eo. quaſi hoc
ſiet ad arbitrium claudētis deīde cum nō
uidetur aliquid. eminus in ſua figura.⁊
magnitudine ſi uiſus pertingat ad illud et
contingit. Magnitudo ⁊ enim magis de
bēt pfecte apphēdi tactu quam color. Ra
dius enim fortaſſis diſgregatur ⁊ rarifica
tur ⁊ uidetur color quaſi confuſus colō
ſꝫ dimēſio uidetur quaſi incerta dimēſio
Incertitudo autē dimēſionis nihil diminu
it de eius tota magnitudine. et quia eſt diſ
gregatus eſt quaſi ſit oppoſitus ex cor
porali dimenſione et nihilo. aut non cor
pore et in hoc non confert nobis angulus
qui eſt in uiſu ſed confert auctoribus de
ſimulacris qui dicunt quod ſimulacrum
reſultans in ſpeculo . apparet in parte
piramidis putate pene eo ſuperficiem cri
ſtalinam .aut cuꝰ capit in eaꝫ. Si eiꝫ
angulus fuerit maior eo quod res propī
quior eſt erit tunc illa pars maior et effi
giens que in ea apparet maior. Si au
tem angulus fuerit minor eo quod res
eſt remotior erit pars minor.⁊ effigiens
que apparet in ea minor. Sed ſecun

dū ſentētiam eoꝝ qui ponūt ꝙ res uiſa eſt
illa q̄ tāgitur inſtrumēto uidēdi. hic angl'a
nō ꝯfert eis. Pars uo ſa ē manifeſtatiōis
ꝯuenientis. ſ. ꝙ ſi hoc egrediens de oculo
ſepatur a uidēte ⁊ peruenit uſqȝ ad uiſam
minorē. ⁊ ꝯtigit ēt nulla exiſtēte ꝯtinuatio
ne inter ipſā ⁊ uidētē ⁊ uidens ſentit id qḋ
ſentit ipſū. erit hoc quaſi diceret. ꝙ aliqs
pōt aliqd tāgere manu abſciſſa. aut ꝙ ſuo
corpori ſerpētis redditur id ꝙ tangit cau
da ei⁹ que eſt abſciſſa ab ea p ſenſuȝ qui re
manet in cauda. niſi dicat̄ ꝙ egrediēs per
mutat mediū. ⁊ per ipſū trāſit aliqd uiſui
⁊ tūc erit reddēs. ⁊ pmutatū ſiml'. iaȝ aūt
diximus de hoc ꝙ ſufficiat. ſi auteȝ fuerit
ꝯtinuus cū aliq̄ pte. niſi oportet ut non ui
deat̄ totū niſi id tm̄ i ꝙ offēdit. ſi aūt po
nit̄ uiſū pmutatū i naturā exeuntis radij
⁊ fuerit quaſi unū. quid dicem⁹ de celo cū
uiderem⁹ illud. poterim⁹ ne dicere qḋ ce
lū pmutatur i naturā illius exeuntis radij
ut fiat cū eo ſentiēs quaſi ſint unū aliud.
ita ut offēdat i ſtellā ſaturni. ⁊ uideat eaȝ
totā. ſil'r ⁊ iouē ⁊ ceteras magnas ſtellas.
hui⁹ aūt manifeſta ē falſitas. deīde iā oſtē
dim⁹ hāc pmutationē aeris eſſe nō poſſe i
eis que pmiſſim⁹. ſi aūt dicit̄ ꝙ aer trāſlu
cēs ñ unit̄ cū eo ad unū. ſȝ pmutatur i na
turā reddētē. ⁊ ei ꝙ tāgit radius. ⁊ ꝙ non
tāgit. reddit aer formā eius. pp pmutatio
nē q̄ accidit ei. prima reſpōſio ad hoc eſt.
ꝙ aer cū ñ pmutatur pp pupillā tm̄ ⁊ red
dit ei cui reddere ſolet. ita ut ñ egeat cor
pore egrediēte. ſa uero eſt. qr ꝺclarauim⁹
īpoſſibilitatem iſtaꝝ pmutationū. tertia uō
eſt ꝙ aer medius qui ē inter duas lineas
egrediētes. debet reddere unicuiqȝ illaꝝ
ꝙ reddit alteri. ⁊ ad ultimū colectioni ra
dij. ex colectione aeris intrantis inter line
as reddet̄ forma ſcuſati. his āt multociēs
et tunc oportet uideri ſēſatuȝ his āt ſepi⁹
pcipue ſi fuerit ſicut ē ſētētia aliquoruȝ ex
his qui dicūt. ꝙ linee nō apprehendūt pſe
niſi ꝙ reddit eis aer. deīde ſi pupille red
dit̄ ab omnib⁹. ſ. lineis ⁊ aere ſimul. tūc ē
reddens ſimulacrū ſicut dixerunt auctoꝝ
prim⁹. ꝙ autem ſcierit ꝙ in his que ſūt. ñ
eſt inane. ⁊ ꝙ corpora celoruȝ ſolida ſunt
⁊ in eis non ſūt uacuitates ul' ꝯcauitates.
ſciet hoc eſſe īpoſſibile ⁊ qḋ h egrediēs ñ

poteſt penetrare i illa. ſȝ qualiter poteſt
hoc exiēs penetrare aquā niſi fuerit i ea ī
ane ita ut offēdat i terrā totā. que eſt ſub
ea ⁊ uideat eā cū ipa terra ſit ꝯtinua cū aq̄
⁊ nō creſcat ei⁹ moles pp id ꝙ admiſcetur
ei ſi aūt fuerit ibi iane quāta erit magni
tudo haꝝ inaniū uacuitatū que ſunt i aq̄
quāuis aqua ſit grauis deſcēdens ī uacui
tates ⁊ ipleat eas. uidetur tibi ꝙ tota aq̄
ſit uacuitates. aut maior pars eius. aut
medietas. ita ut hoc exiēs poſſit penetrar̄
uſque ad totum id ꝙ eſt ſub aqua. ⁊ offē
dat i illud ⁊ ꝯtingit illud cū ipſum ñ ſit ſe
peratum a uiſu. ſi eni ſeparetur eſſet mira
bilius. Si aūt quis dixerit uidemus ꝙ
res parua penetrat aquam multam. ita ꝙ
colorat eam ſicut crocus. de quo paꝝ gd.
tingit multum aque dicemus quod colo
ratio multe aque a croco pauco neceſſe eſt
fieri aliquo duoꝝ modorum. ſ. ut aut īfec
tio que accidit aque non ſit niſi in partib⁹
croci. et partes aque ſint ita ut erant aut
ut partes aque permutate ſint in ſe propē
infectionem ſicut permutātur propter ca
liditatē. et frigiditatem. et odorem. non ꝙ
ſubſtantia aliq̄ permiſceat̄ eis. ⁊ hui⁹ per
mutatio fit aut ſecūdum permutationem
noſtre infectionis. aut ſm permutationem
infectiōis ſimilitudinarie. ſimilitudinaria
dico ſicut cum apparet ſup aquaȝ effigies
alic⁹ latētis in ea. et non oppoſita uiſui. āt
ſicut uidetur quod aq̄ eſt eiuſdem colo
ris cuius eſt ēt uas ſuum. hoc autem cum
fuerit multum apparebit ſuperficies aq̄
ſecūdum illam infectionem. quamuis de
illo ſit parum in ea ſi autem h infectio fue
rit ſecundi modi hec apparitio non pro
derit huic intentiōi. aqua et enim permu
tata et effigiata eſt parum enim croci pene
trauit in illam totam quia aliā pmutat̄ id
ꝙ ē magne mol' ab eo ꝙ ē magne ūtutis. ⁊
pue molis. et omnio ſi aer fuerit hui⁹ diſ
poſitionis quod permutetur propter ra
dios. incidemus in id quod negamus añ.
quia oportebit ut cum radij fuerint mul
ti. fiat aeris multa pmutatio. ⁊ proſit mul
tum ad uidendum. ſi autem fuerit ad mo
duȝ reddētis. ſine pmutatione. tunc natu
ra aeris ē q̄ reddit ſimulacrū recipiētib⁹
ut etiam reddat uiſibus. ſi autem non fue

rit ad modū ſecundi membri diuiſionis ſʒ primi. tunc non poſſumus dubitare quod aque minima ſunt permixta per minima croci et econuerſo. cum minima aque ſine dubio maioris quantitatis ſint quaʒ minima croci. et quod inter duo quam minima croci ſūt aqua pura. et quod ille aque pure. que ſūt inter quam duo minima croci ſint maiores. quam minime partes croci. illa ut operatio minimoꝝ ad minima. cum colata fuerint ſibi ipſis. ſit ſicut operatio totius ad totum. cūqʒ ita fiunt quantitates maioris minioꝝ croci. erunt puiſſime. et erit īpoſſibile illas diffūdi p totaʒ aquā et tunc non poterunt aquam ꝯtingere totaliter. ſed hic modus falſus eſt. tota. n. aq tincta uidetur. et fit hoc ex una duarum cauſaruʒ aut quia quam minima croci. et aque ſunt adeo minima. quod non apprehendūtur ſenſu diuiſa. ſed hoc non prohibet alqa eſſe multa maiora alqs. corpora enim diuiduntur i īfinitū. ⁊ poſſibile ē ut minimum aque ſit milies tm̄ qui ſit minimum croci. et tamen tante paruitatis ē ꝙ non ſentitur p ſe ſeperatiʒ. cūqʒ ita fuerit non poterit uiſus diſcernere inter minia croci. ⁊ minima aque. ſed uidebitur ex eis una coloratio diffuſa inter rubeum ⁊ trāſlucens. ⁊ hic eſt unus modus. aut ut minima ſenſibilia croci. non ſint in ſitibus oppoſitis. ⁊ equidiſtātibus. ſed cum duo minima croci habuerit ordinē ſup unum ſenſibile minimū aque. āt minima croci ſint īferius taliter ut ſi celentur cū alqs. coopiant ſupficiem aque. et ſint quedā illarum que uideātur in ſupficie ſuperiore. ⁊ quedā que trāſmutant ſimulacra ſupficiei ſuperiores. et ꝯcurrant omnia in ſimulacris ſm unū colorē aqua n̄ reddat colorē unius cuiuſqʒ illoꝝ propter ſuam pſpicuitatem. et uideaꝰ totū ꝯtinuum in una ſupficie. et uideaꝰ quod diffuſus ē uel diſcurrit per totā aquam ſed non eſt ita. certificatio autē huius membri eſt paucitas infecti uiſi in tenui ꝙ nulius eſt ſpiſſitudinis. et multitudo eius ꝙ uidetur ī pfūdo. quamuis ꝯſeratio ſimilis eſt. operatio enim croci q eſt intenui ad tenue eſt ſicut ꝯperatio croci qui eſt in pfūdo ad pfundū. et his duobus modis poteſt id ꝙ paruuʒ eſt uincere

uel īficere id quod eſt multū. ſed certe parum non uincit multum. ī quantitate ſed fortaſſis in qualitate apparendi. Si aūt poſuerint quod hic exiēs parum penetrʒ in aerem. et non peruenit ad rem uiſam. et poſtea aer remotus reddit ei. et ipſe uiſui aut quod aer reddit ei propter ſuam perſpicuitatem tantum ſine permutatione. cū ergo ipſe non reddit pupille. et excuſat laborem egrediendi ſpiritum ad aerem qui eſt expoſitus nocumētis. ſi uero fuerit propter permutationem. iam diximus ꝺ hoc quod dicendum fuit. deinde aer pupille. cum non permutatur ita ꝙ nō egeat ſpū.

Capitulum de deſtruendo ſētīas coꝝ p ea q̄ dicta ſunt de ſententijs ipſorum.

Cedamus nunc ad euacuandum aliqua inconuenientia que ſequūtur expoſitionibus eoruʒ ex quibus eſt id quod dixerunt. qꝺ partes exeuntes de uiſu reuerberantur ab alqs corporibus ad alqa. et cum uiderint unum corpus reuerberantur inde ad aliud corpus. et uident illud aliud corpus. ad qꝺ reuerberātur. exempli gratia. cum peruenerint ad ſpeculum reſultant inde ad aliud corpus. et uident illud. etiam. ergo uidentur ea ſimul. ergo unum quod uideꝰ duo ſimul. et uidetur quod unum eorum uideat ſe in altero. hanc autem poſitioneʒ conſequuntur obiectiones. Quarum una ē quod reuerberatio huius radij aut eſt ex duro. aut ex leui. aut ex utroque ſed hec reuerberatio aliquando uidetur ex leui. quod non eſt durum ſicut aqua. ergo durities non eſt cauſa. reſtat ergo ut eius cauſa ſit leuitas. aut poſt quam cauſa eſt leuitas neceſſe eſt ut ſufficiat ad hoc qualiſcumque lenis ſuperficies fuerit. āt ubi egeat ſuperficie leni que ſit partium continuarum. ſi autem hoc membrum fuerit neceſſe. impoſſibile eſt illum reuerberari ex aqua. eius enim ſuperficies ſecundum eos. non habet continuitatem propter multos poros quos ponunt eſſe in illa. qui ſunt cauſa propter quam poteſt uideri perfecte quod eſt poſt illam. ſi autē non eſt neceſſaria continuitas. oportet ut

hec reuerberatio fit in omnibꝰ corporibꝰ
quamuis sint aſpera. nam cauſa aſperitatis
eſt angulus. aut quod uidetur angulꝰ eiꝰ
quod eſt concauum ante pupillam. omne
autem anguloſum neceſſario habet aliquā
ſuperficiem in qua non eſt angulus. et eſt
leniſ. alioquin anguli tenderēt in infinitum
aut diuiſio corporum terminabitur ĩ par
tibus non habētibus ſuperficies. ⁊ hec
utraque facta eſt. ergo omnis corporis ſu
perficies cōpoſite ſunt ex ſuperficiebus
lenibus. oportet ergo ut in unaquaque ſu
perficie fiat reuerberatio aut ut dicatur
unum de duobus. ſ. quod aut ĩ ſuperficie
bus paruiſſis non reuerberatur radius.
aut quod in ſuperficiebus diuerſorum ſi
tuum reuerberatur radius ad partes di
uerſas. et diſgregatur illud reuerberatum
et non apprehēditur de illo aliqd propter
priuationem coniunctionis. ſed prima pars
diuiſiōis facta eſt. notum eſt enim quod ſi
de uiſu erit corpꝰ quod ſubito diffundat
per emiſperiū mundi. illud quod primum
exit. exit unitum. et quo magis elongatur
uertitur ĩ minores partes. ⁊ magis diſgre
gatas. et ut cum reuerberatur unaqueqꝫ
pars eius. et unaqueque ſumitas ſubtilis
linee eius ſine dubio non offendat niſi in
partē que eſt equalis ei. et reuerberet̄ ab
illa. ⁊ ad hoc nec pdeſt nec obeſt id quod
eſt preter illam. ſed forſaſſis ſi ſuperficies
lenis in quam offendit fuerit minor ea ñ
reuerberatur in ea. nos aūt cum cōſidera
mus hoc nō inuenimus quod cauſa ⁊ ne
ceſſitas prohibendi reuerberationem ĩ re
bus exiſtentibus apud nos ſit hoc quod
paruiſſime ſuperficies eax ſunt multo mi
nores ſumitatibus linearum radij. offen
dentibus in ipſas. aliquando enim accidit
ut aliqd ſit aſperum. et ſcimus certiſſime
quod partes eius que habent ſuperficies
lenes. habent quantitates quas non dubi
tamus eſſe maiores quantitatibus ſumi
tatum exeuntium radiorum. et propter
hoc non reuerberantur in illis. et hoc eſt
ſicut uitrum contritum. et ſal et criſtallꝰ
confracta ad modum ſimile. quorum par
tium ſuperficies ſcimus ueriſſime eſſe le
nes. et non ſunt adeo paruiſſie. ut ſint mi
nores ſumitatibus exeuntis radij que cū
coniunguntur non reuerberatur in eis ra
dius. ymo etiam nec in aliqs maioribꝰ qͣꝫ
ſint hic deinde impoſibile eſt ut corpora
contrita terrena recipiant diuiſionem in
partes que ſint miores partibus quas re
cipit corpus radiale. cum diuidatur in il
las. ita ut pars conſtricti ſit minor ea in
quam diuiditur diſſolutum. Deinde
ſi cauſa reuerberationis in leni eſt priua
tio penetrabilitatis et repercuſſio retro.
hoc totum eſt in aſpero. ſi autē ñ eſt reper
cuſſio. nec priuatio penetrabilitatis. tunc
non debet reuerberari ab alio. corpus et
enim non habet ex natura motꝰ diuerſos
ſed ex uiolentia. tu ſcis aūt quod cum lu
cidum receperit illud naturaliter non rep
cutiet retro niſi per uiolentiā. Deinde
lenitas non eſt de affectionibus agentibuſ
in corpora ut mutet naturam eius quod
offendit in eam. nec eſt de uirtutibus repel
lentibus a ſuis corporibus aliqd. ita ut
elongare faciat corpora a ſe. ſi enim lenitas
eſſet cauſa elongandi corpora. tunc elōga
ret quod eſt inter illa. in quocumque ſitu
eſſet et oporteret uiſum reuerberari aſpe
culo quod tangeret radius exiens lineatꝰ
in eo. non cum offenderet in illud ſumita
te tantum. ſi aūt cauſa reuerberationis eſt
repercuſſio retro aut tumor. ſicut accidit
pille. deberet reuerberari ab omni corpo
re. quod non penetrat. quamuis non eſſet
lene. Sed ſm ſētētiam auctorum ō ſi
mulacro poterit hoc dici. ipſi enim ponūt
lenitatem cauſam reddendi ſimulacrum.
⁊ quod omnis lenitas ſiue ſit parua. ſiue
ſit magna cauſa eſt redendi ſimulacrum ali
quod. ſꝫ ſimulacra que reddunt puſſime
ſuperficies ſunt adeo parua. quod non co
gnoſcit ea uiſus. et ideo non ſentiuntur. po
nunt etiam quod in corpore. aſpero pmi
ſcetur obſcuritas cum lumine et obſcura
tur quicquid ſubſcidit in eo. et quicquid
ſupereminet eſt adeo paruum quod non
poteſt redere ſimulacrum uiſui. ſi āt eſſet
planum non contingeret iſtum. Sed
auctores reuerberationis propt̄ huiꝰmōi
peruitatē non excuſantur a priuatione re
uerberationis. ſi aūt cauſam huius nō po
nunt peruietatem. ſed diſgregationem. ipa
diſgregatio inuenitur etiam in ſpeculis ſi

gnatis talib⁹ figuris. quod radius reuer
beratur ex illis ad emiſperium mandi per
fecte. ſicut ſcitur in ſcia de ſpeculis. et for
taſſis reuerberatio ex aſpero. n̄ tm̄ diſgre
gat radium. quātum illa ſpecula figurata.
ſed forſaſſis concurrunt linee mi̇̄te ad unū
punctū. h̄ ē una ō obiectionib⁹. Secū
da uero obiectio eſt quod quomodo ali
quando reuerberatur ab aqua et aliquā
do penetrat eam oportet enī tunc ut ī alte
ro iſtoꝝ defectus ꝯtingat propter alterum
ſcilicet ut aut uiſum ſub aqua nō uideatur
ītegre. ſed uideantur de eo puncta penes
ſēſum diſtincta. n̄ habētia perfectam for
mam. aut ut reuerberans in illud. non ui
deatur omnino. ſed uideātur de eo pūcta
penes ſenſū diſtincta que n̄ habeāt ītegrā
formam. quamuis unum uideatur perfecti
us. ⁊ forma alterius ꝯperatiōe hui⁹ uidea
tur imperfectius. non aūt ita ſe habet res.
Obiectio aūt tertia eſt ꝙ reuerberatum
ab aliquo. a q̄ diſcedit. et ꝯtinuatur aliꝗ ꝑ
ꝙ uideantur poſtea due eoꝝ forme ſimul.
neceſſe ut aut propter ſepationem radiꝗ re
uerberati. non debeat forma ſenſati. ſepe
rari a radio. aut ut debeat. ſi aūt n̄ debet
tunc cū non uidemus cū auertimur ſpecu
lum a quo diſcedit radius. neſcimus enim
cauſā huius. niſi quia iactus radiꝗ. muta
tus ē alias. ſi aūt propter ſepationē forma
debet ſepari a radio⁹ tūc quomodo uidē
tur forma ⁊ ſpeculum ſimul in una hora.
ſi aūt id ꝙ de radio exiſtit in ſpeculo ipm
eſt ꝙ uidet formam ſpeculi. et id ꝙ de illo
deſcēdit ab eo. ipſū ē ꝙ uidet formā alteri
us rei. tunc iam appropriata eſt unicuique ui
ſoꝝ al. q̄ pars radiꝗ. oportet ergo ut nō ui
deantur ſimul. ſicut radius iactatur ī pla
tonē. et radius in ſocratē. una oculi aper
tione uidentur ſimul. nec oportet propter
illum. ut ꝙ uidetur de platone uideat̄ nō
diuerſum ab eo quod uidetur de ſocrate.
ſi aūt dixerunt cauſam huius eſſe ꝙ radi
us reddit formam ꝑm unam lineam. et red
dit formam an me ductu illius linee et qꝺ
una tantum linea eſt que ſimul reddit hoc
et illud. et quicquid uidetur una linea to
tum uidetur unum in loco. dicemus primo
deſtructam eſſe hanc ſententiam cum ne
gabatur quod linea exiſtens ſit uidēs ex

terius. ſed tantum reddens. ſcꝺo quod n̄
negatur egredi linea que oſtendat in line
am reuerberatam et ꝯtinuet ei. ſi aūt ip
ſa reddit per id quod ꝯtinuatur ei de line
is. et uirtus que eſt in oculo ſentit. nō autē
exiens. tunc oportet ut uideatur res dua
bus lineis ſimul. et ut uideatur forma eius
ſpeculo et cum aliis. et oportet ut multo
tiens accidat uideri rem geminatam non
propter cauſam que ſit ī uiſu. ſed propter
ꝯtinuitatem linearum radiꝗ. quo uideatur
ad unam lineam. hoc aut non ē nec ꝯtingit
nō eſt enim poſſibile nobis uidere aliquid
in ſpeculo. et per ſe niſi cum oppoſitū fue
rit uiſui. ſi uero non fuerit oppoſitum. uiꝺ
bimus illud ſicut ſpeculum tm̄. ſit aūt ſe
cūdum ſententiam eorum a. punctum ui
ſus. ⁊ b. locus ſpeculi. et linea. b. c. egredia
tur de oculo. et reuerberet̄ a corpore qꝺ
eſt ꝯtra c. et alia linea a. d egrediatur. et in
terſecet linea. b. c. in pūcto. e. et illic coiun
gatur ei. dicemus ergo quod ꝑm ſententiā
eorum oportet ut forma de. d. uideat̄ cum
forma. c. a duabus ſumitatibus. e. et. b. et
duabus lineis. e. a. ⁊. b. a. partes enim ha
rum linearum que egrediuntur ab oculis
aut erunt ꝯtinue. aut ꝯtingētes ſe. ſi aūt fue
rint ꝯtinue. et quedam earum ſolent reci
pere affectionem aliquarum ſicut diximus
ita. quod ambe reddunt pupille. et affec
tio fuerit in toto ipſo corpore. et non fue
rit ī alia eius ſuperficie que ſit ꝓpria alicu
ius partis. nec fuerit redditio illa uolūta
ria. nec artificialis. ſed naturalis. tunc pa
tiens cū offenderit in agens ꝙ agit offen
dendo debet pati ex eo. iudicium et enim
de exitu aptitudinū naturaliū q̄ ſūt ī ſub
ſtātiis reꝝ ad effectum eſt ut natura aptitu
dinis ſit ī eſſētia patiētis q̄uis non ſit ꝑ
cauſā alicui⁹ ꝙ ſit de natura agentis. ⁊ ut
res ex qua ē actio. ſit ī natura agētis. quā
uis patiens q̄ſi nō ſit. ⁊ cum hoc ita fuerit
exitus ad effectum nō erit niſi quātum de
uno ꝯiungitur alteri. cū aūt agēs puenerit
ad patiēs. ⁊ remota fuerit media. ⁊ hoc. ſ. ī
quo ē uirt⁹ agētis. et h̄ ī quo ūtus patien
di. oportet ut actio ⁊ paſſio q̄ ē inter illa
pueniat naturaliter q̄cūque mō fuerit ꝯti
nuitas. angulus et. n. qui ē illi alio mō. ſi ē
n̄ ꝓdeſt illi quicquā. nec ꝑuatio penetra

bilitatis.nec finibilitas tranſlucentis ſili
cet aeris apud ſpeculū efficit ibi aliquid
quia tantundem eſt ut finiatur penetrabi
litas.⁊ ꝯtinueñ ei linee quantū ſi ſit infi
nita ⁊ ꝯtinuentur ei linee. Agēs et enim d̄
bet agere ⁊ patiēs dꝫ pati. Si aūt forma
⁊ quaſi affectio non fuerint ī toto ipō cor
pore.radij qui diffūduntur.ſed in una tm̄
eius ſuperficie.aut ī puncto qui eſt finis
eius ⁊ terminus.⁊ non ad partem ipſius
linee.ſ.e.d.ad hoc ut ex ea pte ꝯtinuetur
ei ⁊ patiatur ab ea.ſꝫ nō in extenſione illi⁹
linee oportebit tunc ut nō patiatur inter
principium linee et eius ſumitatē ⁊ ut for
ma cadat ſubito a ſuperficie ꝯtingēte eaꝫ
in aliam ſuperficiē ſine paſſione ꝑtiuꝫ me
diaꝝ.in ꝯtinuo ⁊ enim nō eſt īciſio ī effec
tu.autē oportebit ut redditio fiat p lineā
directā.que ē.a.b.⁊ non fiat p angulū qui
eſt añ.e.pūctum et enim ſine angul⁹ acci
dentia ſunt rectitudini.⁊ hoc eſt quod nō
quaꝫ dictū fuit.ergo manifeſtū ē quia paſ
ſio linee.e.a.a linea.c.e.ē ſic paſſio linee.b
a.al'a.e.b.ſꝫ tanto oportet amplius. quan
to ꝓpinquius eſt.ergo forma.c.debet red
di utriſqꝫ lineis q̄ ſunt.e.a.⁊.b.e.oportet
ergo uideri.c.nō unū tm̄ ſed duo.oportet
etiam reddi forma.d. cū forma.c.ipſi aūt
ponunt ꝙ forma.b.redditur cū forma.c.
ergo oportet uideri tres formas que ſunt
d.c.b.ſimul hoc aut totū non ē ita.ſimul
ter etiam ſi eſſent ꝯtingentes nā ſi unaque
que ꝑtiam ipſaꝝ lineaꝝ reciperet affectio
nem in toto ſuo corpore.ſequeretur ex ta
ctu ut actio et paſſio.tranſiret ab una pte
ad aliquam.que ē ante ſe.ſi aūt nō eſt ita
ſꝫ in ſuperficiebus eſt que ſūt oppoſite ui
ſo.tunc non oꝫ uiſū reddi uiſui per aliqd
angulorꝝ qui ſunt extra illam ſupficiem.ſi
auteꝫ interogauerint nos dicentes.cū ꝯce
ditis ꝙ reditio huius forme cadat ī recti
tudinem ſcḋm aliquam affectionē alioꝝ ui
ſuū tangentium eam.et non alioꝝ. dicem⁹
quia certe nos nō dicemus ꝙ lux ſit ideo
ꝙ eſt recipiēs aliquid de deſcriptionib⁹
⁊ de formis ad trāſferendū eas ad aliud
ullo mō. ſꝫ dicemus ꝙ illuminatum ſolet
reddere formā ſuam ſibi oppoſito.niſi fue
rit inter ea aliquid interpoſitum . quod
eſt coloratum.ſꝫ ſi medium fuerit tranſlu
cens.ſi uero medium prius eſt recipiēs.et
poſtea reddēs.redderet omnibus uiſib⁹
quocūqꝫ mō eſſet ſitus eius ſicut reddit̄
calor omnibus tactibus quocūqꝫ modo
ſit ſitus eius. De his aūt que debēt que
ri ī hoc loco ē ꝙ ſepe uidemus formā ⁊ di
mēſionē forme ſimul una hora. ⁊ uidem⁹
ea ſepata.ſ.quia uidem⁹ ī ſpeculo ſimula
crū alicui⁹ rei.⁊ ipā uidem⁹ pſe ſepatim.et
hoc totū ſimul.⁊ fortaſſis hoc nō ꝯtingit
niſi ex duabus lineis radij.quaꝝ una diri
git̄ ad ipm ī directū.āt p angulū reuerbe
rationis. ꝯſiderem⁹ ergo hoc ſi ē poſſe.an
īpoſſibile.dicem⁹ ergo ꝙ pp iactū duarum
lineaꝝ radij ī rē uiſā.non deberet res duo
uideri.radij et.n.ſcḋm eos quo magis ꝯue
nerint partes ſup rē uiſā.⁊ denſate fuerit
certius depͥhēdētur.⁊ longius ab error̄
numeri p̄cipui ⁊.n.ex illis ꝯcedunt hoc.et
nō ꝯcedūt ꝙ cū unus radius uiderit unā
rē tm̄.ſit una.⁊ cuꝫ alius radius ceciderit
ſup euꝫ ⁊ coniūctus fuerit ei.ſit pp hoc er
ror ī uiſu. Quia ipoſſe ē eſſe ut unā rē ꝯtin
gāt duo radij ſimul.ſiue ſint duo radij pͥn
cipal'.ſiue ſint duo radij. pͥncipal' unus.
⁊ ali⁹ ex reuerberatiōe. radi⁹ ⁊.n.ſcḋm eos
corp⁹ ē.corp⁹ aūt ñ penetrat corp⁹.ſꝫ ē po
ſſibile ut radi⁹ cadat ſup radiū.⁊ ſi ꝯceſſeri
mus hac uia.ñ erit uiſio illoꝝ utrorūque.
ſ.forme rei cui⁹ ē forma ad modum tāgēdi
ſꝫ uidebit̄ unū ptactū.⁊ aliud pp receptio
neꝫ ex illo.⁊ nichil īrereſt an utriqꝫ radij
ſint extremitates lineaꝝ exeūtiū ī directū
aū un⁹ ſit ſic.⁊ ali⁹ ex later̄ p reuerberatio
nem.ergo ſi aliq̄ cauſa ē hec.ñ ē id circo ꝙ
duo radij cadāt ſuper unā rē abſolute.ſed
hoc pacto ꝙ unus radius ſolus cecidit ſu
per ipm.⁊ ali⁹ cecidit ſuper ipſū.et ſuper
aliud etiam. hec aūt diuiſio deſtruit̄ duo
bus ſpeculis ſibi oppoſitis. radij.n.hij ñ
diuidunt̄ ſcḋm hūc modū ſꝫ ſi fuerint ibi p
tes radij erūt cadētes ſup utrūqꝫ eorum
ſimul ⁊ cū hoc uiſus uidebit unūqꝙqꝫ ſpe
culū.⁊ ei⁹ ſimulacrū. una ſꝫ duo radij hic
non diuidūtur.nec ē poſſe ut unus radius
reddat unū ſimulacrū.⁊ alius aliud. unuſ
quiſqꝫ eoꝝ apphēdit id ꝙ alter. et app
hēdēs ē un⁹. oportet ergo id apprendere.
et hoc non ſicut duo.quia oportet ut uiſ⁹
apprehendat formam. uniuſcuiuſque ſpe

culi ſemel.⁊ nõ multotiẽs. Si aũt frequẽ
tatur propt̃ reuerberationẽ.⁊ poterimus
excuſare illud autẽ leui excuſatiõe uiolẽ
tie ⁊ſuſtinuerimus illud credere.nõ opor
tet ꝑpter hoc eẽ ibi iterrationẽ ergo cur
ex unoquoqꝫ ſpeculo redduntur ſimula
cra mlt̃a ita ut unũ ſpeculũ uideat̃ multo
tiẽs.cũ ipm uideat̃ ſemel ſicut ẽ et multo
tiens eius ſimulacrum. Si autẽ dicitur ꝙ
quia radius reuerberat̃ ab hoc ſpeculo in
illud ideo uidetur illud ſpeculũ in iſto.⁊
deinde qꝛ itez reuerberat̃ ab illo i iſtud
idcirco illud uidetur in iſto tunc cum ite
rum reuerberatus fuerit non uidetur ſi
cut primo uiſũ fuit.ſi autez dicitur ꝙ ṗmo
uiſum fuerit una pte radij.⁊ ſcd̃o alia pte
radij .ſi ptes fuerit reddẽtes.⁊ ñ uidẽtes
nõ reddẽt aliud.niſi ipm idẽ ſimulacrum
⁊ ex diuerſitate iactuũ ipoꝝ ſup illud cuz
ipm ſit unuz ñ ꝑueniet diuerſitas i uiſu
hoc aũt iã declaratũ ẽ.ipi.n.tenẽt ꝙ ptes
reuerberati ptrãſeunt ſup uiſuz a quo re
uerberãtur.⁊ tũc oportet ut ad ptes illas
trãſferat̃ forma ei⁹.⁊ cũ hoc ñ oportet pp
ſuã mutationẽ pp illas ut augeat̃ numer⁹
ei⁹ ꝙ apprehẽdit̃ ṗmo.⁊ ꝙ apprehẽditur
ſcd̃ario.ꝙ.n.ex forma reddit̃ unum eſt ſi
aũt ptes fuerit ꝑ ſe uidẽtes ſequet̃ ꝙ dixi
mus.cũ negauerimus uideri ſimulacrum
reuerberatum ſup illas.deĩde oportebit
ut non uideãtur ſimulacra paulo plus cũ
ipſa fuerit minora. Et fortaſſis dicetur
ꝙ radius poſtquã ſepe repetitur.lõgi⁹
ſit eius ſpatiũ.⁊ propter hoc i una quaqꝫ
uice uidet̃ min⁹ ⁊ differt ṗmum a ſcd̃o in
paruitate.oportet ergo primũ ut linee ra
diales cũ dẽſate fuerit ex reuerberatione
nõ ſint quaſi una linea que ẽ groſſior et for
tior quã ṗma.ſꝫ ut remaneant linee recur
uate alie poſite circa alia ſcd̃m ſitum ꝯtiguata exiſtentia
eaꝝ i eo ꝙ nõ ſũt unite.ſꝫ hoc iuditium in
credibile eſt.et cum hoc non conceditur
apud eos quod puitas in longitudine ſcd̃m
angulum recuruata ſit quanta eſt in longi
tudine directa deinde quid dicent de ipo
eo ſcd̃m uiſo.cum elongata fuerint ſpecula
a ſe in duplum illius ſpatij quod eſt inter
reuerberationes.ñ uidebitur paruiſſimũ
exempli gratia.ſicut reuerberaretur uiſ⁹
a ſpeculo.a.ad ſpeculũ.b.uidetur forma
b.i ſpeculo.a.deinde uiſus reuerberatur
a ſpeculo.b.ad ſpeculũ.a.⁊ forma ſpeculi
a.uidet̃ in ſpeculo.b.⁊ deinde reuerbera
tur uiſ⁹ a ſpeculo.a.ad ſpeculũ.b.⁊ uideꝛz
formã.a.⁊ poſtea cũ hoc uideret formam
b.in ſpeculo.a.⁊ longitudo que erat inter
illa duoꝝ palmorum neceſſario propter
id quod percutit radius de ſpatio recur
uato quod eſt inter oculum.et unum ſpe
culorum fieret octo palmorum.ſi aũt nos
elongaremus ſpeculum.b.a loco ſuo decẽ
palmis non uideremus ſpeculum in ipſa
puitate. quamuis mirum eſt quod dixi
mus de differentiis forme que apprehen
ditur per ſe ipſam et que apprehenditur
ex reuerberatione eius. et que apprehen
ditur ab illa duabus reuerberationibus.
hoc enim totum diſtinctum eſt penes ui
ſum.quia due forme apprehenſe ſunt uni⁹
materie.et in uno recipiente. differẽtia au
tem formarum aut ẽ ex diſiunctionibus
et intentionibus.aut eſt ex recipientibus
hee due forme in ſe ipſis una ſunt.et ſubie
ctum earum primum eſt unum. et recipi
ens eorum.ſed unum eſt cum ergo debẽt
eſſe due forme ſed ſcd̃m noſtram ſententi
am de hac abſurditate nichil ad nos. due
et enim forme ſcd̃m nos ſunt uiſe a duob⁹
recipientibus.quorum eſt eius ſubiectuꝫ
primum.et alterum eſt corpus terſum qd̃
eſt recipiens ſimulacrum ſubiecti primi
aliquo modo receptionis.et efficiens for
mam ſimulacri in oculo aliquo mõ. Dei
de contra illud mirabile de radio poſt ra
diũ hoc eſt dicendũ.ꝙ ſi res ita eſt ut dixi
mus.ſ.ꝙ radius ſcd̃s nõ debet penetrare
primũ.ſed ut contingat exterius quemõ
tangit radius reuerberatus uiſibile.et ui
det illud et non tangit niſi quantum dedit
ei contingens precedens ſi aũt uidet id
quod ille uidet ſecundum quod patitur
ab illo et receptio eius quod recipit ſit
cauſa ꝯtinuitatis ſue cum illo.deſtruitur
debitum patiendi per angulum deſignatũ
nec etiam apprehendet aliquid aliud nu
mero ab eo quod apprehendit primus ul
lo mõ.ſi aũt tetigerit alias ptes rei pter il
las q̃s tetigit aliuſ null⁹ eoꝝ appbendi cer
tiſſime. nec ambo appbẽdunt aliqd unũ.

Capitulũ de diſſoluẽda queſtione quã
induxerũt de ↄplẽdo verbo de viſibilibꝰ
inter que.ꝛ trãſlucẽtia ꝛ terſa ſunt ſitus
diuerſi.

Soluemꝰ nũc queſtiũculã ꝑdictã
que failit eos ob hoc ꝙ ꝓpinqui
tas ꝓhibet uidere.ꝛ ꝙ ĩpoſſibile
ẽ colores ꝛ figuras moueri a ſuis ſubiec
tis motu locali. hoc.n.nõ facit pro eis ni
ſi diceremus ꝙ uiſus aut alicuius ſenſuũ
ẽ abſtraere formã a materia hoc mõ.vt fõ
mã ipſã aſſumat a ſua materia.ꝛ muttet
eã motu locali ad virtutẽ ſentiẽtẽ.hoc au
tẽ nullus dixit ſʒ dicimus hoc fieri ad mo
dũ patiẽdi.paſſio enĩ nõ fit ut patiens ab
ſtrahat uirtutẽ agẽtis aut qualitatẽ eiꝰ.ſʒ
vt recipiat ab eo ſimilẽ eius. ſed alterius
generis quã ſit illa.vnde non dicimus q̃ð
viſus recipit a viſo formã ſimilẽ ei que ĩ
illo ẽ ſʒ aliã qꝛ ĩ hoc etiã ꝙ non ſentit̃ niſi
ꝓpter propinquitatẽ.ſicut odoratum.ꝛ
tactũ.ſentiẽs nõ abſtrahit formã eius.ſed
fit ĩ eo ſimilis forme eius. Sũt enim que
dã rerũ que nõ patiunt̃ niſi offendẽdo.et
ſunt quedã que cũ offẽderit diſcedit ab
eis aliquid quod eſt neceſſarium ad hoc
vt afficiat eoꝝ affectũ.ꝛ hoc ẽ in hoc loco
radius.quẽ neceſſe ẽ ↄtinuari cum forma
viſibili.ad hoc vt habẽs formã iactet ex
ſua forma ſimulacrũ.in aliud ꝙ ẽ ſimilitu
do eius ꝙ videt̃ iactare ſuũ ſimulacrũ de
bile.cũ intẽdit̃ ſup illud lux alia.vt infi
ciat ſuo colore id ꝙ ẽ illi oppoſitũ.ꝛ trãſ
ferat in illud certiſſime.cũ id ꝙ ẽ oppoſi
tum fuerit receptibile huius. quãuis hoc
fit mediãte ſpeculo.ꝛ proter hoc ꝙ eget
luce viſibili.eget etiã medio veluti inſtru
mẽto ꝙ adiuuet ap̃pꝫẽdet̃.ꝛ hoc ẽ puitas
ꝛ vt mẽſura eius habeat terminũ determi
natũ quo nullus minor põt ap̃phendi.
Quod autẽ ap̃phẽdens ap̃phendit ſimu
lacrũ ap̃phenſi.ſignificat id ꝙ remanet ĩ
ymaginatione de forma viſi. ita ꝙ ymagi
nat illud quãdo vult.ꝛ putat ymaginatũ
eſſe formã rei viſe.ꝛ ꝙ trãſlatũ ẽ ad yma
ginationẽ ꝛ motũ.ſʒ mouet̃ res ſua forma
imo ẽ aliquid extra illã ↄſimile illi. Hoc
etiã ꝙ forma remanet ĩ occulo multo tẽ
pore cum inſpexeris ſolẽ ꝛ poſtea auerte
ris te ab illo ſignificat tibi ꝙ occulus re
cipit ſimulacrũ. ſimiliter ymaginatio ca
dentis gutte videt̃ linea ꝛ gutta que mo
uetur circulariter circulus aliquis. Im
poſſibile ẽ autẽ videri diſtenſionem gutte
mote in tempore.quin ymaginetur res ĩ
duobus locis.Oportet ergo vt de hoc ꝙ
gutta prius eſt ſurſum.ꝛ poſtea uiſum.ꝛ
diſtendit ut in medio ꝛ ð hoc ꝙ gutta eſt
in vno extremo ſpatij in quo reuoluit̃ et
deinde in alio extremo eius ꝛ diſtendit̃
in medio ſimulacrũ huius.velut ſit ima
ginatũ penes te.hoc autem non fit in vno
momẽto.Oportet ergo vt ſimulacrũ eiꝰ ꝙ
ꝑceſſit.fit certiſſime pꝰ ipꝫ ꝛ remanẽſ pꝰ
ipm.ꝛ eius ꝙ ſenſimus poſterius. et fiat
ex illis diſtenſio quaſi ſenſata.ſi hec fit ꝓ
pter hoc quod forma eius impreſſa ẽ q̃ꝫ
uis gutta iam mota eſt a terio ĩ quocun
que poſueris eam.et non remanſit in illo
ẽio ſuis duobus temporibus. Sed ĩ
hoc quod dixerunt de lumine apparente
ante occulos.cauſa erroris ſui hoc eſt q̃ð
hoc non fit ſecundum eos niſi vno modo
qui putauerant non eſſe concedendum ꝙ
occulus eſt quidam habens in ſua ſubſtã
tia.aliquid quemadmodum lucentia.de
quibus prediximus in premiſſis qui in te
nebris lucet ꝛ illuminat quod eſt coram
ipſo per qualitatem quam in ſe efficit.nõ
per aliquid quod diſcedat ab eo quaſi nõ
ſit etiam poſſibile ex confricatione ꝛ tactu
contingere aliquando in tenebris igneos
radios tenues ſicut contingit ex confrica
tis in ſuperficiebus paliorum.ꝛ ex mãu
confricante puluinaria ꝛ barbam. Iam
autem patebit tibi quod ipſa pupilla po
teſt eſſe de his que in nocte lucent et illu
minant et iactant radios ſuper id quod ẽ
oppoſitum illis. Occuli et enim multo
rum animalium.ſunt huiuſmodi.ſicut oc
culus leonis et ſerpentis. et quandoqui
dem ſic eſt.poteſt illuminare tenebras
Unde multa ex animalibus uident in te
nebris quoniam illuminant rem luce pro
cedente ex occulis virtute ſuorum oc
culorum. Sed de verbo quod vna
pupilla impletur. cum altera clauditur
quis negat. quod in neruo concauo fit
corpus ſubtile quod eſt vehiculum ui

tutis uidētis ꝙ appellaꝶ ſpirit⁹ qui moue
tur aliquādo ocultādo ſe. ꝛ ſubterfugien
do. aliquādo apparēdo ꝛ ītuēdo qui cuꝫ
clauſus fuerit alter occuloꝝ fugit ociuꝫ ꝛ
tenebras naturaliter ꝛ uadit ad aliū occu
lum. eo ꝙ ꝯcauitas cōis ē eis. ſicut noue
runt auctores cyrurgie ꝓpter hoc autem
ꝙ una res impleꝶ ex alia. nō oportet ut in
natura īpleētis ſit emiſſio ꝛ exitus ꝛ pro
greſſio in terra. ꝛ diſceſſio uſqꝫ ad terios
mūdi. Sꝫ oppoſitio de ūbo ſpeculi tan
git omnes tenētes ꝙ ī ſpeculo formatur
forma ſenſibilis. Ea autē que ꝯtra hec po
ſunt reſpōderi ſunt tria. vnū quoꝝ quaſi
innitiꝶ auctoritati. uidelicet ꝙ forma nō im
primiꝶ ī ſpeculo eo modo. quo forma ma
terialis īprimiꝶ in ſuis materijs. eo ꝙ nō
ꝯiungiꝶ in illis ꝯtrarie. Sed hec forma
ꝛ eius ꝯtraria imprimunꝶ ambe ī toto ſpe
culo. Nō enī ē turpe ꝯuenire ī eo ſimul ſi
militudinē albedinis ꝛ nigredines. ſūt eiꝫ
ī eo nō ut fiat quale ꝓpter illas. ſꝫ ſicut
fit ītellectibus qui ītelligit albedinē. ꝛ ni
gredinē ſine ꝑticione ſui. Deīde quod
reddiꝶ uidēti. ē quidā ꝙ ē alicuius opera
tionis inter tria. ſ. uidēs ꝛ ꝙ uideꝶ. ꝛ ſpe
culū. ꝛ ꝯperatio hoꝝ trium nō ꝯcurrit. in
vnāquāqꝫ partē ſpeculi. qꝛ vna pars eius
reddit ipſā albedinē. ꝛ alia ipſā nigredi
nē ꝛ ē diſtinctio eoꝝ ī uiſu. Coniūctio aūt
redditus ꝛ diſtīctionis acquirit uiſu q̄le
ipſum ꝛ uiſū. hoc autē reſpōſum ego non
teneo nec ītelligo. Nec ītelligo quomodo
forma ē impſſa ī corpore materiali. ſ. ſpe
culi cū ipſa nō ſit ī eo. ꝛ aliquādo uacueꝶ
corpus ab eo cū ipſa ſit īpreſſa in eo quo
modo ergo corpus ē nō uacuatū ab ea cū
ipſa nō appareat ī illo. ſꝫ appareat ī eo for
ma quā habet. quāuis ipſum ſoleat uide
ri. aut quomodo erat noſtra diſpoſitio ī
ꝯperatione ſtātis poſt ſtāteꝫ. hic autē eſt
ꝓlixus labor. labor enī qui ē in hoc. hic ē
ꝙ qꝛ nō poniꝶ figura impmi ī ſpeculo po
niꝶ figura nō terminata. ꝛ labor etiā qui ē
hic. hoc ē ꝙ poniꝶ forma nigredinis ī cor
pore. ita vt ipſa nō nigredo ſit corpus ſibi
ꝛ concediꝶ ꝙ albedo ꝯiūgaꝶ ei ī corpore
ſimul. ꝛ poniꝶ forma nigredinis alia nigre
dine. ſimiliter forma albedinis preter al
bedinē. Sed uerbū de ītellectu ꝛ intel
lecto differemus vſqꝫ ad tempus ſuum.

Duorum autem que poſſunt reſponde
ri. vnum reſpondebimus affirmantes illō
ꝛ aliud dicemus quaſi veriſſime. Quod
autem affirmamus hoc eſt quod primo
dicimus non oportere cum aliquid neceſ
ſarium fuerit ad hoc. vt aliquid operetur
in aliud. erit illud neceſſarium. velut ſpe
culum ꝛ tranſlucens patiatur a primo id
quod patitur ab eo tertium. alioquin tenē
remus quod cum dolaretur cum enſe do
laret ꝛ ipſe. ꝛ cum in nocte incederetur ſe
cundum ducatum alicuius ſigni incederet
ꝛ ipſum. Secundo quod non eſt per ſe no
tum nec omnino manifeſtum. ut omne cō
pus efficiens debeat offendere in patiens
quamuis enim hoc inueniatur per induc
tionem impleriſqꝫ corporum. non tamen
eſt neceſſe ut omnis actio ꝛ paſſio fiat per
offenſionem ꝛ contactum. poſſibile eſt eniꝫ
vt actiones aliquorum in aliqua fiant ſine
offenſione ſicut eſt poſſibile. vt non corpuſ
agat in corpus ſine offenſione ſicut deus.
ꝛ intellectus ꝛ anima. ergo non ē mirum
ſi vnum corpus agat in aliud corpus ſine
offenſione. ꝛ ſi quedam corpora agant of
fendendo. ꝛ alia non offendendo. Nemo
autem probare poteſt hoc eſſe poſſibile.
neque quod propter diſtantiam ꝛ ſitum
que ſunt inter duo corpora ſit impoſſibile
operari vnum eorum in aliud ſine offen
ſione. Non eiꝫ ſuper eſſet. hic niſi aliquis
modus admirationis quaſi oīa corpora n̄
ſoleanꝶ operari alia. ī alia niſi propter hu
ius diſtātiam ſeperationis. Cū enim ei cō
tingeret uideri corpus agens quod agereꝫ
nō offendendo. miraretꝶ de illo ſicut mō
miranꝶ de agente abſqꝫ offenſione ꝛ q̄ñg
dem hoc ē. tūc non eſt impoſſibile. quantū
ad itellectum quod noſtra ſētētia appro
bata ꝯfirmat. ꝛ n̄ ē argumētatio q̄ deſtru
at eā. Dicem⁹ ꝙ corp⁹ lucēs ex ſe ipſo. et
illuminatū coloratū ſolꝫ agere ī corp⁹ ſibi
oppoſitū. cū fuerit receptibile ſimulacri
ſicut uiſus ē receptibilis. ꝛ fuerit iter ea
corpus ꝙ nō hꝫ colorē actionē q̄ ē forma
qualꝫ ei⁹ forma. ita ut nil agat ī id ꝙ ē mēdi
uꝫ qꝛ n̄ ē receptibile eo ꝙ ē tranſlucēs. poſt
q̄ aūt n̄ ē ꝑſe notū. nꝫ ꝓbatū demōſtratio
ne ꝙ nullū corp⁹ operaꝶ in ſibi oppoſituꝫ

mediāte trāſlucēte vllo modo. hoc aūt fu
erit pūo intellectū poſſibile Sed iā ē affir
matū per id ꝙ probauimus de qualitate
appꝓhendēdi tūc eſt poſſe. Similiter etiaꝫ
eam nō poſſibile vt loco vnius medij ſint
duo media. ſ. mediū. ⁊ aliud mediū. ⁊ loco
vnius ſitus. ⁊ uniꝰ diſtātie ſint due diſtā
tie. ⁊ duo ſint diſtātia ⁊ ſitus predicta cū
alia diſtātia ⁊ ſitu alio. Et loco huius ſo
lius medij trāſlucentis ſit mediū ꝙ ē co
loris terſi cū trāſlucente. Et ī loco diſtan
tie oppōis inter ipſū. ⁊ hoc trāſlucens il
luminatū. ſit diſtātia ⁊ oppoſitio cum illo
terſo habēte diſtātiam ⁊ ſitū predictū. cū
lucēti illuminato viſibili. ergo hoc corpꝰ
cuius oppoſitꝰ ꝫ habet duo media. ſ. ter
ſum ⁊ trāſlucēs. ſolet agere ī omne ꝙ op
ponit̄ ſibi oppoſitū ⁊ terſū cū omne oppo
ſitū habet ꝯſimilem ꝓprietatem. quāuis ſit
terſū poſt terſū ī infinitū. cū fuerit vtrun
qꝫ in ſitu diffinito actionē que eſt qualis
eius forma. ita ut nō agat aliquid ī trāſlu
cēte vllo modo ergo trāſlucēs ⁊ terſū ſūt
duo neceſſaria ad hoc ut vnū operet̄ ī ali
ud ꝙ nō fit ī illa duo. Et cū ita fuerit et
ꝯtingerit ut ſimulacrū terſi veniat ad vi
ſum cū ſimulacro alterius ſimul. ⁊ viſum
fuerit utrūqꝫ ī una pte vidētis putabiꝰ
ꝙ ſimulacrū appareat in terſo. ⁊ hō ē ꝯtra
rio ei ꝙ dicit̄ de radijs. Modus autēꝫ
ad quē accedimus. hic ē. ſ. ꝙ non oportet
vt omne īprimens īprimat ī aliud ſimilitu
dinē ſui. qꝛ ſicut ē poſſibile īprimere in ali
qd ſimilitudinē ſui ſic ē poſſibile ut nō ī
primat in aliud ſimilitudinē ſui. poſſibile
eſt autē ut lucēs īprimat aeri aliquā īpreſ
ſionē que nō eſt ex hoc ꝙ formet̄ forma ſi
milis forme lucētis ⁊ illuminati. Sed ut
imprimat aeri tale qd ꝙ non appꝛehenditur
ſenſu viſibili. neqꝫ vllo alioꝝ ſenſuū. niſi ī
ſupficie aeris que finit̄ apud lucens ⁊ op
ponit̄ parti ī qua ē habens ſimulacrum ⁊
ꝓpter hoc poſſibile ē ut īprimat terſo ali
quam impreſſionē. aut mediāte nō trāſlu
cente. aut nō mediāte. poſtea trāſlucens
aut terſum operatur ī inſtrumētum uiden
di. aut pricipaliter aut mediāte ſua impſſi
one in ſuperficiem aeris qui ē ad partem
eius īpreſſionē que ē qualis forma eius.
ꝙ exigit vtrūqꝫ illorum pricipaliter. er

go unumquodqꝫ agētium agit actionē di
uerſam ab eo quod eſt in eo. ſ. agens uiſi
bile ꝙ agit ī tranſlucēs aut terſum. ⁊ trāſ
lucens aut terſum quod agit in uiſum. Et
multa ſunt huiuſmodi. ſ. ut aliquid agat
actionē diuerſā ante ſuā. Et deīde ipſum
in quod agit operetur in aliud tale qualꝫ
eſt natura primi. ſicut eſt motus ex quo
accidit in aliquod corpus calor quod cuꝫ
in caluerit ex calore illius accidet aliꝰ mo
tus a primo motu numero. ſed ei conſi
milis in ſpecie. Contingit autem uidere
reuerberari a ſpeculo formam ⁊ colorem
in pariete. tamquaꝫ ſita ſint ī pariete que
non mouentur ſecundum ſitum uidentis
neque ſunt ſita aliquo modo in ſpeculo.
ſed ſciuntur uenire a ſpeculo ad parieteꝫ.
que ⁊ ſi uideantur in ſpeculo non tamen
uidentur ſita in eo. ergo ſpeculuꝫ impreſ
ſionem impreſſit qualꝫ nō exiſtit in eo. ſiīr
diſpoſitio uiſus. Sed de uerbo reper
cuſſionis ex aqua iam dixerunt aliqui au
ctores. ſcientie de radijs. quod radiꝰ cū ca
dit ſuper eam expanditur. ⁊ refrangitur
primum ⁊ occupat maiorem locum. deīde
uidetur in maiore quam id quod opponi
tur illi. Sed de auctoribus ō ſimulacris
aliqui dixerunt quod cauſa in hoc. hoc ē.
ſ. quod aliqua pars eius quod eſt oppoſi
tum propter quod eſt ſpeculum. ⁊ alia eiꝰ
pars reddit. propter hoc quod penetrat
oppoſitū. Et non eſt lōge putari quod to
tum reddit ideo quia eſt ſpeculum. ſꝫ ſpe
culum quod eſt inter diuerſū eſt a ſpecu
lo uiſibili quod ē extra. Dixit ſciēs unus
ex antiquis oppoſitoribus. quod quia ui
ſui deeſt ſubtilitas uidendi. contingit ei
uidere longius ⁊ ſpargi uiſum. ex inſpecti
one ⁊ augeri ſimulacrum. poteſt autem hō
dictio confirmari ſic ut dicatur quod id
ꝙ ſolet uideri alicuiꝰ elōgationis. ⁊ alicu
ius mēſure cū putat̄ lōgius quā ſit ⁊ non
fuerit uiſa eius mēſura. que debꝫ uideri
pp elōgationē illā. ſꝫ maior illa cū certe ꝓ
pinquius fuerit. uidebitur eius menſura
maior quam menſura debita ſue elōgati
oni uideretur ergo maior ſolito. deinde
eget multa conſideratione. ut certifica
tor originum percipiat hoc. et fiat eius
modi. ne ſibi in hoc ueritas obſcuretur

ergo hec queſtiuncula nō ē magis propria vnius ſententie quā alterius. Nā diſgregatio quā dixerūt auctores diſgregationis vel fractionis. ſi ē ex percuſſione. cū remanſ ī ſua diſpoſitione. ⁊ cū iterū repcutitur dirigiſ. nā ⁊ eni radiū ē penetrare i directū Si autē hoc ē impoſſibile. quid ē ī radio qui penetrat illud. cū offēdit in illud. ⁊ poſtea augeſ res in pfūdo. cū accidit ei. ut cū eius pfūditate augeaſ fractio. ⁊ cur cū extenſione eius nō augeſ rectitudo. qz quātum ad īellectū oporteret ut accideret ei propter extēſionē repcuti. ⁊ nō expādi.
Et omnino quā bonū ē id ꝙ dixit auctor primus. ſ. ut viſibile veniat a latitudīe ad coangustationē ⁊ colligaſ ibi. hoc enim ē plus adiuuās ad certificandū eius formā quā ut vidēs egrediēs ſit ab occulo. ⁊ diffundaſ ī latitudinē. Quod autē debet annecti huic loco ē id qđ dicemus de ſitibus viſi. ⁊ vidētis ⁊ ſpeculi. Dicemus igitur ꝙ aliqñdo accidit ut viſū ⁊ vidēs. ⁊ lucidū ſint ī uno trāſlucēti. aliquādo aūt cōtingit ut lucidū ⁊ uiſū ſint ī tranſlucētib⁹ inter que ſunt ſupficies. Si autē fuerit ſitus ſupficiei ī oppoſitione que ē inter uidens ⁊ efficiēs lumē nō uidebiſ illa ſuperficies ſicut ſupficies celi ⁊ aeris. Si uero ſupficies fuerit hec. ſicut ſupficies aque ⁊ nubiū ī aere ⁊ lucidū nō ē in hac oppoſitione in ipa ſupficie reuerberabiſ lux q̄ venit a lucido ad viſum. ⁊ videbiſ ſepata Jam autē ſciſti quid ſit reuerberatio.
Si uero infra ſupficiē in qua reuerberatū fuerit uiſibile demōſtrabit illud pp hoc ꝙ eſt ſpeculū. aut ibi fuerit parificatū ei ꝙ opponiſ uiſibili fuerit detectū uidenti Si uero rectum fuerit erit ſpeculū in loco quo oſtēdet ſe linea que exit de uiſu. ⁊ ppendiculus erit exiēs de uiſo. ꝙ ē in aqua per ꝙ reddiſ eius ſimulacrū in rectitudinē. Si eni piecteris anulū ī pelui in aqua nō pōt uideri cuz illa poſtea īpleueris aq̄ videbiſ. Si uō uiſū fuerit extra trāſlucēſ mediū preter trāſlucēs in quo ē vidēs lucidū. trāſlucens mediū demōſtrabit illđ Si autē nō fuerit ita. ſz fuerit ex pte uidētis ſupficies illius trāſlucētis nō oſtēdet niſi fecerit ei colorem extraneuz pp aliqđ ꝙ iponiſ ex altera pte ad hoc vt videaſ.

Capitulū qualiter vnū uideſ duo.

Jcemuſ ꝙ hoc ꝙ unū uideſ quaſi duo nimis ē ɔſiderādum ex eo enim pedent auctores de radiis dicēteſ quod quia viſio fit propē aliquid ꝙ egreditur de uiſu. ⁊ offendit in rē uiſā ⁊ deinde ɔtingit refringi eius ſitū penes uiſum. Oporteret ut id ꝙ eſt unū uideatur quaſi duo diſcreta. ⁊ uideāſ duo. ⁊ neſciunt ꝙ ex hoc ſequiſ eos abſurditas magna. Si eni videre fieret tactu ſumitatuz radiorū qui ɔueniūt ſup id. tūc deberet videri ī vnaquaqz diſpōne vnū. ꝙ nō ipe diret refractio. ſiue tactu radiorꝫ refractorum. Uerū eſt autem quod ſimulacrum viſi reddiſ mediāte trāſlucente membro receptibili apto. leui illuminato. ita ut nō recipiat illud ſubſtantia tranſlucētis alio modo ſecundum quod eſt ipſa forma. ſed cadit in illud. ſecūdum oppoſitionem non in tempore. primum autē cui imprimitur ſimulacrum viſi eſt humor criſtaloidos penes quem non conſiſtit certe videre. Alioquin vnū videreſ duo. duo enim ſimulacra ſūt in criſtaloidis. ſicut cuz tangitur ad vtraqz manu ſunt duo tactus.
Sed hoc ſimulacrum redditur a duobuſ neruis concauis vbi coniunguntur in modum crucis qui ſunt duo nerui quorum diſpoſitionem aſſignabimus cum loquemur de cyrurgia. quaſi enim ex forma exteriori venit ī extimationem piramidis rotunda. ita ut iacet angulum ſuum ultra ſuperficiem criſtaloidos. Similiter ſimulacrum in quo ē criſtaloides mediāte ſpiritu reddente qui eſt in neruis contingentibus ſe redditur effectioni piramidis. ⁊ offendunt ſe due piramides cancelaſ ibi ⁊ unitur ex eis forma ſimilitudinaria una penes partem ſpiritus qui geſtat uirtutē uidendi deinde ꝙ eſt poſt hoc eſt ſpirit⁹ reddens ꝙ uidetur. nō apprehēdens iterum. Si autē diuidereſ iterū apphēnſio pp diuiſionē neruorꝫ ⁊ iſte reddēs ē de ſbſtātia uidētis penetret ī ſpm qui eſt repoſitus in pmo uentriculo cerebri. et imprimitur iterum forma uiſa in ipſo ſpiritu. qui eſt gerens virtutem ſenſus comunis et ſenſus comunis recipit illam formam.

et hec eſt perfectio videndi. Uirtus
autẽ viſibilis ẽ extra ſenſũ comunẽ quam
uis emanet ab eo. uolo autẽ dicere ꝙ uir
tus uiſibilis uidet ⁊ nõ audit. neqȝ olfa
cit neqȝ tãgit. neqȝ guſtat. v̄tus uero ſẽſuſ
comunis. videt ⁊ audit ⁊ ce. ſicut ſcies po
ſtea deĩde hec v̄tus que ẽ ſenſus comuĩs
reddit formã aliꝗ pti ſpiritus que ẽ in con
tinua cũ parte ſpiritus que vehit ipſũ ⁊ ĩ
primit ĩ illam formã ipſã ⁊ reponit eã ibi
apud v̄tutem formalẽ que ẽ ymaginatiua
ſicut poſtea ſcies que recipit formã ⁊ con
ſeruat eã. Senſus ⁊ enĩ comunis ẽ recipi
ens formã. ſȝ nõ retinẽs. ymaginatiua uõ
retinet ꝙ recipit illa. Cauſa autẽ hec ẽ
ꝙ in ſpiritu ĩ quo ẽ ſenſus comuniſ nõ exi
ſtit ĩpreſſa forma exterius apphenſa. niſi
quã diu operatio pdicta inter illã ⁊ rẽ ui
ſam fuit preſens. aut ſtatĩ futura. cũ autẽ
abſens fuerit uiſũ. delebit̃ de eo forma. ⁊
nõ exiſtit tãto tẽpore ꝙ attendi debeat. ſȝ
inquãtuȝ in quo imaginatiue forme ſunt
exiſtẽtes quãuis a lõgo tempore abſenta
te fuerit ſicut ĩ primo manifeſtabit̃ tibi
forma autẽ cũ fuerit ĩ ſenſu cõi erit in eo
ſenſata certiſſime. ita ut ſi iprimaret̃ ibi
forma nõ uideri eẽ. nõ ſentiet̃. ſicut ĩ ama
ritudine yris. Cũ autẽ fuerit ĩ imaginatiõe
erit ĩ ea nõ ſenſata certiſſime ita ut impri
mat̃ forma ibi nõ uiri eẽ ſentiet̃. deĩde for
ma que ẽ ĩ imaginatione penetret poſteri
orẽ uentriculũ. cũ uoluerit v̄tus extima
tiua. ⁊ eleuauerit uermen ⁊ de duob⁹ m̃
bris que terminant̃ penes uermẽ fecerit
vnũ ⁊ ↄiunget̃ forma cũ ſpiritu. qui gerit
virtutẽ extimatiuã m̃diãte ſpiritu qui ge
rit v̄tutem imaginatiuã que vocat̃ ĩ homi
nibus v̄tus cogitationis. ⁊ forma que erit
ĩ imaginatiua ĩprimet̃ in ſpiritu uirtutis
extimationis. ⁊ uirtus imaginationis deſ̃
uit v̄tuti extimationis reddẽs ei ꝙ eſt in
imaginatiua. Sed hoc nõ retinet̃ ĩ effectu
in v̄tute extimationis. niſi quãdiu fuerit
aptus trãſitus vt duo ſpiritus offendant
in ſe. ⁊ due uirtutes occurrãt ſibi. Sȝ cũ re
ſpuerit eã v̄tus extimationis. delebit̃ ex
ea forma illa. Probatio autẽ certitudiſ
huius rei. ſ. ꝙ exiſtẽtia huius forme ĩ exti
mationẽ ẽ exiſtẽtia eius ĩ imaginatione.
hoc ẽ autẽ ꝙ imaginatio ẽ quaſi ↄſuatrix

⁊ forme que ſũt ĩ eo nõ ſunt ſemp imagĩa
te ab anima in effectu. Si enim ita eſſet
imaginatio. ſimul deberet imaginari mul
tas formaſ qualiſcũque forma. eſſet in ima
ginatione. ſed neque hec forma in imagĩa
tione eſt admodum eius quod eſt in potẽ
tia. Si enim ita eſſet oporteret ut creatu
re extiationes reddirent ad eam iterum
Sed ſunt repoſite in illa. Extimatio uero
mediante uirtute cognitionis aut imagina
tiue offendit eas anime. ⁊ penes eam cõſi
ſtit redditio formarum ſenſibilium. Sed
memorialis eſt propter aliud ſicut poſtea
oſtendemus. Iſta fundamenta oportet
vt ſint in promptu penes te. ⁊ deinde red
dibimus ad noſtrum propoſitum dicẽtes
quod cauſa videndi vnum duo quadru
plex eſt una enim eſt contorſio inſtrumen
ti quod reddit ſimulacrum quod eſt ĩ cri
ſtaloide. duorum neruoꝛuȝ ita quod duo
ſimulacra non redduntur uni loco. indiſ̃
ctum. ſed unum quod que illorum tendit
ad partem uirtutis viſibilis per ſe due
enim linee duorum ſimulacrorũ non trã
ſeunt eo tranſitu qui ſolet cancelari. cuȝ
per tranſeunt contactum duorum neruo
rum. Oportet ergo ex hoc ut ex uno quo
que ſimulacro. quod uenit ex criſtaloide
imprimatur ſimilitudo per ſe. ⁊ in parteȝ
uiſibilis ſpiritus per ſe. Erunt quaſi duo
ſimulacra ex duabus cauſis diſcretis. ex
trinſecus. ideo quod non vniuntur due
linee egredientes ex eis ad centrum duo
rum criſtaloiduȝ. que ſunt penetrantes
duos neruos concauos. ⁊ propter hãc cãȝ
res apparent multe diſperſe. Secunda
autem cauſa ẽ motus uiſibilis ſpiritus. ⁊
eius cõmotio ad interiora dextrorſum ⁊
ſiniſtrorſum. ita quod pars apprehendenſ
pertranſiũt terminuȝ ſuum qui eſt ei deſi
gnatus naturaliter. et tendit uerſus partẽ
duaruȝ criſtaloidum motu fluctuante et
vacillante ad hoc ut deſcribatur in illa ſi
mulacrum. et ſimilitudo. antequam cance
lentur due piramides. et tunc propter h̃
apparent duo ſimulacra. et hoc eſt ſicut
ſimulacrum quod ſemel deſcribitur a ſo
le in aqua ſtagnante et quieta. et quod de
ſcribitur ex ſole fluctuante deſcriptione
iterata. Quia angulus q̃ habet̃ inter lineã

viſus directi ĩ aquã ⁊ lineã ſolis directaꝫ ĩ aqua penes quẽ angulũ ↄſiſtit noſtrũ ui dere. ad modũ quo de ſpeculo reddit̃ no bis aliquid nõ remanet vnuſ. qꝛ mouet cũ cõmotio ad multa. ⁊ multiplicabit̃ iſte an gulus. ⁊ ĩprimet̃ ĩ eo ſimulacrũ plus quã vnũ. Cauſa autẽ tertia ẽ ex ↄcuſſiõe mo tus ſpiritus latẽtis qui ẽ ultra bifurcatio nẽ ante ⁊ retro. ita ꝙ habet duos motꝰ ad duas ptes ↄtrarias. vnũ motũ ad ſenſũ co munẽ. ⁊ aliũ motũ ad ↄtactũ duoꝝ neruo rum ad hoc vt forma ſenſibilis reddatur ei iterũ ante quã deleat̃ id ꝙ reddit̃ ſẽſui comũi. ⁊ quaſi ſtati cũ reddiderit formã ſenſui cõi reddeat aliqua ps eius ad reci piendũ ꝙ reddit vͤtus viſibilis ꝙ fit pp velocitatẽ motus. quaſi enĩ deſcribit̃ ĩ ſpi ritu recedẽte forma. ⁊ ipſe dat eã ſenſui comuni. Omne autẽ deſcriptũ habꝫ aliꝙ tẽpus exiſtẽdi quouſqꝫ deleat̃. Cũ autem mota fuerit a ſuo termino recipiẽs prima pars ſpiritꝰ ex ↄcuſſione ſui motuſ. ſequi tur alia pars que recipiat ſicut ⁊ prima. antequã deleat̃ de pria. ⁊ mouet̃ ſpiritus pp ↄcuſſionẽ ad partẽ anteriorẽ que erat ĩ oppoſito viſibilis ⁊ appͤhẽdit illud dein de mouet̃ ⁊ nõ remouet̃ ab eo fõma ſubi to. ſꝫ ẽ in eo vͤſus aliã ptẽ que ẽ etiã forme receptibiliſ. deĩde appͤhẽdit ẽt formã alia ps eo ꝙ habet̃ ĩ oppoſito pp ꝙ appͤhẽdit formã ſuccedẽte pte prima. cuius cauſa ẽ ↄcuſſio. ⁊ cũ ita fuerit erit ĩ vna quaqꝫ ea rum forma viſibilis. ymaginatia. ⁊ enĩ for ma nũdũ deleta ẽ a pria pte recipiẽte que reddit ſẽſui cõi. aut que nõ reddit ei. quo uſqꝫ imp̄mat̃ in ſecũda. Differẽtia autẽ inter hãc cãꝫ ⁊ priorẽ hec ẽ ꝙ hic motus ↄcuſſiõis ẽ ante ⁊ retro ille autẽ erat dex trorſũ ⁊ ſiniſtrorſũ. ⁊ pp huiuſmõi cauſã id ꝙ ẽ velocis motus ad duas ptes videt̃ quaſi duo. antequã enĩ deleat̃ eiuſ forma a ſenſu comuni. ⁊ ipſũ ſit ad vnã ptẽꝫ. ⁊ ui det. ipſũ uiſus cũ ipſũ ſit ĩ altera pte. ⁊ cõ currũt ſimul due eius appͤhẽſiones que fiunt ĩ duabꝰ ptibus. ⁊ ob hoc cũ mouet̃ pũctũ ſup aliquod circumuolubile videt̃ linea circularis. Cũ uero extẽd ĩ pũctum ſubito ĩ directũ. videt̃ quaſi linea directa Similitudo autẽ huiuſ motus ẽ vͤtigo. Cũ enim contĩgerit aliqua cauſaꝝ q̄ ſeri

ptesũt in libris phiſicẽ que moueat ſpiri tum qui ẽ in anteriore ventriculo cerebri circulariter. ⁊ vͤtus viſibilis reddiderit il lic forſam ſenſatã ꝑpter ſpiritũ qui eſt re ceptibilis eius uirtutis. nõ quieſcit ĩ loco ſuo. ſed mouet̃ ⁊ ſuccedet alia pars que recipiet ipſã formã poſt receptionẽ illius antequã deleat̃ de illa. ⁊ ſicut circulariter ⁊ ob hoc. vident̃ viſibilia circũferi ⁊ per mutari apud videntẽ. Qꝛ autem circũfer tur nõ eſt uidẽs quod variat̃ circa id qđ videtur. Cum autẽ recipiẽs fuerit fixum ⁊ motũ uiſum. citiſſime mouebit̃ ſine du bio eius ſimilitudo interior ab vna parte recipiẽtis ad aliã. Si enim ſimilitudo cõſi ſteret in ipſa vna parte comperatio recipi entis cũ recepto eſſet vna ⁊ eadem. Cuꝫ igitur acciderit gerẽti ſimulacrum moue ri a loco ſuo mouebitur ſimulacrum ſine dubio. ⁊ mutabitur eius comperatio ad corpus. quod eſt extra ⁊ continget illud quod contingeret ſi id quod eſt extrinſe cus moueretur. Item qui ĩſpicit aquã cito deficientẽ videtur ei ipſa moueri ad vnam ptem. ⁊ cadit ĩ aliam. Cauſa autem huius eſt. quoniam uidetur ei quod omĩa moueantur contra motum aque. Ex ue hementia quoqꝫ motus propter quam ꝓ uenit uelocitas ſeperationis. videtur qđ ſeperatio fiat ex duabus partibus. Cau ſa huius eſt motus ſimulacri in recipien te et quod fixum eſt in omni parte ĩ qua ponit̃ fixum aliquo tẽpore. Debes autẽ ſcire quod preter has cauſas ẽ ibi alia cã materialis adiuuãs illas que ẽ huius. ſ. ꝙ ſubſtãtia ſpiritus eſt ſubſtantia ultim̃ ſb tilitatis. ⁊ uelocis obedine ad recipiẽduꝫ motum rei ut cum contingerit in eo cauſa propter quam debeat mutari ſimulacruꝫ ab una parte ad aliam. ſequetur moueri ſubſtantia ſpiritꝰ in aliquo motu indirec tum illius partis quamuis ſit paruiſſimꝰ ille motus. Cauſa autẽ huius ẽ qm̃ una queqꝫ vͤtutũ appͤhendẽtium impellit̃ na turaliter ad ſuũ compͤhẽſibile ita ut quaſi delectet̃ cũ illo. Cũ vero ĩpellit̃ ad illud ĩclinat̃ gerulus eiuſ ad illud. ⁊ pp hoc ſpi ritꝰ uiſibilis totus impellitur ad luceꝫ. ⁊ retrahitur a tenebris naturaliter. Cum autem ſimulacrum impellitur ad vnam

ptē ſpirit⁹ et nō ad aliā ꝟtus quaſi īpelli
tur cū ſuo īſtrumento ad ptē īclinationis
ſimulacri. Inſtrumentū et enī obedit illi
ad ptem quaꝫ petit virtus .⁊ propter hoc
ꝯtingit ī ſpiritu motio ad illā partē prop
ter ſubtilitatē ſibi et ſuā uelocitateꝫ ad re
cipiēdū motū tanꝗ̄ ſequatur motū ſimu
lacri. ⁊ proptͤ hāc cauſā cū incepit homo
inſpicere aliquid ꝙ circū uoluitur uidēt
ei omnia alia circuꝫ volui eo ꝙ contigit in
ſpiritu motus circularis ex hoc ꝙ ſequi
tur motuꝫ ſimulacri ⁊ propter hoc cū īſpe
xerit ꝙ cito mouet̄ īdirectū ꝯtingit ī ſpi
ritu motus rectus ⁊ ecōtrario illius mo
tus ptis pars enī motus rei ē ꝯ̄ria pti mo
tus habentis ſimulacrū. Oportet ergo ui
deri omnia moueri.ꝯ̄ illam ptem. ſimula
cra enī reū nō ſūt fixa. Quarta autē ca
uſa ē ꝯcuſſio mot⁹ qui contingit īforami
ne uue.tunica enim uuea eſt facile moueri
taliter ꝙ dilatatur per eam foramen. aut
coanguſtatur aliquādo foris aliꝰ intus et ī
directum.uel ī obliquū.et ex eius expul
ſione foris oportet ut ꝯtingat anguſtatio
et dilatatio foraminis.et ex eius expulſio
ne intuſ oportet ut ꝯtingat ꝯſtrictio et cō
tractio foraminis.cū aūt ꝯtingerit foramē
anguſtari uidetur res maior. Cum uero
dilatatur uidetur minor.aut ꝯtinget cum
inclinabitur ad unam partē uideri ī alio
loco.et ꝯtinget quaſi primum uiſū ſit pre
ter uiſū ſm̄.ſꝫ precipue cū apparuerit alia
forma.ante quā deſtruat̄ prima. Poteſt
aūt hic aliquis dicere.cū non exiſtit forma
eadē cū motu receptionis. ut cū recipiens
declinauerit ab oppoſitione deſtruat̄ for
ma in ipſo.et ꝯtingat forma in eo ꝙ ſucce
dit loco eius.et ñ ſint due forme nec duo
uiſus.nec ꝯtinuet̄ linea pūcto.nec uideant̄
res circulariter moueri. Dicemus quo
niā ñ longe eſt quod ſpirit⁹ qui ē comūis
ſēſus ñ ſolet tenere formā propter oppoſi
tionē tm̄.quā non retineat poſt oppoſitio
nem magno tēpore.vnde ñ eſt ſicut reten
tio luminis ab illuminato per lucē que de
ſtruitur ſubito.nec ſicut retētio ſcripture
in lapide que durat longo tēpore.ſed eſt ī
ter utrūqꝫ.et eius claritas quātum eſt ad
formā eſt cauſa quam adiuuāt et ꝯfortant
poſt oppoſitioneꝫ alio tēpore.cauſe quas

inuēnies predictas in eo ꝙ adiuuat motū
eius et reuocat ad naturaꝫ ſuaꝫ coloq̄mur
de his.et ex hoc ſciet̄.ꝙ hoc ꝙ ſpūs latens
recipit ſimilitudines uiſibiles ñ eſt ſicut
receptio ſimulacri ſimplicis ꝙ aufert̄ cuꝫ
remotione oppoſitionis. Uerum ē aūt
ſenſus eſſe hos diuulgatos. et quod natu
ra ñ mouet̄ ab uno gradu animalitatis ad
alium gradum ſuperiorem niſi poſt quam
perfecerit quicquid eſt in gradu illo. ex
quo ſequitur omnes hēri apud nos. ſed q
ꝯtendit declarare hoc. ſilogiſmo neceſſa
rio laborauit in ſuperfluum.quia quicq̄d
dixerunt de hoc.non eſt probatū nec ego
inteligo illud quaſi probatum.ſi aūt alius
ītelligit diſcatur ab eo ex̄ tractatū noſtrū
ſenſus enim ſinguli. et ſenſibilia. ſūt illud
quod diximus.ſūt aūt hic ſenſus comūes
et ſenſibilia comunia.loquemur aūt de ſē
ſibilibus comunibus dicentes. quod no
ſtri ſenſus aliquādo ſentiunt cum eo qꝺ
ſentiūt alia.que ſi eēnt ſola per ſe ñ ſētirē
tur. Hoc aūt ſunt dimenſiones numeri.
ſitus et motus.et quietes.et propiquitas
et elongatio et ꝯtactus. et cetera ab his q̄
ꝯtinentur cum iſtis.h̄ enim non ſētiuntur
accidentaliter. ſenſatum et enim acciden
taliter eſt id quod non ſentitur certiſſime
ſed eſt coniunctum cum eo quod ſentitur
certiſſime.ſicut hoc quod ſentimus patrē
platonis.et fratrem ſocratis. ſenſibile et
enim eſt color et figura.ſed quia contigit
hoc eſſe ꝯiunctum cum alio ab ipſo relati
ue.ideo diximus nos ſenſiſſe relatiuum.
cum nos non ſenſerimus illud ullo modo
neque enim eſt in anima noſtra ymaginatō
et deſcriptio patris platonis.ex hoc qꝺ ē
pater illius.quaſi ipſa ymaginatio et deſ
criptio ſit aquiſita per ſenſum aliquomō
ſed figura et numerus.et cetera ex eis ꝗ̄
uis non ſentiuntur per ſe ſola.tamen eox
deſcriptio et ymaginatio ſequitur ymagi
nationem eius quod ſentitur uel apprehē
dit̄ ex h̄ ꝙē color aut calō aut frigiditas.
ita quod deſcriptio eorum que ſunt hꝰ
in ymaginatione non poteſt eſſe ſine illis
etiam.non oportet aūt ut eaꝫ aliquid fue
rit apparens uel apprehenſum ab alio in
aliquo.mediante. aliquo propter hoc ſit
ut apprehenſaꝫ uere. multa enim ex rebꝰ

que ſūt certe. ⁊ n̄ accidentaliter. n̄ ſunt ni
ſi mediantibus alīs. hec aūt ſēſibilia cōu
nia. quia ab his ſenſibus poſſibile fuit ap
prendi ideo non egerunt alio ſenſu uno qꝛ
apprēdi ſine medio fuit īpoſſibile fuit etiā
impoſſibile eē aliū ſenſū pſe. Uiſus autē
apprendit magnitudinē ⁊ numerū et figu
raꝫ ⁊ ſitū ⁊ motū ⁊ quietē mediāte colore
⁊ uideť ꝙ apphenſio motus ⁊ quietis pci
piatur uirtute alia preter ſenſuꝫ. Tact⁹
aūt apprehēdit hoc totū mediāte duritie
aut mollitie in pleriſque uero fit aliquan
do mediante calore ⁊ frigiditate. Guſtus
quoque apprehendit ſapore cum guſtaue
rit guſtuꝫ multum diffuſum ⁊ apprehēdit
numerū cum inuenit plures guſtus ī cor
poribus. ſed motum et quieteꝫ. et figurā
quaſi apprehendit etiam ſed debiliter. ſꝫ
iuuatur ad hoc tactu. Sed p olfatum
quāuis n̄ apphēdať magnitudo nꝫ figura
neqꝫ motus neque quies tali apprenſione
que uideatur olfacienti. tamen apprehen
ditur per ipſum numerus et uidetur olfa
cienti. anima aūt eſt que apprehendit alio
mō argumētatiōis. ⁊ extiatiōis ſcit. n. ꝙ id
cuius odor deficit ſubito iam abijt. et id
cuius odor ſupereſt ad huc pmanet Au
ditus uero non apprehendit magnitudinē
ſed oſtēdit eam anime oſtēſione aliquādo
fallaci qđ fit ex hoc qđ ſonos maiores cō
perat magnis corporibus qui ſepe ↄtigūt
ex paruis corporibus uel econuerſo. aliqñ
do apprehēdit numeꝝ. et aliquando app
hendit motum. et quietē per tenorem uel
defectū q accidit ſono ptracto. ⁊ quod di
uerſitas iui defectus eſt ex hoc quod rēo
uatur ſibi illa protractio. ſꝫ hec apprehē
ſio fit propter hoc quod anima ſolet app
hendere quedam que uſu nouit. fallit tn̄
multotiens. et poſſibile eſt ut audiatur ſo
n⁹ geris rei. eo mō quo audiť ſon⁹ mobil'
⁊ ſon⁹ mobil' quēadmodū auditur quie
tis ſonus. ergo nō oportet credi huic oſtē
ſioni. que non eſt neceſſaria niſi quia iam
ↄtingit in pleriſqꝫ. figuram uero non ap
hendit auditus niſi figuram ſoni non cor
poris. quod aūt auditur de ↄcauo. et ſciť
propter hoc eius ↄcauitas. hoc eſt quod
accidit aīe. et cognoſcit aīa ſm modū ↄſi
derādi et diſcendi. qualiter uſus eſt ī illo.

Uideť aūt quod diſpoſitio uiſus ī mul
tis que apprehendit eſt etiam qualis ē hu
ius diſpoſitio. ſꝫ apprehenſio uiſus in eo
ꝙ apprehendit de hoc eſt manifeſtior ⁊ h
ſunt ſenſibilia que uocantur comunia. eo
ꝙ ↄueniunt in illis plures ex ſenſibus. nu
merus eſt qui magis debet uocari comu
nis. omnes enim ſenſus cōueniunt in illo.

Jam aūt putauerunt aliqui hominum
quod hec ſēſibilia comunia habēt ſēſum
exiſtētē in animalibus in quo ↄueniunt. et
a quo apprehēduntur. ſꝫ n̄ eſt ita. tu enim
ſcis ꝙ quedā ex his apprehenduntur per
coloreꝫ. qui ſi nō eſſet n̄ apprehendereť. et
quedam apprehendūtur per tactuꝫ. qui ſi
non eſſet non apprehenderētur. ſi aūt poſſi
bile eſſet aliquod iſtoꝝ apprehendi ſīe me
diante qualitate que eſt primum apprehē
ſum ab alio iſtoꝝ ſenſuū. tūc eſſet hoc po
ſſibile. ſed uti nobis fit īpoſſibile apprehen
deť illud niſi mediāte apprehēdēte quod
apprehēdit ſēſu cognito. aut ſignificatiōe
ſine mediante. ſenſu. hoc non hēt ſenſum
comunē ullomō.

Expleta ē pars tertia ſexti de naturali
bus. īcipit ps quarta. capitulū inq̊ ē v̄bū
cōunē de ſēſib⁹ exteriorib⁹ q̊s hēnt aīalia

Senſ⁹ aūt qui eſt comunis ali⁹ ē ab
eo quē tenēt illi qui putauerunt
ꝙ ſēſibilia comunia haberēt ſēſū
comunē. nā ſēſ⁹ comunis ē uis cui reddū
tur oīa ſēſata. ſi enim non eſſet hec uirtus
que apprehenderet colоratū et tactū nos
nō poſſemus diſcernere inter illa. neqꝫ di
cere ꝙ hoc nō ē illud. dicamus aūt quod
hec diſtīctio et ſi nō fiat ab intellectu. ta
men oportet pculdubio ut ītellectus in
ueniat ea ſimul quouſqꝫ diſcernat ea īter
ſe. ſm eni ꝙ ſūt ſēſata. et ſm ꝙ reduntur
a ſenſatis n̄ apprehēdit ea ītellectus. ſicut
eni poſtea declarabim⁹. aliquādo aūt nos
diſcernim⁹ inter illa. oportet ergo ut ↄiū
cta ſint apud diſcernētē aut ī ſua eſſētia.
aut extra eaꝫ. īpoſſibile eſt aūt hoc fieri in
tellectu ſicut poſtea ſcies. oportet ergo ut
ſit h in alia uirtute. ſi enim non ↄiūgerenť
in ymaginatione animalium que carent in
tellectu. non inclinarentur deſiderio pro
proprio ad dulcedinem. ſ. quod res queē
huius eſt dulcis cum uiderent eam. nō ap

peterent ad comedendū.et pꝛetér hoc ſi
non eſſet apud nos uirt⁹ quod hic homo
albus eſt.iſte minus eo ꝙ audiuimus eū
canentem non ꝓbaretur nobis eius iocu
cularitas ex ſua albedine et econuerſo. ſi
aūt non eſſet in animalibus uirtus in qua
ɔiungerētur foꝛme ſēſatoꝝ difficilis eſſet
eius uita.ſi olfatus non oſtenderet ſapo
rem.et ſi ſon⁹ ñ oſtenderet ſaporē.⁊ ſi foꝛ
ma baculi non rememoraret foꝛmam do
loꝛis.ita ꝙ figuratur ab eo.opoꝛtet ergo
ſine dubio ut foꝛme iſte habeāt unuꝫ ali
quid inquo ɔiungantur extrinſecus. iam
aūt oſtēdit nobis eſſe hui⁹ uirtutis.reſpe
ctus rerum que oſtēdere ſe habere iſtru
mentū preter ſenſus exterioꝛes. ſicut uid
mus quod ei qui in circuitu uoluitur. ui
detur. quicquid eſt in circuitu moueri.
quod eſt.eſt accidēs quod accidit uiſibili
bus.aut eſt accidens ꝙ accidit inſtrumēto
quo perficiť uiſus. ſꝫ poſtquam nō eſt in
uiſibilibus ꝓcul dubio ī alio eſt. uertigo
aūt nō ē niſi cauſa mot⁹ vapoꝛiſ q ē in cere
bꝛo.⁊in ſpiritu qui ibi eſt cū accidit ſpiri
tui circumuolui. ergo uirtuti que eſt ibi
accidit id quod iam expediuimus. ſimiliť
ɔtingit hominē inſpicere aliquid uelociť
circumuolui ſicut pꝛediximus.hoc aūt ñ
fit pꝛopter aliquid quod fit in alia parte
oculi neqꝫ in ſpiritu.ibi. expāſo. Cuius
modi eſt ſimilitudo uelocitatis mobilis
pūctalis que uideť directa uel circularis
ſicut iam pꝛedictum eſt et pꝛopter hͦ aſſi
milatio falſaꝝ ymaginū.⁊ auditus falſoꝝ
ſonoꝝ aliquādo accidit eis in quibus non
eſt leſum īſtrumētum ſciēdi aut ei qui qua
ſi clauſos habet oculos cauſa aūt huius
non eſt niſi quia apparet ī hoc pꝛincipio.

ymagines aūt que uidentur in ſomnis
aut ex deſcriptione foꝛme ī theſauro reti
nente foꝛmas.ſ.āt ex alia.ſꝫ ſi ita eſſꝫ opoꝛ
teret.quod quicquid ibi cuſtodiť eſſet hͦ
ſens anime non pars eius tm̄.ita ut quaſi
pars illa ſit ſola uiſa uľ audita.aut ɔtingit
ex alia uirtute. que eſt aut ſenſus exte
rioꝛ.aut interioꝛ.ſed ſenſ⁹ exterioꝛ non ꝓ
deſt in ſomnis.quia aliquādo qui ymagi
nat coloꝛes eſt pꝛiuatus oculis. reſtat er
go ut hoc fiat in ſenſu interioꝛe. īpoſſibile
eſt aūt hoc fieri niſi in pꝛincipio ſenſuū ex

terioꝝ per quod imperat uirtus extimati
ua et uult ꝓpalare ꝙ ē in theſauro.licet fi
at in uigilāte etiā.in quo cū firmiter fiunt
ſtabilita ſenſata erunt quaſi pꝛeſentata.et
hec uirtus eſt que uocatur ſenſus comu
nis que eſt centrum comune omnium ſen
ſuum.et a qua deriuātur nerui. et cui red
dunt ſenſus.et ipſa eſt uere que ſentit.ſed
retineť ea que hec appꝛehendit. eſt illius
uirtutis que uocatur ymaginatio.⁊ uocať
foꝛmalis et uocatur ymaginatiua.⁊ foꝛtaſ
ſis diſtingunt inter ymaginationē. et yma
ginatiā ad placitum.et nos ſumus de illis
qui hoc faciunt. foꝛme autē que ſunt ī ſē
ſu comuni.et ſenſus comunis et ymagina
tio ſunt quaſi una uirtus et quaſi ñ diuer
ſificantur in ſubſtantia. ſed in foꝛma hoc
eſt quia quod recipit non eſt qđ retinet.
foꝛmam eni ſenſibileꝫ retinet illa que uo
catur foꝛmalis.et ymaginatio et nō diſcer
nit illam ullomō.niſi quia tm̄ non retinet
ſenſus eniꝫ comunis et ſenſus exterioꝛes
diſcernunt aliquo modo et diiudicant.di
cunt eniꝫ hoc mobile eſſe nigrum. et hoc
rubicūdum eſſe accidit.per hanc aūt reti
nētem nihil diſcernitur de omni quod eſt
niſi tm̄ de eo quod eſt in ipſa.ſ.qđ habet
hanc uel illam foꝛmā. Jam aūt ſcimus
ueriſſime ī noſtra natura eſſe. ut ɔponam⁹
ſenſibilia iter ſe ⁊ diuidam⁹ ea iť ſe ſm fō
mā quāuidim⁹ ex.quāuis nō credamuſ ea
eē uel nō eſſe.opoꝛtet ergo ut in nobis ſit
uirtus que hoc operatur et hec eſt uirt⁹
que cuꝫ intellectus ei imperat uocatur co
gitans.ſꝫ cum uirtus aīalis illi īperat uo
catur ymaginatiua. deīde aliquando diiu
dicam⁹ de ſenſibilibus per intētiōes quas
non ſētimus aut ideo quod in natura ſua
nō ſunt ſenſibiles ullomodo ſꝫ que nō ſūt
ſenſibiles ex natura ſua.ſunt ſicut inimici
cie.et malitie.et que ſe diffugiūt. quam
appꝛehendit ouis de foꝛma lupi. ⁊ omnis
intentio que facit eam fugere ab illo.⁊ cō
coꝛdia quam appꝛehendit de ſua ſocia.et
omnino intentio que gratulatur cum illa
ſunt res quas appꝛehendit anima animal
ſenſibilis.ita ꝙ ſenſus non doceat eam ali
quid de eis.ergo uirtus que hec appꝛehē
duntur eſt alia uirtus et uocatur extima
tiua aut ſunt ſēſibiles ſic. exempli gratia

cum uidemus aliquid ceruleum iudicam⁹ eſſe mel et dulce. hoc eīm ñ reddit nobis ſenſus in ipſa hora. cum ipſum ſit de genere ſenſatoꝝ quamuis iudicium eius ñ ſentiatur ullo modo. et quamuis partes eius ſint de genere ſenſati non tñ apprehendit in preſenti ſʒ eſt iudicium quod iudicat quod forte eſt in eo. et ipſum etiam fit ex illa uirtute. extimatio aūt operatur in homine iudicia ꝓpria. ex quibus ē illud cuʒ anima pertinaciter negat eſſe res que non ymaginantur neqʒ deſcribunť in ea. et oio non uult eas credere eē et hec uirtus ſine dubio ꝯſiſtit in nobis que eſt diiudicans in animali. iudicium non diffinitum ſicut ē iudicium intellectuale ymo iudiciuʒ ymaginabile ꝯiunctum cuʒ ſingularitate et forma ſenſibili. et ex hac emanant quam plures actiones. animalium. Uſus aūt eſt ut id quod apprehendit ſenſus uocať forma. et quod apprehendit extimatio uocetur intentio. Sed unaqueqʒ iſtaꝝ habʒ theſaurum ſuum. theſaurus autem ei⁹ ꝙ apprehendit ſenſus eſt uirtus ymaginatiua. cuius locus eſt anterior pars cerebri vnde cū ꝯtingit in ea infirmitas corrūpiť hic modus formalis. aut ex imaginatione formarū que non ſunt. aut quod ē difficile ei ſtabile id quod eſt in illa. theſaurus uero apprehēdentis intentionem. ē uirtus cuſtoditiua. cuius locus ē poſterior pars cerebri. et ideo cū ꝯtingit infirmitas. corrūpitur id cuius ꝓprium eſt cuſtodire. has intentiones que uirtus uocatur etiam memorialis. et etiā retinens. ſʒ retinens ob h̄ ꝙ id quod eſt in ea heret firmiter. et ē memorialis. propter uelocitatem ſue aptitudinis ad recordādum propter qḋ forma cū memorat ꝓpter obliuionem. quod fit cū extimatio ꝯuertitur ad ſuam uirtutem ymaginatiam. et repreſētat unāquāqʒ formaꝝ que ſunt ī imaginatione. ita ut quaſi non uideat ꝙ ipſe ſint forme eius. cū uero oſtenſa fuerit forma que apprehendit itētionem que deleta erat. apparebit ei intētio ſicut apparuerat extra. et ſtabiliet eam uirtus memorial' in ſe ſicut ſtabilierat prius. ꝛ fiet memoria. ꝛ aliquādo ꝑueniet ab intentione ad formam. et memoria habita non habebit ꝯperationem ad id quod eſt in theſauro imaginandi. ꝛ ei⁹ ꝯuerſio erit aut ex hoc ꝙ ꝯuertitur ad intiones q̄ ſūt ī retentione. ita ut intētio faciat formam neceſſario apparere. et ꝯuertetur iteruʒ ꝯperatio ad id quod eſt in imaginatione. aut propter ꝯuerſionem ad ſenſum. exemplū aūt primum eſt quod cum oblitus fueris ꝯperationis tue ad aliquam formam q̄ tu ſcieras ꝯſiderabis actionem. que appetebatur per illam. et cum ſcieris actionem. et inueneris eam. ſcies quem ſaporem aut quam figuram aut quē colorē debeat habere. et reuocabitur ꝯperatio. et cum poſueris h̄ aquiretur ꝯperatio ad formam q̄ in imaginatione eſt. et reſtitues ꝯperatiōē in memoriam. theſaurus enim intellectus memoria eſt que retinet intentionē. ſi aūt implicitum fuerit tibi hoc ex hac parte ut non facile intelligatur. et ſenſus reddiderit formaʒ rei reuocabiť et reſidebit ī imaginatione. et redibit ꝯperatio ad illud. et reſidebit in memoria. ꝛ hec uirtus que cōponit inter formā et formā. et inter formā et intentionem. eſt quaſi uirtus eſtimatiua propter locum non propter quod iudicat imo quia facit peruenire ad iudiciū. Iā aūt poſuerunt locū eius ī medietate cerebri. ideo ut hēat ꝯtinuitatem cum intētione. et cum forma uidetur autem ꝙ uirt⁹ eſtimatiua ſit uirtus cogitatiua. et memorialis. et quod ipſa eſt diiudicans. ſed per ſe ipſam eſt diiudicans. per motus uero ſuos. ꝛ actiones ſuas. eſt imaginatiua. et memorialis. ſed eſt imaginatiua per id ꝙ operatur in formis. ꝛ memorialis. per id quod eſt eius vltima actio. ſed retentiua eſt virtus ſui theſauri. ꝛ videtur quod fōrmalis ꝛ cogitatiua huiuſ ſit memoria. que peruenit ex intentione ipſa. que intelligiť hominis.

Capitulum de actionibus formalis. et cogitatiue horum ſenſuum interiorum in quo tractatur de ſomno. ꝛ vigilijs. ꝛ de ſomno falaci. ꝛ uero ꝛ aliquantuluʒ de ꝓprietate prophetandi.

Dicemus prius de virtute formali dicentes quod virtus formalis que eſt imaginatio. ꝛ ipſa eſt ultima in qua reſident forme ſenſibilium. et facies eius quam ad ſenſibilia habet ē ſen

ſus comuñis. ſenſus enim comunis exte riores reddit uirtuti formali quaſi ad reponẽdum quicquid ei reddunt ſenſus. et ipſa reponit. et aliquando. alia uirt⁹ forma lis reponit quedã que non ſunt apprehen ſa ſenſu. uirtus uero cogitatiua ↄuertitur ad formas que ſunt in hac uirtute forma li ad ↄponẽduz eas. et reſoluendum. quo niam ſunt ſubſtãtia ipſius. et cum eis ↄpo ſuerit formam aut diuiſerit. poſibile ẽ ut reponat in illa. illa enim non eſt theſaurus huius forme. ſm quod hec forma ↄperat̃ ad aliquid aut ſcẽdum ꝙ eſt adueniens ab intus ul' de foris ſ; ẽ theſaurus eius iõ quod ipſa eſt forma abſtracta hoc modo abſtractionis ſi aũt hec forma eo mõ quo eſt ↄpoſitionis uel diuiſionis adueniret ꝺ foris hec uirtus retineret eaz preter ꝺ eti am ſi appareret huic uirtuti ex alia cauſa. cum autem ↄtingerit ex alia cauſa. aut ex ymaginatione aut ex cogitatione. aut ex aliqua figuraꝝ celeſtium. ut appareat in formali. alia forma et intellectus fuerit ab ſens. aut ceſſans ab inſpiciendo. poſibile ẽ tunc deſcribi in ipſo ſenſu comũi. quem oſtendimus ut audiat et uideat colores et ſonos qui nõ habent eſſe extra. neque ali quid ꝺ ill' ẽ extra. et ſepius ↄtingit hoc. cũ negligens eſt uirtus intelligibilis. quia cũ anima rationalis occupat̃ alias. et nõ oſtẽ dit eſtimationem. et ymaginationem. tunc ↄfortatur ymaginatiua. et formatiua ĩ ſuis proprijs actionib⁹ ita ut forme que ĩ yma ginantur uideãtur ei. quaſi ſenſate. Ad maiorem autem huius declarationez dice mus nos inſequentibus demonſtrationes ꝙ omnes hee uirtutes ſunt unius anime deſeruientes ei. credere ꝺ nũc ſic pͤ ſitum et ſcias qꝺ occupatio anime circa aliquam iſtarum retinet eam ne adiuuet alias. et ne que ↄſeruet eas ab errore ipſaꝝ. et ducat eas ad uiam rectitudinis anima enim cum occupata fuerit circa interiora nõ ſolet cu rare de exterioribus quãtum deberet. et cũ occupata fuerit circa exteriora. preter mittit gubernare uirtutes interiores. ipſa enim cum intente ↄſiderat ſẽſibilia exte rius ea hora qua de his tractat. debilitat̃ eius ymaginatio et memoria. cũ; uero obe dit actionib⁹ uirtutis ↄcupiſcibilis debi litantur actiones uirtutis iraſcibilis. ſed cũ obedierit actionibus uirtutis iraſcibil' debelitantur actiones uirtutis ↄcupiſcibi lis et omnino cũ obedierit diſpoſitioni ac tionum motiuaꝝ debilitantur actiões ap prehenſiue et econtrario. cum uero anima non occupata fuerit actionibus huius uel illi⁹. ſi fuerit trãquilla ueluti eẽt ſepata ac cidit fortiori iter uirtutẽ et opatiões ut ope tur. et ſuperet cum uero occupata fuerit una uirtute et ob hoc ptermiſerit ↄſerer̃ aliam uirtutem nõ retrahitur a ſuis actio nibus ſuperfluis. niſi per cuſtodiam aníe. et extimationis circa ſe. tunc ↄfortabitur illa uirtus. et diſcurret per actiones ſuas quas habet naturaliter. ſicut illud uulgi. iaz nactus eſt' aer ſabaudis ab accipitre. egredere colõba et diſcurre. hoc aũt quod accidit anime non occupari actione alteri us uirtutis. aliquando fit ex debelitate q̃ impedit et retrahit a perfectione. ſicut fit ĩ langoribus et interioribus aliquan do in quiete ſicut in dormitione. et tunc id de q̃ curaior eſt' nihil aliud eſt. niſi ipparare uir tuti de qua magis curat. Deinde uirt⁹ ymaginatiua eſt uirtus quam aliquando retrahit anima a ſua actione propria duo bus modis. uno cum occupatur anima ſẽ ſibus exterioribus. et ↄuertit uirtutez for malem ad operandum in ſuis exteriorib⁹ et mouet eã per id qꝺ reddit ei ꝺ illis. ita quod non permittit ymaginatiuã cogitar̃. ſed ut immaginatiua impediatur a ſua pro pria actione. et formalis etiam impediatur ne poſſit ↄiũgi ymaginatiue et id quo utra que eget de ſenſu comuni ẽ pertinax ad ĩ pediendum ſenſus exteriores. et hic ẽ un⁹ modus. aliquando aũt anima preualet ſu per eam in ſuis actionibus que ↄtinuatur eidez cognitione et cogitatione. et hoc duo bus modis. uno cũ dominatur ymaginati ue et ſubicit eam ſibi. et ſenſum comunem cũ ea ad ↄponendũ formas aliquas et diſ iungendum. ſm quod appetit anima uehe menter. unde non licet ymaginatiue agere ꝙ debebat agere naturaliter. ſed trahitur ad partem ad quam trahit eam anima ra tionalis. alio cũ reuocat eam ab ymagina tionibus que non aſſimilantur rebus ex trinſecis. et retrahit eã ab his falſificãdo

eas vnde nõ multum licet ei effigiare eas
et repꝛeſentare. Si autem ymaginatiua im
pedita fuerit utroqꝫ modo ꝯbilitatur eiꝰ
actio. ſed remoto utroqꝫ ipedimēto ſicut
in hoꝛa doꝛmiendi. aut uno modo ſicut in
infirmitatibus q̄ debilitāt coꝛpꝰ ⁊ ipediūt
animam ne habeat intellectum ⁊ cognitio
nem. ⁊ ſicut fit ī terroꝛe cū debilitatur ani
ma et quaſi diſſoluit̄ pꝛopter id quod re
tinetur ⁊ retrahitur omnino ab ītellectu
pꝛopter ſuam debilitatē. ⁊ quia timet ne
accidant res coꝛpoꝛales ⁊ ſic quaſi diſce
det ab intellectu. ⁊ ab eius dōinio. tūc pōt
ymaginatio niti. ⁊ ꝯuerti ad foꝛmalē ⁊ ꝯiū
gere. ⁊ operari. ⁊ earum adunatio confoꝛ
tatur ſimul. ⁊ actio foꝛmal' fit manifeſtioꝛ
⁊ foꝛme que ſunt in foꝛmali. pꝛeſentantur
in ſenſu comuni. ⁊ uidentur quaſi habeāt
eſſe extrinſecus operatio ⁊ enim appꝛehē
ſa ex eo quod uenit ab exterioꝛibus eſt
id quod pꝛeſentatur in foꝛmali. et non dif
fert niſi in ꝯperatione. ſed cum ſenſatum
uere eſt id quod apparet in ea intus ē ta
le quale eſt quod apparet foꝛis. ⁊ pꝛopter
h̄ uidet epilenticus. et perteritus. et diſſo
lutus ⁊ ſopoꝛatus ymaginationes exiſten
tes qualiter uere uidet in tempoꝛe ſalutis
⁊ etiam audit ſonos. ſi aūt cogitatio et ītel
lectus ſubuenerit ei in aliquo iſtoꝛum et
reuocauerit ad ſe uirtutem ymaginatiuā
excitando eā delebuntur foꝛme ille falſe
et imaginationes. Contigit aūt aliqui
bus hominibus quod uirtus imaginatiua
ſit creata in illis foꝛtiſſima. et pꝛeualens
ita ut non dominent̄ ei ſenſus neqꝫ foꝛma
uel reſiſtat ei. ⁊ quod anima eoꝛum ſit foꝛ
tiſſima. ita ut pꝛopter hoc quod ꝯtemplat̄
intellectum ⁊ id q̄ ē ſup ītellectū n̄ ꝯſtru
at̄ eiꝰ ꝯſēſio ad ſēſꝰ. iſti hn̄t in uigilijs q̄ꝺ
alij ī ſomnis ſicut poſtea dicemus. hec. n.
diſpoſitio doꝛmientis dū appꝛehendit ui
ſiones ut certificetur ei aut ita ut ſunt. aūt
pꝛopter imagines quas habent. iſtis quo
que accidūt talia in uigilijs. ſepe enim int̄
utrumqꝫ iſtoꝝ ꝯtingit eas in ultimo abſē
tari a ſenſibus. et accidit eis quaſi doꝛ
mitatio. et multociēs non accidit. ⁊ multo
ciens uident rem ſicuti eſt. ⁊ multociens
apparet eis imago. pꝛopter cauſam enim
quia maginatur in doꝛmiēte imago rei ui
detur. ſicut poſtea declarabimus. multo
ciens apparet eis ſimilitudo. et uidetur
eis quod id quod appꝛehendunt ſit locu
tio illiꝰ imaginationis. ueluti uerba audi
ta que tenēt ⁊ legunt. ⁊ hec ē ꝓpꝛia ꝓph̄ia
uirtutis imaginatiue. ſunt aūt hec alie pꝛo
ph̄ie que declarabūtur. Nullus autē
hominum eſt qui non habeat poꝛtionem
in ſomnis. et appꝛehenſionibus que fiunt
ī uigilantibꝰ. īſpirationū. n. q̄ ſubito ī aīa
cadunt. n̄ ē cā niſi aliq̄ ꝯtiuitateſ q̄ n̄ ꝑcipi
untur. neque id cui continuatur. nec ante
illas nec poſt illas. et mouetur anima ab il
lis ad aliud ab eo in quo fuerat. et hoc eſt
aliquando omnis generis. quoniā aliquā
do eſt ab intellectibus. ⁊ aliquādo eſt a di
uinationibus et aliquando eſt ex uerſibꝰ.

Et fit hoc ſecundum aptitudinem et
uiſum. et moꝛes. ille aūt inſpirationes ſūt
ex cauſis que adiuuēt aīā plerūqꝫ coger̄
et plerūque ſunt ſicut apparitiones ſubite
que non ſunt reſidentes. ita ut remoueri
queant. niſi eis ſucurrererit anima cū retē
tione appetita. quia quod potius agit ani
ma. h̄ eſt. ſ. retinere. ymaginationem circa
genus diuiſibile ab eo in quo erat. hec au
tem uirtus imaginatiua ſolet ſemper rima
ri duos theſauros foꝛmalis ⁊ memoꝛialis
et ſēper repꝛeſentare foꝛmas. et incipiens
a foꝛma ſēſata. aut memoꝛata pꝛocedit ad
ꝯtrariam. uel ad ſimilem. uel ad aliquid ī
ter quod et illam. ſit aliqua ꝯperatio. et
hec ē natura eius. ſed ꝓpꝛietas motꝰ eius
de uno ad ꝯ̄rium eius. ⁊ n̄ ad ꝯſimile. uel
ad ꝯſimile ⁊ n̄ ad ꝯ̄rium eiꝰ. fit ex rebꝰ ſin
gularibꝰ que n̄ numerantur. omnino autē
oꝫ ut oꝛigo rei in hoc ſit hoc. ſ. quia cū aīa
ꝯſiderat ſimil' ītētiōes ⁊ formas mutat̄ ab
ītētiōe ad foꝛmā q̄ ē ꝓpꝛioꝛ. āt abſolute.
āt qꝛ ꝯtigit ꝙ paulo an̄ uiderat ꝯiūctionē
illiꝰ foꝛme. ⁊ illiꝰ ītētiōis. l' ſēſū. ul' extiatio
nē. ⁊ mutat̄ ideo a foꝛma ad ītētionē. Sꝫ
ꝑma cā q̄ a ꝓpꝛiat unā fōmā ⁊ n̄ aliā. ⁊ unā
ītētionē ⁊ n̄ aliā ē aliquid. āt aduēiēs a ſē
ſu ꝙ a ꝓpꝛiat eā. āt ab ītellectu. l' ab extīa
tiōe ꝙ a ꝓpꝛiat eā. āt ab aliq̄ celeſti. ⁊ quia
a ꝓpꝛiata ē huic. eiꝰ ꝓgreſſio ⁊ eius mo
tus ſit apꝛopꝛiatus pꝛopꝛietate pꝛioꝛi ex
diſpoſitionibus. que coiunguntur ex ui
ſu et paulo ante aliquibus foꝛmis. et in

tentionibus . et aliquando etiam ille diſ
poſitiones ſunt celeſtes . aliquando ſunt
ex prouiſione intellectus ⁊ ſenſus que cō
iunguntur ei poſt primam proprietatem.
Debes autem ſcire quod cogitatio rati
onabilis eſt propter hanc virtutem ī ma
ximo cruciatu. Et propter naturaꝫ hu
ius virtutis eſt in occupatione laborioſa.
Cum enim iniungit ei aliquam formam
per quam tendit ad aliquod propoſitum.
ipſa mouetur cito ad illud diſſimile. ⁊ ex
illo ad aliud tertium. ⁊ obliuiſcitur pͥmū
a quo inceperat. ita ut neceſſario cogatur
anima recordari. ⁊ confugere ad reſoluti
onem. ⁊ conuerſionem. quouſqꝫ reddeat
ad principium. Cum autem contingit ī ho
ra vigilandi ut anima comprehendat ali
quid . aut ut in hora ſomni coniungatur
celeſtibus taliter ſicut poſtea dicemꝰ. itē
ſi hec virtus permiſcerit eam. aut quia eſt
quieta. aut quia non extrahit eam contē
plando. neque vincit eam. neqꝫ adbreuiat
ei tempus contemplandi propter repreſē
tationem ſuarum ymaginuꝫ illi defigetur
illa forma in memoria tenaciter ſicuti eſt.
Si autem fuerit ī vigilante non erit opus
recordari. ⁊ ſi fuerit in ſōnis non erit opꝰ
ſignificatione. Si uero fuerit diuinatio. n̄
erit opus interpretatione. Significatio ⁊
interpetratio eſt hic quod illic recordari
Si autem id quod videtur de illo non fir
miter imprimit anima in virtute memorie
ſicut debet. Sꝫ virtus ymaginatiua oppo
nit ſingulis eorum que vidētur in ſomnis
ymaginem ſimplicem aut compoſitaꝫ aut
opponit compoſitio . que videtur in ſom
nis ymaginem ſimplicem aut compoſitaꝫ
neqꝫ ceſſat opponere omni ei quod uide
tur illic conformationem compoſitam ex
forma ⁊ intentionibus . tunc erit retentio
anime ī ſe de eo quod vidit debilior quā
retentio formalis ⁊ memorialis de eo ꝙ
reddidit imaginatio. ⁊ ideo nō ſtabilitur
in memoria id quod uiſū fuit dͤ celeſtibꝰ
ſed ſtabiliter quod formatum eſt illi.
Sepe etiam contingit quod id quod vide
tur de celeſtibus ſit veluti caput ⁊ princi
pium. Sed poſtea preualet imaginatio
ſuper animam ſic quod retrahat eam. ab
exſequendo quod vidit ⁊ mouetur poſt
motum qui motus in nullo aſſimilatur ei
quod videt̄ de celeſtibus . illud enꝫ iam
abijt. ⁊ hoc genus ē manerics ſōni in quo
plus īterpetratio neceſſaria eſt. aliud autē
illuſio ē. Illud uero ſomnū ꝙ eſt illius ge
neris illi ī quo preualet imaginatio necceſ
ſario eget interpetratione. Sepe enim ui
det homo interpetrationē ſui ſomni. in ſō
no ſuo et eſt illud uere recordatio. qꝛ uir
tus recordationis ſicut mota eſt primum
ab ipſa re ad conformationē propter con
perationem q̄ ē īt̄ illas ſil'r n̄ ē lōge ut mo
ueat̄ a ꝯformatiōe ad ipſā rē ſepe autē ꝯti
git ut ipſa eius actio imaginetur ei iteruꝫ
et uideatur ei quaſi aliquis loquatur ei ꝑ
illam. ⁊ aliquando non eſt ita. ſed quaſi ui
detur res firmiter abſqꝫ coniūctione aīe
cum celeſtibus imaginatiua uero repreſē
tat conformationem ſuam. ⁊ reddit ad ue
ritatem rei. Et hic modus ueri ſomni. Ali
quando ꝯtingit ex imaginatiua ſine ope
alterius virtutis. quamuis ueritas rei fu
erit illud. ⁊ reddit ad illam. Et aliquādo
repreſentat hanc conformationem per ali
am conformationem. ⁊ eſt iterum opus in
terpetratione interpetris . ſed hec etiam
res. ⁊ diſpoſitiones ſunt que non apprehē
duntur. Dominum autem quidaꝫ ſūt
uerorum ſomnorum quod ſit cum anima
eius conſueuit dicere ueruꝫ. ⁊ uincere fa
lacem imaginationem . pluribus auteꝫ cō
tingit percipere ⁊ alegorizare ſomnum ſu
um illis ſcilicet quorum anima ſolicita fu
it circa id ꝙ uidit ⁊ cum dormiunt rema
net illa ſolicitudo in ea ſicut erat. ⁊ uirtus
imaginatiua incipit repreſentare econtra
rio eius quod repreſentauerat antea. Iaꝫ
autem dicitur rex hercules uidiſſe ſomnū
ꝙ nimis terruerat eaꝫ. ⁊ nō ueniebat eū.
interpetratum ē ei ſuū ſomnū ī ſomnis. in
quo ꝯtinebātur quedam que futura erāt
in mōdo. ⁊ precipue ī eius ciuitate. ⁊ re
gno deinde cum reſcripſiſſent ea que predi
cta fuerant. īpleta ſunt ſicut īterpretatū
illi fuerat ī ſōnis. Iā ēt h̄ expti ſumꝰ ī aliqs
Eoꝝ aūt q hoc uident uigilantes . qꝛ autē
uident ſic eſt propter nobilitatem anime
ſue. ⁊ quia eius anima eſt fortis . et propt̄
fortitudinē ſue imaginationis. ⁊ memorie
quā īpediūt ſēſibilia a ſuis ꝓpis actiōibꝫ

Quidam uero vident pꝛopter abſcnta
tionem ſue diſcretionis . ⁊ quia anima
quam habent alienata eſt a ſua ratione.
Sed cum hec imaginatio eſt foꝛtis.⁊ eſt
potens recipere abſentia dum uigilat.
Anime aūt neceſſarie ſūt uirtutes īterioꝛes
ad recipiendū oꝛigines abſentium duob⁹
modis.uno ut imaginetur in illis intētio
uiſa ſtabiliter. alio ut ſint ut iuuantes . et
deſeruientes ei ad libitum eius non impe
dientes eam neq̄ʒ trahentes eam poſt ſe.
Eſt igitur neceſſe comperationem eſſe in
ter abſentiam.⁊ inter animam.⁊ inter uir
tutem interioꝛem ymaginatiuam. Si ue
ro ſenſus impedierit eam aut intellectus
impedierit per modum intelligibilē quē
p̄diximus nō uacabit aliqs.ſicut ſpeculuꝫ
cum occupatum fuerit ex vna parte.mul
te foꝛmarum que ſolebant deſcribi in ſpe
culo illo depereunt. peribit comperatio
que erat inter illa.⁊ non deſcribuntur.et
idem eſt hanc occupationem fieri ſenſu.
aut retentione intellectus. Cum uero ali
quod hoꝛum remouebitur. cito ad erit cō
peratio que eſt neceſſaria in abſentiam.et
animam.⁊ inter virtutem imaginatiuam.
⁊ uidebitur ſubito viſum. Sed quia de
verbo imaginationis iam peruenimus ad
ſomnia.bonum eſt ut oſtendamus paruꝫ
pꝛincipium ex quo peruenit aliquid pro
uidere in ſōnis ex his que ponemus.non
enim firmiter monſtrabuntur niſi p̱ ph̄ia
pꝛopꝛia. Dicem⁹ ergo quod omnia que
in mundo ſunt pꝛeterita. pꝛeſentia.⁊ futu
ra habent eſſe.in ſapia creatoꝛis .⁊ ange
loꝛum intellectualium ſecundum aliquid
⁊ in animabus . que ſunt angeli celoꝛum
habent eſſe ſecundum aliud. poſtea auteꝫ
declarabunt̄ iſti duo modi alias. ⁊ demō
ſtrabitur tibi quod anime humane maio
rem habent comperationem cum ſubſtan
tys angelicis quam cum coꝛporibus ſen
ſibilibus.⁊ non eſt illic occultatio aliqua
neque auaritia. Sed occultatio eſt ſecun
dum receptibilia . aut quia ſunt infuſa cō
poꝛibus .aut quia ſunt inquinata ab his
quibus depꝛimunt̄ deoꝛſum.Cum autem
otiantur ab his actionibus merentur ui
dere quod eſt illic .pꝛimum autem quod
videtur eſt id quod pertinet ad illum ho
minem .vel ad ſuos uel ad ſuam terraꝫ .uł
ad ſuam ciuitatem vel ad ſuum clima.Et
ideo pleraq̄ʒ ſomnioꝛum pꝛedictoꝛum p̱
pꝛia ſunt homini ſomniāti. vel pertinenti
ad ipſum .quia ei cuius meditatio fuerit
de intellectibus apparebunt. Et ille cui⁹
meditatio fuerit de gubernatione mundi
videbit ⁊ inſtruetur in ducatu eiuſ.⁊ ſimi
liter omnia ad hunc modum Non ſunt
autem omnia ſomnia uera.neq̄ʒ ſunt hui⁹
modi quod multum ſit curandum de eis
virtus enim imaginatiua .non repꝛeſen
tat quod emanat a celeſtibus.ſed tantum
hoc ſepius agit cum ipſa virtus ceſſat re
pꝛeſentare ea .que ſunt ſibi pꝛopinquioꝛa
quedam ſunt naturalia. quedam uero vo
luntaria. Naturalia.autem ſunt que veni
unt ex temperantia virtutum humoꝛum.
cum ſpiritu generante virtutem foꝛmaleꝫ
⁊ imaginatiuam .pꝛimum ⁊ enim non rep̄
ſentat.neque occupatur niſi pꝛopter hoc
Et aliquando. etiam repꝛeſentat id quod
eſt in coꝛpoꝛe.⁊ quod eſt illi accidens.ſi
cut cum virtus expulſiua ſpermatis mo
uetur ad expellendum. virtus uero ima
ginatiua repꝛeſentat tunc foꝛmam. quam
anima ſolet diligere .⁊ conmiſceri cum ea
habenti enim famem repꝛeſentat fercula.
⁊ cui fuerit neceſſe expellere ſuperfluita
tem.repꝛeſentat locum ipſius .⁊ cui acci
derit quod aliquod membꝛum eius cale
ſcat aut infrigidetur caloꝛe aut frigidita
te repꝛeſentat ei quod illud membꝛuꝫ mit
titur in ignem aut in aquam frigidam.
Mirum eſt autem quod ſicut accidit ex
motu nature ad expellenduꝫ ſperma ima
ginatio aliqua. ſic aliquando accidet ima
ginatio aliqua foꝛme deſiderate pꝛopter
aliquam cauſarum.⁊ mouetur natura ad
coniungenduꝫ ſperma.⁊ pꝛecipit ſpiritui
qui ſolet extendere membꝛum coeundi.
⁊ aliquando emittit ſperma. ⁊ aliquando
contingit hoc in ſomnis . aliquando in vi
gilia.quamuis non fuerit curioſus ō hoc
Voluntarie autem ſunt cum cogita
tio anime fuerit cōuerſans vigilia ad con
ſiderandum aliquid ⁊ gubernandum illō
Cum uero doꝛmierit imaginatiua repꝛe
ſentat ei illud .aut q̄ ē de genere illi⁹ rei.
Et hee ſūt reliq̄e cogitatiōis diurne.Sꝫ h̄

oīa ſunt illuſiones in ſomnis. Aliquando uero fiunt ex operationibus celeſtiū corporum. que aliquando operantur formam. ⁊ imaginationem ſecundum comperationem eorum. ⁊ comperationem aniarum ipſarum. ⁊ ſecundum aptitudinem.

Non ſunt autem ille forme ſimilitudo alicuius rei que eſt in ſeculo abſentatiōis. neque fuit ex preuiſſione. Sꝫ que egēt interpretatione ſunt ea que nō habent aliquam comperationē ad illa omnia ⁊ ſciē qꝛ ꝯtigit ex cā extriſeca q̄ hn̄t aliquas ſignificationē. ⁊ idcirco vſē uera pleraqꝫ ſōnia viſicātis et mendacis ⁊ malicioſi ⁊ ebrij. ⁊ īfirmi. et triſtis. ⁊ inquo preualet mala ꝯplexio aut ſolucitudo. ptꝛ hoc etiā nō ſunt uera ſōnia pleraq̄ niſi que uidētur ī mane. Omnes enī cogitatiōes hac hora quieſcunt. et motus humoꝝ ſūt finiti. Cū uero uirtꝰ imaginatīa fuerit ī tali hora. que nō īpeditur propter corpꝰ. non eſt ſepara a memoriali. neqꝫ a formali. ſed eſt cōpos illaꝝ tē fuitimꝫ imaginatīe quo ſeruit aīe ē quale melius eſſe poteſt. Neceſſe eſt enim ſine dubio vt forma que aduenit illi deſcribatur in illis virtutibus firmiter. aut ita eſt aut per conformationem. Illi autem ſunt homines vero rum ſomniorum qui magis ſunt temperate complexionis. et qui eſt ſicce complexionis. quamuis bene retineat. non tamē bene recipit. Qui vero eſt humide complexionis quamuis cito recipiat. tamen cito amittit. ⁊ fit ei tamquam non recepiſſet. Qui vero eſt calide complexionis eſt agilis in ſuis motibus. ⁊ qui eſt frigiđ complexionis eſt piger. Ex illis autem ille eſt verior qui conſueuit dicere uerū.

Uſus enim mentiendi in malis cogitationibus facit imaginationem malorū motuum. ⁊ in obedientem correctioni virtutis rationalis. ⁊ eius diſpoſitio. ē ſicut diſpoſitio imaginationis eius cuius complexio corrupta eſt. ⁊ conuerſa eſt in agilem. Sed quia pendet hoc ex ſomno ⁊ vigiliīſ debemus hoc oſtendere compendioſe. quid ſit ſomnus. ⁊ vigilia. Dicemus igitur quod vigilia. diſpoſitio eſt in qua anima imperat ſenſibus. ⁊ uirtutibus mouentibus exterius voluntate cum non ēſt neceſſitas. Somnus vero eſt priuatio huius diſpoſitionis in quo anima ab exterioribus conuertitur ad interiora. ſed hoc quod conuertitur neceſſe eſt fieri aliquo iſtorum modorum ſcilicet aut propter laſſitudinem que venit ex illis. aut qꝛ inſtrumenta non illi ſunt obedientia.

Qui vero ex laſſitudine eſt propter id. quia id quod uocatur ſpirituſ. de quo poſtea ſcies loco ſuo. diſſolutus ⁊ debilitatus eſt. ⁊ refugit ad īteriora ⁊ ſequuntur eum virtutes animales. ⁊ hec laſſitudo aliquando ꝯtingit ex motibus corporalibꝰ aliquando ex curis. aliquando ex pauore ex pauore ⁊ enim aliquando accidit ſomnus. ⁊ etiam mors. Aliquando vero cure faciunt ſomnum non eo modo. ſed quia calefaciunt cerebrū. ⁊ humores attrahū tur ad illud. ⁊ cum impletur cerebrum fit dormitatio propter humorem. qui autem ex curis eſt fit propter hoc quod cibaria ⁊ humores cum coniunguntur intus indigent vt adueniant ei ſpiritus cum toto naturali calore. ad hoc vt poſſit calor efficere digeſtionem perfectam. et relinquat exteriora. Sed qui eſt ex inobedientia inſtrumentorum fit cum nerui imbibuntur et opilantur ex vaporibꝰ. ⁊ cibis. qui diffunduntur in eis. ita vt digerantur. et ſpiritus refugit mouere propter multam humiditatē. vigilia vero fit ex cauſis oppoſitis ſicut ex caliditate. ⁊ ſiccitate. ⁊ de hiſ cāis ē recreatio. ⁊ quies habita. ⁊ ex his perfectio digeſtionis. ⁊ diffuſio ſpiritus et ex his eſt diſpoſitio mala. que impedit animam. et non permittit eam intus. ſed euocat eam ad exteriora. ſicut ira. aut pauor. ex re propinqua. aut cruciatus ex veneno. generante dolorem. hoc autem nūc adiectum eſt. accidentaliter ei in quo eramus. quamuis oporteat loqui de ſomno. et vigilia. cum loquemur de accidentibus habentibus ſenſum.

Capitulum de actionibus virtutis memorialis et extimatiue. ⁊ quod actiones omnium harum virtutum fiunt in inſtrumentis corporalibus.

oſt quā iam pſcrutati ſumus di
ctionē de diſpōne imaginatiē ⁊ fō
malis debemus nūc loqui de diſ
pōne memorialis. ⁊ quid interſit int̄ ipſam
⁊ cogitatiuā i hora extimādi. Dicem⁹ er
go q2 extimatio ē excelētior iudex i aīali
bus que iudicat ad modū adinuēte ima
ginationis cū nō ē certa. ⁊ hoc ē ſicut id q
accidit hōi cū putat mel eſſe ſordidū q2 ē
ſimile ſtercori. Eſtimatio enim iudicat ita
eſſe. ⁊ aīa ſequit̄ ipſā extimationē. quam
uis itellectus ꝓhibet Animalia autē ⁊ q
aſſimilant̄ eis homines nō ſequnt̄ in ſuis
actionibus niſi hoc iudiciū extimationis
q nō habet deſcriptionē rationalē3. ſ3 ad
modū adinuētionis que ē in eius aīo tm̄
quāuis virtutibus homīs ꝓpter ꝯſortiū
rationis accidat aliquid ꝓpter quod vir
tutes eius interiores differūt a virtutib⁹
animaliū. vnde ex utilitatib⁹ ſonoꝝ ꝯpoſi
toꝝ. ⁊ coloꝝ. ⁊ odoꝝ. ⁊ ſapoꝝ ꝯpoſitoꝝ
⁊ ſpei ⁊ deſiderij. hab3 quedā que nō ha
bēt cetera animalia. ⁊ eius virtus ymagia
tiua interior cui⁹ mōi ē q ualet ad ſciētiaſ
⁊ precipue virtus ſue memorie valet mul
tū ad ſciētias eo q ꝯfert nobis experimē
ta que retinēt memoriā ⁊ ꝯſideratiōes ſi
guloꝝ ⁊ cē. huiuſmōi. Reddeamus aūt
ad agēdum de eſtimatiōe dicētes q2 opor
tet inquirere rationes ꝯſiderādi eſtimati
onem in quibus nō cōicet itellectus i ho
ra extimādi. ſ. qualiter apprehēdat inten
tiones q̄ ſunt i ſenſibilib⁹ ſtati vt ſenſus
apprehēdit formas. ita vt aliqd de ill' intē
tionib⁹ nō ſentiat̄. ⁊ ita vt plures ex illis
neq3 ꝓſunt poſt neq3 i ipſa hora. Dicem⁹
igit̄ q ipſa extimatio fit multis modis.
vnus ex illis ē cautella ꝓueniēs in eſſe q
eſt adiuina clemētia. ſicut diſpoſitio in fan
tis qui cū naſcit̄ mox pēdet ab vberibus.
⁊ diſpoſitio infātis qui cū eleuat̄ ad ſtan
dum ⁊ vult cadere ſtatim currit ad adhe
rēdum alicui. vel ad cuſtodiēdum ſe per
aliquid. ⁊ cū occulū eius purgat̄ voluerit
alippitudine. ipſe ſtatim claudit antequā
intelligat quid ſibi accidet ex illo. ⁊ quid
debeat facere ſecundum illud quaſi hoc
etiam animalia habent cautellaſ naturaleſ
Cuius rei cauſa ſunt comperationes que
habeſſent inter has animas. ⁊ earum ꝓn

cipia que ſunt duces iceſſantes pter ꝯpa
tiones quas ꝯtingit aliquādo eſſe ⁊ aliq̄
do nō eſſe ſicut ꝯſiderare cū intellectu. et
quod ſubito i mētē venit. oīa ⁊ eni illic ue
niūt ⁊ per iſtas cautellas apprehēdit eſti
matio itentiones que ſūt ꝯmixte cū ſenſi
bus de eo q obeſt vel ꝓdeſt. vnde ouis
pauet lupū. ⁊ ſi nunquā viderit illū. neq3
aliquid mali protulerit ab illo. leonē quo
q3 multa animalia pauēt. Sed accipitres
pauent alie aues. ⁊ conueniūt cu3 aliſ abſ
q3 diſcriptione. hic ē vnus modus. Alius
autem modus eſt ſicut hoc quod fit per
experientiam. animal et enim cum habuit
dolorem aut delicias. aut peruenerit ad
illud vtilitas ſenſibilis. aut nocumentum
ſenſibile cum forma ſenſibili. ⁊ deſcripta
fuerit in formali forma huius rei. ⁊ forma
eius. quod adiunctum eſt illi. ⁊ deſcripta
fuerit in memoria intentio operationis q̄
eſt inter illas. ⁊ iudiciu3 de illa. ſcilicet q
memoria per ſe ipſam naturaliter appre
hendit hoc ⁊ deinde cum apparuerit ex
tra ymaginatiuam forma. ipſa tunc. moue
bitur per formam. ⁊ mouebitur cum illa
id quod adiunctum fuerit illi. de intentio
nibus vtilibus aut nociuis. ⁊ omnino pro
cedet in memoria ad modum motus. ⁊ ꝑ
quiſitionis qui eſt in natura virtutis yma
ginatiue. ſed eſtimatio hoc totum ſentiet
ſimul. et videbit intentionem per forma3
illam. Et hic eſt moduſ qui accidit per ex
perientiam. vnde canes terrentur lapidi
bus et fuſtibus. et ſimilia. Aliquando au
tem ab eſtimatione aduenīūt alia iudicia
ad modum ſimilitudinis. Cum enim res
habuerit aliquam formam coniuncta3 cū
intentione eſtimationis in alio ſenſibiliu3
que coniuncta eſt ſemper cum omnibus
illis. cum viſa fuerit forma. eius videbit̄
intētio. Aliquando autē animalia differūt
i iudice qui eget i ſuis actionibus ut iſte
virtutes obediant. Id autem quo magis
eget eſt memoria et ſenſus. Sed forma
op⁹ eſt propter recordationē. et memoriā
Memoria aūt ē etiā animalib⁹. S3 recor
datio que eſt ingeniū recordādi q oblitū
ē nō inenit̄ ut puto niſi i ſolo hōie. Cogno
ſcer̄ ⁊. n. aliqd ſibi fuiſſe q p⁹ea ꝺletū ē n̄
ē niſi v̄tutis rōnal'. ſi aūt fuerit alteri⁹ prec̄

rationalez poterit eē eſtimationis .ſʒ que
decoraē rationalitate. Reliqua enī anima
lia ſi memorāt memorant tantum. Si ue
ro nō memorāt memorare nō deſiderant
neque cogitāt inde. Imo hoc deſiderium
et hic appetitus ſoli⁹ hoīs eſt. Recorda
tio uero ē relatio ad aliquid quod haba
it eē ī anima inpr̄ito.ꝛ imitatur diſcere ſe
cundum aliquid ꝛ nō immitaē ſecūdū ali
ud recordatio et enim eſt motus arebus
apprenſis exterioribus ad alias. Similiē
diſcere eſt motus a cognitis ad incognita
ad hoc ut ſciaē. Recordatio uero ē inq
ſitio ut habeaē ī futuro quale habebatur
in p̄terito.diſcere uero nō ē niſi ut habea
tur aliquid ī futuro. Itē ī recordatione n̄
itur ad id ꝙ intēdiē per aliqua que ſequi
tur acquiſitio intētionis neceſſario.ſʒ ad
modū ſignoꝝ. Cū enim iā habeē id ꝙ ē ꝓ
pinquius intētioni.moueē anīa ad intenti
onē tali diſpōne qualis ipſa erat. Si antē
fuerit diſpoſitio diuerſa quāuis ſubeat
mētem forma ꝓpinqua aut eius itentio.
nō tamē oportebit ꝓpter hoc moueri.ſicē
ille cuius mētem ſubit liber aliquis per
quē recordanē magiſtri qui ſe docuit eaʒ.
Nō tamē eſt neceſſe ut cū recordaē libri ꝛ
intētionis eius.recordeē etiā magiſtri ſui
omnis homo.via autē que ducit ad diſce
re.neceſſario ducit nos.ꝛ hic ē ſilogiſmuſ
ꝛ diffinitio. Sūt aūt pleriqʒ homīes q
bus facilius ē diſcere⁹ quam recordari.
Iſti enī naturaliter habēt cognoſcere ne
ceſſaria motus quibuſdaʒ uero fit ɔtra
rio. Quidā enī ex illis ē fortis īmemoriē
retinēdo.ſed debilis ī recordādo eo ꝙ ē
ſicce ɔplexionis que retinet ꝙ apphēdit
ſed materia cū moueē aīa nō ē obediēs ac
tionibus ymaginationis .ꝛ eius repreſen
tationib⁹.alius uero ɔtrarius ē illi. Iſti
qui enī citius recordanē ſunt hy qui ma
gis percipiūt nutus.nutus ꝛ enī opantur
motū ſenſibiliū ad alias intētiones. Et q
fuerit perceptibilior nutuū.erit citius re
cordās. Alius uero ē fortis indiſcēdo.ſʒ
debilis ī memorādo.quaſi enī inter diſce
re ꝛ memorare ɔtrarietas ē. Ad diſcēduʒ
ꝛ enī neceſſe ē ut materia forme interioris
ſit multū facile ad īprimēduʒ ei.ad quod
nō iuuat niſi humor. Memorie uero ne
ceſſaria ē materia.a qua difficulter deleaē
ꝙ impſſū ē in illa.ꝛ ad hoc opus eſt ſicca
materia.ꝛ ideo ē difficile haberi illa duo
ſimul. Illi uero ſunt memoriores quorū
anime nō habēt multos motus.neqʒ diſp
guntur cogitationes coꝝ. Ille enī cuius
anima multos habet motus ꝛ mītiplices
cogitatus nō bene memorat. ergo memo
ria cum ſicca materia eget ut anima ſit ue
lox ad formam ꝛ ad materiā ſtudio.ꝛ ut
habēs illam. nō occupeē circa alia. vnde
pueri quamuis ſint humidi.tamē firmitē
retinent. Anime enim eorum non occupā
tur circa que occupantur anime maiorū
neque mouentur ab eo in quo ſtant ad ali
ud. Iuuenum autem propter calorem ſu
um.ꝛ propter motus ſuos agiles quāuis
complexio ſit ſicca tamen memoria eoruʒ
non ē ſicut memoria infantiū ꝛ puerorum
Senibus uero accidit propter humorem
qui ꝑualet ī eis nō memorare ea que ui
dent. Sʒ aliquādo ex dolore aut ira.aut
ceteris huiuſmodi.accidit cū memoria ali
quid ſimile diſpoſitioni rei. qualiter acci
derit. Cauſa uero doloris ꝛ ire.ꝛ triſtitie
nō eſt niſi qꝛ eorum que preterierunt for
ma impreſſa ſenſibus interiorib⁹. que cuʒ
reddit facit illud aut ſimile illius deſide
rium quoqʒ ꝛ ſpes faciūt hoc etiā. Spes
autē aliud eſt quā deſiderium. Spes enī
eſt imaginatio alicuius rei cum affirmatio
ne aut opinione qꝛ erit. deſideriuʒ uero ē
imaginatio rei.ꝛ cōcupiſcentia eius.et iu
dicare quod delectabitur in illa ſi adfue
rit.timor autem eſt oppoſitus ſpei ad mo
dum ɔtrarietatis. Sed diffidentia uel deſ
peratio.eſt eius priuatio.ꝛ hec omnia ſūt
iudicia extimationis. Iudicemus ergo
nunc de his que diximus de virtutibus
apprehendentibus animalibus .ꝛ oſtēda
mus quod omnis agit actiones ſuas cum
inſtrumentis dicentes.quod ex omnibus
virtutibus id quod eſt apprehendēs for
mas ſingulares exteriores ſecūdum affec
tionem in perfecte abſtractionis.ꝛ ſepera
tiois a materia.neqʒ abſtracte aliquomō
ab appēditys materie ſicut apprehendūt
ſenſus exteriores.quod egeant inſtrumē
tis corporalibus manifeſtum eſt. hec enim
forma non apprehenditur niſi quam diu

materie p̄manſerint ⁊ extiterint p̄ſentes /
Corpus uero preſens nõ ẽ exiſtẽs preſenſ
niſi apud aliquod corpus. Nõ enim ẽ pre
ſens aliquãdo.⁊ abſens aliquãdo apud ñ
corpus.neqʒ habet operationẽ ad virtutẽ
ſimplicẽ ſecũdũ preſẽtias uel abſentiam
Et eis ꝙ nõ ẽ in loco res localis.nõ operã
tur ſecũdum p̄ſentiã illi uel abſentiã ab
illo.quia preſẽtia nõ cadit ĩ ſitu.⁊ ſepera
tio.preſẽtis niſi ad id cui preſentaṫ.hoc
autẽ impoſſe ẽ.niſi cũ preſente corpore.id
cui preſentaṫ.⁊ fuerit corpus uel ĩ corpo
re. Sed apprehendẽdi formaſ ſingulas ſe
cũdũ abſtractionẽ pfectã a materia.⁊ ſꝫ
p̄uationẽ abſtractionis vllo mõ ab appen
diciis materialibꝰ ſicut eſt ymaginatio ne
ceſſariũ ẽ inſtrumẽtũ corporale.ymagina
tio ⁊ enim non põt ymaginari niſi.forma
ymaginabilis deſcripta fuerit ĩ eo corpo
re ideſt cerebro.deſcriptione que fit cõis
virtuti ⁊ corpori. forma eñ ſocratis que
deſcribiṫ ymaginatione. ſecũdum eius fi
gurã.⁊ eius liniamẽta.⁊ ſecũdũ ſitũ ſuo
rum mẽbroꝝ alioꝝ circa alia.que apparẽt
in ymaginatione ſicut quaſi videanṫ impo
ſſibile ẽ ymaginari ſicut ẽ niſi ille ptes ⁊ di
mẽſiones ſuoꝝ mẽbroꝝ fuerit deſcripte ĩ
corpore.ita ut dimenſiones illius forme
ſint ĩ dimẽſionibus illius corporis ideſt
cerebri.⁊ ptes eius ĩ partibꝰ illius. Re
moueamus autẽ formaʒ ſocratis .⁊ pona
mus formaʒ quadrati a.b.c.d. que habẽt
dimẽſionẽ finitã ⁊ locũ.⁊ qualitatẽ ⁊ diũ
ſionẽ.⁊ diuerſitatẽ angloꝝ numero.⁊ cũ
anglis eiꝰ qui ſũt.a.b. ꝯiunganṫ duo qua
drata inter ſe equalia. quoꝝ vnũquodqʒ ha
beat locũ deſignatũ. ſed ſint ſimilia ĩ for
ma .⁊ ex tota cõiunctione quadratoꝝ de
ſcribaṫ quaſi allata figura.hoc modo ſin
gularis.vna numero exiſtẽs imaginatiõe
Dicemus ergo.a.e.b.t.ꝙ quadratũ.a.e.ʒ.
u.ẽ aliud numero a quadrato. b.t.h.i.et
cecidit imaginatione ʒ.u.ad dextrã partẽ
eius ſeperatũ ab eo ſitu imaginationis ali
quo in imaginatione.Neceſſe ẽ aut ut hec
diſpoſitio ipſoꝝ ſit.aut propter formã.c.
d.quadrature aut propter accidens qua
drature.aut propter materiã cui ĩprimiṫ
Impoſſibile eſt autem alteritatem eorũ
eſſe ſecundum formam quadrature.Jam

enim poſuimus ea ſimilia.⁊ equalia.⁊ cõ
forma. Impoſſibile eſt etiam hoc eſſe ex
accidenti quod ſit rei proprium. primo qꝛ
ad imaginandum illud dextrorſum non ẽ
neceſſe cadere aliquod accidens in ea.qꝛ
non ſit hoc niſi propter partes materie.
Secundo quia ipſum accidens aut eſſet
aliquid in ipſa eſſẽtialiter aut eſſet aliqd
quod haberet eſſe.ex comperatione ſui
ad illud.cuius figura eſſet figura abſtra
cta ab aliquo habẽte huiuſmodi imagina
tionem.aut eſſet aliquid quod haberet eẽ
ex comperatione recepte materie. Impo
ſſibile eſt autem aliquid eius eſſe in ſe ipa
ex accidentibus que ſunt ei propria. Nã
id eſſe aut inſeperabile.aut ſeperabile.im
poſſibile ẽ autem inſeperabile eſſe eſſentia
liter niſi fuerit inſeperabile ab omni eo ꝙ
comunicat cum eo in ſpecie. Duo autem
quadrata poſuimus equalia ĩ ſpecie.ergo
nullum eorum habet accidẽs inſeperabi
le.ꝙ nõ habeat alterũ.Itẽ impoſſibile ẽ ut
in virtute ĩ diuiſa ſicut ẽ diuiſio virtutũ
corporaliũ. accidit accidẽs alicui ꝙ non
habeat aliud ꝙ eſt illius forme cuʒ eorũ
ſubiectũ ſit unũ in diuiſũ ꝙ eſt virtus Im
poſſibile ẽ etiã eſſe ſeperabile. Oporteret
enim vt cum remoueret illud ſeperabile
mutareṫ eius forma ĩ imaginatione.⁊ ima
ginatio nõ imaginaret ipſum vt eſt niſi cũ
ei coniungeretur illud. Cum uero remo
ueretur mutaretur imaginatio aut nõ ſic
imaginaṫ illud cauſa alicuius quod adiũ
gitur illi.ſed imaginaṫ illud ſic quocunqʒ
modo fuerit diſpoſitio imaginatio quoqʒ
non poteſt ponere ipſum accidens in alte
ro vt fiat ſicut primum.ſed quam diu fue
rit in illo. erit ſic ⁊ imaginatio videbit il
lud.ſic ita vt non attendat ad aliud quod
adiungatur illi. Impoſſibile eſt autem.ut
quale hoc dicaṫ de itellectu. ſʒ hoc diffe
reṫ uerbũ uſqʒ ad eius diſpoſitionẽ.Dica
tur ergo qđ ẽ ꝙ fecit diſpõnes qꝛ a ppria
uit illud hac diſpõne.ſ.ponendo ſepatum
ab alio. Sed uniuerſali aliquid ẽ ꝙ adiũ
git ĩtellectꝰ ꝙ ẽ diffinitio dextri ⁊ ſiniſtri.
Quia cũ ꝯiũxerit quadrato. diffinitionẽ
dextrorſũ.fiet poſtea dextꝝ.Nõ hʒ autẽ
hãc diffinitionẽ niſi res ĩtelligibilis uniũ
ſalis ⁊ ibiꝰ ẽ impoſſe.ẽ.a.res ꝯpõita q̃ ſegṫ

poſitionez informādo.ſed h ſingularis qđ
non eſt ex poſitione.neqꝫ formatur in yma
ginatione.niſi forma apprehenſa ex ſenſa
to aut ex diuerſitate ſitus.et deſigitur ui
ſa ymaginata illa eadē.impoſibile eſt dici
hanc eſſe diffinitionem.ꝛ non alterius.ꝛ ñ
potius propter aliquid.ꝑꝑ quod oportet
habere addtionez huius diffinitionis ſine
altero.neqꝫ ymaginatio ponit eam ſic ꝑꝑ
hoc.ſed ymaginat ſic ſubito eo ꝙ ita eſt ĩ
ſe.non propter poſitionem eius. et ymagi
nat hoc quadratuz a dextro.ꝛ illud a ſini
ſtro nō propter aliquid quod ſit adiūctuz
iſti uel illi.poſtquā aduenit eis.fiat hoc ſi
niſtrum ꝛ illud dextrum. ſed in actione ĩ
tellect⁹.diffinitio ſiniſtri. ꝛ diffinitio dex
tri aduenīūt quadrato.cū ipſuz eſt iā qua
dratum cui non accidit aliud .ſicut unum
uniuerſale alij.poſibile eſt enī ut ſtabiliat
intellectu.i.ergo ſicut uniuerſale adiūgit
alij uniuerſali.ſic ꝛ deſtrum ꝛ ſiniſtrum.ꝛ
alias appēditias.addit itellect⁹ uniuerſali
per diffinitiones ita abſque aliquo quod
accidit illi.ꝛ ut ſit aptum ad accidēdū ſibi
aliquid.in ymaginatione uero niſi itentio
fuerit ſingularis cū eo per ꝙ ſit ſingulariſ
non apparebit ymaginationi.ꝛ propter h
poſibile eſt potētie intellectus.ꝛ ꝯiungeſ
unaz itentionem cū alia ad modū ponendi.
ſed niſi primū quod apparet ĩ ymaginatio
ne habuerit ſituz terminatū aliquē cū deſ
cribitur in ea.non poterit ei poni termin⁹
ergo iam deſtructum ē hanc ſepationez eē
propter accidēs inſepabile ꝑ ſe ipſum. āt
ſepabile ꝑ ſe ipſū poſitum. Dicemus eti
am ꝙ impoſibile eſt hoc eſſe ex ꝯperatiōe
ſui.ad aliquid. cuius hec ſit ymaginatio.
multotiēs enim ymaginamur quod non ē
item ſi unū quadratoꝝ ymaginatoꝝ ꝯpera
tionē habuerit ad aliquod corpus.ꝛ alte
rum quadratū ad aliud īpoſibile eſt eorū
ſubiectum eſſe in diuiſibile. vnuz enī qua
dratoꝝ ymaginatoꝝ nō plus debet habeſ
ꝯperationē ad aliquod quadratum forſe
coꝝ.quam ad aliud niſi hoc ꝯtingerit ex
ꝯperatione corporis. quod eſt ſubiectum
illius. ꝛ ſuſtinētis illud. in qua non cadat
aliquid. ꝛ tunc ſubiectū illius erit preter
ſubiectuz iſtius.ergo uirtus erit diuiſa.ꝙ
non diuidiē in ſe ipſa.niſi per uiſionez ei⁹

in quo eſt. erit ergo corporal'.ꝛ forma erit
deſcripta in corpore.ergo impoſibile eſt
duo quadrata ſeperari in imaginatiōe ꝑꝑ
ſeperationem duoꝝ quadratoꝝ que ſunt
extra ꝛ propter ꝯperationem eoruz reſtat
ergo ut ſit h aūt cauſa ſeperationis duarū
partium que ſunt in uirtute recipiente. āt
duaꝝ partium que ſunt in īſtrumēto quo
operatur uirt⁹. ſed q̄mōcūqꝫ ſit quod de
hoc intelligimus h eſt.quia.ſ. hic modus
apprehendendi non ꝑficitur niſi uirtute
q̄ pendet ex materia corporali.ergo oſten
ſum eſt ꝙ apprehenſio ymaginabilis non
niſi corpore perficitur. Hoc etiam fiet
manifeſtius.per h quia nos ymaginamur
formam ymaginabilem.exēpli gratia. for
mam hominis maiorem aut minorē quaꝫ
inſpiceremus. ꝛ ſine dubio maior deſcri
bitur in aliquo.ꝛ minor in alio. quod nō
eſt illi ſimile.ſi enim deſcriberetur ĩ eo.ꝙ
non eſt illi ſimile. tunc diſſimilitudo ĩ ma
ioritate ꝛ minoritate āt eſſet ex ꝯperatio
ne eius quo apprehenditur forma aut ex
ꝯperatione apprehendentis.aut ex ꝯpera
tione duaꝝ formaꝝ.impoſibile eſt aūt eſſe
ex ꝯperatione eius ꝑꝑ ꝙ apprehenditur
forma.multe enim ex foimis ymaginabili
bus ſunt apprehenſe nō ꝑ aliquod ullomō
aliquando autē maius ꝛ minus eſt forma
unius ſingularis. impoſibile eſt aūt eſſe ꝑ
cauſam ipſaꝝ duarum formarum. ꝯueni
unt aūt in diffinitione et eſſentia. ſed diffe
runt in maioritate et minoritate.ergo non
ē illud ex ipſis reſtat ergo ut ſit ex ꝯpera
tione recipiētis.naz forma aliquando deſ
cribitur in parte eius maiore.et aliquādo
deſcribitur ĩ ꝑte ei⁹ minore. Item ipo
ſibile eſt nobis ymaginari albedinez et ni
gredinem in una forma imaginabili ita ut
utraqꝫ illaꝝ ſit infuſa ĩ ea ſimul . ſed ē po
ſibile in duabus ꝑtibus eius quas appre
hendit imaginatio diſcreta. ſi autem due
ꝑtes no ſeperātur loco.ſed due imagīatio
nes deſcribuntur in aliquo in diuiſibili.
tunc non differunt in impoſibili et poſi.ꝙ
due partes differūt ſitu.āt imagīatio ima
ginat eas cum in ſint diſcrete in duabus
ꝑtib⁹. ſi uero aliqs dixerit h ꝛ ꝑꝑ h etiā
intellectus. reſpondebimus dicentes qđ
intellectus apprehendit nigredinem et al

bedinem ſimľ ī uno tēpoꝛe ed modū cꝛedē
di·et negat ſubiectū eam eſſe unum·imagi
natio uero non imaginat eas ſimul neque
ad moduꝫ credēdi.quãuis actio imagina
tionis.nō eſt niſi ad modū foꝛmãdi·⁊ non
aliter·quia nō habet actionem aliter.cum
aũt cognoueris h̄ ī imaginatione·iã cogno
uiſti hec in eſtimatiōe q̄ quicquid appꝛe
hēdit n̄ appꝛ̄hēdit illud n̄ niſi ī foꝛma ſingu
lari imaginabili ſicut oſtendimꝰ.

Capitulū de diſpoſitionibꝰ uirtutū mo
tiuaꝝ ⁊ d̄ ꝓphetia q̄ fit v̄tutibꝰ ſēſibilibꝰ

Poſtquã aũt iam locuti ſumus de
uirtutibus appꝛehendētibꝰ anie
ſenſibilis. opoꝛtet loqui de virtu
te eiꝰ motiua·dicemus igit̄ ꝙ anima cum
vult aliquid ꝑcipit·ſe uelle aut·imaginat̄
id ſi eni non ꝑciperet nō intendere illud q̄
rere ꝑ motum. Non autē hoc velle habet
ex aliqua virtutuꝫ appꝛ̄hendentiū virtuteſ
eni appꝛ̄hendētes nihil aliud faciũt niſi iu
dicare uľ apꝛ̄hendere ſenſu aut eſtimatiōe
cū uero iudicant uľ appꝛ̄hendũt ſenſu aut
extimatiōe nō neceſſe ex hoc illud uelle
homines eni ꝯueniũt ī appꝛ̄hendēdo quod
ſentiũt ⁊ imaginãt.Secūdum hoc ſentiũt
⁊ imaginãtur illud ſꝫ differũt ī uelle illud
ꝙ ſentiũt ⁊ inmaginãtur.Diſpoſitio auteꝫ
vnius hoīs etiã differt in hoc imaginat
eni cibū ⁊ vult illuꝫ ī hoꝛa famis.ſed nō
vult illū in hoꝛa ſatietatis.Iteꝫ qui eſt ho
noruꝫ moꝝ ymaginat concupiſcētias tur
pes.non tamen vult illas.alius aũt uult.et
hee due diſpoſitiones non ſunt ſolius hōi
nis.ſed etiam omnium animalium.differt
aũt uolũtas.quia quedã eſt ad huc debiľ
quedam uero iam ita roboꝛata.quod non
deeſt ei niſi effectus.volũtas aũt non eſt d̄
ſiderium.quia aliquando roboꝛatur uolũ
tas.ſed deſiderium non aduenit motui ali
quo modo.ſicut imaginatio firma ē neqꝫ
tñ optatur quod imaginatur.cū aũt firma
tur deſiderium.obediunt ei uirtutes mo
tiue. que non faciunt aliud niſi contrahe
re muſculos ⁊ extendere. non eſt aũt hoc
ipſa uolũtas. neque ipſū deſideriū.non.n.
quicquid pꝛohibet̄ a motu. pꝛohibetur a
uehemētia uolũtatis.uel a d̄ſiderio.neqꝫ
tñ habꝫ obediētiā aliaꝝ uirtutū q̄ tm̄ mo
uere ſolēt que ſunt in muſcul'buſꝰ aũt uir

tutis uolũtatis ramiſũt uirtus iraſcibilis
⁊ uirtus ꝯcupiſcibilis.illa aũt que uult d̄
lectabile·⁊ quod putatur utile ad aquirē
dum·eſt ꝯcupiſcibilis. que uero uult uin
cere.⁊ id quod putatur nociuū repellere
eſt iraſcibilis.aliquando aũt inuenimus ī
animalibus affectus nō ad ꝯcupiſcentias
ſuas.ſed ſicut affectus eiꝰ que peperit cir
ca filiū ſuū.⁊ uxoꝛis circa uiꝝ ſuū.ſimilit̄
eſt id quod affectat̄ exire a caueis uel acō
pedibus.hec enim quãuis nō eſt cupidi
tas uirtutis concupiſcibilis eſt tamen ali
quis affectus concupiſcentie uirtutis ima
ginatiue·virtuti autem appꝛehendenti a ꝑ
pꝛiatur in eo quod appꝛehendit et quod
agitat de eis que ſemper renouantur. aut
de foꝛmis delectamur ꝓpꝛium. Cū auteꝫ
dolet qꝛ amiſſit illud cupit illud naturali
ter deſiderat eni virtus deſideratiua mo
uere ad illud inſtrumenta ſicut deſiderat
ex concupiſcētia ⁊ ira ad id ꝙ ē pulcrum
inter intelligibilia.habetur ergo ex concu
piſcētia itenſio uoluntatis ad delectatio
nem.⁊ ex virtute affectandi deſiderium.⁊
ex ira habetur intenſio uoluntatis aduic
toꝛiam.Sꝫ ex virtute affectante habetur
deſideriū. Similiter etiam ex ymaginatio
ne ꝙ pꝛopꝛium eſt ei ⁊ ex virtute affectã
te deſideriuꝫ.Timoꝛ autē.⁊ doloꝛ ⁊ triſti
tia ſunt de accidentibus iraſcibilis pꝛopt̄
conmotioneꝫ quã habēt virtutes appꝛ̄hen
dentes. Cum enim mouentur ſequentes
foꝛmationem .intelligibilem aut imagina
bilē fit timoꝛ cū uero non timet confoꝛta
tur et accidit ei inde doloꝛ .vnde venit ira
cum non poteſt repellere illud aut cum ti
met aduentum eius gaudium auteꝫ quod
eſt ex modo ſeperationis eſt finis huius
virtutis ſed pecuniam cupere et cibos ap
petere ⁊ concupiſcere coitū.et his ſimilia
ſũt ex virtute beſtiali cōcupiſcibili. So
lacium autem et gaudium ſunt de acciden
tibus virtutum apꝛehendentium .virtuti
bus auteꝫ humanis .accidunt diſpoſitio
nes queſũt eis pꝛopꝛie de quibus poſtea
loquemur . Uirtus autem deſideratiua
ſequitur has virtuteſ pꝛedictas Cū enim ī
tenditur eius uiſ·deſiderat .hee autem om
nes. ſequuntur virtutes eſtimatiuas non
enim appetunt aliquomodo niſi poſt quaꝫ

eſtimauerint uolitam. aliquando autem
eſt extimatio ſ3 nõ eſt ibi uoluntas contin
git aliquando ex rebus corporalib⁹ ad q̄
repellēda mouetur natura ut illoſ motuſ
ſequatur eſtimatio ⁊ ut ille virtutes ſint
priores eſtimatione ī actione ſua ſicut ple
ruſq3 eſtimatio ducit virtutes ad eſtima
tionem. Eſtimatio et eni3 habet dominium
inter virtutes apphendētes ī animalibus
cupiditas autē et ira habēt dominiū. inē
virtutes mouentes quas ſequuntur virtu
tes deſideratiue. ⁊ deinde virtutes moti
ue que ſūt ī muſculis. Dicemus nunc φ
actiones iſte ⁊ φ accidētia iſta ſunt ex ac
cidētibus q̄ accidūt aīe ſed du3 ē ī corpore
q̄ nō accidūt ei niſi propter ɔſortium cor
poris ⁊ ideo trahūt ſecum ɔplexiones in
corpibus quaſda3 enim complexiones ſe
quitur aptitudo iraſcendi ⁊ quaſdam apti
tudines ɔcupiſcēdi ⁊ quaſdam pauor et ti
mor. Quorumdam. enim hominum facieſ
eſt facies iraſcibilis. qui ɔteſtantur faciei
ſue q2 cito iraſcūtur. Quidā autē videtur
timidus ⁊ formidoloſus qui formidat et
cito terretur. Hec igitur omnes diſpoſitio
nes non ſūt niſi ex ɔſortio corporis ſed di
uerſis modis quaſdā enim pncipaliter ha
bet corpus ſed ex hoc φ eſt habēs animā
quaſdam eni3 principaliter habet aīa ſed
ex hoc φ in corpore quaſdam uero habet
equaliter. Somnus eni3 ⁊ vigilia ⁊ egri
tudo ⁊ ſanitas. ſūt diſpoſitiones corporis
quo2 principia in ipō ſūt ſed nō habet ea
corp⁹ niſi ex hoc φ ē habēs animā. ymagi
natio uero ⁊ cōcupiſcētia ⁊ ira ⁊ hui⁹ ſūt
anime ſed ex hoc φ eſt habēs corpus ⁊ ſūt
corporis ex hoc φ pricipaliter ſūt anime
ipſius corporis quāuis ſint anime ex hoc
φ eſt habēs corp⁹ nō dico ex corpore. Si
militer ſollicitudo dolor triſticia ⁊ memo
ria bonum nullum eſt accidens corporis
ex hoc φ eſt corpus ſed ſūt diſpoſitioneſ
rei ɔiuncte cū corpore neq3 eſt niſi cu3 eſt
ɔiunctio cū corpore habet ergo ea corpuſ
ſed propter animam aīa enim habet ea pn
cipaliter quāuis habeat illa ex hoc quod
eſt habens corpus non dico aute3 φ habe
at illa ex corpore ſed dolorem habet pro
pter uerbera ⁊ propter pmutationem cō
plexionis. ⁊ hoc accidens habet eſſe ī cor
pore. Solutio autē ɔtinuationis. ⁊ cōple
xio ſūt dipōes corporis ex hoc φ ē corpus
⁊ etiā hic dolor habet eſſe ī ſēſu ſentientis
ſecundū φ eſt ſentiens ſed cauſa corporis
uidetur aūt fames ⁊ cupiditas eſſe huiuſ
materiei ſed ex imaginatiōe ⁊ timore ⁊ do
lore ⁊ ira pricipalitē accidit paſſio aīe. Nō
enim ira uel dolor ſecūdum φ eſt ira uel
dolor eſt paſſio aliqua ex paſſionibus q̄
dolore3 inferūt corpori quāuis ſequatur
eas paſſio corporalis dolorē īferēs corpo
ri ſicut accēſio caloris aut extinctio eius
⁊ cū huiuſmōi. hoc enim nō eſt ipa ira uel
dolor ſed quoddā φ cōſequitur iram uł
dolorem nos aūt non negamus eſſe meli⁹
ut habeat aliquid anima ex hoc φ ē ī cor
pore φ poſtea ſequantur paſſiones incor
pore que proprie corporis ymaginatio. n.
ē ex h φ ē apphēſio. nō ē de paſſionibus
quas habet corp⁹ pricipaliter quāuis po
ſtea ex ymaginatione accidat ut tēdat ali
quod membrorum. hoc enim non habet
ex cauſa naturali. propter quam debeat
complexio permutari. uel calor augeri. uł
vapor generari. qui diffundat̄ in membrū
ita ut extendatur. Sed quia forma habe
tur in eſtimatione. ſecuta eſt permutatio ī
complexione. ⁊ calor. et humiditas ⁊ ſpi
ritus. Et niſi eſſet illa forma non haberet
natura quid moueret eam. Nos aute3 di
cimus ad ſummam φ ex anima ſolet con
tingere in materia corporali permutatio
complexionis que acquiritur ſine actiōe
⁊ paſſione corporali. ita quod calor acci
dat non ex calido. ⁊ frigiditas non ex fri
gido. Cum enim ymaginat anima aliqua3
ymaginationē ⁊ corroborat̄ in ea. ſtatī ma
teria corporalis recipit formam habentē
comperationē ad illā aut qualitate3 φ fit
ob hoc φ anima aut ē ex ſubſtātia alicui⁹
pricipiorum que ueſtiūt materias formis
que ſunt ī eis dominātiū ipſis. aut habet
priorem operationem ad ipſam ſubſtanti
am. quam ad aliā. ⁊ hoc fit cu3 pficit ea3
aptitudo. ſ3 φ plus hēant aptitudis. ñ fit
niſi ex pmutatione qualitatis ſic ɔdixim⁹
plerūq3 aūt nō pmutanī niſi p ɔtraria que
ſubſiſtūt ī eis. ⁊ qn quidē h pncipia ueſti
unt materiam. forma conſtituent ſpecie3
naturalem. non eſt longe quin etia uel ea3

qualitatibus ita ut ad hoc nõ ſit ibi neceſſarius tactus neque actio neqȝ paſſio corporalis q̄ proueniat ex ɔ̄rietate unde forma que eſt in anima pꝛĩcipium eſt eius ꝙ contingit ĩ materia ſicut forma ſanitatis que ē ĩ anima medici que eſt pꝛĩcipium ſanitatis que accidit ⁊ preter hoc forma ſt āſ in anima carpentarij ſed hoc nõ adducunt ad illud ꝙ prouenit ex illis niſi per inſtrumēta et alia media que nõ egent inſtrumētis his. niſi propter debilitatem .et ꝓpter ocioſitatem. Attēde diſpoſitionē infirmi cū credit ſe ɔualeſcerẽ aut ſani cū credit ſe egrotarẽ multotiens cõtingit ex hoc ut cū corroboratur forma in anima eius patiatũ ex ea ipſius materia ⁊ proueniant ex hoc ſanitas aut infirmitas .⁊ eſt actio hec efficatior.⁊ quā id ꝙ agit medicus inſtrumētis ſuis.⁊ medijs.⁊ ꝑpter hoc homo põt ambulare ſup trabem que eſt ĩ media uia ſed ſi poſita fuerit pons ſuper aquam profūdam nõ audebit ambulare ſup eā eo ꝙ ymaginatur in aĩa eiꝰ forma cadendi uehemēter impreſſa cui obedit natura eius.⁊ uirtus mēbrorū eius.⁊ obediūt eius cõtrario.ſ.ad exigendum ⁊ ad ambulādū ergo cum eſſe formarū impreſſuȝ fuerit in aĩa ⁊ conſtituit aĩe ꝙ habet eē cõtinget ſepe materiā pati ex eis.⁊ ut habeant eſſe. Si autē hoc fuerit ĩ anima comuni que eſt celi et mūdi.poſe eſt tūc ut eius operatio ſit ad naturam totiꝰ. Si uero fuerit in anima particulari poterit operari ĩ natura.ꝑticulari. Multotiēs autem anima operatur ĩ corpore alieno ſicut in proprio quēadmodum ē opus oculi faſcināris.⁊ eſtimatiōis operantis. Imo cū anima fuerit ɔſtanſ nobilis ſimilis principijs obediet ei materia que eſt in mundo .⁊ patiẽ ex ea.et inuenitur in materia quicquid formabitur ĩ illa ꝙ fit propter hoc ꝙ anima humana ſicut poſtea oſtendemus nõ eſt impreſſa ĩ materia ſua ſed ē ꝓuidens ei. Et quādo quidē propter hunc modū colligationis poteſt ipſa permutare materiam corporalem ab eo ꝙ expetebat materia eius tūc nõ eſt mirum ſi anima nobilis et fortiſſima tranſcēdat operationem ſuam in corpore ꝓprio ut cumꝰ non fuerit demerſa in affectū illiꝰ corporis uehementer ⁊ preter hoc fuerit nature preualētis ɔſtātis ĩ habituꝰ ſuo ſanet ĩfirmos.⁊ debilitet prauos.⁊ ɔtingat priuari naturas. et permutari ſibi elēa. ita ut ꝙ non eſt ignis fiat ei ignis. ⁊ quod nõ eſt terra fiat ei terra.⁊ pro uolūtate eiꝰ ɔtīgāt pluuie.⁊ fertilitas. ſicut ɔtingit abſorbitio a terra ⁊ mortalitas.⁊ hoc totū pueniat ſm neceſſitatē ĩtelligibilē. oĩo enĩ poſſibile eſt ut comiteẽ eiꝰ uelle eſſe id ꝙ pendet ex ꝑmutatione materie in ɔtraria. Nā materia obedit ei naturaliter. et fiet ex ea ſm ꝙ uidetũ eius uolūtati. materia ⁊ enim oĩo eſt obediēs aĩe. et multo plus obedit aĩe quā ɔ̄rijs agētibus ĩ ſe. Et hec eſt etiā una de ꝓprietatibus uirtutū ꝓphaliū. aū hoc aūt iā diximꝰ ꝓprietatē que pēdet ex uirtutibꝰ eiꝰ ymagĩabilibꝰ. q̄ eſt ꝓprietaſ ꝓphalis pēdēs ex uirtutibus ſēſibilibus apprehēdētibꝰ. h aūt ē ꝓprietas pēdēs ex uirtute ſēſibili motiua deſideratiua. que ꝓuenit ex aĩa ꝓphie. dignioris ꝓphie. Dicemꝰ aūt ꝙ poſtquā oſtēdimꝰ oēs ṽtutes ſēſibiles nõ habere actionē niſi ꝑ corpꝰ. ⁊ eſſe uirtutū ē eas ſic eſſe ut operenẽ. tūc uirtutes ſenſibiles nõ ſūt ſic ut operẽ. niſi dū ſunt corporales. ergo eſſe eaꝝ ē eſſe corporale. ergo nõ remanent poſt corpus.

Iam aūt locuti ſumus ĩ noſtris libris phyſicis de cā aptitudinū ſingulariū. quaꝝ diuerſe ſūt ymaginationes.⁊ ſm diuerſitatem ſuaꝝ diſpoſitionū ad gaudiū.⁊ dolorem.⁊ irā ⁊ trāquilitatē ⁊ odiū.⁊ benignitatem.⁊ cetera. huius .n. uerbū. cui non inuenitur apud antiquos ɔ̄ſimile ĩ diſtinctione ⁊ declaratione.⁊ ſumatur iſi. Inuenimus aūt in exemplari unde tranſcripſimꝰ folia que nõ ſunt de exemplari.⁊ tranſcripſimus inde ſicut inuenimus.⁊ hec ſunt.

Capitulum de editione auohaneth.

Dixit auohaneth iūrganus hec ſūt diſtinctiones extra hunc librum quas ego tranſtuli in eū a libris phyſicis in quibus eſt quod precipit actor precipuus. Et plures ex eis ſunt ex epl'a quam fecit de ſpeciebus cordium ad unū amicorum ſuorum introducentium dicēs nec uita nec ulla perfectionum aut bonitatum eſt retenta apud primum principium

in prima genitura. Sed receptibilia quaſi
q₃ ſunt carentia aptitudine recipiendi ea.
Non eni omne receptibile eſt receptibile
ois rei. ⁊ ideo iposſibile eſt lanā recipere
formam enſis. ipſa exiſtēte lana. neq₃ aqua
ueritatē humanitatis ipſa exiſtēte aqua.
Corpora aūt mundana nō recipiunt uitā
exceptis paucis numero ⁊ menſura. Sed
numero. quia corpora. non uita ſunt elta.
quatuor. ⁊ quod ē ei ꝑpinquius in natura
ſed mēſura. quia collectio. quatuor eltoꝝ
quaſi nō habet quātum ad totū menſurā
ſenſibilē. Non ē aūt lōge iter ſtellas fixas
eſſe aliquid quod ē maius eis. ſ. collectio
ne. que ē ſub celo. Silogiſſimus aūt affir
mat ꝙ hec collectio in ɔperatione circuli
ſaturni eſt quaſi pūctum in circulo. quāto
enim magis i ɔperatione eius quod eſt ſu
pra circulū ſaturni. deinde demōſtratores
tenent quod cauſa pp quam hec corpora.
nō recipiunt uite formam hec eſt ſilicet q2
diuerſa fuerūt ab alijs corporib⁹ ſimplici
bus ⁊ cōpoſitis viuis hoc eſt. q2 ſunt na
turarū cōtrariarū. natura enim uniuſcui⁹
que eorū habȝ ɔtrariā. ⁊ ob hoc fuerūt
remotiſſia acorporib⁹ celeſtib⁹. Corpora
uero celeſtia fuer apta nobiliori modo ui
te corporalis. hec autē elemēta ſūt nimis
remota auita. Incorporibus uero cō
plexatio frangit et debilitat ɔrietatem
ɔrietatis. ⁊ operatur i eis formā ɔplexionis
Complexio autē ē mediū iter ɔtraria. me
dium uero nō habet. ɔria. Et ideo ad apta
tur plus ad recipiēdū vitam. vnde. ɔple
xio quo magis acceſſerit ad mediū cōple
xionatum aptius fiet ad recipiēdū augmē
tum perfectionis uite. Cū vero temꝑatiſ
ſimū fuerit ita ut contraria equalia ſint in
eo operentur equaliter. coaptabitur pfec
tioni uite rational. ſimil' uite celeſtis hec
aūt aptitudo eſt in ſpiritu humano. Spiri
tus vero human⁹ omino ē quiddā ꝙ gene
raē ex elementis. ⁊ effigiat vultus ad ſimi
litudinē celeſtiū corpm. vnde indicāt de
eo dicētes. qđ ſit ſubſtātia lucida. ⁊ ideo
ſpiritus viſibilis vocatur radius et lux.
vnde ⁊ aīa gratulatur cū videt lucē. ⁊ mo
leſtatur i tenebris. Ipſa eni lux eſt ɔpera
ta eius nebiculo. ⁊ confortatur propter eā
nebiculum eius. quod eſt ſpirit⁹. cui tene
bra ē ɔtraria. Uidetur aūt quod ſapi
entes ⁊ ſequaces eoꝝ ɔſenſerūt in hoc. qđ
gaudium ⁊ timor. ⁊ dolor. ⁊ ira ſūt ex paſ
ſionibus proprijs ſpirit⁹ qui eſt in corde.
vnde omnis paſſio que intenditur ⁊ remi
titur non ex cā extrinſeca. non ɔmutatur
in ſua intēſione et remiſſione. niſi aptitudi
nem ſubſtātie paticīs. aut ei⁹ debilitatē
Sapiētes aūt diſtinxerunt inter potētiam
et aptitudinē. quia potētia eſt ſuper ɔtra
ria equaliter. Aptitudo uero non eſt ſup
ɔtraria equaliter. omnis enim homo pōt
gaudere. et triſtari. Sed eoꝝ quidam ſūt
aptiores gaudio. aut triſtitie. ſimiliter eti
am eſt inditium de ira et timore. et alijs
paſſionibus. manifeſtum eſt igitur quod
hꝯ ꝙ ſpirit⁹ eſt gaudens aut dolens in po
tentia. aliud eſt. quā hoc quod eſt aptior
ad unum eoꝝ unde uidetur aptitudo eſſe.
pfectio eius ꝙ eſt i. potētia. i ɔpatiōe uni⁹
oppoſitoꝝ. Cōſtat igiē ꝙ hoc ꝙ ſpirit⁹.
quāuis ex hoc. ꝙ ē ſpirit⁹ i potētia. ſimul
habet dolere et gaudere. non tamen eſt ei
de eo. ꝙ intelligitur de aptitudīe. niſi unū
eoꝝ. Deinde manifeſtum eſt qđ potentia
utriuſq₃ iſtoꝝ ɔcomittatur animā cū ſubi
ciatur. et ꝙ aptitudo ſignata ad unū eoꝝ
nō ɔcomittatur eā. ſed accidit ei ex alia cā
Gaudium enim eſt delitia. omnis autē
delitia eſt apprehenſio pfecte acquiſitionis
proprie uirtuti apprehendenti. ſicut ſenti
re dulce et odorem bonū ſenſu percipere
uindictam uirtuti iraſcibili. ⁊ percipe ſpē
uirtuti cogitatiue ⁊ eſtimatiue. omnis aūt
pfectio ē res naturalis. ⁊ ecōuerſo. omnis
aūt perfectio rei que ē naturalis. uirtuti ē
delitia. ⁊ ecōuerſo. fortaſſis accidit aliqui
bus uirtutibus non delectari niſi cū diſce
ditur a diſpoſitiōe ñ naturali. ex q̄ putaē
ꝙ delectatio ſit exceſſus a diſpoſitiōe non
naturali ex q̄ putaē ꝙ delectatio ſit. quaſi
pmanētia i diſpoſitiōe naturali ñ poſſit eē
delectabilis. Hic aūt error ñ accidit niſi
pp acceptionē accedētalē pro ſubſtāt ali
apprehēſoꝝ eni quedā ſunt q̄ ñ apprehen
dunē niſi ex permutatiōe ſicut tactibilia.
Qualitas eni ñ ſentiē niſi dū mēbrū tāgēs
fuerit ɔtrariū illi qualitati ex qua patiē.
Cum aūt ptulerit ⁊ quieuerit paſſio. qua
litas fiet ɔſīo mēbri. ⁊ tūc ñ ſentiē. omnis

enim ſēſ⁹ aliqua ꝑmutatio ē. Nichil autē
ꝑmutaṫ ex ſe ipſo. ⁊ ideo habēs ethicā nō
dolet ex calore uehemēti. q uehemētior eſt
calore febris acute dolet aūt hn̄s febrem
acutā. ex minore caloṙ quā ſit ille. Calor. n.
ethice iſuſus ē mēbris. quaſi ꝯpl'o illoꝝ.
Calor uero febris acute extrane⁹ ē mēbriſ
⁊ differt a ꝯpl'one mēbroꝝ medici aūt ipo
nūt nomē ꝓpriū ei ꝙ eſt ſicut etheca ꝯpl'o
nē malā equalē. ⁊ ei ꝙ ē ſicut febris acuta
ꝯpl'oné malā diuerſā. manifeſtū ē igiṫ qꝺ
cā nō ſētiēdi id ꝙ ē quietū de ꝑfectionib⁹
ſenſibilib⁹. eſt ꝓuatio apprehēdēdi. Cauſa
uero delectationis i pricipio exit⁹ ad diſ
poſitionē naturalē. eſt habere apprehēſio
nē ſ; quia habeṫ apprehenſionem fit i exi
tu a diſpoſitione nō naturali iō ꝯtingit eē
delectationē i exitu ab illa. ⁊ putaṫ ħ eſſe
eius cā ſ; n̄ eſt ita. Nā cauſa eſt habeṫ per
fectionē. ⁊ nihil aliud. ⁊ hec eſt cā delecta
tionis. ſ; cauſa aptitudinis ad illā. ħ eſt. ut
delitioſus ſit in ſua meliori diſpoſitione i
quāto ⁊ quali. ⁊ ut n̄ ſit eius ſubſtātia de
fectus. neq; diſpoſitio n̄ naturalis eius ꝙ
eſt i illo. ſ; in quāto ħ eſt. ut ſpecies delec
tans ſit multe quātitatis ꝑꝑ hoc roboraṫ
uirtus ei⁹. Ex augumēto eni ſubē i quātita
te ꝓuenit augumētū uirtutis i roboṙ ſuo.
ſicut declaratū ē i principiis naturalium.
Item ꝑꝑ hoc ꝙ ſpirit⁹ eſt multus. magna
pars ei⁹ ſtat in principio ⁊ ei⁹ magna pars
dilataṫ. ſicut fit i gaudio ⁊ in delitijs. pau
cū enim ſp̄m reſtringit. natura. ⁊ remouet
i principio. ⁊ non ꝑmittit. dilatari. Sz in q̄
litate ħ eſt ut ꝯpl'o ei⁹ ſit optima. ⁊ lux e.⁹
ſit maxima. ⁊ ſimilima ſubē celi. Hec autē
cāe ſūt aptitudinis ad gaudium ⁊ delitias

Contrarie aūt hoꝝ ſunt cāe aptitudinis
ad dolorem ⁊ meſtitiā que cognite fuerūt
i delectatione q̄ eſt quaſi genus. ſcientur
etiā i gaudio. ꝙ eſt ut ſpecies. ergo ſpirit⁹
qui eſt in corde cū fuerit mlt⁹. ⁊ multa ma
teria. ex qua fit. fuerit ꝓxim⁹ ꝯtinuitati.
⁊ tēperate ꝯpl'onis. i tenuitate. ⁊ ſpiſitudi
ne. ⁊ lux ei⁹ fuerit reſplēdēs. erit aptiſſim⁹
gaudio. Cum aūt fuerit ꝑue quātitatis. et
materia fuerit pauca ſicut i ꝯualeſcētib⁹
q graciles ſūt ex infirmitatibus. ⁊ i ſeni
bus. ⁊ nō fuerit tēperate ꝯpl'onis ſicut eſt
i egris. ſ; ſi fuerit nimis ſpiſſus ⁊ groſſus
ſicut eſt i melicis ⁊ i ſenibus n̄ dilatabiṫ.
eo ꝙ groſſus. aūt fuerit tenuiſſim⁹ ſicut i
macletis. n̄ erit i eo tm̄ ꝙ poſſit dilatari.
āt fuerit obſcur⁹ ſicē i mlīcis. erit aptiſſim⁹
triſtitie. Ei aūt ꝙ aptū ē ad aliqđ ſufficit q̄
libet cauſa. ſicut ſulphi accēſio ꝙ icceditur
quolibet igne. cū multo maiore ligna non
accēdātur ergo cū aīa fuerit habēs ſpiritū
aptū pati ex letis. letabitur qualibet cau
ſa. vnde cū letificaṫ nimis potor uini puta
tur letari ex ſe. ſ; nō ē ita. Impoſ'e ē. n. fieri
actionē i aliquo ſine agēte. ſ; vinū cū bibiṫ
mediocriter generat ſp̄m multū. et tēꝑate
ꝯpl'onis inter groſſitudinē. ⁊ tenuitatē. et
multe lucis reſplendētis. ⁊ aptaṫ ſp̄s gau
dio. ⁊ gaudet ex qualibet cāꝝ utiliū. Sz
oꝑatio cāꝝ utilium preſentium. eſt efficati
or quam operatio cauſarum utilium futu
roꝝ. Silr̄ operatio ei⁹ ex cauſis utilib⁹ ad
delectādū ē efficatior quā oꝑatio ei⁹ ex cā
is utilib⁹ hōeſtati ſilr̄ ei⁹ oꝑatō ex ħ ꝙ ē ſ;
opinionem. eſt efficatior. quam quod eſt
ſm rationem. Cā aūt huius. eſt hec qꝺ
uirtutes aīales que ſūt i cerebro q̄ egent
temperamēto humoris ad ħ ut ipſe obedi
ant motui cogitationis. ⁊ imperio intellec
tus. ſunt multi humoris. ⁊ non ſubdunṫ i
tellectui. preṫ hoc ēt habēt motū mlt'ū ꝑꝑ
vapores aſcēdētes ꝯmotos q admiſcēṫ ei
⁊ ꝑꝑ humorē ſuū nō ob tēꝑatū motui. niſi
motui violēto corporali. ⁊ tūc ſit difficile
cogitationi obedire eis. v̄tuti autē itelligi
bili accidunt ex eis accedentia. ſecundum
hoc quod exigit eorum diſpoſitio ita qꝺ
temperatur eorum complexio. ⁊ quieſcat
conmotio deinde virtus ſpiritualis que
eſt in corde i hora ebrietatis eſt aptiſſima
gaudio. cui non reddūtur leta cogitabilia
propter hoc ꝙ diximus. ſed reddunṫ ei le
ta que ferrunṫ inter ſēſū ⁊ eſtimationē q̄
ſequiṫ eum ⁊ ꝯfortaṫ propter eā. aut ſenſ⁹
⁊ cogitatio que adiuuāt illū ad obediēdū
ſibi virtutes aīales ꝯfortanṫ per eū. Sen
ſus enim plus preualet ſuꝑ ſpiritum ocul
tum. ⁊ plus pōt mouere eū quā itellectus
Intellectus autē cū reſtitit ei ſpirit⁹ ocul
tus adiuuaṫ ex ſenſu ⁊ vicit eū ſicut fit in
ſcīis geometricis. ⁊ i aliis ēt ⁊ qm̄ ita ē. iō
defecerunt operationes letificantium fu
turorum honeſtorum intelligibiliū ⁊ ꝓua

fuerūt opatiões letoꝝ delectātiū pſētiū ⁊
cui⁹ fuerit mīta aptitudo ſuffic̄ ei paꝝ ex
cāis ſic̄ puero. Cauſaꝝ aūt gaudij. ⁊ triſti
tie q̄dā ē debil. ⁊ quedā ē fortis. ⁊ quedā
eſt cognita. quedā vero incognita. ſed de
incognitis ē illud ꝙ adeo inboleuit ꝙ nō
percipitur. Cauſaꝝ autē letitie ⁊ triſtitie
ea que eſt validiſſima. nō neceſſe ē nomia
re. Reliq̄ue autē ſunt ut euagat̄io ſenſus
per mundū. ꝙ autē oſtendit nobis hoc eē
delectationē ē ɔtrariū eius. ſ. non delectāſ
ꝙ eſt ſedere in tenebris. ſicut ꝙ oſtendit
nobis eē delectationē habere ſocium. eſt
triſtitia ex ſolitudine. ⁊ ſicut obtinere cu
pidū in eadē hora ⁊ eē ɔpotem deſiderati
ſine impedimēto ē voluntas. ⁊ loqui de p̄
teritis. ⁊ ſperare de futuro ⁊ adulari ani
me propter ſpes ⁊ verba. ⁊ propter admi
rationē ⁊ inuenire attentū auditorē. ⁊ con
cordari ⁊ blādiri. ⁊ preualere in quolibet
⁊ ce. que nominauim⁹ in rethoricis. hec au
tem differūt ſecundū voluntates ⁊ uſus.
ſine quibuſ homo nūquam eſt aliquo mo
do. neq̄ʒ etiam ſine cauſis triſtātibus qui
bus ſunt in hominibus debilibus ɔſimi
les. Sed cū aptitudo magis fuerit pro
pria ad unā partē non patiſ ex cauſis al
terius partis niſi fortiſſime fuerint. patie
tur tamē ex ſuis cauſis quātūs ſint debi
les. Gaudiū autē ebrij durat ex qualibet
iſtaꝝ cauſaꝝ. habētiſ autē complexionē melā
colicā qui ē tenebroſi ſpiritus. durat tri
ſtitia propter id ꝙ eſt oppoſitū iſtis cāis
de cauſis triſtitie ⁊ ſolicitudinū. ſicut ē re
miniſci dolorū qui cōtingerint ⁊ infirmi
tatum que p̄terierunt. ⁊ inimicitiaꝝ. ⁊ cō
tumeliaꝝ. ⁊ iniuriaꝝ illataꝝ. ⁊ ſicut eſtia
re terores futuros. ⁊ precipue diſceſſionē
ab hoc ſeculo a qua auertiſ meditatio ſa
pientis ad aliquid aliud. ex his que debet
facere. de quo potius debʒ curare. ⁊ ſicut
ſolicitudo. ⁊ h̄ ꝙ nō pōt habere qđ vult.
⁊ multa alia que nō numeranſ ſūt de acci
dētibus que adueniūt ale apte ad triſtan
dū. ⁊ reddūt eā triſtē. ymaginatio uero eo
ꝙ ē fortior i melācolico iuuat ad hoc. qm̄
reddit res repreſentātes ꝙ ɔtriſtat ⁊ mo
leſtat ⁊ tabeſcat imaginatio eni ɔfortaſ in
melancolico ⁊ ſiccitate ſpiritus qui ē ſub
iectū imaginationis. ⁊ propter hoc fiunt

lentiores motus eius. eo ꝙ itellectus non
cogitat de virtutib⁹ interiorib⁹. ⁊ exterio
ribus. ſ. ſenſus ⁊ eſtimationis propter vici
um ɔplexionis ſpiritus i quo ſūt. Et qr mo
tus eaꝝ aptoḃanſ ad id ꝙ debent. ⁊ ad ꝙ
apti ſūt ꝙ eſt complexio ⁊ qualitas mala. et
tenebroſa. Nō autem omnes cauſe apti
tudinis ad gaudiū ⁊ triſtitiā ſūt cauſe con
iuncte ſubſtātie ſpiritus i eius quātitate.
⁊ qualitate. Aliquādo eni accidūt alie cāe
animales que preparāt ſpiritū ad alteruʒ
duoꝝ. ⁊ uideſ ꝙ hec preparāt. ſpiritū ad
hoc ut ſit ex ɔiūctione eaꝝ cum ipſis cāis
que ɔtinentur in qualitate ſpiritus ⁊ ei⁹
quātitate. ſ. ut tēpereſ per illas cōplexio
ſpiritus. ⁊ eius groſſitudo. ⁊ tenuitas. et
augeaſ mēſura eius. ⁊ ſplēdeat eius natu
ra ⁊ apteſ gaudio. Aut accidat aliqua cō
trariaꝝ cauſaꝝ iſtis. ⁊ apteſ triſtitie. Sed
ille cauſe extrīſece erunt p̄cipales cauſe
Hec autē cauſe ſubſtātiales que accidūt. ſ
ſubſtātie ſpiritus. erūt cauſe ſecūdarie. ⁊
prime. Hec autē cauſe accedētes remote
aut nō ɔprehēdunſ numero. aut difficile
eſt eas numerare. Sed omnes ſicut puto
ɔprehenduntſ ſub vno intellectu. ſ. quia p
omne ꝙ frequentaſ virtus roboraſ. ex oī
autem virtute que roboratur fit aptitu
do. melius eſt autem ut oſtendamus intel
lectum huius per inductionem. dicentes
quia cum corpus frequenſ caleſcit aptius
fit ad cito caleſcendum. Similiſ cum fri
geſcit. ſimiliter cum diſſoluiſ. ſimiliſ cum
conſtringiſ. virtutes vero interiores cum
frequentauerint ſuas actiones. fit earum
fortis habitus. Mores etiam non acqui
runſ niſi per hoc. Cauſa vero hui⁹ quaſi
ſi hoc e ꝙ paſſio aptās rē cū accidērit ē ɔſi
milis ſubſtātie eius ɔſimile aūt hui⁹ rei ē
repugnās ei⁹ ɔtrario. Repugnās autē cō
trario cū ɔfortaſ. minuiſ aptitudo virtu
tis ad illud. ⁊ augeſ aptitudo ɔtrarii eius. ꝙ
ē illi ɔſimile. ⁊ h̄ ē declaratio hui⁹ itētio
nis iductiue p iductionē ⁊ p ſilogiſmū ſū
ptū ex autēticis. Sʒ vbū de pbatiōe hui⁹
p demōſtrationē plixū ē. Qd aūt magis cō
uēit ſpeculatōi nīſi ɔſideraſ h̄ ē ꝙ gaudio
duo debentur. vnum eſt confortatio vir
tutiſ naturalis. alterū eſt ɔſeruatio ſpirit⁹
a diſſolutōe eo ꝙ cogit cū gaudiū dilatari

Sed ꝯfortationē naturē virtutū naturali um ſequunt̄ tria .ſ. tēperātia ꝯplexionis ſpiritus ⁊ largitas reparādi loco eius qd̄ diſſolutū ē ⁊ conſeruatio ſpiritus a ui diſ ſolutionis. Diſſolutionē autē ſpiritus ſe quunt̄ duo. vnū ē aptitudo eius ad motū ⁊ ad dilatationē ſubtilis nature. aliud afe tio materie nutriētis ad eū motu ſue dila tationis exiſtēte ad illā ptem. ad quā non eſt motus nutrimēti. Omnē autē motum qui ē huiuſmodi ſolet ſequi ꝙ ē poſt eu3. ex cauſis quas nō ē neceſſe nominare. exē pli gratia. aque ſequētes ſuccedūt loco ꝑ cedētiū. ⁊ ſimilr̄ ⁊ vēti ⁊ uētoſe. ⁊ ſimilr̄ aque ī cantaplora. S3 cū triſtitia frequē tat̄. ꝑualet ſup eū. triſtitiā autē duo ſequū tur. debilitas virtutis naturalis. ⁊ ſpiſſitu do ſpirit⁹ ex frigore. quod accidit eo ꝙ in cipit extigi ī eo calor naturalis. pp multā retractionē ⁊ ꝯſtrictionē ſpirit⁹ ſeq̄t̄ hic autē ꝯfortatio eoꝝ que diximꝰ. Manife ſtū ē igit̄ ꝙ frequentatio gaudij adaptat ſpiritu3 gaudio. ⁊ frequētatio triſtitie ap tat ſpiritū triſtitie. ſ3 in eo qui yllaris eſt inter homines. non operat̄ niſi fortiſſima triſtitia. ⁊ operant̄ in eo minima leta. Cui autē iſita ē triſtitia. diſpoſitio ē ꝯria huic.

Capitulū de additione auohauctb.

Da ex diſpoſitionibꝰ que ſūt cor dis. hominis ē debilitas. ⁊ alia ē triſtitia. ⁊ coangustatio pectoris. inter quas ē ſimilitudo ⁊ differētia. ⁊ pre ter hec ē ibi diſpoſitio que ē vigor cordis ⁊ alia que ē amplitudo ⁊ dilatatio pecto ris. inter quas eſt differētia. S3 differētia ē minꝰ euidēs eo ꝙ eū comittant̄ ſe tantu3 due autē principales putar̄ eē diſpoſitio nes paſſibiles. ⁊ due ſecūdarie putant̄ eē diſpoſitiones actiue. S3 inter duo extrēa vniuſcuiuſq3 ptis. manifeſta ē differētia. primo q2 non ſunt cum conmitātia. Non eni omnis qui hab3 cor debile ē triſtis. ne q3 omnis triſtis hab3 cor debile. Itē non omnis qui hab3 cor forte ē letus. neq3 oīs qui eſt letus hab3 cor forte. Secūdo. q2 diffinitiōes coꝝ ſunt diuerſe. Debilitas eni cordis ē ex comperatione rei formida te. ſecundu3 ꝙ tollari nō poteſt. angmēta tio uero pectoris ē ex comperatione rei contriſtantis. ſecundum hoc quod nō po teſt tollerari. formidatum autem eſt no cens corporaliter contriſtans autem ē no cēs animalir̄. Tertio quia ea que cōcomit tantur has animales diſpoſitiones. ſūt di uerſa. Debilitas enim cordis mouet ad fugiendum. triſtitia ⁊ coanguſtatio ad re ſiſtendum. repellendu3. ⁊ facit ut cor ma gis amet contrarium fugiendi. Debilitas et enim cum accidit cordi. ſequitur ut re mittatur virtus motiua. Et anguſtatio pe ctoris facit eam ebullire. ⁊ moueri. In de bilitate vero cordis eſt paſſio ex nocumē to ⁊ alia paſſio ex deſiderio motus elon gandi. Et in coanguſtatione eſt vna paſſio que eſt ex nocumento. Si autem fuerit ibi paſſio ex motu non ſequitur hoc natu raliter. ſed fortaſſis eliget illud alio appe titu. preter deſiderium elōgationis. ⁊ tūc erit illud deſiderium voluntarium. ⁊ non animale. fortaſis autem eliget reſiſtere. et agredi. Quarto quod cumcomitantia corporalia ſunt diuerſa. Debilitas ⁊ enim cordis cum habetur. nocumentum eius proprium. ſequitur remiſſio coloris natu ralis. ⁊ dominium frigiditatis. Coangu ſtationem uero pectoris ſequitur plerum q3 cum contingit proprium nocumentu3 accenſio caloris naturalis. Quinto quod cauſe aptantes ſunt diuerſe. Debilitas cō dis ſequitur ſine dubio tenuitate ſpiritus nimiam et frigiditatem ſue complexionis Coanguſtatio uero pectoris ſequitur ſpi ſitudinem ſpiritus. ⁊ calorem ſue ꝯpl'oniſ

De cauſis accidentium anime.

Sanguis autem multus clarus tē peratus inter tenuitatem. ⁊ groſ ſitudinem. propter habundantiā ſpiritus ſplendentis puri temperate com plexionis ⁊ inter tenuitatem ⁊ groſſitudi nem generati ex eo aptat animam gaudio Sāguis uero clarꝰ diſtēpatus ī calore pp multā eiꝰ accēſionē. ⁊ velocitatem ſui mo tus aptat eam iracondie. Sanguis au te3 tenuis aquoſus frigidus clarus. aptat eam debilitati cordis. ⁊ formidini. Spiritus enim qui fit ex eo. eſt gr auis

ad mouendum exterius . ꝛ eſt parue ac
ceſſionis. qꝛ eſt frigidus ergo ad aptatio
ad gaudiũ. ꝛ ad irã eſt in pauco . eſt etiam
ex ſua tenuitate facilis ad diſſoluendum.
ꝛ ex ſua frigiditate fit paus. Sanguis
vero groſſus turbidus diſtẽpatus in calo
re. aptat triſtitie. ꝛ iracũdie ptinaci. Sed
triſtitia fit ꝓpter ſpiritũ turbidũ qui genẽ
raẽ ex eo. Ira uero ꝓpter uelocitatẽ acceẽſ
ſionis ſue ex calore ptinaci ire. aut fit ex h
ꝙ ſpiſſus. qꝛ ſpiſſũ cũ caleſcit nõ cito fri
geſcit . Ira autẽ ex ſanguine flauo tenui ci
tius accẽditur. ꝛ citius extigniẽ. Spirit⁹
enĩ qui generaẽ ex ſanguine illo ẽ maioris
caloris. ꝛ preter hoc ẽ nõ ſpiſſus. Habẽs
ſanguinẽ groſſũ nõ turbidũ. cũ fuerit mlẽ
ti caloris ꝙ fit rariſſime. ꝛ erit nõ ꝯtriſta
bilis. ꝛ audaciſſim⁹. ꝛ fortis aĩo. ꝛ ira ei⁹
erit minor. letitia enĩ ꝯſtrigit irã. Triſtitia
vero adaptat ire. Ira enĩ ẽ motus ad repe
lendũ. letitia uero ẽ compata delectatiõi
Modus autẽ delectionis ẽ ad modũ atra
hendi ꝛ appetẽdi huius autẽ hõis ita ut ñ
fit niſi ex magnis reb⁹. ꝛ ẽ frigidus prop
ter ſpiſſitudinẽ ſui ſpirit⁹. ꝛ ꝓpter hoc eſt
ꝑui timoris. Habẽs autẽ nõ turbidum
groſſum diſtẽpatũ ſanguinẽ in frigiditate
erit neqꝫ ꝯtriſtabilis. neqꝫ letus. neqꝫ verẽ
condus. ſꝫ erit timor eius nõ multus ĩ oĩ
bus. ꝛ erit ſtolidus. Spiritus enĩ eius ſi
milis ſanguini eius. Habẽs autẽ ſangui
nẽ groſſũ turbidũ ꝛ diſtẽpatũ in frigidita
te erit triſtis. ꝛ ſolitarius ꝛ quiete ire. niſi
ex re magna. ꝛ ira eius erit ꝑmanẽs min⁹
quã ira qui ẽ calide ꝯplonis. que ẽ ſimilẽ
ei in omnibus alqs. ꝛ ampli⁹ quã ira illi⁹
qui habet ſpiritũ tenuẽ. ꝛ erit memor iiu
riaꝝ ꝙ ꝯtingit propẽ firmã impſſionẽ for
me nocẽtis ĩ eſtimatione. ꝛ ꝓpter firmam
ĩpreſſionẽ deſiderij vĩdicte de eo. ꝙ fit q̃
nĩã aliqñ erit ira eius nõ ꝑmanẽs. Ira enĩ
aliquãdo ẽ perſeuerãs. ſꝫ mot⁹ ei⁹ ad ima
ginationis vindictã nõ ẽ nimis. Ira ꝛ enĩ
cũ cito recedit. forma eius nõ quieſcit in
ymaginatione . ſꝫ deleẽ. ꝛ nõ accidit ei me
moria iniurie. Cũ autẽ deſideriũ ꝛ motus
ad uĩdictã fortis eſt. accidunt ex hoc duo
ꝓhibentia recordari multũ iniuriarum.
Quorum vnum eſt attractio totius aĩe
ad partem motus intendentis ad uindic
tam ꝛ impedimẽtum ymaginatiõis reuol
uendi intentionem nocentis. ꝛ repreſentan
di ea que conſecuta ſunt . et imprimendo
memorie. virtutes enim motiue ſolent re
trahere animam a virtutibus apprehẽdẽ
tibus. ꝛ econuerſo . ꝛ exterior ſolet retra
here ab interiore. ꝛ econuerſo. Alteruꝫ
eſt quod cum motus intenditur ad vindi
ctam . ꝛ nihil obſtat illi. eius impetus re
putatur apud ymaginationem quaſi. obti
nuerit cum uoluerit formam. ꝛ eſt ad quã
intenditur motus et preparat. ymaginatio
ſicut ymaginat quaſi iam ſit. Cum enim
deſcribitur in ymaginatione forma eius.
quod appetitur quaſi forma eius. et habꝫ
eſſe formam in ymaginatione. ſicut forma
rei penes quam finitur motus deletur õ
ſiderium ymaginationis . et non apparet
in eo forma eius . neqꝫ requieſcit ĩ memo
ria. non eſt ibi recordatio iniuriarum.
Sed de nocente maximo . quem anima fõ
midat ſicut reges et ſimilia. deſperatio. ꝛ
pauor . prohibent figi formam deſiderij
vindicte in animabus. neque permittunt
eam ibi perſeuerare . et tunc neque deſi
derium. neque forma nocentis apparet in
eſtimatione . vel in ymaginatione . niſi ti
mor tantum . qui facit potius deſiderare
fugere. quam inuadere . et tunc forma in
iuriarum non defigitur in anima. Sed
de pueris et debilibus propter facilitatẽ
vlciſcendi. ab eis . ꝛ paucitatem timendi
eos. ira eſt vindicta quaſi ſũpta ſit . quod
enim facilimuꝫ eſt apud ymaginationem.
ita eſt quaſi iam eſſet . quod autem eſt in
imaginatione non incidit . ſicut uere eſt in
re . ſed ſicut videtur ei . vnde quia facile
apud eam eſt quaſi habitum . ideo vindi
cta debilibus reputatur . quaſi iam ſit.
vnde deſiderium deletur de ea. primo. ꝛ
non apparet vbi non eſt. Quod autẽ
indicat diſpoſitionem imaginationis ini
ti cum formatis. et non ueris hoc eſt. qꝺ
homo aliquando reputat ſordiduꝫ quod
mũdum eſt . et delectabile . eo quod eſt
ſimile abbominabili . ſicut ſede refugit
habentia ſapores bonos. cum colores cor
porum ſuorum. et figure fuerint ſimiles
coloribus . et figuris corporuꝫ ſordidoꝝ
quãuis ñ ꝯtigat h credere ꝛ pꝫ h cũ id ꝙ

diſplicet fuerit ſimile ei ꝙ placet. vñ faci
lis ē ↄiūctio ei⁹ ꝙ fit ⁊ habet̃. eo ꝙ ex ve
hementia mot⁹ deſiderij. patit̃ ymaginatio
ſicut pateret̃ ex iā habito ⁊ exiſtēte. Ma
nifeſtū ē ꝙ ↄpl'o vltima predictaꝝ ↄplexi
onū. ē apta ad id ꝙ nimis ↄtriſtat. Et hic
eſt finis eius ꝙ trāſtulit auohaueth ex ca
pitul'. illius libri ad hūc locum hui⁹ libri
de anima.

Incipit pars quīta ſexti libri de natura
lib⁹. Capitulū de ꝓprietatib⁹ actionū ⁊
paſſionū hominis. ⁊ de aſſignatione con
templationis actionis.

Quia iā expleuim⁹ tractatū de vir
tutibus ſenſibilib⁹. debem⁹ nūc
loqui de virtutibus humanis.
Dicemus ergo ꝙ homo hab; ꝓprietates
actionū ꝓcedētiū ab anima eius que nō
inueniunt̃ ī alijs animalib⁹. Quaꝝ prima
eſt ꝙ eē hoīs ī quo creatus ē nō poſſet
ꝑmanere ſine ſocietate ī ſua uita. Nō enī
eſt ſicut cetera aīalia. quoꝝ vnūqđq; ſuffi
cit ſibi ī ordine uite ſue. ⁊ ea que ſunt ī na
tura eius. vnus autē homo ſi nō eēt niſi ip
ſe ſolus. ⁊ ea que ſūt eius naturaliter. mo
reret̃ aut uita eius eēt mala. ⁊ peior quaꝫ
eē poſſet. hoc autē ē proptē nobilitatē eius
⁊ ꝑꝑ ignobilitatē alioꝝ animaliū. ſicut po
ſtea ſcies alias. homini autē neceſſariū eſt
quedā addere nature. ſicut nutrimētuꝫ pa
ratū. ⁊ ueſtes paratas. Nutrimēta ⁊ enī q̄
habēt eē naturaliter. ⁊ nō artificio. nō cō
gruūt ei neq; ex illis ē uita eius bona. un
de ea que habēt eſſe naturaliter. quib⁹ in
diu pōt neceſſariū eſt ei taliter ꝑparare ut
fiant apta ad iduendū. Ceteroꝝ autē aīali
um ueſtimētuꝫ cū illis ē naturaliter. unde
primū eget homo agricultura. ſicut ⁊ reli
quis artib⁹. vnus autē homo ſol⁹ nō pōt
per ſe acquirere quicquid ē ſibi neceſſariū
de his. ſꝫ ex ↄſortio. ita ut hic panē prepa
ret illi. ⁊ ille texeat iſti. ⁊ iſte afferat illi ali
quid mercimonij. de pegrinis regionibus
⁊ iſte pro illo det ſibi aliquid ī proximo
Ex his ergo cauſis ⁊ alijs min⁹ euidētib⁹
ſed pluribus numero. neceſſariuꝫ fuit hoī
habere naturaliter potētiaꝫ docēdi aliuꝫ
ſocium ſibi ꝙ ē ī anima ei⁹. ſigno aut ope
eius. Ad hoc autē fuit ↄmodior uox que
diuidit̃ in cēta. ex quib⁹ fiūt multe ↄpoſi
tiōes ſine labore corporis. ⁊ ſūt tales que
nō ꝑmanēt. ⁊ ſecrete ei qui nō deb; eas per
cipere. poſt hocē aut nutus eius ē. qui eſt
eiuſmōi. ſꝫ uox magis indicat quā nutus.
Nutus enī nō indicat niſi ſecūduꝫ hoc ꝙ
ſubiacet uiſui. ꝙ fit ex quadaꝫ ꝓprietate
eius. qꝛ cū quis uoluerit aliquid īdicare
alij. neceſſe ē mouere oculū ad ptē ꝓpriā
multis motib⁹ quib⁹ nutus intelligatur
uox aut. ꝫ ſibi ſufficit. neq; ē ei neceſſe ex
aliqua ꝓprietate ſua īdicare motib⁹ pret̃
hoc ēt nō eget medio ad hoc ut appreben
dat̃ ſicut nō eget eo ꝙ ē color. qđ neceſſa
riū ē nutibus. ergo natura fecit ut anima
ex ſonis ↄponeret aliquid ꝑ quod poſſet
docere aliū. Reliqua quoq; aīalia habēt
ſonos quib⁹ ſciūt alia. diſpoſitione ei⁹ ꝙ
ē in cordib⁹ eorū. Ipſi autem ſoni non ſi
gnificant niſi naturaliter ⁊ confuſe quod
appetitur aut quod reſpuitur indiſcrete.
quod autem habet homo de hoc ē ad pla
citum. eo quod humani appetitus quaſi
infiniti ſunt. unde homo non potuit habe
re naturaliter ſonos ſine fine. Ex propri
etatibus ergo hominis eſt ipſa neceſſitas
que eum induxit ad diſcendum. ⁊ docēdū
⁊ alia neceſſitas que eum induxit ad dan
dum. ⁊ accipiendum ſecundum menſuraꝫ
iuſtitie. ⁊ deinde alie neceſſitates. ueluti
facere conuentus. ⁊ ad inuenire artes.
Cetera uero animalia. ⁊ precipue aues ha
bent artes. Conſtituunt enim caſas uel ni
dos. ⁊ precipue aues. Sed non fit ad iue
niendo. neq; in meditando. ſed inſtinctu ī
ſito. unde non uariatur neq; differt.
Plura enim ex his fiunt ad meliorandū
diſpoſitiones ſuas. aut propter neceſſita
tem ſpetialem. non propter neceſſitatem
ſingularem. In his autem que faciunt ho
mines. plura fiunt propter neceſſitatem
ſingularē. ⁊ pl'a ad meliorādū diſpoſitiōeꝫ
ſuā ipſius ſingularis. De proprietatibus
autē hoīs ē ut cū apphēderit aliquid ꝙ ra
riſſimū ē ſequat̃ paſſio que uocat̃ admira
tio quam ſequitur riſus. Sed cum appre
henderit aliquid ꝙ eſt noxiuꝫ ſequatur
paſſio que uocatur anxietas. quam ſequi
tur luctus. Et propter utilitatem ſocie
tatis ē ei ꝓpriū ut ex omnibus actionib⁹
que ſolet agere. ſint quedā actiones quas

nō licet agere ꝙ docet dñ eſt puer. ⁊ ↄua leſcit i eo. ⁊ a pueritia ſua ↄſueſcit audire ꝙ has actiones nō licet agere ita ꝙ cōtem ptio hoꝝ fit ei quaſi naturalis. ⁊ ſūt alie ac tiones diuerſe ab his. ſ; primas appellant turpes ⁊ has honeſtaſ. Cetera uero anima lia nō habēt hoc. quãuiſ aliquãdo ꝑmi tant agere actiones ſuas ſicut leo domit⁹ qui nō comedit dominū ſuū. neq; filiū ſu um. Cauſa huius nō ē ↄceptio que ſit i aī ma. neq; ſcientia. ſed ē alia affectio anima lis. ſ. q2 omne animal amat naturaliter eē id qđ delectat. ⁊ eius ꝑmanentiã. S; qui eū nutrit ⁊ paſcit. delectãs efficit eo ꝙ oē vtile delectat naturaliter quãtum ad eu; cui ꝓdeſt. Et utilitates ſūt ꝑpter aliquid nō ꝑpter conceptionē. ſ; ꝑpter affectionē ⁊ aliud accidēs aīale. Aliquãdo autē ↄtin git hoc accidēs in natura inſtictu iſito ſi cut amor omnis animalis circa filiū ſuu; nō ex ↄceptione aliquo mō. ſ; ad modum ymaginationis. imaginat etiã alicui homi nã res utilis. aut delectãs. quã tamē refu git. cū fuerit ſecũdu; formã eius ꝙ refugi tur. hoc autē ꝙ homo ꝑcipit ſe ꝑcipere ali um feciſſe aliquid. ex his que illicitū ē fa cere ſequit paſſio animalis que vocat ue recondia. Et hoc ē etia; de humanis ꝓprie tatib⁹. Aliquãdo etiã accidit hōi paſſio animalis ex hoc ꝙ putat aliquid futuru; ſibi nociturū ⁊ hoc uocat timor. Cetera uero aīalia nō habent hoc. niſi i momēto pleruq;. uel ↄtinuo poſt momētu;. homo autē habet oppoſitū timori ſpem. quã nō habēt alia aīalia. niſi tantū i momēto. neq; ſperãt tēpus ꝙ remotū ē ab ipſo momēto Sed hoc ꝙ ſibi ꝓuident. nō habēt ex h̄ ꝙ ꝑcipiãt tēpus. vel ꝙ futurū ē in eo. ſed hoc fit inſtictu. nē hoc eni ꝙ citiſſime du; formica cibū adcaueã ꝑducit predicit plu uiã fit q2 imaginat hoc futurū in ipſa ho ra. ſicut fugit aīal ↄtrariū ſuū. cū imagiat ipſum ſibi nociturū in eadē hora. Ad hec etiã addicit illud. ſ. ꝙ homo hab; pre uidere futura. que debet facere ⁊ que nō debet facere. ⁊ que debet facere aliquib⁹ horis ⁊ nō alijs. Cetera uero aīalia. nihil habēt de hijs ꝓuidētijs. i futurū. niſi vnū modū. qui naturaliter ieſt eis. ſiue ſit ei⁹ finis bonus. ſiue non ſit. Que autē ē ma

gis ꝓpria ex ꝓprietatibus hominis ē hec. ſ. formare intentiones vniuerſales in telligibiles. omnino abſtractas a materia ſicut iam declarauimus. ⁊ procedere ad ſciendum incognita. ex cognitis intelligi bilibus. credēdo ⁊ formando. hee autem actiones ⁊ diſpoſitioneſ predicte ſunt ex his que ſunt homini s. ſed plures ex illis ſunt ꝓprie hominis. quamuis illarum q̄ dam ſunt corporales. Sed habent eſſe in corpore hominis. cauſa anime humane. q̄s non habent cetera animalia. Dicemus autem ꝙ non habet agere de rebus parti cularibus. ⁊ de rebus vniuerſalibus. vni uerſalia autem non ſunt niſi conceptiões tantum. quamuis fiat de actione. ꝙ enim tenet comunem conceptionem qualiter h̄ bet edificari domus. ex hac tamen conce ptione non proueniet aliquam domu; eē in actu principaliter. Actiones enim eget rebus particularibus. ⁊ proueniunt ex i tentionibus particularibus. ꝙ fit ex hoc quod totum ex hoc ꝙ non eſt totum. non appropriat huic ⁊ non iſti. Differamus au tem hoc exponere uſq; ad doctrinam ſa pientie in fine librorum homo ergo hab; virtutem. que ꝓpria eſt conceptionum vniuerſalium. ⁊ aliam que eſt ꝓpria ad cogitandum de rebuſ ſingularibus de eo ꝙ debet fieri ⁊ dimitti. ⁊ quod prodeſt. ⁊ quod obeſt. ⁊ quod honeſtum eſt. ⁊ inho neſtum. ⁊ quod bonum. ⁊ malum. Et hoc fit ad modum ſimili. aut conſiderationis vere. aut falſe. Cuius finis eſt dare ſenten tiam de re particulari futura ex rebus poſſibilibus de neceſſarijs. et impoſſi bilibus non cogitant an habeant eſſe. aut non de preterito. etiam nō cogitant an ha beat eſſe quia eſt preteritum. Et cum hec virtus iudicauerit ſequetur eius iudiciū motus virtutū deſideratiuarum ad mouēdū corp⁹ ſic ſequeret illud iudicia aliarum vir tutū i aīalib⁹. Et h̄ uirt⁹ trãſumit ex vir te iudicãte de vniuerſalib⁹. Inde eni trã ſumit ꝓpoſitiones maximas. ad id ꝙ ↄcla dit ⁊ cogitat de ꝑticularib⁹. igit ꝑria vt⁹ humãe aīe. ē vt⁹ q̄ ↄpat ↄtēplatiōi. ⁊ uoca tur itellect⁹ ↄtēplatiu⁹ qui ē iudex ueri ⁊ falſi. de vniuerſalib⁹. Hec autē uirt⁹ acti ua ē de bono et malo. ſ. in particularibus

Jlle autē iudex de neceſſario ⁊ poſſi ⁊ impoſſibili. h̄ autē actiua de honeſto ⁊ inhoneſto ⁊ licito ⁊ illicito pricipia aūt ꝯtēplatiui . ſūt ex ppoſitionib⁹ pſe notis. pricipia uero actiui ſunt ex ꝓbabilib⁹ ⁊ ex auctoritatib⁹ ⁊ famoſis experimēta autem debilia que ſunt ex opinionib⁹. ſunt aliud ab experimētis certis. Unaqueqꝫ aūt haꝝ virtutū habet ſentētiam ⁊ opinionem Sentētia autē ē ꝯceptio diſticta ul' certiſſima. Opinio uero ē ꝯceptio. ad quam accederūt cū formidine alterius ptis. Nō autē omnis qui putat iā ꝯcepit. Sicut nō omnis qui ſētit iā itellexit. aut qui imaginauit iā putauit aut ꝯcepit. aut ꝯſenſit. ergo ē in hoīe iudicās ſenſibilis. ⁊ iudicans ymaginatoria . ⁊ iudicās eſtimatiua. ⁊ iudicās ꝯtemplatiua. ⁊ iudicās actiua. pricipia autē que impant virtuti deſideratiue ad mouēduꝫ mēbra ſicut eſtimatio ymaginatiua. ⁊ eſtimatio actiua. ⁊ cupiditas. et ira. Cetera uero uero aīalia habēt uirtutē deſideratiuā ex trib⁹ iſtaꝝ. Jntellectus uero actiuus eget corpore . ⁊ uirtutib⁹ corporalib⁹ ad omnes actiones ſuas. Contēplatiuus uero itellectus eget corpore. et uirtutib⁹ eius. ſed neqꝫ ſemp. neqꝫ oīmō Sufficit enim ipe ſibi pſe ipſū nihil autē hoꝝ aīa ē humana. ſꝫ aīa ē id ꝙ habet alias uirtutes. ⁊ ē . ſicut poſtea declarabim⁹ ſubſtātia ſolitaria. i. per ſe que habet aptitudinē ad actiones . quaꝝ quedā ſūt que nō perficiunt̄ niſi p inſtrumēta . ⁊ per uſū corꝑ aliquo mō. quidā uero ſūt quib⁹ non ſūt neceſſaria inſtrumēta aliquo mō . hoc autē totū declarabim⁹ poſtea. Sꝫ ſubſtātia humane aīe ex ſe ipſa ē apta pficiali que mō pfectionis ita ut nō ſit ei aliquid neceſſariū extra ipam. hāc autēꝫ aptitudinē habet ab illo qui uocat̄ intellectus ꝯtēplatiuus. Et iterū ē apta ad ꝯſeruādum ſe ab īpedimētis ſibi accidētib⁹ ex ꝯſortio ſicut poſtea ſuo loco declarabim⁹. ⁊ ut in ꝯſortio ſic ſe agat . ꝓut meli⁹ poterit hāc autē aptitudinē habet ex itellectu qui uocat̄ actiuus . qui ē pricipalis inter alias v̄tutes. quas habet circa corp⁹. Jnfra hāc autē ſūt uirtutes fluētes ab ipſa eo ꝙ corpus aptū ē recipere alias ⁊ pficere p illas Mores quoqꝫ habꝫ anima ex hac uirtute. ſ. itellectu actiuo ſicut innuimus in pmiſſis. Unaqueqꝫ autē harū duaruꝫ. ſ. actiui ⁊ ꝯtēplatiui intellectus virtutū habet aptitudinē. ⁊ pfectionē. Sꝫ aptitudo pura v. . iuſcuiuſqꝫ illarū vocat̄ intellect⁹ naturalis . ſiue ſit actiui ſiue ꝯtemplatiui ⁊ deinde ex hoc accidit ꝙ vnicuiqꝫ illarū habent̄ pricipia quib⁹ perficiuntur earū actiones. ſꝫ intellectu cōtēplatiuo pſe nota ⁊ cetera huiuſmōi. ⁊ actiuo ꝓpoſitiōeſ ꝓbabiles. ⁊ alie affectiones. tūc vnuſquiſqꝫ eorum fit itellectus in habitu. deinde acquirit̄ vnicuiqꝫ iſtoꝝ pfectio adepta h̄ autē iam expoſueramus a . tea. Oportet autē ante omnia declarere ꝙ hec anima. que eſt apta recipere itelligibilia ex intellectu materiali. non eſt corp⁹ neqꝫ forma exiſtens in corpore.

Capitulum de affirmanda exiſtētia aīe rationalis nō ipreſſa in materia corporali

i D de quo nulla ē dubitatio. hoc eſt quod in homine eſt aliqua ſb̄ſtantia que apprehendit intelligibilia recipiēdo. Dicemus ergo quod ſubſtantia que eſt in ſubiectum intelligibiliū non eſt corpus. neqꝫ habens eſſe propter corpus vllo modo . eo ꝙ eſt uirtus in eo aut forma eius. Si enim ſubiectū intelligibilium eſſet corpus . aut aliqua ex menſuris . neceſſe eſſet ut aut forma intellecta ſubſiſteret per ſe ſola in aliquo illius. īdiuiſibili . aut in aliquo eius diuiſibili. Jllud autem corporis ꝙ non diuiditur eſt extremitas punctalis ſine dubio. ꝓbem⁹ autem prius ſi eſt poſſibile illud ſubiectū eē extremitatem indiuiſibilem. Dicemus ergo hoc eſſe ipoſſe pūctus eni ē aliquis finis qui n̄ ſeperat̄ a linea i ſitu. neqꝫ a m̄ſura diffinita i illa. tali ſeperatione poter quā punctus ſit aliquid i quo aliud ſubſiſtat. ita nihil ſubſiſtat i aliquo illi⁹ menſure. Sꝫ ſicut pūctus nō pōt eē p ſe ſoluꝫ. neqꝫ ē niſi ſinis eēntial' ei⁹ ꝙ eēntial'r ē mēſura. Sil'r nō eſt poſſe dici vllo mō ꝙ ſubſiſtat in eo niſi termin⁹ rei q̄ ſubſiſtit ī mēſura cuius ſinis punctus eſt. Jllud autem quod ſubſiſtit in ea . eſt menſuratum illa menſura accidentaliter. Et ſicut menſurat̄

per illā accidētaliter. ſimilit̄ terminat̄ pun
cto accidētalit̄. ergo finis qui eſt accidēta
lit̄ eſt cū fine qui eſt eſſentialit̄ ſicut mēſu
ra accñtal' ē. cū m̄ſura eēntiali. ſi aūt pūctꝰ
eſſet p ſe ſeperatus qui reciperet aliquid
rerum cognoſceret̄ habere eſſet punctus
eſſet habēs duas partes. vnā verſus lineā
a qua ſeperatus eſt. ꝛ aliā diuerſam ab ea
ꝛ oppoſitam ei. ꝛ tūc pūctus eſſet ſeperatꝰ
a linea p ſe ipſū. ꝛ linea a qua ſeperaretur
ſine dubio haberet alium finē verſuſ pun
ctum. ꝛ iſte alius punctꝰ eſſet finis linee
ꝛ non ille. Dictio aūt de h̄ ꝛ de illo pūcto
eadē ē. ꝛ prouenirēt ex h̄. puncta ordinata
ad faciēdam lineā. hec aūt eſt cuius īpoſſi
bilitas iam declarata eſt alias. declaratuꝫ
ex ꝯiunctione punctoꝝ corpus non poſſe
ꝯponi. Oſtēſum eſt etiam ꝙ punctus non
cognoſcitur habere ſitum proprium. Nō
grauat aūt innuere aliquid ſumatim de il
lo. dicentes ꝙ due linee cūꝫ fuerīt collate
rales vni linee. neceſſe eſt ut aut media di
uidat inter alias ita ut ſe non ꝯtingāt. et
tunc oportebit ut diuidat̄ media ſm̄ pri
cipia que iam noſti ꝙ eſt impoſſibile. aut
ut media non diuidāt laterales qui ſe ꝯti
gāt ꝛ tūc forma ītellecta de linea erit ſub
ſiſtens in omnibus punctis. ꝛ omnia pun
cta erūt quaſi pūctum unum. Jam autem
poſueramus h̄ vnum pūctum ſeperatum
a linea. ergo ſm̄ ꝙ ſeperatus ē ab ea linea
habet linea aliam extremitatem preter eā
qui ſeperatur ab eo. ergo pūctus diuiſus
eſt in ſitu ab illo alio. Jam aūt poſueramꝰ
omnes pūctos ꝑticipantes ſitu. tūc ē illud
īpoſſibile. ergo iam deſtructum eſt ſubtm̄
intelligibilium eſſe aliquid corporis indi
uiſibilis. reſtat ergo ut eoꝛuꝫ ſubtm̄ ſit ali
quid corporis diuiſibil'. ſi ſubtm̄ eoꝝ eſt
corpus. ponamus ergo formā ītellectā in
aliquo diuiſibili. Cū aūt poſuerimus eam
ī aliquo ꝙ diuidit̄ ī partes. accidet tūc fō
me ut diuidatur ꝛ erit neceſſe ut due ꝑteſ
eius ſint ſimiles aut diſſimiles. Si autem
fuerint ſimiles quando coniungetur ex
eis aliquid quod non eſt. ille niſi totum
fuerit aliquid ꝓueniens ex illis ſm̄ augu
mentum in mēſura. uel in numero. non ſm̄
formā .i. ſpeciem tunc ergo forma intellec
ta. erit aliqua figura. aut aliquis numerus

non eſt aūt omnis forma intellecta figura
aut numerus. ergo forma erit ymaginabil'
non intelligibilis. Omne aūt totuꝫ ex hoc
quod eſt totum. non eſt pars. Tu enim no
ſti quod īpoſſibile eſt dici quod una queli
bet partium ſit ſuum totum cum altera
ꝯtineatur in toto. ꝛ ſit preter intentionem
ipſius. ergo clarum eſt quod una queqꝫ il
laꝝ una ē ꝛ nō ſignificat ītētionē totiꝰ. Si
aūt fuerint diſſimiles attendamus nūc q̄
modo poteſt eſſe ut forma ītellecta habe
at partes diſſimiles. non enim poſſunt eē
partes diſſimiles niſi partes diffinitionis
que ſunt genus ꝛ differētie. ex hoc aūt ꝙ
genus ꝛ differentie ſint in ſubiecto cor
porali ꝓueniunt m̄lta īpoſſ'ia. ex quibꝰ eſt
hoc quod omnis pars corporis recipit ēt
diuiſionem in īfinitam in potentia. oporte
bit ergo ut genus ꝛ differētie. ſint infinita
in potentia quod eſt īpoſſibile. probatū .n.
eſt genera ꝛ ſubſtantiales differētias uniꝰ
rei non eſſe infinita in potentia. Sed īpo
ſſibile eſt ut propter eſtimationem diuiſio
nis habeant eſſe genus ꝛ differentias. Jd
aūt de quo non dubitamus. h̄ eſt quod cū
fuerit ibi genus. ꝛ differentia que debent
ſeperari a ſubto. ipſa ſeperatio eoꝛum nō
minus erit ſine noſtra eſtimatione diuiſio
nis. Oportet ergo ut genus ꝛ differentie
ſint in effectu infinita. Jam autem proba
tum eſt genera ꝛ differentias. ꝛ partes dif
fīitiōis unius rei finita eſſe ex omni ꝑte

Item ſi poſſibile eſſet genus ꝛ differē
tias infinita eſſe in effectu. impoſſibile eſſꝫ
tamen coniungi in corpore. hoc modo. ſeq̄
retur enim ex hoc quod unum corpus. iaꝫ
diuiſum eſſet in partes infinitas ī effectu.

Item dicamus diuiſionem contigiſſe
ex hoc quod poſuimus genus in vna ꝑte
ꝛ differentiā ex alia parte. Si autem muta
remus diuiſionem. neceſſe eſſet ut in una
quaque parte eius caderet genus dimidi
um. ꝛ dimidia differentia. aut ꝯmutarent̄
genus et differentia ab utraque parte et
unum quodque illorum ſcilicet genus. et
differentia accederent ad aliquam parteꝫ
ſubiecti. ꝛ noſtra poſitio eſtimatiua. et no
ſtra diuiſio accidētalis commutaret loca
generis ꝛ differētie. ꝛ hoc quod unumqꝫ
qꝫ eoꝛum eſſet in aliqua parte. eſſꝫ ſm̄ ue

le alicuius potentie extrinſeci. quãuis ñ
non prodeſſet. poſſibilis eſt enim diuidi
ptes ĩ partẽ. Itẽ ñ oẽ itellectũ põt diuidi
ĩ itelligibilia ſĩplicia. Itẽ ea.n. que ſũt. ſũt
intelligibilia que ſunt principia ↄpoſitio
nis alioꝝ intelligibilium. que non habẽt
genꝰ ⁊ differentias. neque ſunt diuiſibilia
in quãtitate. neqꝫ in ĩtellectu. ergo eſt im
poſſibile ut partes poſite ſint ſimiles. qua
rum unaqueqꝫ ↄtineatur in toto. ꝙ totuꝫ
non habet eſſe niſi ex eaꝝ ↄiũctione. Im
poſſibile eſt etiam ut ſint diſſimiles. ergo
impoſſibile eſt diuidi in formã intellectaꝫ
Quando quidem aũt impoſſibile eſt diui
di formam intellectam. ⁊ impoſſibile ẽ ut
ſubiectum eius ſit terminus menſuratuꝫ
indiuiſibilis. cũ ipſa neceſſario egeat rece
ptibili. tunc omnino neceſſe eſt iudicarĩ ꝙ
ſubiectum intelligibiliũ ſubſtãtia eſt que
non eſt corpus. neque eſt etiaꝫ diuiſibilis.
neque eſt uirtus que ſit in corpore. Conſe
queretur enĩ eam que ↄſequitur corpus.
ex diuiſione. ⁊ deinde ↄſequerentur cete
ra ĩpoſſibilia. Sed receptibilis formaruꝫ
intelligibiliũ aliqua ſubſtãtia eſt ex nobis
non corporalis. Quod poſſumus etiã
probare alia demonſtratione dicentes ꝙ
uirtus intellectiua abſtrahit intelligibilia
a quantitate deſignata ⁊ ab ubi. ⁊ a ſitu. ⁊
a ceteris omnibꝰ que prediximus. Debe
mus ↄſiderare eſſentiam huius forme de
nudate a ſitu. quomodo ẽ nuda ab eo. ſ. ſi
hoc ſit operatione rei a qua ſumpta eſt. ãt
ↄperatione eius rei que aſſũpſit. uidelicet
eſſe huius forme intellecte denudate a ſi
tu. ſi eſt illa in eſſe extrinſeco. aut ita in eẽ
formantis in ſubſtãtia agenti. Impoſſibi
le aũt dici ꝙ habeat eſſe ſic. ĩ eẽ extrĩſeco
Reſtat ergo dici non eẽ ſeperatã a ſitu et
ubi. niſi cũ habet eẽ in intellectu. ⁊ quod
cũ habet eẽ in intellectu. non eſt habẽs ſi
tum. neque poteſt ĩnui. neqꝫ ſeperati oſtẽ
di. neqꝫ diuiditur. neqꝫ habet aliqd coꝝ
que ſunt huiuſmodi. ergo ĩpoſſibile ẽ eaꝫ
eẽ in corpore. Item forma unicẽ inuiſi
bilis quam habẽt ea que ſunt inuiſibilia ĩ
ĩtellectu. euꝫ ĩprimitur ĩ materia uiſibili.
dimenſiones habenti. neceſſe ut aut nulla
ſuaꝝ partium. que in ea aſſignatur. ſm ali
quã dimẽſionum ſuaꝝ habeat ↄperaotineꝫ
ad rem intellectam que eſt unius eſſentie
inuiſibilis abſtracte a materia. aut ut oẽs
partes eius que aſſignãtur in ea. habeant
eaꝫ. aut ut alique habeãt. ⁊ alique ñ ſi aũt
nulla illaꝝ habuerit eam. neqꝫ ipſa tota ha
bebit eam. a quocũqꝫ enĩ ſeperãtur ea. ex
quibus aliquid ↄponiẽ. ⁊ ipſuꝫ totum ſe
peratur ab eo. Si autem quedam habue
rint. ⁊ quedam non. ille que ñ habẽt ipſaꝫ
cõperationeꝫ nihil habẽt de intellectu eiꝰ
Si uero unaqueqꝫ partium que ponunĩ ĩ
ea habuerit aliquam ↄperationem. ãt una
queque partium que ponũtur in ea. habet
eandem ↄperationeꝫ ad eſſẽtiaꝫ quaꝫ alia
habet ad eſſẽtiaꝫ. aut ñ. Si auteꝫ una que
que partium que ponũtur in ea habuerit
aliquam ↄperationẽ. aut unaqueqꝫ parti
um que ponuntur in ea eandem compera
tionem ad eſſentiã quaꝫ habet ad alia ad
eſſentiam aut non hẽat. Si autẽ una que
que partium que ponũtur in ea habuerit
eãdem comperationem ad eſſentiam quã
habet alia tũc partes ñ ſũt partes ĩtẽtiõiſ
ĩtellecte. ſed unaqueque earuꝫ eſt intellec
ta per ſe ſeperatim. Si autem unaque
que earum habuerit comperationem ad
eſſentiam diuerſaꝫ ab alia tunc conſtat qꝫ
eſſentia eſt viſibilis in intellectu. Iaꝫ aũt
poſueramus eã inuiſibileꝫ ergo hoc ẽ im
poſibile. Si uero una illaꝝ habuerit com
perationem ad aliquid eſſentie. et alia ad
aliud eſſentie habuerit comperationem.
tũc diuiſio eſſentie erit manifeſtior. Con
ſtat igitur ꝙ forma ĩpreſſa in materia cor
porali non eſt niſi aliquid ſubſiſtens in re
bus ſingullaribꝰ uiſibilibus. ⁊ quod una
queque pars earum habet comperationẽ
in effectu aut ĩ potentia ad unamquamqꝫ
partium forme. Item quod eſt multi
plex in partibꝰ diffinitionis ſꝫ pfectionẽ
habet aliquam unitatem inqua non diui
ditur. Oportet autẽ conſiderare eſſe huiꝰ
unientis. ſecundum quod eſt unum. quo
modo deſcribatur in inuiſibili. Et uerbũ
de eo. ⁊ de illo quod non diuiditur diffi
nitione ſit unum. Item iam probatuꝫ
eſt quod intelligibilia poſita que uirtus
rationalis ſolet intelligere ſigilatim ſunt
infinita in potentia. Iam autem proba
tum eſt quod id quod preualet rebus in

finitis iñ potētia .impoſsibile eſt eē corpus aut uirtutē q̃ ſit incorpore. Iā enī probauimus hoc in precedētibus libris. Impoſsibile igitur eſt ut eſſētia que format intelligibilia ſit exiſtēs ĩcorpore aliquomodo.uel ei⁹ actio ſit incorpore.uł ex corpore. Nemo autē dicere poteſt iſta eſſe ymaginabilia hic enī error. virtus enī animalis nō poteſt ymaginari q̃libet infinitum qualitercūqȝ hora.niſi cū iperat ei virtus rationalis.neque poteſt aliquis dicere hāc virtutem eē recipiētē nō agētem. Uos aūt dixiſtis virtutem agentem actiones ĩfinitas eſſe infinitā.homines aūt nō dubitāt eſſe virtutem receptibilem ĩfinitam ſicut eſt hyle. Nos ergo dicem⁹ id q̄ eſt poſtea.ſ.q2 hoc q̄ aĩal rationale recipit multa ex rebus ĩfinitis.ſit poſt ĩq̄ſitionē actiuā. Oſtēdemus autē hoc verbis illis q̄bus ꝯſideratur ſubſtātia anime rationalis ꝛ ꝓprietatibus ſuarum actionū.ꝛ ex aſſignationib⁹ aliarū actionū.que habent cōperationē ad id q̄ prenominauim⁹. Dicemus ergo q̄ virtus intellectiua.ſi intelligeret inſtrumēto corporali oporteret ut non ĩtelligeret ſe ipſam ut nō intelleret inſtrumentū ſuum.neque ĩtelligeret ſe intelligere. Inter ipſam enī ꝛ intelligētiā ſuā non eſt inſtrumētū.nec inter ipſā et id q̄ intelligit eſt inſtrumentū.ſed intelligit ſe ipſam ꝛ inſtrumētū q̄ aſſcribitur ei.ꝛ intelligit ſe intelligere.ergo intelligit pſe ipſam nō per inſtrumētū. Sed ꝓbabimus hoc dicentes.quia hoc q̄ intelligit inſtrumentum ſuū.neceſſe eſt vt aut habeat ex eſſētia forme inſtrumēti ſui.aut ex eſſe alterius forme q̃ eſt diuerſa ab illa in numero.ꝛ eſt etiā illa in ĩſtrumēto eius.aut ex eſſe alterius forme.preter formā ipſius inſtrumēti.diuerſe ab illa in ſpecie. Si autē habet hoc ex forma inſtrumēti ſui.forma aūt ſui inſtrumenti in ĩſtrumēto eſt ſemp̄ ꝛ in illa ex cōſortio tunc deberet ſemp̄ intelligere inſtrumentū ſuum.ꝛ hoc ſi intelligit illud per hoc q̄ forma ei⁹ ꝯiungitur illi. Si autē ē hoc ex eſſe forme quā habet inſtrumentū ſuū aliā ab illo numero.hoc falſū eſt. Alteritas enī nō cadit inter rerū ſingula niſi aut ex diuerſitate materiarum.aut accidentium ꝛ diſpoſitionū .aut ex diuerſitate que eſt inter vniuerſale ꝛ p̄ticulare.aut iſ abſtractū a materia ꝛ acceptū in materia. Non eſt autē hic diuerſitas ex materia.neqȝ ex accidētibus. Materia enim una eſt.ꝛ accidentia que ſunt in ea eadem ſunt. Neque eſt hic diuerſitas abſtrahendi uel exiſtendi in materia.neqȝ eſt hic diuerſitas uniuerſalitatis ꝛ ſingularitatis.unaqueqȝ enim earū ſi habuerit particularitatem non habebit eam niſi cā materie particularis.āt cauſa eorū que pēdent ex ea propter materiam in qua eſt. Hec aūt omnia nō magis ſunt propria unius quam alterius. nihil horū debet nobis obici. ad hoc ut anima apprehendat ſe ipſam. Anima enim apprehendit eſſentiam ſuam ſemper.quamuis plerūqȝ apprehendat eam ſeparatam a corporibus cum quibus eſt ipſa ſicut iam oſtendimus. tu ſcis aūt eſſe ĩpoſſibile quod habeat illud ex eſſe forme alterius a forma inſtrumēti ſui. hoc enim impoſſibilius eſt. forma autem intellecta cum ſubſiſtit in ſubā intelligente facit illud intelligi. cuius forma eſt forma.ꝛ cui proprie confertur hec forma. ergo forma relatiui continetur in hac forma hec autem forma intellecta non eſt forma alicuius ad quod referat̄ hec forma per ipſam. Eētia autē huius inſtrumenti eſt ſubā.ꝛ non inuenimus nos.neque conſideramus niſi formam ſue eſſentie. Subā autem ex ſe ipſa non refertur ad aliquid ullomodo.hec autem probatio manifeſta ē. Inpoſſibile eſt aūt ut quicquid apprehēdit per inſtrumentum apprehendat inſtrumentū ſuum quo apprehendit.. Item ſenſus non ſentit niſi aliquid extrinſecū neque ſentit ſe ipſum.neque ĩſtrumentum ſuum niſi quod ſentiat. Similiter ymaginatio non ymaginat ſe ipſā.neque actionē ſuā vllomodo.ſi enī ymaginauerit ĩſtrumentum ſuum ymaginabit non ad modū quo eſt eius proprium.et ſine dubio eius et non alterius. ſed qui ſenſus reddit ei formam ſui inſtrumenti.ſi hoc ſit inpoſſibile.ꝛ tunc non repreſentabit ymaginationem ſumptam a ſenſu non comparatā ab illo ad aliud.ſi uero hoc nō fuerit inſtrumentū eius nō ymainabit illud. Itē quod hoc probat ſufficienter.hoc eſt q̄d

uirtutibus apprehendentibus per inſtru
mentum. accidit ex perſeuerantia operis
fatigari. Inſtrumenta enim fatigantur ex
iugi motu. ⁊ deſtruitur eorum cõplexio q̄
eſt eis ſubſtantialis ⁊ naturalis. Ea autem
que fortia ⁊ difficilia ſunt apprehendi. de
bilitant inſtrumenta. ⁊ aliquando deſtru
unt ita quod poſtea non apprehendant d̄
biliora ipſis. eo quod nimis penetrauerit
illa paſſio a difficili ſicut eſt diſpoſitio ſen
ſus quam ſenſibilia difficilia ⁊ aſſidua de
bilitant. ⁊ aliquando deſtruūt ſicut ſplen
dor uiſum. tonitruū maximū auditū. Ita
ut ſenſus poſtquam apprehenderit diffici
le nequeat apprehendere debile. Qui enī
intuetur nimium ſplendorem nō uidet cū
illo. neque mox poſt ipſum. debilioreꝫ lu
cem. Et qui audit ſonitum maximum. non
audit cum illo. neque illico poſt illum ſo
num debilem. Et qui deguſtat nimiā dul
cedinem non ſentit poſt illam debilem. In
re autem itelligibili ecōtrario fit. Aſſidui
tas enim ſue actionis et formandi ea que
ſunt difficilia. acquirit ei uirtutem faciliuſ
apprehendendi id quod eſt poſt illam de
bilius illis. quamuis accidat ei aliquādo
mutabilitas ⁊ defectus. quod habet ex h̄
quod intellectus iuuatur ymaginatione
operante inſtrumento deficienti. ⁊ nō ſer
uit intellectui. Si autē hoc uero non eſſet
aut ſemper accideret. aut pleruſque. econ
trario autem fit. Item omniuꝫ partiū cor
poris debilitantur uirtutes in fine etatis
iuuenil' ꝙ fit circiter q̄dragita ānos. Hec
autem uirtus apprehendens itelligibilia
plerūqꝫ non corroboratur niſi ultra hanc
etatem. Unde ſi eſſet de uirtutibus corpo
ralibus deberet ita debilitari. ſed tunc nō
debilitatur niſi propter diſpoſitiones. et
euentum prohibentium. non autem prop
ter omnes diſpoſitiones. ergo non eſt de
uirtutibus corporalibus. Ex his etiaꝫ
manifeſtum ē quod omnis uirtus appre
hendens per inſtrumentum. non apprehē
dit eſſentiam ſuam neque inſtrumentum
ſuum. neque quia apprehendit quam de
bilitat exercitium nec apprehendit debile
poſt forte quia forte eneruat eam ⁊ debili
tat eius operationem. Inſtrumenta enim
ſue actionis debilitat. Uirtus autem
itelligibilis eſt contraria huic. Quod
autem facit nos dubitare de h̄ quod anīa
obliuiſcitur ſuorum intellectorum. ⁊ non
exercet operationes ſuas corpore īfirmā
te eſt opinio. neque neceſſaria. neque uera
poſſibile eſt enim hec duo coniungi. ⁊ ut
hanc actionem ex ſe ipſa interi dum nihil
impedit uel obſiſtit ei ⁊ quod poſtponat
ſuam actionem propriam. cum aliqua diſ
poſitio contingat in corpore. ⁊ tūc ñ exer
ceat actionem ſuam. ſed declinet ab illa. ⁊
tunc erūt ſimul due uere dictiones. ⁊ alte
ra non remouebit alteram. Cum autem il
la fuit. ñ oportebit attendi illa contradic
tio. Dicemus ergo quod ſubſtātia aīe
habet duas actiones. unam actionem com
peratione corporis que uocatur pratica. ⁊
aliam comperatione ſui ⁊ principiorū ſuo
rum que eſt apprehenſio per intellectum
⁊ utreque ſunt diſſidētes ſe ⁊ īpedientes.
Unde cum occupate fuerint circa unam.
retrahetur ab alia. difficile eſt enim cōue
nire utraque ſimul occupationes aūt eius
circa corpus. ſunt ſentire. ⁊ ymaginari. et
ↄcupiſceř. ⁊ iraſci ⁊ tiněř. ⁊ triſtari ⁊ doleř
Tu aūt ſcis ꝙ cū cogitaueris de itellecto
p⁹pones hec oīa. niſi fuerint hec preualē
tia ſuper animam. ⁊ ſubegerint eā ⁊ con
uerterint eam ad partem ſuam tu ſcis eti
am quod ſēſus retrahit ab intellectu anīa
enim cum eſt intēta ſenſibilibus retraheř
ab intellectu. quamuis ipſa inſtrumēto in
telligendi non accidat infirmitas ullomo
do. tu etiā ſcis quod cauſa hec ē quod ani
ma retrahitur ab una actione propter alī
am. ſicut eſt diſpoſitio ⁊ cauſa cuꝫ contin
git quod actiones ſenſuum nō proponun
tur propter īfirmitatē ſed pp occupationē
corporis ſed ſi habitus intellectiuus adē
prius deſtrueretur cauſa inſtrumenti. tūc
cum inſtrumentum rediret in ſuam diſpo
ſitionem eſſet ne. eſſe intererim acquire
re. ſꝫ nō eſt ita aliquando eniꝫ reddit om
nis inhabitum ſuum. et affectionem ſuaꝫ
intelligens. quicquid prius intelligebat
cum corpus recuperat ſuaꝫ ſalutem. ergo
quicquid acquiſierat habebat eſſe in illa
aliquo modo ſed erat impedita in eo. Re
tractio autem anime ab actionibus ſuis nō
prouenit ex diuerſitate utrarumque par

tium actionum anime tantum. ſed ex mlti
tudine actionum ſuarum ad unam parteꝫ
timoꝛ enim retrahit a doloꝛe. et concupi
ſcencia ab ira. et ira a timoꝛe. Cauſa aūt
huius totius eſt una ſcilicet quod aīa to
tam ſe conuertit ad unum quodlibet. ma
nifeſtum eſt igitur cum aliquis nō exerce
erit ſuas actiones eo quod impeditur ab
alio non poſſit agere actiones ſuas dum il
lud quod impedit habuerit eſſe. poſſem⁹
autem hoc latius exponere. niſi quia poſt
quaꝫ hoc ſufficit. uideremur ſuperflui. pa
tet ergo ex predictis. quod anima non eſt
impreſſa in coꝛpoꝛe. neque habet eſſe per
coꝛpus. Et quia opoꝛtet quod pꝛopꝛietas
anime in coꝛpoꝛe ſit quaſi affectio quedaꝫ
in eo. occupatis illam circa gubernatiōem
ſui coꝛpoꝛis. et curam ipſius. que eſt in ea
pꝛopter debitum coꝛpoꝛis. Cuius cure
anima ē cauſa. que non habet eſſe. niſi cū
habet eſſe eius coꝛpus pꝛopꝛium cuꝫ offi
tio ſuo. et complexione.

Capitulum in quo continentur due q̄
ſtiones quarum una eſt qualiter pꝛoſunt
ſenſus anime humane et altera affirmare
quod cepit eſſe.

Irtutes animales adiuuant
animam rationalem in multiſ
ex quibus eſt hoc. quod ſen
ſus reddit ei ſingularia. ex
quibus ſingularibus acquiruntur ei qua
tuoꝛ. Unuꝫ quod ratio ſeparat unum
quodque uniuerſalium. a ſingularibus.
abſtrahendo itentiones eoꝛum a materia
et ab appenditijs materie. et a conſequen
tibus eam et conſiderat in quo conueni
unt. et in quo differunt. et cuius eſſe ē eēn
tiale. et cuius accidentale. Ex quo accidit
anime habere pꝛincipia intelligendi. auxi
lio ſecum agentium ymaginationis et eſti
mationis. Secundum eſt quod anima
ponit habitudines inter queque uniuer
ſalia ſecundum affirmationem et negatio
nem. et id de quo affirmatio ⁊ negatio fue
rit per ſe nota percipiet. quod autem non
fuerit ita. dimittit quouſque inueniat me
dium terminum. Tertium eſt acquire
re pꝛopoſitiones experimentis. ſilicet ut ī
ueniat per ſenſum quod aliquis pꝛedica
tus commitatur aliquod ſubiectum affir
mando uel negādo conſequendo uel affir
mando coniunctionem ⁊ negādo contradi
ctionē. Et nō ſit hoc quibuſdaꝫ hoꝛis. et
non in alijs. neque indifferenter ſed ſem
per ſit quouſque quieſcat. Et quod
inter naturaꝫ huius pꝛedicati ⁊ huius ſu
biecti eſt hec habitudo. aut natura huius
conſequentis comittatur naturam huius
anteccidentis. aut remouetur eſſentialiter
non caſu. Et tunc hec conceptio erit
adepta ex ſenſu. et ſilogiſmo. ſicut iam de
clarauimus in libꝛis loycis. Quarto
uero eſt uerba quibus facile creduntur
eo quod pꝛobabilia ſunt anima aūt huma
na iuuatur coꝛpoꝛe. ad acquirendum pꝛin
cipia illa conſentiendi. et intelligendi de
inde cum acquiſierit redibit ad ſe ipſam
Si autēꝫ obſtiterint alique uirtutuꝫ
que ſunt infra eam et impedierint eam ali
quibus diſpoſitionibus coꝛam poſitis re
trahent eaꝫ a ſua actione. Si uero impedi
ta non fuerit non egebit eo poſtea in ſuis
pꝛopꝛijs actionibus. niſi in aliquibus tan
tum in quibus opus eſt redire uirtutes in
maginatiuas et conſiderare ea iterum ad
hoc ut percipiat pꝛincipium aliud. ab eo
quod habuerat ⁊ ad iuuent repꝛeſentare
id quod appetitur in ymaginatione et re
pꝛeſentatio eius in ymaginatione firmetur
auxilio intellectus hoc autem contingit ī
pꝛincipio tantum non poſtea niſi parum
Cum autem perficitur anima ⁊ robo
ratur ſola et operatur actiones ſuas ab
ſolute. Uirtutes autem ſenſibiles. et
ymaginatiue ⁊ cetere uirtutes coꝛpoꝛales
retrahunt eaꝫ a ſua actione. Uerbi gra
tia. ſicut homo qui aliquando indiget iu
mento ⁊ eius apparatu quo perueniſſet eo
quo pꝛoponit quo cuꝫ acceſſerit ſed ſi ex
illis cauſis acciderit non peruenire. cauſa
que fuit perueniendi eadem eſt pꝛohiben
di. Dicemus autem quod anima hu
mana. non fuit pꝛius exiſtēs per ſe et inde
uenerit in coꝛpus anime enim humane unū

ſunt in ſpecie et diffinitione. Si autem poſuerimus quod prius habuerunt eſſe per ſe. et non inceperint eſſe cum cor poribus. impoſſibile eſt ut anime in ipſo eſſe habeant multitudinem. Mul titudo enim rerum aut eſt ex eſſentia et forma aut eſt ex comperatione que eſt ad materiam et originem multiplicatam ex locis que circundant unamquamque ma teriam ſecundum aliquid. aut temporib⁹ proprijs uniuscuiuſque illarum que acci dunt illis accidentibus. aut ex cauſis diui dentibus illam. Inter animas autem non eſt alteritas et in eſſentia. et forma.

Forma enim earum una eſt. ergo non eſt alteritas. niſi ſecundum ſue receptibi le eſſentie. cui comperatur eſſentia eius proprie. et hoc eſt corpus. Si anima autem eſſet tantum abſque corpor̄. una anima non poſſet eſſe alia ab alia numero

Et hoc generaliter eſt in omnibus ea enim quorum eſſentie ſunt intentiones tā tum. et ſunt multa. quorum ſunt multipli cate ſpecies in ſuis ſingularibus non eſt earum multitudo. niſi ex ſuſtinentibus. tantum et receptibilibus patientibus ex eis. aut ex aliqua comperatione ad alia. aut ad tempora eorum Cum enim nō de fuerint omnino. non differrent per id quod diximus. ergo impoſſibile eſt in ter illas eſſe alteritatem. et multitudi nem. ergo deſtructum eſt iam animas pri us quam ingrederentur corpora fuiſſe mꝰ tas eſſentialiter. Dicemus etiam im poſſibile eſſe ut eſſentia eius ſit una nume ro. Cum enim fuerint duo corpora ac quirentur eis due anime. que due erunt partes illius unius anime. et tunc aliquid quod non habet magnitudinem numera lem erit in diuiſibile in potentia. hui⁹ autem deſtructio manifeſta eſt ex princi pijs prepoſitis in naturalibus. et in alijs. aut illa anima. una numero erit in duo bus corporibus. Hoc etiam per ſe pa tet falſum eſſe. Dicemus etiam aliter. quod quelibet anima non ſit ſingularis ex tota collectione ſpeciei. niſi ex diſpoſi tionibus accidentalibus ei que non comit tantur eam ex hoc. quod eſt anima alio quim conuenirent in eis omnes anime.

Accidētia uero ꝯſequentia accidunt ſine dubio in principio temporali. et con ſequuntur cauſam que accidit quibuſdaꝫ et non alijs. Singularitas ergo anima rum eſt aliquid quod eſſe incipit. et non eſt eternum quod fuerit ſemper. Sꝫ incipit eſſe cuꝫ corpore tantum. ergo iam manifeſtum eſt. animas eſſe cum incipit materia corporalis. apta ad ſeruiendum eis. et corpus. creatum eſt regnum eius. et inſtrumentum. Sed in ſubſtantia anime que incipit eſſe cum aliquo corpo re. propter quod debuit creari. ineſt ex primis principijs. affectio inclinationis naturalis ad occupandum ſe circa illud. et ad regendum et prouidendum ei in om nibus. et ad herendum ei. et per hec om nia fit eius propria. et alienatur ab alijs corporibus circa illud tantum. Cor pori autem ſingulari principium ſingula ritatis ſue. accidit ex affectionibus qui bus exprimitur ſingulare per quas affec tiones illa anima fit propria illius corpo ris que ſunt habitudines quibus unuꝫ fit dignum altero. quamuis non facile intel ligatur a nobis illa affectio. et illa compe ratio. Anima autem habet principia pfe tionis ſue mediante corpore. Po teſt autem aliquis dicere quod hec oppo ſitio remanet poſt diſceſſum animarum a corporibus. neceſſe eſt enim ut aut eſſe deſinant. hoc autem non tenetis. aut ut fi at una. ſed hoc eſt etiam quod negaſtis. āt remaneant multiplicate. Uos autem tenetis eas iam ſeperatas a materijs quo mō ergo erunt multiplicate. Dicem⁹ ergo quod poſtea anime ſunt ſeperate ſi ne dubio a corporibus. prius autem una queque habuerat eſſe. et eſſentiam per ſe propter diuerſitatem materierum quas. hēbat. ⁊ pp diuerſitatē temporis ſue crea tiōis. ⁊ pp diuerſitatē affectionuꝫ ſuaꝝ q̄s habebant. Secundum diuerſa corpora ſua que habebant. Nos enim uere ſci mus. quod qui facit eſſe in illa intentionē uniuerſalem. ex qua fit ſingularis. tamen impoſſibile eſt ut faciat eſſe ſingularem eā niſi addiderit ſupra ſpecialitatem eius in

tentionem ex qua fiat ſingularis aliquas de intentionibus que conſequuntur in creatione. et comitantur. ſiue nos ſciamus eas ſiue non. Nos ſcimus etiam quod hec anima non eſt una in omnibus corporibus

Si enim eſſet in omnibus illis. et eſſet multe propter relationem. tunc aut eſſet ſapiens in omnibus illis. aut inſipiens in omnibus illis. et non lateret vnumquicquid videret in anima alterius. vnum enim quod ad multa refertur. poſſibile eſt differre ſecundum relationem. Sed in eis non differt que habeant eſſe in eſſentia eius neque propter illa. Cum enim vnus pater fuerit multorum filiorum. cum ipſe ſit iuuenis non eſt iuuenis niſi ſecundum omnes illos. Iuuentutem enim habet in ſe ipſo. et continetur vnaquaque relatione

Similiter prudentia et ſtultitia. et opinio et alia his ſimilia. non ſunt niſi in eſſentia anime et continentur cum anima in vnaquaque relatione. ergo anima non eſt vna ſed eſt multe numero. Et ſpecies eius vna eſt. et eſt creata. ſicut poſtea declarabimus. ſed ſine dubio aliquid eſt. propter quod ſingularis effecta eſt. Illud autem non eſt impreſſio anime in materia Iam enim deſtruximus hoc. Immo illud eſt aliqua de affectionibus. et aliqua de virtutibus. et aliquod ex accidentibus ſpiritualibus. aut compoſitum ex illis. propter quod ſingularis fit anima. quamuis illud neſciamus poſtquam autem fit ſingularis per ſe. eſt impoſſibile ut anima alia numero. ut ſit una eſſentia. Iam autem multa diximus alias ad negandum hoc. Sed demonſtrabimus quod anima cum creatur cum creatione alicuius complexionis. poſſibile eſt ut creetur poſt illam affectio aliqua in actionibus rationabilibus. et in paſſionibus rationabilibus propter electionem quorum differat ab actione que eſt ei ſimilis in alia. Et ut affectio acquiſita. que vocatur intellectus in effectu ſit in una talis diffinitionis. ut per eam differat ab alia anima. Et quia accidit ei percipere eſſentiam ſuam ſingularem. quod habet ex eo quod percipit aliquam affectionem que eſt eius propria. et non alterius. poſſibile eſt etiam contingere in eam ex virtutibus corporalibus affectionem propriam. que pendeat ex affectionibus moralibus. aut ſint ipſe eedem. aut ut ſint ibi etiam alie proprietates nobis occulte. que conſequuntur animas cum creantur et poſtquam creantur. Qualia ſequuntur ſingularia ſpecierum corporalium. quibus differunt et ut anime ſint ita. ſed differunt ſuis proprietatibus propter quas corpora creata fuerunt aut non. ſiue ſciamus illas diſpoſitiones. ſiue non aut aliquas illarum.

Capitulum quod anima non deſinit eſſe neque tranſformatur in alia corpora.

Uod anima non moriatur in morte corporis. ratio hec eſt Quia quicquid deſtruitur ad deſtructionem alterius. pendet ex eo aliquo modo. Sed quicquid pendet ex aliquo. neceſſe eſt ut aut ſit eo poſterius. aut ſit eo prius. eſſentia non tempore. aut habeat cum eo eſſe ſimul. Si autem anima ſic pendet ex corpore. ſicut ex eo cum quo habet eſſe ſimul. et hoc fuerit ei eſſentiale. et non accidentale. tunc vniuſcuiuſque eorum eſſentia relatiua eſt ad alterum. et ſic neque corpus. neque anima eſt ſubſtantia. ſi eſt vtrunque ſubſtantia. Si autem eis eſt hoc accidentale et non ſubſtantiale. tunc deſtructo vno illorum deſtruetur relatio que accidit alteri et non deſtruetur ad deſtructionem alterius. quamuis ſic pendeat ex eo. Si autem ſic anima pendet ex corpore. veluti eo poſterius. tunc corpus cauſa eſt eſſe anime. Cauſe autem quatuor ſunt. Corpus ergo aut erit cauſa efficiens anime et dans ei eſſe. aut erit cauſa receptibilis eius ad modum compoſitionis ſicut elementa recipiunt corpora. aut ad modum ſimplicitatis ut ex imaginis. aut erit cauſa formalis. aut cauſa perfecta. Impoſſibile eſt autem ut corpus ſit cauſa efficiens. Corpus enim ex hoc quod eſt corpus non agit aliquid non facit enim ni

ſi per virtutem. Si enim ageret per ſe ip
ſum ⁊ non per virtutes ſuas. tunc omne
corpus ageret illam actionem deinde om
nes virtutes corporales aut ſunt acciden
tes aut ſunt forme materiales. Impoſſibi
le eſt autem ut accidentia. ⁊ forme exiſtē
tes in materijs tribuant eſſe exiſtentis ſb
ſtantie per ſe. non in materia. ⁊ eſſe ſubſtā
tie abſolute. Impoſſibile eſt etiam cor
pus eſſe cauſam recipientem. Jam enim
probauimus ⁊ oſtendimus quod anima
non eſt in corpore aliquo modo. ergo cor
pus non eſt formatum. forma anime ratio
nalis. neque ad modum compoſitionis ne
que ad modum ſimplicitatiſ ad hoc ut ali
qua pars corporis componatur. ⁊ cōple
xionatur aliqua compoſitione. vel aliqua
complexione. i qua imprimatur anima.
Impoſſibile eſt etiam corpus. eſſe forma
lem cauſam anime aut perfectam. Meli
us eſt enim hoc eſſe econuerſo. ergo non
pendet anima ex corpore aut cauſatuȝ. ex
ſua cauſa eſſentiali quamuis complexio
⁊ corpus cauſe ſint anime accidentales.
Cum enim creatur materia corporis. qđ
ſit dignum fieri inſtrumentum anime. ⁊ ei
us regnum. tunc cauſe ſeperate que ſolēt
dare vnamquamqȝ animam. creant aīam
ergo ut animas creent ſine corporibus q
bus propria ſit creatio vnius non alteriuſ
eſt impoſſibile. Et preter hoc etiam ne
gauimus i premiſſis animas ante corpora
eſſe multas numero. ⁊ preter hoc etiam
quod neceſſe eſt quod quicquid incipit
eſſe precedet illud materia que ſit apta re
cipere illud. aut apta comperari ad illud
ſicut oſtendimus alias. ⁊ propter hoc eti
am quod ſi poſſibile eſſet. vnamquamque
animam creari ⁊ non crearetur id in quo
perficitur ⁊ operatur ocioſum eſſet eius
eſſe. Nihil autem ocioſum aut ſuperflu
um eſt in natura. Quando quidem ergo
hoc eſt impoſſibile. tunc in eis que ſunt nō
eſt poſſibilitas huiuſmodi. ſed cum ſit ap
titudo recipiendi animam. ⁊ aptitudo in
ſtrumentorum comittatur. tunc creat̄ a
cauſis ſeperatis illud quod eſt anima. hoc
autem non contingit in anima tantum ſed
in omnibus formis. habentibus initium.

quarum eſſe non preponderat ſupra earū
non eſſe niſi quia materia aptior eſt quam
tum ad illas. ⁊ dignior illis. Sed quia
creato vno creatur ⁊ aliud. non ideo opō
tet ut vno deſtructo. deſtruatur alterum
non enim hoc contingit niſi cum eſſe vni⁹
fuerit propter eſſe alterius. aut in altero
Sepe enim contingunt aliqua propter
alia quibus deſtructis remanent illa quia
eſſe illorum non habuit eſſe ex illis.
Et precipue cum id quod dat eis eſſe fue
rit aliud ab illo. ex quo vtraque habent
eſſe ſimul. Attribuens autem anime
eſſe non eſt corpus neque virtus corpora
lis. ſed ſine dubio eſſentia exiſtens nuda
a materijs ⁊ menſuris. Et quando q
dem anima habet eſſe ab illa. ⁊ non habet
ex corpore niſi debitum hore que debet
eſſe tantum. tunc non pendet eius eſſe ex
corpore tantum. Neque eſt corpus cau
ſa niſi accidentalis. ergo non conceditur
dici quod ſic pendeat anima ex corpore.
Vt corpus debeat eſſe prius anima priori
tate cauſalitatis. Sed pars tertia pen
det ⁊ quod diximus in principio. hoc eſt
quod anima pendet ex corpore. ſicut id
quod eſt prius. Sed hec prioritas. ſi
fuerit temporalis. impoſſibile eſt ut eſſe
anime pendeat ex corpore. poſt quam pri
us eſt in eo in tempore. Si autem ei⁹
prioritas fuerit in eſſe non in tempore. q
modus prioritatis eſt ut cum eſſentia pri
oris fuerit comittatur eam eſſe id quod
eſt poſterius ⁊ tunc hoc prius. non habet
eſſe. cum ponitur deſtrui id quod eſt po
ſterius. Non ut quia poſterius poſui
mus deſtructum. ideo oportet deſtrui id
quod eſt priuſ. Sed ob hoc quod po
ſterius non poteſt deſtrui. niſi quia prius
accidit priori aliquid in natura ſua. quod
deſtruxit illud. ⁊ tunc deſtruitur poſteri
us. ergo ex poſitione dustrictionis poſte
rioris. non prouenit deſtructio prioris.
Sed poſitio deſtructionis ipſius prioris
ponit poſterius deſtrui poſt quam accidit
priori deſtrui in ſe. Et quando quidē
ita eſt. oportet ut cauſa deſtructiua contī
gat in ſubſtantiam anime propter quā de
ſtruat̄ corp⁹ ⁊ ut corp⁹ nullo. mō deſtrua

tur propter cauſam que eſt eius propria. Sed corpus deſtruitur ex cauſis que ſūt eius proprie ex permutatione complexionis et compoſitionis. ergo impoſibile eſt vt anima pendeat ex corpore. ſicut prius natura. et poſtea deſtruatur corpus aliquo modo cauſa ſui ipſius. ergo nō eſt inter illa hic modus pendēdi. Et quando quidē ita eſt in re. tunc omnes modi pendendi deſtructi ſunt. Reſtat ergo ut nullius eorum eē pendeat ex altero. Eſſe autem anime pendet a pricipijs alijs que nō permutantur. neqȝ deſtruuntur. Dicemus ergo quod nulla cauſa deſtruit animaȝ aliquo modo. Quicquid ſolet deſtrui ex aliqua cauſa. in illo eſt potentia deſtruendi. in quo eſt ante deſtructionem effectus permanendi. Aptitudo autem eius ad deſtructionem nō eſt ex ſuo effectu. permanendi. Intentio enim potentie. alia eſt ab intentione effectus. et relatio huius potentie. alia eſt a relatione huius effectus. Relatio enim huius potētie eſt ad deſtruendum. et relatio huius effectus ad permanendum. ergo ex duabus cauſis diuerſis ſunt in re hee due intentiones. Dicemus igitur quod in omnibus compoſitis. et ſimplicibus exiſtentibus in compoſitis. poſſunt coniungi effectus permanendi. et potentia deſtruendi. In rebus autem ſimplicibus ſeperatis per ſe. impoſibile eſt hec duo coniungi. Et abſolute dicimus quod impoſibile eſt coniungi. in aliquo vnius eſſentie. has duas intentiones.

Quicquid autem permanet. et habet poſſe deſtrui. permanendi habet poſſe. pmanentia autem eius non eſt omnino neceſſaria. et quia neceſſaria non eſt. eſt poſibilis poſibilitas autem que habet duo extrēa eſt natura potentie. ergo eſt in ſubſtantia eius potentia permanendi. et effectus permanendi. Iam autem conſtat quod effectus permanentie illius. ſine dubio nō eſt potentia permanentie illius. et hoc conſtat. ergo effectus permanentie illius ē aliquid quod accidit habenti potentiam pmanendi. Ipſam autem potentiam non habet eſſentia permanendi que eſt in effectu. Sed habet eam id cui accidit ī ſua eſſentia permanere in effectu. que eſt veritas ſue eſſentie. Sequitur ergo ex hoc vt eius eſſentia ſit compoſita ex aliquo quod cum habuerit eſſentia eius ſit in effectu quod eſt forma in vnaquaque re. et ex aliquo habenti hunc effectum quod habebat in natura ſua potentiam eius. que eſt materia eius. ergo ſi anima eſt ſimplex abſolute non diuiditur in forma. et materiam. ſȝ ſi eſt compoſita dimittamus nunc compoſitionem. et conſideremus ſubſtantiam quod eſt materia. Et conuertamus verbū ad primam eius materiam. et loquamur de ea dicentes. quod ipſa materia aut diuiditur ſic ſemper. ſi volueris loqui ſemper quod eſt impoſibile aut non deſtruetur id quod eſt ſubſtantia. et radix. Noſtra autem locutio eſt de hoc quod eſt ſubſtātia et radix. quod vocamus animam.

Non enim ē locutio noſtra. de re compoſita ex ipſa. et alio. Manifeſtum eſt igitur quod in eo quod ē ſimplex nō compoſitum. aut radix compoſiti. non conueniunt effectus permanendi. et potētia deſtruendi compoſitione ſue eſſentie. Si igitur fuerit in eo potentia deſtructionis impoſibile ē eſſe in eo effectum permanendi.

Si autem fuerit in eo effectus permanendi et habuerit eſſe. tunc non eſt ī eo potentia deſtruendi. ergo manifeſtum eſt quod ī ſubſtantia anime non eſt potentia corrumpendi. ſed generatorū corruptibiliuȝ. Corrumpitur enim quod eſt compoſitum et coiunctum. potentia vero deſtruendi non eſt in intentione ſecundum quaȝ vnum cōpoſitum. eſt ſed in materia que eſt poſita receptibilis vtrorumque contrariorum ergo indeſtructo compoſito non eſt potētia permanendi uel deſtruēdi. neque coniunguntur in eo. Materia auteȝ aut eſt permanens non propter potentiaȝ ex qua apta eſt ad permanendum. ſicut quidam putauerūt. aut eſt permanens propter potentiam ex qua permanet. In ea auteȝ nō potentia deſtrui nam potentia deſtruendi habet aliud quod contigit in eam. Potentie uero deſtructionis ſimpliciuȝ. que ſunt in materia eſt in ſubſtantia quam habet materia. non in ſubſtantia eorum.

Probatio autem que affirmat omne generatum eſſe corruptibile ſecundum hoc quod

finitur virtus permanendi ⁊ corrupitur.
Jlla affirmat illud idem de eo ꝙ eſt gene
ratum ex materia ⁊ forma. in cuius mate
ria eſt virtus permanēdi ipſam formam.
⁊ virtus corrumpendi ex quibus duobꝰ
conſtat ſimul. ſicut iaꝫ didiciſti. ergo oſtē
ſum eſt animam humanam non corrumpi
vllo modo. Et ad hoc perduximus noſtꝝ
verbum nutu diuino. Jam enim oſtē
dimus quod anime non fuerunt create ⁊
multiplicitate niſi cum aptitudine corpo
rum. eo ꝙ ſecundum aptitudinem corpo
rum oportet attribui eſſe aīe a cauſis ſepe
ratis. Et patuit etiam quod hoc nō fit ca
ſu uel fato ita ut anima creata nō fuerit
creata niſi quia per complexionem debe
bat creari anima que eam regeret Eꝫ
anima habuit eſſe ⁊ caſu accidit ut cor
pus haberet eſſe cum illa a quo penderet
hec enim non eſt cauſa eſſentialis multi
plicitatis vllo modo. Sed eſt fortaſſe cau
ſa accidentalis. Jam enim docuimus ꝙ
cauſe eſſentiales debent prius creari ⁊ pꝰ
illas accidētales. Et quando qdē ita eſt.
tunc omnis corporis cum creata fuerit ſue
materie complexio. oportet creari animaꝫ
hoc autem nō oportet in vno corpore tan
tum ⁊ nō in alio. Singula enim ſpecierū
non differūt i eis ex quibus conſtituunt̄
neque eſt poſibile ut vnum corpus huma
num debeat habere animam qua perficiat̄
⁊ aliud corpus eiuſdem complexionis in
ſpecie nō debeat hoc idem. ſed ſi caſu acci
deret eſſet. Si uero nō accideret nō eſſet
hoc enim nō eſſet illius ſpeciei cuius illō
eſt. Si autem poſuerimus quod una
anima trāſferatur ad multa corpora vni
cuiqꝫ autem corpori per ſe debet anima
creari que pendeat ex ipſo. tunc vnuꝫ cor
pus habebit duas animas ſimul. deinde
nō ſic anima pendet ex corpore quaſi im
preſſa in eo. ſicut iam ſepe oſtendimus. ſꝫ
ſic pendet ex eo. ſicut circa quod occupat̄
⁊ cognoſcit ⁊ quod patitur ex illa. Om
ne autem animal cognoſcit ⁊ percipit ani
mam ſuam unam eſſe que eſt imperans ⁊
regēs ſuum corpus quod habet. Si autē
eſt ibi alia anima quam non percipit ani
mal. neque occupatur circa ſuum corpus
tunc non pendet ex illo corpore. Non enī
anima pēdet ex corpore niſi hoc modo. er
go nullo modo trāſfertur anima ad aliud
corpus. ⁊ hoc ſufficiat ei qui huius rei ſū
mam querit. Debes autem ſcire hoc mul
tis modis poſſe exponi.

Capitulum de itelligētia agēte in no
ſtris animabus. ⁊ de patiente in noſtris
animabus.

DIcemus quod anima humana p̄
ius eſt itelligēs i potentia deinde
fit itelligēs in effectu. Omne aūt
quod exit de potētia ad effectum nō exit
niſi per cauſā que habet illud in effectu ⁊
extrahit ad illum. ergo eſt hec cauſa per
quam anime noſtre in rebus intelligibili
bus exeūt de potentia ad effectum. Sed
cauſa dandi formā intelligibilem nō ē ni
ſi itelligentia i effectu. penes quam ſūt p̄n
cipia formarum itelligibilium abſtracta
rum. Cuius comperatio ad animas nr̄as
eſt ſicut cōperatio ſolis ad uiſus noſtros
quia ſicut ſol uidetur per ſe in effectu ⁊ ui
detur luce ipſius in effectu. quod non ui
debatur in effectu. ſicut eſt diſpoſitio hu
ius intelligentie quātum ad noſtras ani
mas. uirtus enim rationalis cum conſide
rat ſingula. que ſunt in ymaginatione ⁊ il
luminatur luce intelligentie agentis i nos
quam prediximus. fiunt nuda a materia.
⁊ ab eius appendicijs ⁊ imprimuntur in
anima rationali. nō quaſi ipſa de imagina
tione mutetur ad itellectum noſtrum. ne
que quia itentio pēdens ex multis cū ipa
in ſe ſit conſiderata nuda. per ſe faciat ſimi
lem ſibi. Sed quia ex cōſideratione eoꝝ
aptatur anima ut emanet i eam ab itelligē
tia agēte abſtractio. Cogitationes eniꝫ
et cōſiderationes motus ſūt aptātes ani
mam ad recipiendum emanationem. ſicut
termini medij preparant ad recipiendum
concluſionem neceſſario. quamuis illud
fiat uno modo ⁊ hoc alio. ſicut poſt ca ſci
es Cum autem accidit anime rationali
comparari ad hanc formam nudam medi
ante luce intelligentie agentis contingit i
anima ex forma quiddam quod ſecundū
aliquid eſt ſui generis et ſecundum aliud
non eſt ſui generis. Sicut cum lux cadit

ſuper colorata. ⁊ fit in uiſu ex illa luce operatio que nõ eſt ſimilis ei ex omni parte. imaginabilia uero ſunt itelligibilia in potẽtia. ⁊ fiunt intelligibilia ĩ effectu. non ipſa eadẽ. ſed que excipiunt ex illis imo. ſicut operatio que apparet ex formis ſenſibilibus. nõ ipſe forme mediãte luce ſed aliud. quod habet comperationẽ ad illas quod fit mediãte luce inreceptibili recte oppoſito.

Qualiter intellectus innaſcitur ĩ aĩa.

Ie anima rationalis cũ coniungitur formis aliquo modo coniunctionis aptat vt ↄtingãt in ea ex luce itelligẽtie agẽtis ipſe forme nude ab omni permixtione. primũ autẽ quod percipit de eis humanus itellectus ẽ id ꝙ de eis ẽ eſſentiale ⁊ accidẽtale. ⁊ id cuius eã ſunt ſimiles imaginationes ille ⁊ differũt Sed intẽtiones quibus non differunt ipſe forme ſumit vna itẽtio in eſſẽtia itellectus operatione ſimilitudinis. Sed ↄpatione eius in quo differũt fiũt multe. ergo itellectus poteſtatem habet multiplicandi ĩ intentionibus que ſunt vna ⁊ adunandi q̃ ſunt multe. Sed adunatio multoꝝ fit duobus modis. vno ut itentiones que ſunt multe. ⁊ differẽtes dimenſionibus. ⁊ imaginationibus fiant vna intẽtio cum nõ differunt in diffinitione alio ut de intentionibus generum. ⁊ differentiarum componatur intentio vna in diffinitione. Modi autem multiplicandi fiũt euerſo iſtorum. Iſti autem modi ſunt de proprietatibus humani intellect⁹. quos non habet alia virtus. Alie enim virtutes apprehendunt. ꝙ eſt multum. multum ſicut quod eſt vnum. vnum ſicut eſt. Cum autem apprehendunt vnũ ꝙ eſt coniunctum. ⁊ compoſitum ex aliquibus. ⁊ eorum accidentibus. ñ pñt ſeperare accidẽtalia eorũ ab eſſentialibus eorum. Cum autem aliquam formam repreſentat ſe iſus imaginationi ⁊ imaginatio intellectui. ⁊ intellectus excipit ex illa intentione. ſicut poſtea repreſentauerit ei aliam formam eiuſdem ſpeciei. que non eſt alia niſi numero. iam nõ excipiet intellectus ex ea aliam formam preter quam acceperat vllo modo. niſi ſecundum accidens. quod eſt illius proprium ex hoc quod eſt illud accidens. ita ut aliquãdo accipiat illam nudã. aliquãdo cum illo accidente. ⁊ propter hoc. dicit quod ſocrates ⁊ plato ſunt vna itentio ĩ humanitate. Nõ quod humanitas que eſt coniũcta proprietatibus ſocratis. ipſa eadẽ ſit coniũcta proprietatibus platonis. quaſi ambo haberẽt vnam eſſẽtiam. ſicut fit in amicicia. ⁊ malis reſonibus. Sed quia humanitas multiplicata eſt ĩ eẽ. humanitas enim vna nõ eſt ĩ qua conueniãt que repreſẽtet eſſe extrinſecum. ita ut ipſa eadem ſit humanitas platonis ⁊ ſocratis. h autem declarabitur tibi in doctrina ſapiẽtie. Quod autem de hoc intelligitur hoc eſt quod prima forma humana que precedit. ipſa prodeſt tantum anime ad cognoſcendum formam humanam. Secunda uero nihil prodeſt intentio enim impreſſa aĩme eſt vna. que ñ ẽ niſi imaginatio. i. ⁊ imagĩatio ſa nihil operatur. Potuit autẽ vnã quamque precedere ⁊ operari illud idem in anima. nõ ſicut hic homo ſingularis. ⁊ hic equus. Intellectus autem cum apphendit aliqua inter que eſt prius ⁊ poſterius. ſolet intelligere cum illis tempore neceſſario. non in tempore. ſed in momento. Intellectus enim intelligit tempus in concluſione ⁊ in terminis. ⁊ hoc ſubito

Quod autem intellectus non poteſt formare ea que ſunt in vltimo intelligibilitatis. ⁊ abſtractionis a materia. hoc non habet ex aliquo quod ſit in eſſentia illarũ rerum. non ex aliquo quod ſit in natura intellectus. ſed ex hoc quod anima impedita eſt in corpore ⁊ ex corpore. quod in multis eget corpore. Sed corpus elõgat eam a dignioribus ſuis perfectionibus. Hoc enim quod occulus non poteſt intueri ſolem. non habet ex aliquo quod ſit in ſole. neque ẽx hoc quod ſol non appareat. Sed cum aufertur de noſtra anima ipſa agrauatio ⁊ impedimentum. tunc intelligentia anime de his eſt melior quam habet anima. ⁊ que eſt purior ⁊ delectabilior. Sed quia noſter ſermo hic non eſt de anima niſi ſecundum quod eſt anima ſ. ſecundum quod eſt iuncta materie haic

tunc nō debemꝰ loqui quid erit de anima
poſt mortē cū loquamur ꝺ natura. donec
ꝑueniamus ad doctrinā ſapiētie ⁊ ſpecu
lemur res ſeperatas . q2 doctrine natura
lis nō eſt ꝓprium ſpeculari . niſi quod eſt
rerū naturaliū. ⁊ que habet ꝯperationem
ad naturā ⁊ motū. Sed dicemus ꝙ for
matio intellectus differt ſecūduꝫ eē reruꝫ
Res eni ſubtiliſſimas nō pōt aliquādo ī
tellectus apprehēder̄. q2 excedūt eū . que
vero ſunt debilis eē . ut motus ⁊ tēpus. ⁊
materia. aliquādo eſt difficile intelligi. eo
quod ſūt debilis eē. Priuationes auteꝫ
nō apꝑhendit intellectus ī effectu abſolu
to priuationē enim apꝑhendit per hoc ꝙ
apꝑhendit habitum eius. Sed intellectꝰ
apꝑendit priuationem ex hoc. quod ipſe
fuit habens priuationem. Meluꝫ ergo ex
hoc quod eſt malū. et impotētia. ⁊ eſt pri
uatio ſi apꝑhendit intellectus nō apꝑhen
dit niſi ex hoc ꝙ eſt ſimilitudo inꝛ hūc et
illam potētiam. Intelligentia enim cui ni
hil potētie anexū ē . nō intelligit ꝑuationē
neqꝫ malū. ſed quod ē priuatio ⁊ malum.
nō formanꝛ in ea . q2 ī eis que ſūt . nō ē ali
quod malū abſolute.

Capitulū de gradibus actionū ītelle
ctꝰ. ⁊ de altiore graduū eius qui ē ſenſus
intellectus.

Dicemus ꝙ anima ītelligit eo qꝺ
apprehēdit in ſe ipā formā intel
lectoꝝ nudoꝝ a materia. ſꝫ hoc ꝙ
forma ē nuda. aut ideo ē q2 intellectꝰ eaꝫ
denudat . aut q2 forma ī ſe ipſa nuda eſt a
materia. ⁊ nō ē opus anime denudare eā.
Anima autē intelligit ſe ipſā. ⁊ hoc ꝙ in
telligit ſe ipſā. facit eā intelligere ſe eē . ⁊ ī
telligētem ⁊ rē intellectā. ⁊ intellectū. In
eo vero ꝙ intelligit ceteras formas nō fa
cit ita. Ipſe eni ī per ſe ī corpore ſunt ſemp.
⁊ ī potentia ⁊ ī intellectu quamuis in aliq
bus rebus exeant ad effectum. Illud au
tem quod dicitur. quod ipſa anima fit ipe
res intellecte impoſſibile eſt ſecundūꝫ me
hoc enim intelligo qꝺ dicitur . quod vna
res fiat alia. neque intelligo qualiter hoc
eē poſſit. Quicquid enim deponit vnam
formam ⁊ induit aliam . ipſum eſt cum ꝓ
ma forma aliquid. ⁊ cuꝫ ſecūda aliud. ꝓmū
veriſſime non fit ſecundum . niſi primum
deſtruatur et non remanſerit niſi eius ſub
iectum uel aliqua pars eius. Si autem nō
fit ita. inquiramus qualiter fit. Dicemus
ergo quod cum aliquid fit aliud. illud pri
mum aut habet eſſe aut non ⁊ ſecundum
aut habet eſſe aut non. Si autem habue
rint eſſe tunc duo eſſentia ſunt non vnum
Si autem primum non habuerit eſſe . tūc
hoc quod erat aliquid fit nihil. ⁊ qꝺ erat
nihil. fit aliquid. hoc autem non eſt intel
ligibile. primum ⁊ enim . ⁊ ſi. deſtruitur ñ
tamen fit aliud ⁊ niſi quia non deſtruitur
ipſum attribuitur aliq rei. Anima ergo
quomodo fit forme aliarum rerum.
Quod autem magis decipit homines in
hoc. eſt ille. qui compoſuit librum iſogo
garum qui amabat loqui veriſimilia ⁊ ꝓ
babilia. ſatiſfaciens ſibi ⁊ aliis veriſimili
tudinem. quod poſſunt perpendere docti
homines . ex liberis eius qui intitulātur
de intellectu . ⁊ de intellectis. ⁊ de anima.
Concedo autem formas rerum ſubſiſtere
in anima . decorantes. ⁊ nobilitantes eam
quarum quaſi locus eſt anima. mediante
intellectu materiali . Si autem anima ſit
forma aliquarum rerum que ſunt in effe
ctu . forma autem eſt effectus. imo ipſa eſt
effectus. In eſſētia uero forme ñ ē virtꝰ re
cipiēdi aliqd neqꝫ vtꝰ recipiēdi ē niſi ī rece
ptibili rei tūc oportet ut aīa ñ ſit niſi virtꝰ
recipiendi aliam formam . uel aliquid ali
ud . Sed nos uidemus eam recipere ali
am formam preter illam . unde ſi illa pre
ter quam nō fuerit diuerſa ab hac erit mi
rum quia recipiens ⁊ non recipiens erunt
unum. Si autem fuerit diuerſa ab ea. tūc
anima ſine dubio fiet alia a ſe ipſa. ſi ipſa
eſt forma intellecta . hoc autem totum ni
hil eſt. Anima enim eſt intelligens . In
tellectus uero aut uocabitur uirtus eius
qua intelligit. Aut uocabitur ipſa ſua for
ma intellectorum ſuorum. que quia ſunt
in anima ſunt. intellecta ſunt. ergo intellec
tus et intelligens. ⁊ intellectum . non ſunt
unum in noſtris animabus. Concedo au
tem hec poſſe eſſe in aliquo ſicut ſignifi
cabitur ſuo loco. Similiter intel
lectum materialem . ſi volunt appellare

aptitudinē anime abſolutā in nobis ſemp eſt permanēs dum ſumus in hoc corpore Si autem volumus appellare intellectuz materialem aptitudinē anime ſecūdū unā quamque rem aptitudo deſtruitur cum habet eſſe effectus. Poſt quam igitur iam hoc comprehendiſti. dicemus quod formari intelligibilia fit trib⁹ modis. vno cum aliquid formatur in anima in effectu diſtincte ꝛ ordinate. Sed aliquando illa diſtinctio ꝛ ordinatio non eſt neceſſaria. ſed conmutabilis. exempli gratia cum ordinaueris in anima intentiones verboruz ſignificantiuz hoc quod dicitur quod omnis homo eſt animal inuenies intellectum uniuscuiuſque horum uniuerſale. qui nō formatur niſi in ſubſtantia corporea. Ad hoc autem ut formetur in ea. neceſſe ē ibi prius ꝛ poſterius. Sed autem cum mutaueris ꝛ ordinaueris aut intentiones formatas ſicut cum dicis quod animal predicatur de omni homine nō dubitabis hūc ordinem. ſecundum quod eſt ordo intentionum uniuerſalium non eſſe ordinatuz niſi in ſubſtantia non corporea. quamuis alius ſit hic ordo quam primus. Sꝫ hoc ſecūdum auditum non ſecundum intellectum. quaſi enim duo ordines ſunt diuerſi. ſed intellectus purus idem eſt. Secundo cum intellectus rei nam acquiſitus eſt ꝛ comperationes. ſed anima auertitur ab eis. ꝛ non reſpicit ad id quod anima intelletur. ſed eſt mutata ab illo intellecto ad aliud. Non enim eſt in potentia animarū noſtrarum. ut omnia intelligant ſimul ſubito. Tertio cum aliquod dubium a te queritur de his que iam ſciſti. uel que ſcire potes. ſed heſitas reſpondere in illa hora. ſecurus inde uerziſſime te poſſe reſpondere. quamuis poſtea non ſit apud te ad huc ordinata reſpōſio aliquomodo. Sed incipis preordinare in tua anima ut reddendo reſpōſum ꝙ prouenit ex illa certitudine ſciēdi illud quod habes ante diſtīctionē ꝛ ordinationē ei⁹. Differētia autē īter pmā formationē ꝛ ſaꝫ manifeſta ē prīa ē ſicut id ꝙ de theſauro educis. ꝛ aliq̄ đ eo agis. Secūda ſicut id ꝙ hēs ī theſauro. ꝛ ñ agis aliq̄ de eo. tertia vō a prīa differt ī h̄ ꝙ nūdū ī aliqd ordinatū ī cogitatiōe aliq̄ mō. ſꝫ ē h̄ē ſcdo ratio ordis eū ad iūctione certitudis. Et differt a ſecūda qz nō eſt quod reſpiciatur. ſed reſpicitur aliquo modo conſiderandi in actu ueriſſimi le cui propria eſt comperatio ad aliquid quod eſt quaſi repoſitum. Si quis aūt dixerit quod hec ſcientia ē in potentia. ſed potentia. propinqua effectui. h̄ falſum eſt. habens enim h̄ habet certitudinem in effectu acquiſitam. quam non eſt neceſſe acquirere neque per potentiam remotam. neque per propinquam. Ipſa autem certitudo. certitudo eſt habendi apud ſe hoc. et ut cum uoluerit illud ſcire. ſciat. et ſic certitudo eius in effectu. eſt quod hec iaꝫ acquiſitio eſt que uocatur in effectu acquiſitio enim alicuius acquiſitio eſt. h̄ igitur quod innuimus acquiſitum eſt. in effectu. Sed impoſſibile eſt certum fieri quod id quod neſcit ſit ei cognitum in effectu. et repoſitum apud ſe. quomodo autem certificabitur de diſpoſitione. niſi quia h̄ ſecūdum ꝙſit certuꝫ ē ei cognitū. Id igiť qđ īnuimus duo continet ī ſe ſcilicet cognitū in effectu. et certitudinem in effectu habendi penes ſe hoc repoſituꝫ. ſed illud ſimpliciter eſt cognitum apud eum. hoc autem quod uult facere cognitum alteri. Mirū eſt autem quod hic reſpondens ordinet ꝙ in eius aīa ſubito uenit. qui duꝫ docet alium incipit ipſe adiſcere doctrinam que ē ſecūdi mōi. In quo ordinatur ipſa fōma ſecundum ordinem quo ordinatur penes illum qui ab eo recipit. unus autem iſtoꝝ modorum eſt ſcientia cogitabilis. cuius ultima perfectio non completur. niſi cum ordo eius componitur. alius autem eſt ſcientia ſimplex. in qua nō ſolet generari forma poſt formam. ſed eſt una ex qua forme proueniunt in receptibili earum et hec ſcientia eſt effitiens id quod uocamus ſcientiam cogitabilem. et eſt principium eius. et ipſa eſt uirtus anime intellectiua abſoluta. que eſt ſimilis intelligentijs agentibus. ordinaꝛ autem nō habet anima niſi ex hoc quod habet aīa. quod ſi ñ haberet non haberet ſcientiam animaleꝫ. Anima enim rationalis quomodo habet principium ex anime quod principium habet ſcientiam preter ſapientiaꝫ anime. hoc eſt

conſiderandum. hoc debes ex tua anima
intelligere. Debeſ etiã ſcire quod in
noſtro puro intellectu non eſt multitudo
ullo modo. neque ordo formarũ. Ip
ſe enim eſt principiũ omnis forme emanã
tis ab eo in anima. Debes etiã tenere
ſimiliter eſſe diſpoſitionem ſeperatorum
pure ĩ hoc quod intelligunt aliqua.
Intellectus enim noſter eſt intellectus in
telligens formas. ⁊ creans illas non cuius
eſt formare aut qđ eſt informa anime for
mare enim anime ſapientis hominis ſecun
dum quod eſt anima non eſt niſi formare
ordinare et diſtincte. vnde ipſa anima non
eſt ſimplex omnino. omnis autem appren
ſio intelligibilis eſt ſimilitudo aliqua ad
formam ſeperatam a materia. et ab eius ac
cidẽtibus materialibus. ſicut prediximꝰ
ſed anima habet h̄ ex hoc quod eſt ſubſtã
tia recipiens. impreſſa ab eo. Intelligẽtia
uero habet h̄ ex hoc quod eſt principiũ
⁊ ſubſtantia agens. et creans. quod autem
proprium. eſt eius ex principalitate eius
ad animam. eſt eius intelligibilitas in ef
fectu. quod uero proprium eſt anime ex h̄
quod informatur ex ea. et recipit ab ea eſt
eius intelligibilitas in effectu. Quod aũt
debes ſcire de diſpoſitione formarum q̃
ſunt in anima h̄ quod dicemus ſcilicet ꝙ
ymaginata. et quecumque adherent eis.
cum anima auertitur ab eis ſunt repoſita
in uirtutibus conſideratiuis eorum que
uere non ſunt apprehendentes. Si. n.
h̄ eſſet. eſſent apprehendentes. ⁊ conſeruã
tes ſimul. ſed ſunt theſaurus ad quem cũ
conuertit ſe uirtus apprehendens indicãſ
ymo eſtimatio aut anima aut intellectus
inueniet ea iam haberi. Si autẽ ñ in
uenerit ea neceſſe habebit redire ad perq̃
rendum et reminiſcendum. quod ſi non
fieret neceſſe eſſet nobis dubitare de om
ni anima occupata ab aliqua forma. anꝰ ipſa
forma haberet in ſe. an non haberet eſſe
niſi in potentia. Et dubitaremus quo
modo memoraretur et cum nõ fuit apud
animam in quo fuit. et anima cui adheſit.
quouſqȝ reuocaretur hec forma. Ani
malis aũt anime diſcrete ſunt uirtutes. et
vnicuique uirtuti per ſe ſeperatum attri
buta ſunt inſtrumenta. et foris aſſignatꝰ
eſt theſaurus. quas aliquando non contẽ
platur eſtimatio. et aſſignatus eſt intentiõ
nibus theſaurus. quas aliquando non cõ
ſiderat eſtimatio. Non eniȝ eſtimatio
locus in quo ſtabiliantur iſta. ſed eſt iudi
cans. Et propter hoc dicimus quod
extimatio aliquando reſpicit formas et ĩ
tentiones repoſitas in his duobus uirtu
tibus. et aliquando auertit̃ ab eis. Di
cemus nunc de humanis animalibus in
ipſa intelligentia intelligibilia que; appre
hendunt. et deinde conuertuntur ab illis
ad alia non ſint in illis. perfecte in effectu
et ideo ipſe non intelligunt ea perfecte ĩ
effectu. an habeant theſaurum ĩ quo repo
nant. Sed hic theſaurus aut eſt cũ eſ
ſentia earum aut corpus. earum. aut aliqđ
corporale earum. Iam autem diximꝰ
quod corpus. earum. et quod pendet ex
corpore. earum non eſt dignum ad hoc. ne
que eſt dignum ut ſit ſubm̄ intelligibiliũ
quia non eſt dignum ut forme intellecte
ſint ſitum habenntes. ſed coiunctio earũ
cum corpore. faciet eas habere ſitum. Si
autem eſſent in corpore. habentes ſitum
non eſſent intelligibiles. Aut dicimus
quod ipſe forme intelligibiles. ſunt res p
ſe exiſtentes. quarum unaqueque eſt ſpe
cies et res per ſe exiſtens. Sed in
tellectus aliquando aſpicit illas. et aliquã
do auertitur ab illis. et poſtea conuertit̃
ad illas. Et eſt anima quaſi ſpeculum
Ipſe uero quaſi res extrinſece. q̃ aliquã
do apparent in ea. ⁊ aliquando non appa
rent. Et hoc fiet ſecundum comperatiões
que ſunt inter eas ⁊ animam. Aut ex prin
cipio agente emanet in anima forma poſt
formam. ſecundum petitionem anime. a q̃
principio poſtea cum auertitur eſſet ema
natio. quod ſi ita eſſet. eſſet neceſſe omni
bus horis adiſcere ſicut primitus. Di
cemus ergo ultimam partem huius diui
ſionis eſſe ueram Impoſſibile eſt enim di
ci hanc formam eſſe in anima in effectu p
fecte. et non intelligi ab ea in effectu pfe
te. Senſus enim de hoc quod eam intelli
git non eſt niſi quia forma exiſtit in ea un
de impoſſibile eſt eſſe theſaurum eius et
impoſſibile eſt etiam eſſentiam anime eſſe
eius theſaurum hoc enim quod ẽ theſau

rus eius. nihil aliquid eſt. niſi quia forma
itellecta exiſtit i ea. Et nos ſic itelligim^a^
Non eſt ſic apprehēſio forme. Apprēdere
⁊ eni formā nō ē theſauri. ſ; tm̄ retinere.
Alterius ⁊. n. uirtutis ē apprēdere. formaſ
autem memoratas ⁊ formatas eſſe i aliq̄.
nō eſt ſenſ^9^ ipſas apprehēdeř ſicut formas
ſenſibiles eē i aliquo nō eſt ſenſus. Unde
corpora. in quibus ſūt forme ſenſibilium
nō ſunt apprehēdētia. Apprehēſionē uero
ſm quod eſt uirtus apprehēdētis neceſſe
eſt fieri ab eo. a quo ſolet ipzimi ipſa for
ma aliquo modo ipreſſionis. In memo
riali autē ⁊ formali nō iprimūtur forme ni
ſi ſ; ꝙ ſunt inſtrumenta. ⁊ habeat corpus
retinēs ipſas formas ꝓpinquuz gerenti ip
ſam uirtutem apprehēdētem que eſt yma
ginatio ⁊ extimatio. ita ut ꝯſideret eas cū
uult. ſicut retinēt formam ſenſatam circa
ſenſū ad hoc ut inquirat eam ſenſus cum
uoluerit. hoc autem poteſt intelligi. in me
moriali ⁊ formali. non in anima formam. n.
intellectam eē in anima. hoc idē eſt quod
apprendi eam. Item poſtea declarabi
mus adhuc in ſapientia prima. quod hec
forma non eſt per ſe exiſtēs. Reſtat ergo
ut ultima pars ſit uera. ⁊ ut diſcere nō ſit
niſi acquirere perfectam aptitudinem cō
iungi ſe intelligentie agenti. quouſque
fiat ex ea intellectus. qui eſt ſimplex a q̄
emanent forme ordinate mediante anima
in cogitatione. Aptitudo autem que
precedit diſcere eſt imperfecta. poſtquā;
autem diſcitur eſt integra. Cum enim
tranſit in mente eius qui diſcit id quod
coheret cum intellecto inquiſito et con
uertit ſe anima ad inſpiciendum. Ipſa aūt
inſpectio eſt conuerſio anime ad principi
um dans intellectum ſolet anima cōiungi
intelligentie. et emanat ab ea uirtus intel
lectus ſimplicis. quam ſequitur emanatio
ordinandi. Si uero auertitur a primo
fiunt ipſe forme in potentia. ſed potentia.
proxima. ergo primum diſcere eſt ſicut
oculi curatio. qui factus ſanus. cum uult
aſpicit aliquid unum ſumat aliquam for
mam. Cum uero auertitur ab illo. fit il
lud ſibi in potentia. proxima effectui. Du;
anima humana generaliter eſt in corpore.
non poteſt recipere ſubito intelligentiam

gentem. Sed eius diſpoſitio ē ſicut
diximus. Cum enim dicitur plato eſt
ſciens intelligibilia hic ſenſus eſt. ut cum
uoluerit reuocet formam ad mentem ſuā
Cuius etiam ſenſus eſt. ut cum uolue
rit poſſit coniungi intelligentie agenti ita
ut ab ea in ipſum formetur ipſum intellec
tum. Non quod intellectum ſit preſens
ſue menti. et formatum in ſuo intellectu i
effectu ſemper. neque ſicut erat prius
quam diſceret. Hic enim modus intelli
gendi in potentia. eſt uirtus que acquirit
anime intelligere cum uoluerit coniunge
tur intelligentie a qua emanat in eam for
ma intellecta. que forma ē itellectus adep
tus ueriſſime. Et hec uirtus eſt intel
lectus in effectu. ſecundum quod eſt per
fectio. Sed formatio ymaginabilium ē
reſpectio anime ad theſauros ſēſibilium.
Sed primum eſt inſpicere quod eſt ſu
perius. hoc autem eſt inſpicere quod eſt i
ferius. Cum autem anima liberabitur
a corpore. et a b accidentibus corporis.
tunc poterit coniungi intelligentie agenti
et tunc inueniet in ea pulcritudinem intel
ligibilem et delectabilem perhennem. ſi
cut dicemus poſtea ſuo loco. Debes
autem ſcire quod ſapientia ſiue habeatur
ex doctrina ſiue non. non equaliter ha
betur. Sunt et enim quidam diſcen
tium qui ſunt aptiores ad intelligendum.
quorum aptitudo que eſt prior ea aptitu
dine quam prediximus eſt fortior. Cum
uero habet hoc in ſe ipſo non aliunde. uo
catur hec aptitudo ſubtilitas. que aptitu
do aliquando in aliquibus hominib^9^ ita
preualet. quod ad ꝯiūgēdum ſe itelligētie
non īdiget mḡris. neque exercitio. neque
diſciplina. q2 eſt ī eo aptitudo ſa. ymo q2
quicq̄d ē per ſe ſcit. Qui grad^9^ ē altior om
nib^9^ alus gradib^9^ aptitudīs h aūt diſpō
itellect^9^ materialꝰ. debet uocari itellectus
ſcīd^9^ q ē illi^9^ generis. cui^9^ eſt itellect^9^ in
habitu. Sz hic ē ſuprem^9^ i quo ñ oēs ho
mines ꝯueniūt. ñ ē aūt lōge ut ab his actiō
nib^9^ ꝯperatis ad intellectū ſm poteſtatē
eaꝝ ⁊ uirtutē emīet aliquid i ymagiatiuā.
ꝙ imagiatiua repreſētet ēt ſm exēpla ui
ſa uel audita uerba. eo mō quo pdiximus
ꝑ quod aū fit h certi^9^. h ē quoniam certū

eſt uel manifeſtū ē q̄ꝺ itelligibilia. que ſtudet homo acquirerē nō acquirit niſi cū habuerit ī iaū mediū ī ſilogiſmo. Hic aūt medius terminus inuenitur duobus modis. Aliquādo enī iuenit̄ ꝓprio igenio. Jngeniū aūt ē actus rationis. cuiꝰ ꝓpria ut iueniat̄ mediꝰ terminꝰ. Sublimitas aūt ē ſupra igenium. Aliquando aūt habet̄ ex doctrina pricipiū aūt doctrine eſt igenium. Res aūt ſine dubio terminant̄ apud igēia quas ad iuenerūt homines igenioſi. deīð tradiderūt eas diſcipulis. poſſe ē ergo ut homo ī ſe ipſo habeat igenium ⁊ ex ratione ſua ſine doctrina faciat ſilogiſmū. Sꝫ differunt homīes ī hoc ī quātitate. ⁊ qualitate Jn quantitate. eo quod aliqui homi nū habēt igeniū ad inueniēdū medios terminos pl'es numero in q̄litate. eo q̄ aliquiſ hominū ē uelocioꝛis igenij. ⁊ quia hec equalitas nō pōt terminari. ſꝫ ſēper recipit magis ⁊ minus. tūc debet diffiniri i ultimo ð fectus. penes eū qui nulliꝰ ē ingenij. aut in ultimo augmēti. penes eū qui habet igeium omniū queſtionū. aut pl'ium ex his. āt qui hēt uelotius igeniū. poſſe ē ergo ut alicuius hoīs anima eo q̄ eſt clara. ⁊ coherens principijs itelligibilibus. ita ſit iſpirata ut accedat igenio ad accipiēdū omēs queſtiones ab itelligētia agente aut ſubito aut pene ſubito firmiter ipreſſas. non ꝓbabit̄ ſꝫ cū oꝛdine q̄ apprehendit medios terminos. ꝓbata aūt que ſciūtur ex ſuis cauſis non ſunt itelligibilia. ⁊ hic ē unꝰ modus propħie cui omnibꝰ uirtutibus ꝓpħ.e altioꝛ eſt Unde ɔgrue uocat̄ uirtꝰ ſancta. qui eſt altioꝛ gradꝰ ī ūtutes hūanaſ

Capitulū ī quo enumerando ſentētie ꝓbabiles antiquoꝝ de anima ⁊ eius actiōnibꝰ. ⁊ an ſit una an m'tē. et certificare et ſtabilire uirtutem rei in hoc.

Sentētie de eſſentia aīe et eius actionibꝰ ſunt diuerſe. quedam enī ex illis ē dictio illius qui putauit q̄ aīa ē una eſſentia que facit omnes actiones ſuas p ſe diuerſitate iſtrumētoꝛum. Ex his ēt eſt ille q̄ putauit q̄ aīa ſapiēs eſt per ſe ipſam. ⁊ ſcit omnia. Sꝫ nō eg. t ſenſibꝰ. ⁊ iſtrumentis attrahentibus apprehēſa ab ipſa. niſi ad hoc ut ipſa exercitet per illa ad id q̄ habet in ſe ipſa. Alij uero dixerūt q̄ hoc fiat quaſi reminiſcendo. q2 aliquādo accidit ei obliuiſci. Et de prima ſecta fuit qui dixit q̄ anima nō eſt una ſꝫ multe. ⁊ quod aīa que eſt ī uno coꝛpoꝛe. eſt collectio animaꝝ. ſ. aīe regentis ⁊ apprehēdētis. ⁊ anime iraſcibil'. ⁊ ɔcupiſcibilis anime. Ex iſtis etiam eſt ille qui tenꝫ q̄ anima ɔcupiſcibilis ē nutritiua. ⁊ dixit locum eiꝰ coꝛ eſſe cui attribuit ɔcupiſcentiā nutriendi. ⁊ generādi ſimul. Ex his etiam eſt ille qui tenuit q̄ generare eſt ex q̄dā uirtute cuiuſdā partis anime emanāte in teſticulos maris ⁊ femine. Ex his eſt ēt ille qui tenuit quod anima eſt una eſſētia ex qua uirtutes iſte emanāt. quarum unaqueqꝫ habet propriā actionem. et quod ipſa nihil facit niſi mediātibus his uirtutibus. Qui autem dixerūt animam eſſe unam. ⁊ agentē per ſe ipſam. conati ſunt h aſtruere per id quo aſtruitur ſentētia ultima q̄ poſtea aſſignabitur. Dixerunt etiam poſt quam una eſt. ⁊ unum coꝛpus impoſſibile eſt eam diuidi per inſtrumēta ⁊ multiplicari. fieret enim tūc foꝛma materiaľ. Conſtat aūt apud eos q̄ anima ſubiecta eſt ſepata ex ſilogiſmis quos nō eſt hic opus iducere. dixerūt ergo q̄ ipſa p ſe ipſam facit quicquid facit iſtrumētis diuerſis. Qui aūt ex his dixerūt. q̄ anima ſapiēs p ſe ipſam. conati ſūt hoc aſtruer̄ dicentes. q̄ ſi eſſet iſcipiēs priuata ſciētus. aut hēret hoc ex ſua eſſētia. āt ex accidēte Si autē hēret hoc ex ſua eſſētia. non poſſꝫ ipſa ſcire aliqd ullomodo. Si uero hēret h ex accidēte. ſꝫ accidēs non accidit rei niſi que eſt aīa. tūc habet eſſētiam cognoſcendi res. Sꝫ contingit eam fieri inſcipiētem ex aliqua cauſa. ergo cauſa illa non eſt cā. ſapiētie. ſed inſcipiētie. Sꝫ remotis cauſis accidentalibus remanet id quod ē eſſētia le. poſt quam igitur eſſentiale eſt ei ſcire. quomodo poteſt ei accidere ex aliqua cā ut fiat neſciens. cum ipſa ſit ſimplex ſpiritualis impaſſibilis. poteſt autem habere ſcientiam in ſe. ⁊ auerti ab ea ⁊ impediri. ſed cum euigilat cognoſcit. Senſus uero euigilandi eſt ipſam ad ſe ipſam reuocari. ⁊ ad diſpoſitionem nature ſue. ⁊ tunc

inueniat ſe ſciētem quicquid eſt. Sȝ
actores ſentētie ꝺ reminiſcēdo ratiocinaȓ
dicētes ꝙ ſi anima non ſciſſet aliquando.
neſcit et inquirit cognſcere cum aſſeque
retur non cognoſceret id eſſe qꝺ queſie
rat. Sicut qui querit captiuū qui fu
git. Hoc aūt iam deſtruxim⁹ alias. Qui
aūt dixerunt animas eſſe multas. rationati
ſunt dicētes. quomō poſſumus dicere om
nes animas eſſe unam animam. cū inuenia
mus uegetabiliū non habere animaȝ ꝯcu
piſcibilē. ſ. quam prediximus in hoc capi
tulo. neque habere animam apprehēdēteȝ
uel ſentientem uel cognoſcentem ergo h̄
anima eſſentialiter ē aliud ab illa. Itē
inuenimus animal habere hanc animam
ſenſibilē ⁊ iraſcibilem. neque habet animā
rationalē ullomō. Hec ergo anima beſtiaȓ
alia aīa eſt p ſe. Sȝ qꝛ hee oēs ꝯiūgūt cuȝ
hoīe. ſcim⁹ ī eo eē ꝯiūctaſ anīas a ſe ipſas
alias. ⁊ diuerſaꝝ ſententiaꝝ. quaꝝ unaque
que differt ab alia. ⁊ ideo unaqueqȝ habȝ
locū ꝑp id. quia rationaȓ habet cerebrum
⁊ iraſcibiȓ anima habet cor. ⁊ ꝯcupiſcibiȓ
habet epar. Hee ſunt famoſe ſententie de
anima. Nulla aūt haꝝ uera eſt niſi ultima
eaꝝ prediximus. Unde oſtendim⁹ primo
eius firmitudinem. ⁊ deinde redibim⁹ ad
ſoluendas queſtiūculas quas induxerūt.
Dicemus igitur ex premiſſis manifeſtum
eſſe actiones diuerſas ex diuerſis uirtuti
bus eſſe ⁊ ꝙ omnis uirtus ex eo ꝙ eſt uir
tus. nihil eſt niſi ad hoc ꝙ ex ea prouenit
actio. quam habet principaliter. ⁊ ꝙ uirt⁹
iraſcibilis non patitur ex delitijs neqȝ cō
cupiſcibiȓ ex nocumētis. neque in uirtute
apprehendente fit quod fit in illis duab⁹
neque aliqua. illaꝝ duaꝝ ex hoc ꝙ eſt id
quod recipit formam apprehenſam ⁊ ītel
ligit eam. his ergo ꝑpoſitis dicem⁹ opor
tere ut omnes hee uirtutes habeant uincu
lum aliquod in quo ꝯiungantur omnes.
Cui⁹ ꝯperatio ad omnes. has uirtutes. ſit
ſicut ꝯperatio communis ſenſus ad ſenſus
extrahentes Veriſſime enim ſcim⁹ quod
harum uirtutum altera impedit alteraȝ et
altera imperat alteri. quod conſtat ex ꝑ
dictis. Si autem non haberent uinculum
in quo ꝯiungerentur. ⁊ quod ex eis domi
naretur ⁊ quod propter alias impedirēt
regere alias. ⁊ dominari alijs. Alie nō re
traherent alias a prima actione. quelibet
enim uirtus ſi non haberet aliquod ī quo
coniungeretur alij. non prohiberet aliam
uirtutem a ſua actione. ſcilicet ſi inſtrumē
tum non eſſet comune. neque ſubiectum
comune neque aliquid aliud in quo con
iūgerēt eſſet comune. Quomodo enim h̄
cum nos uideamus quod ſenſus aliquan
do dillatet concupiditatem. ⁊ uirtus con
cupiſcibilis non patiatur a ſenſato ſed qꝺ
eſt ſenſatum. Si autem non patitur
ex hoc quod eſt ſenſatum. Tunc ipſa
paſſio non eſt ex concupiſcentia illius
ſenſati. Oportet ergo ſine dubio ut
concupſcibilis ſit que ſentit. Impoſ
ſibile eſt autem duas uirtutes eſſe unam.
Manifeſtum eſt igitur ꝙ aliquid unuȝ
eſt habens duas uirtutes. Unum ue
rum eſt dici. quod quia ſenſimus concu
piuimus. Et quia uidimus hoc et h̄
oſtenſi ſumus. Illud autem unum in
quo coniunguntur hee uirtutes. eſt id per
quod cognoſcit unuſquiſque que ſit ſua
ſententia. Ita ut ſit uerum dicere. qꝺ
quia ſenſimus concupiuimus. Hoc au
tem impoſſibile eſt eſſe corpus. Cor
pus enim ex hoc quod eſt corpus. non
oportet eſſe id in quo coniunguntur hec
uirtutes. Alioquin. omne corpus ha
beret has uirtutes. Sed ex aliquo
propter quod ſit aptum ad hoc quod
primo eſt coniungens. et eſt perfectio cor
poris. ſecundum hoc quod eſt coniungēs
et eſt aliud a corpore ergo coniungens eſt
aliquid aliud a corpore. Secundo qꝛ
iam manifeſtum eſt aliquam uirtutum
iſtarum eſſe quam non eſt poſſibile eſſe
corpoream uel ſubſiſtentem in corpore.
Si quis autem dubitauerit dicens
quod ſi poſſibile eſt aliquid unum has
habere uirtutes. quamuis. non coniun
gantur in eo ſimul. quarum quedam ſunt
non ſubſiſtentes. in corporibus. quedam
ſubſiſtentes. Et quamuis ſint ſepera
te. comperātur tamen ad unam quiddam
cum non ſint uniuſmodi. tunc cui modo
non ſint ſic. ut aut ſint omnes comperate
corpori. aut corporales. Dicemus qꝛ
hoc quod non eſt corpus. poteſt eſſe in

quo coniungantur uirtutes. ex quo que
dam emanent ad inſtrumenta. et quedam
ſint proprie eſſentie ipſius. et cui omnes
redant aliquomodo. Que autem exercen
tur i inſtrumento ꝯiunguntur i principio
quod ꝯiungit eas iinſtrumento. quod pri
cipium procedat ab anima i inſtrumentū
ſicut poſtea delarabimus eius diſpoſitio
nem in ſoluendo queſtunculam. Impoſſi
bile eſt autem omnes uirtutes hs emana
re ex corpore. Comperationes enim uirtu
tum ad corpus. non ſunt ad modum ema
nandi ſed recipiendi. Emanatio aūt poteſt
eſſe ſeperatio emanantis ab eo a quo ema
nat. Receptio aūt non poteſt eſſe ſepera
tio talis. neque poteſt fieri eodem modo.
Tertio. quod hoc corpus. aut eſſet totum
corpus. ⁊ tunc cum aliquid illius deeſſet.
nō eſſet hoc quod percipimus non eſſe. n̄
eſt autem ita ſicut alias oſtendimus. Ego
enim ſum ego ipſe. quamuis neſciam me
habere manuꝫ. uel pedeꝫ. uł aliquod alio
rum membrorum. puto autem quod hec
membra exerceo in uſibus meis qui non
eſſent. non eſſent neceſſaria. ⁊ ego eſſē ego
quamuis non eſſent illa. Repetamus aūt
id quod prediximꝰ. ſ. quod ſi ſubito crea
retur homo. expanſis eius manibus ⁊ pe
dibus. que ipſe non uideret uel continge
ret. neque ipſa ſe contingerent. neque audi
ret ſonum. neſciret quid eſſe aliquod ſuo
rum membrorum. ⁊ tamen ſciret ſe eſſe.
⁊ quia unum aliquid eſt. quamuis non ſci
re illa omnia. ꝙ aūt n̄ ſcit̄ n̄ ē id ꝙ ſcitur h
aūt membra nō ſunt uere niſi ſicut ueſtes
que quia diu eſt ꝙ adherēt nobis putaui
mus nos eſſe illa aut quod ſunt ſicut par
tes noſtri. Cum enim ymaginamus eas nu
das. ſed ymaginamus eas nudas corpori
bus. Cuius rei cauſa eſt diuturnitas ad
herentie. Conſueuimus aūt exuere ueſtes
⁊ proiicere. quod omnino non conſueui
mus in membris. Unde opinio quod mē
bra ſunt partes noſtri firmior eſt nobis.
quam opinio quod ueſtes ſunt partes no
ſtri. Si aūt totum corpus. nō fuerit id
in quo ꝯiūgūtur ſꝫ aliquod membrūꝫ pro
prium. tūc aut illud mēbrūꝫ erit id quod
teneo qꝛ eſſentialiter ē ego. āt Itentio eius
de q̄ teneo ꝙ eſſētialꝛ ſit ego. n̄ eſt ipſū mē
brū. quamuis ipſum ſit ei neceſſariuꝫ. Si
aūt ipſum membrum. ſ. aut cerebrum aut
cor. aut aliquid aliud. aut multa ſimꝉ mē
bra huius ſint idem. aut eorꝫ ꝯiunctio id
ipꝫ de q̄ pcipio ꝙ ſit ego. tūc oportet ut p
ceptio que ipm eo pcipio ſit pceptio illius
rei. Unum eni n̄ pōt pcipi ſm unū. eandeꝫ
ptem. n̄ eſt aūt ita ire. Neſcio. n. me hab. ſ
cerebrū uł cor niſi ſēſu. ⁊ auditu ⁊ expim
to. n̄ ꝙ cognoſcā ipſū eē ego. Uerū ipſum
mēbrum eſſētialꝛ n̄ eſt id ꝙ pcipio ipſum
eē ego eſſētialiter. ſꝫ accidētalꝛ. Intentio
aūt de eo ꝙ cognoſco. ꝙ ſit ego. eſt ꝙ deſi
gno i ea dictōe cū dico. ſēſi. cognoui. feci.
q̄ ꝓprietates ꝯiūte ſūt i uno ꝙ ē ego. Si
quis aūt dixerit neſcis qꝛ hec ē aīa dicaꝫ
me ſēper ſcire. ⁊ quia hec ē itetio quā uo
co aīam. ſꝫ fortaſſis neſcio illam appelari
animā. Cū aūt itellexero illud i te uocari
animā itelligam illud eē hoc. ⁊ qꝛ ipſuꝫ ē
regēs iſtrumēta mouētia. ⁊ apprehēdētia.
Unde neſcio ꝙ illud ego ſit aīa. dum ne
ſciuero quid ſit anima. non eſt aūt ſic diſ
poſitio cordis aut cerebri. Intelligo eniꝫ
quid ſit cor. uel cerebrū. ſed non intelligo
quod ipſum ſit ego. Cum enim intelligo.
ꝙ ipſa anima eſt pricipium motuum ⁊ ap
prehenſionū quas habeo. ⁊ finis eaꝝ. ex
his omnibꝰ cognoſco. quod aut ipſa eſt
ego ueriſſime Aut ꝙ ipſa ē ego regens h
corpus. fortaſſis aūt non poſſum modo
percipere per ſe ſeperatim. ſine permixtio
ne perceptiōis. quod eſt regens corpus.
⁊ ꝯiunctum corpori. ſed an ſit corpus an
non. ſi queratur ſm me non oportet eſſe
corpꝰ. neque ymaginatur mihi ꝙ ſit aliqđ
corꝫ. ſꝫ ymaginatꝛ mihi terminꝰ ſine corpei
tate eiꝰ. ergo iā itellexi ex aliq̄ pte quod
n̄ ē corpꝰ. eo ꝙ non intellexi ei corpeitatē
cū itellexi illud. deīde ꝯſidero. ꝙ ex h ꝙ
ego ponā corpeitatē huic rei que eſt prin
cipium iſtaꝝ actionum. non eſt neceſſe il
lud eſſe corpꝰ. pcipue cū uideatur mihi il
lud eē diuerſuꝫ ab his ſēſibꝰ quāuiſ me fal
lat ꝯiūctō eiꝰ cuꝫ iſtrumētis. ⁊ qꝛ uideo illa
⁊ uiđo actiōes rēanē ab illꝰ. puto illa eē q̄ſi
ptes mei ſꝫ h ꝙ ego erro i aliq̄ n̄ debꝫ eē
iudiciū ſic iudiciū đ eo ꝙ dꝫ fieri. ⁊ qꝛ ing
ro eē eiꝰ. ⁊ an ſit n̄ cōpꝰ. nō iō ſū ignarꝰ eiꝰ
ignarātia abſolta q̄uiſ neligigā illđ. plerā

qꝫ.n.cogitio rei ī ꝓxīo ē.ſꝫ qꝛ negligit ſit
ignota.⁊ poſtea reqrit̄ ex locis remotiori
bus. Aliquando autem ad cognoſcendaꝫ
rem ſufficit exercitari. Sed quia eſt faci
le homo illud negligit. ⁊ eius ingenium
non auertit illud ⁊ poſtea fit ei difficilius
ad intelligendum ⁊ remotius ad compre
hendendum. Manifeſtum eſt ergo ꝙ
hee uirtutes habeat in quo coniungunt̄
cum omnes reddunt.⁊ quod eſt non cor
pus.ſiue ſit comes corporis ſiue non.
Poſtquam autem iam demonſtrauimus
certitudineꝫ huius.debemus ſoluere que
ſtiones predictas.dicentes quod quia ani
ma una eſt eſſentialiter .non ideo debꝫ nō
emanere aliquid ab ea in membra diuerſa
ſed poteſt eſſe. ut primum quod emanat
ab ea in ſperma ⁊ ſemen ſit uirtus generāſ
que generat membrum ſecundum unam
quamqꝫ uirtutem congrua actioni illius
Et unumquodqꝫ membrum ſit aptuꝫ ad
recipiendum propriam uirtutem que ap
paret in eo quod niſi. ita eſſet genero cor
poris eſſet otioſa. Sed ratio eius qui
poſuit animam ſcientem ex ſe ipſa nulla
eſt. Non enim neceſſe eſt ut cum ſubſtan
tia anime fuerit eſſentialiter uacua ſcientia
impoſibile ſit eſſe animam in ea. Multum
enim intereſt an dicatur quod ſubſtantia
rei reſpectu ſue eſſentie non debet ſcire ⁊
an dicatur quod eius ſubſtantia eodem
reſpectu debet non ſcire. Comitantia.n.
non ſciendi cum vtraque dictione eſt diuē
ſa. propter hoc enim quod concedimus
animam ex ſua eſſentia.eſſe neſcientia .nō
intelligimus niſi quia eius ſubſtantia cuꝫ
per ſe ſola fuerit nihilo extrinſeco ſibi ad
iuncto comitabitur eam ignorantia. et
hoc quia eſt ſola ⁊ ſubſtantia. non quia ē
ſola ſubſtantia. Non enim intelligo ex h̄
quod eius.ſubſtantia ſit ſubſtantia quod
nonquam ſeparetur ad ignorantiam.ſi cō
ceſſerimus quod hoc nō habet ex ſubſtā
tia.ſed ex aliquo quod accidit illi.tunc n̄
oportet accidens hoc accidere rei natura
li. Cum enim dixerimus materiam eſſe
vacuam a forma lecti ipſam vacuitatem n̄
habet ex ſubſtantia.ſed eſt quidam quod
acidit illi.⁊ in proximo ab ea remouebit̄
hec enim eſt dictio quaſi diceremus iam
fuiſſe ī ea formā leti que deſtructa ē.
Impoſſibile etiam eſt id ꝙ dicit̄ ꝙ aliq ī
reddeat a ī ſuā eēntiā.nihil autē abſentat̄
ab eſſentia ſua. Sꝫ fortaſſis dicit̄ eo ꝙ ali
quādo abſentat̄ ab actionibꝫ que ſūt pro
prie ipſius .⁊ que ꝑficiunt̄ ab ipſa ſola.ſꝫ
de hoc nō dicit̄ large quia actiones nō ſūt
vilo modo. Si eiꝰ eēntia quo mō nō eſſet
in ſe ipſa niſi ea hora qua dat eis eē nō ſūt
ergo abſentes ab ea. Eēntia autē alicuius
nō abſentat̄ ab eo neqꝫ reddit ad illud.
Auctoꝝ uero de reminiſcēdo iā deſtruxi
mus rationes ī diuina doctrina. Ra
tio autē eoꝝ qui diuidūt animā aſſūpſit ad
hoc ꝓpoſitiones falſas. Dicūt enī ꝙ aīa
vegetabilis inuenit̄ ſeperata a ſēſibili ⁊ qꝛ
oportet eē ī hōie quiddā aliud ab illis.
Sed hec ꝓpoſitio ſophiſtica ē. Sepatio.n.
multis mōis fieri putat̄. ſꝫ qui hn̄ neceſſa
rij ſunt .duo ſūt .vnus ē ꝙ aliquādo ſepa
tio ē ut coloris ab albedine. ⁊ animalis ab
homine. Inuenit̄ enī hec natura ī nō hn̄te
albedinē ⁊ illa ī nō hōie ut differat ab oī
alio differēte. Aliqñ autē ē ſepatio ut dul
cedis ꝯiūcte cū albedīe ī aliquo corpore
que aliqñ īuenit̄ ſepata ab ea ſꝫ dulcedo
⁊ albedo ſūt due qualitates ſepate cū eas
nihil unū ꝯiūgit. Sepatio autē que magiſ
uidet̄ eē inter animā uegetabilē ⁊ ſēſibileꝫ
ē prima pars Anima enī uegetabilis non
eſt ꝯiuncta cū anima humana aliquo mō
neqꝫ uirtus vegetabilis que eſt in anima
li eſt uerum ut coniungatur cum anima q̄
eſt in eo ſed coniunguntur in ea intentiōe
ſꝫ quia vnaqueqꝫ eaꝝ nutrit. ⁊ augmētat
⁊ generat quamuis poſtea differat differē
tia ſpecifica ⁊ ꝯſtitutiua nō accedēte tātū
Intētio autē que ī illis ē utriſqꝫ ē genus
uirtutis uegetabil' q̄ ē ī hōie.ſꝫ differt ab
eo eo mō q̄ differt ab eo ītētio genal' nos
aūt n̄ negamꝰ genꝰ haꝝ ṽtutū inueniri ī ali
is ex q̄ nō hēt nos negare ꝙ unus aīa habꝫ
has uirtutes in homīe .neqꝫ propter hoc
oportet ut anima uegetabilis q̄ ē ī aīali
nō predicet̄ de aīa aīali quā habꝫ.ita ut
ipſa aīa aīalis quā habꝫ ſit ipſa uirtus.
Sicut hō qui n̄ ē niſi ſua pſ generis aīalita
tis nedū aliud. h̄ aūt cērtificauimꝰ ī loica ex
q̄ n̄ oꝫ ut aīa uegetabil' q̄ ē in hōie ſit ꝑrē
aīaꝫ aīalē q̄ ē ī eo nedū ſit ṽtutes illiꝰ aīe.

Anima ergo vegetabilis que eſt in homie non inuenitur vno modo ·cum ſua ſpecia litate ſeperata ab homine. vnde rationes illorum nil proſunt·virtus enim no ſepa tur cum ſpecialitate ſua. ſed generalitate ſua·que ſunt diuerſe·preter hoc etiam po namus ꝙ virtus uegetabilis que eſt in aī mali·diuerſa eſt a uirtute animali que eſt in eo·vt pote quarum vnaqueqꝫ eſt ſpeci es per ſe ſeperatim·ꝛ vnaqueqꝫ nō eſt al tera·neqꝫ predicatur de altera. Quid er go eſt hoc quod prohibeat in animali uīe qꝫ virtutes haberi ab anima animali. Si cut cum inuenimus humorem extra aerē non ſeperatum a calore non eſt neceſſe. iō vt humorem ꝛ calorem qui ſunt in aere. non habent vnam formam. aut unam ma teriam. Cum autem inuenitur calor qui ñ prouenit ex motu ·ſed ex alio calore ·non ideo oportet ut calor in alio loco non ſe quatur motum. Dicemus ergo nos non negare has uirtutes eſſe diuerſas ſpecie. ꝛ comperari uni eſſentie in qua ſunt.

Modus autē intelligendi hic eſt ·quod vltimitas cōtrarietatis prohibet corpora elementaria recipere uitam ·Sed quo mi nor fuerit contrarietas. ꝛ magis acceſſe rint ad temperantiam que non habet con trarium· incipient aſſimilari corporibus celeſtibus propter quod debent recipere virtutē viuificantem a ſubſtantia ſepera ta regenti. Quod autem fuerit propiqui us temperantie·fiet receptibilius uite·do nec perueniatur ad finem quo nihil poteſt eſſe propinquius temperantie·neqꝫ remo tius ab utriſqꝫ extremis contrarijs·ꝛ tūc recipit ſubſtantiam que eſt ſimilima ſub ſtantie ſeperate aliquo modo ſicut ſubſtā tie celeſtes·ꝛ tūc id ꝙ accidebat ī aliud pꝰ illō a ſeperato·accidat ī illud ·ex ipſa hac ſubſtātia recepta·cum qua iungiꝰ ſubſtan tia ſeperata·Cuius rei ponamus exēplū in naturalibus loco ſubſtantie ſeperate cogitemus ignem aut ſolem ꝛ loco corpo ris aliquod corpus ꝙ patiatur ex igne·ꝛ ſit ſpicum loco aūt anime uegetabilis ſit ipſū caleſieri ex igne ꝛ loco aīe aīalis ſit ipſum illuminari ab illo ·ꝛ loco anime hu mane ſit in eo ignem accendi. Dicemꝰ er go ꝙ hoc corpus ſpicum piens ſit ignis agētis ī illud nō fuerit ſitus talis ut paula tim recipiat in ſe ignem accēdi·neqꝫ lucē eius ꝛ lumē·ſed ſitus talis ut recipiat ab eo calorē·ꝛ nō recipiat amplius·ſi uero ſu erit ſitus eius talis ut recipiat calorem ab ipſo·ꝛ preter hoc fuerit prope poſitū·aut puiū ·aut alio aliquo modo illumineꝰ ab eo fortiter·tūc ſimul caleſiet ꝛ illuminabi tur ꝛ lux cadēs ī illud. ex ipſo erit prici piū cū ſeperato caleſaciēdi illud. Sol enī nō caleſacit niſi radio ·deinde ſi aptitudo fuerit maior·ꝛ fuerit ibi aliquid ꝙ ſol et accēdi ab agente ꝙ ſollet vrere ſua uirtu te aut radio·accēdeꝰ ꝛ fiet flama·ſ·corpus ſimile ſepato aliquo modo. que flama eti am erit cū ſepato cā caleſaciēdi·ꝛ illuminā di ſimul ·ita ut quāuis ſolla eſſet tamē p fiereꝰ caleſactio·ꝛ illuminatio·Et preter hoc etiā poterat caleſactio ïueniri p ſe ſol la ut caleſactio ꝛ illuminatio p ſe ſolla ꝗꝛ poſterius nō eēt pricipiū a quo emanarat prius·Cū autē omnia ſimul ꝯcurrūt·tunc id ꝙ fuerat poſterius fit pricipiū etiā pri oris ꝛ emanat ab eo id ꝙ erat prius. Sic debet ītelligi diſpō virtutū aīaliū ·poſtea ī libris poſterioribꝰ ſequeꝰ p quod iſtud clarius fiet ·cū loquemur de generatione animalium.

Capitulū de oſtēſione inſtrumētorū.

Congruū ē loqui de īſtrumētis ꝗ habet aīa. ſꝫ dicemꝰ quod multū pſumpſerāt quidā de mēbris ex quibꝰ pendēt pricipales virtutes aīe pre ſumptione duplicis pſidie·ſequētes arro gantiā maloꝝ auctoꝝ. In hoc enī lapſa ē vtraqꝫ duaꝝ ſectaꝝ ita ꝙ excēſſerūt mōm Ille autē potiꝰ errauit qui poſuit animā vnā eēntiā·ꝛ preter ħ iudicauit mēbra pn cipalia eē multa. Cū enī diſceſſit a philo ſophis tenētibꝰ multitudinē ptiū aīe·ꝛ cō ſēſit tenētibus eaꝫ eē vnā neſciuit qr ex ħ ſequiꝰ ponere vnū mēbroꝝ primū ex quo pncipaliter pēdeat. Qui autē ptes anime multiplicauerūt nō curauerūt unicuiqꝫ p ti ponere eiꝰ ppriū locū ꝛ ſedē p ſe prio er go ·Dicemus ꝙ uirtutū aīaliū corporaliū uehiculū ē corpus ſubtile ſpirituale diffu ſū ī ꝯcauitatibus ꝙ ē ſpiritus. Si enī uir tutes aīe pēdētes ex corpore diffūdereꝰ ñ enim ex cōpori·opilatio uiaꝝ ñ phibēt diffū

di uirtutēs motiuas ⁊ ſentientes ⁊ etiam
ymaginabiles. Sed prohibet manifeſte ſe
cundum eam qui cognouit experimenta
philiſophica. Comperatio autem huius
corporis ad ſubtilitatem humorum ⁊ eua
porationem ē ſicut operatio mēbrorum
ad ſpiſſitudinem humorum. habet autem
complexionem propriam que mutaē eti
am prout neceſſe eſt in eo eſſe diuerſita
tem. propter quam ſit uehēs uirtutes di
uerſas. Complexio enim qua concupiſci
tur non eſt apta ubi per eam ſentiatur. Ne
que complexio que eſt apta uiſibili ſpiri
tui. eſt apta ſpiritui mouenti. Si autem
complexio una eſſet. virtutes que ſunt in
ſpiritu eſſent una. ⁊ actiones earum una
vnde ſi anima una eſt. oportet membrum
eſſe vnum. per quod principaliter ex cor
pore pendeat. ⁊ ex quo regat corpus. et
augmentet. Et fiat hoc mediante hoc ſpi
ritu. Et hoc ut prima actio. quam facit
ipſa anima ſit ipſum membrum quo medi
ante diffunduntur eius virtutes in alia m̄
bra. Et ut ipſum mēbrum ſit generatum
ante alia mēbra omnia ſit primus locus
ubi generatur ſpiritus. hoc autem eſt cor
ſicut nobis oſtendit qui certificauit hec
cirurgia uera. Poſtea autem hec clarius
faciemus in libro qui eſt de animalibus.
Oportet ergo ut anima principaliter pen
deat ex corde. Impoſibile eſt autem pri
us eam pēdere a corde. ⁊ poſtea a cerebro
Cū enim pēdet a primo mēbro. fit corpus
animal. In ſecundo autem nō operatur
niſi mediāte primo. Anima autem uiuifi
cat animal ex corde. Poſſunt autem uir
tutes aliarum actionum emanare a corde
ad reliqua membra. Emanatio autem de
bet emanare prius ab eo a quo pendet p̄n
cipaliter. In cerebro autem perficitur
complexio ſpiritus. qui eſt aptus ad ue
hendum virtutes ſenſus ⁊ motus ad cor
pora. ad hoc ut fiant apta ad exercendum
ſuas actiones. Sic etiam eſt diſpoſitio epa
tis comperatione uirtutis nutritiue quā
uis cor ſit primum principiū ex quo prin
cipaliter pendeat ⁊ a quo diffunditur ad
alia. ⁊ fiunt actiones in reliquis mēbris
ſicut principium ſenſus. ſecundum eos q
diſſentiunt ab hac dictione non eſt niſi ce

rebrum. ſed actiones ſenſus nō ſunt in eo
neque ex eo. ſed ex aliis membris. ſicut
ex cute ⁊ occulo ⁊ aure. Neque propter
hoc neceſſe eſt cerebrum non eſſe principi
um. Similiter cor poteſt eſſe principium
virtutum nutritiuarum quarum actiōes
ſunt in epate. ⁊ virtutum imaginationis ⁊
memorialis ⁊ formalis. quarum actiones
ſunt in cerebro. Imo oportet ut principi
um diuerſarum virtutum non ſit aptum
ad hoc ut emanent ex hoc loco eius om
nes eius actiones earum. ſed oportet ut
deriuentur per inſtrumenta diuerſa que
creantur poſt illud membrum ex quo ema
net ad illa. virtus digna complexione illius
membri ⁊ aptitudine eius. ſicut poſtea ſci
es in libro de animalibus. ita ut membrū
quod eſt principium non generetur.
Quapropter creati ſunt nerui in cerebro
⁊ uene in epate ſiue cerebrum. ⁊ epar ſint
duo prima principia ſentiendi. ⁊ mouēdi
⁊ nutriendi. ſiue ſint duo principia ſecun
daria. Cum autem emanauerit a corde
uirtus creandi ⁊ generandi ad cerebrum
non erit magnum ſi cerebrum tranſmitat
ex ſe inſtrumentum per quod tranſſuma
tur ad eum ſenſus ⁊ motus a corde. aut
cor tranſmitat ei ex ſe inſtrumētum quo
mediante diffundatur ad eum ſenſus ⁊ mo
tus non debet autem hic nos conſtringe
re de generatione neruorum an ſit eorum
principium a corde uel a cerebro. Sed
concedemus eos eſſe a cerebro. ⁊ quod
traſſumant a corde ſicut ēpar. quod tranſ
mitit ad ſtomacum per quod ſuggat ab il
lo. ⁊ habet etiam uenas attribuentes aliū
ergo non oportet ut i membro quod eſt
principium alicuius uirtutis ſint principa
les actiones ipſius uirtutis. ⁊ ut ſit iſtru
mētū actionū ipſius uirtutis. Poſſibi
le eſt autem ut inſtrumentum ſit creatum
ad tranſſumendum ex alio. ⁊ quod tranſ
ſumit niſi poſtquam eſt generatum. ita ut
de cerebro id quod primo eſt creatum n̄
ſit principium ſenſus ⁊ motus in eſſe u
ſed ſit aptum fieri aliquod principium m̄
brorum que ſunt poſt illud cum tranſum
ſerit ab alio. Et poſt quam generatum
fuerit ei inſtrumentum tranſſumendi ab
alio. inde cū creati ſūt nerui ptigētes ad cor

tranſſumit ſenſum ⁊ motū ab illo potuit
autem cum ipſo cerebro generari hoc ꝑ
tingens ad cor ſine prioritate. ergo de eo
quod a cerebro pertingit ad cor. neq; eſt
ratio neq; videtur eſſe. Cum enim creat̃
cerebrū creatur cū eo ex materia eius ali
quid pertingens ad cor. Alienum quidē
a corde per quod tranſſumatur ſenſus ⁊
motus. quamuis ortus eorum a cerebro
⁊ peruentio eorum ad cor nō ſit adeo ma
nifeſta ut putauit ille qui preſumpſit dice
re quod ortus neruorum qui ſunt inter
cerebrum ⁊ cor. ſunt a cerebro ad cor. ⁊ ñ
a corde ad cerebrum. ſicut ſuo loco oſten
demus cum loquemur de naturis anima
lium. vbi prolixius faciemus uerbum ꝙ
poſſit ſufficere. Redibimus autē ad
aliud dicentes nō eſſe impoſſibile ut prin
cipium eſſendi aliquā virtutem ſit ī uno
membro a quo eat ad aliud in quo illa v̄
tus perficiatur. deinde redeat ad primū
membrum. ⁊ iuuet illud. Nutrimentum
enim non peruenit ad epar niſi a ſtomaco
⁊ deinde cum ſit ibi alicuiusmodi redit
⁊ nutrit ſtomacum. ſimiliter poteſt nutrir̃
cor per uenas que quaſi naſcuntur ex cor
de. Sed quia uirtus non perficitur ī cor
de nō nutrit cor niſi poſtquam perficitur
in alio membro. Similiter eſt etiam diſ
poſitio ſenſus comunis ex quo eſt princi
pium cuiuſlibet uirtutis ſenſibilis. ⁊ ad
quam poſtea reddit cum lucro. Senſus
autem ipſius cordis. ⁊ precipue tact⁹ ma
ior eſt. quam ſenſus ipſius cerebri. vnde
intelligibiles ⁊ fortiores ſunt eorum do
lores. Sed quamuis non ſit illicitum uir
tutes fieri ualidiores ⁊ fortiores extra ꝓn
cipia ſua eo quod ſortiuntur materias ꝑ
quas fiunt huiuſmodi. uidetur tamen ꝙ
extremitatum cordarum maior eſt poten
tia ad contrahendum quam potentia ſuo
rum principiorum que ſunt uerſus partē
neruorum. ergo cor eſt principium primū
⁊ ab ipſo uirtutes emanant ad cerebrum
quarum quedam ſuas actiones perficiūt
in cerebro ⁊ in partibus eius. ſicut imagi
natio ⁊ formalis ⁊ cetere quedā uero ema
nant a cerebro ad alia membra. que ſunt
extra illud. ſic ad pupilam ⁊ ad muſculoſ
mouentes. Et a corde emanat ad epar uir
tus nutriendi. deinde ab epate emanat ad
totum corpus mediantib⁹ uenis. ⁊ nutrit
etiam totum corpus. uirtutis enim princi
pium eſt ex corde. ſed materie principiū
eſt ab epate. De uirtutibus autē ce
rebri. uiſus perficitur humore criſtaloi
do qui eſt ſicut aqua limpida. que recipit
formas uiſibilium. ⁊ reddit eas ſpiritui
uiſibili. ⁊ fit perfectio uidendi in circuitu
neruorum concauorum. ſicut cognitum
eſt ex eius cirurgia. ⁊ oſtenſione diſpoſiti
onis ſue. Olfatus autem fit a duabus
caruncculis. que ſunt in prima parte cere
bri ſimilibus mamilarum capitibus.
Guſtus uero fit a neruis cerebri pertingē
tibus ad linguam. ⁊ palatum. ⁊ dantibus
eis uirtutem ſenſus. ⁊ motus. Audit⁹
etiam fit a neruis cerebri qui pertingunt
ad cartilaginem. ⁊ expanduntur in ſuper
ficie eius. Tactus quoque fit a neruiſ
cerebri. ⁊ neruis nucalibus diffuſis. per
totum corpus. plures autem nerui ſentiē
di naſcuntur ex prima parte cerebri. Ante
rior enim pars cerebri molior eſt ⁊ molli
ties eſt utilior ad ſentiendum. pars uero
cerebri que fuit poſterior ⁊ uicinior ſpie
fuit durior. ut paulatim durities accedat
ad ſpinam. Cuius tenuitas debet iuuari
duritie plures autē nerui motus qui ſūt
ex cerebro non naſcuntur niſi a poſterio
re parte cerebri que eſt durior ⁊ durities
eſt utilior motui. ⁊ plus conferens ad hoc
Et pleriſque autem neruis motus generā
tur muſculi. Sed cum pertranſeunt
muſculos ex illis. ⁊ ligamentis generan
tur corde. extremitates autem corū plu
res continuantur cum oſſibus. Et ali
quando continuantur alicubi non cum oſ
ſibus. Et aliquando continuantur mu
ſculi cum membro moto. nulla corda me
diante. Nucha autem eſt ſicut pars cere
bri penetrans foramina ſpondilium ad hꝰ
ut id quod fit exterius non elongetur a
membris. Sed ex nucha generantur ner
ui. ⁊ tranſmutantur ad propinqua loca.
que debent moueri per illos. Uirtus
uero formalis ⁊ comunis ſenſus fiunt in
prima parte cerebri. ſpiritu replente ip
ſum uentriculum que omnia non fuerunt
ita. niſi ut deſpiciā ſuper ſenſus ꝙꝫ pſca

non deriuãtur niſi ex priore parte cerebri

Cogitatio vero .& memoria ſunt in aliis duobus ventriculis. Sed memorie locus eſt poſterior.iõ ut ſpẽs cogitation.s ſit in medio. ſ. inter theſaurum formarum & theſaurum intentionum. Et ſpatium quod eſt inter utrumqꝫ eſt equale.& ut ille.& eſtimatio dominentur in toto cerebro. Poteſt autem hic aliquis opponere dicens.quomodo forma vnius montis.vno forma totius mundi. poteſt deſcribi in inſtrumento paruiſſimo portante virtutem formatiuam contra quam dicimus.ſcientia. quod corpora poſſũt diuidi per infinitum nos excuſat ab hoc labore .ſicut mondus deſcribitur in paruo ſpeculo.& in pupila.& diuiditur.quod ibi deſcribitur ſecundum diuiſionem illius. Corpus enim paruiſſimum ſic diuiditur. ſicut diuiditur & maximum in numero & figura.quamuis diuiſio vnius differat adiuiſione alterius in menſura.Similiter eſt diſpoſitio forme imaginabilis in ſuis materiis .ſic enim eſt comperatio eius ĩ quo deſcribitur forma imaginabilis vnius ad alium quantum ad magnitudinem eiuſ ꝙ deſcribitur.ſicut comperatio duorum extrinſecorum in ſua magnitudine. & paruitate ſeruata ſimilitudine in ſpatio. Uirtus autem iraſcibilis.& ꝙ pendet ex ea nõ eguit membro preter principium. Actio enim eius vna eſt & congruit complexiõi calidiſſime & eget ea. Non enim eſt eius operatio quod aliquando operatur.ſicut operatio eius ꝙ aſſiduec operatur .ita qḋ timetur ne multum accendatur. Jra enim nõ accidit niſi aliquando . que autem aſſidue operantur ſunt comitantia nos .ſicut intellectuſ.& cogitatio & ſimilia.que neceſſe eſt in nobis permanere uel recipere.vnde membrum aptum recipere iſta debuit eſſe humidum & frigidum. & hoc eſt cerebrum ꝙ multum accenditur calore naturali.ſed reſiſtit accenſiõi que venit ex motu. Nutricatio autem debuit neceſſario fieri corpore non ſenſibili. ideo ut cũ impleretur nutrimento.& euacueretur nõ doleret neqꝫ noceret ei quod penetraret in ipſum.& ab ipſo ad ipſuꝫ. vnde fuit neceſſe eſſe multo humidius ad hoc ut conſeruaret calorem fortem reſiſtẽtia & equalitate.& hoc membrum poſuerunt epar.

Uirtutem autem generandi poſuerũt in alio membro.multum ſenſibili . ut hoc iuuaret ad inquirendum coitum ardentiſſime.ꝙ niſi eſſet .non curaretur inde.& ſi non eſſet ibi delectatio .non haberetur ꝓ eo tantuꝫ anxietatis.& ſolicitudinis .q .ia non erat neceſſarium uite ſingularis. Delectatio uero pendet membro ſenſibili.propter quod facti ſunt teſticuli.qui iuuantur etiam aliis inſtrumentis quoruꝫ quedam attrahunt materiam,. & quedam expellunt.ſicut poſtea ſcies cũ loquemur de animalibus.

Laus Deo

Explicit ſingulare opus de anima auicene.qui ſextus naturalium eiuſdem dicitur extractum ab optimo exemplari.

Papie impreſſum per magiſtruꝫ Antonium de carchano.

Omnes ſunt terni. preter.a.&. b.qui ſunt quaderni.